ROMAN

MAGDA SZABÓ

Iza'nın Şarkısı



IZA'NIN ŞARKISI

MAGDA SZABÓ



MAGDA SZABÓ, 1917 yılında, Macaristan'ın Debrecen kentinde, entelektüel bir büyük burjuva ailenin kızı olarak doğdu. 1940'ta tamamladığı klasik edebiyat öğreniminin ardından beş yıl öğretmenlik yaptı. 1945'ten görevden alınacağı 1949'a kadar Din ve Eğitim Bakanlığında çalıştı. 1947'de Macar yazar Tibor Szobotka'yla evlendi. Szabó'nun ilk eserleri II. Dünya Savaşından sonra yayımlandı, ama 1949'dan sonra siyasi nedenlerle adı edebiyat sahnesinden silindi; sakıncalı yazar olarak ilkokul öğretmenliği yapmaya zorlandı. 1950'lerin sonlarında kitapçı raflarında görünmeye başlayan yapıtları coşkuyla karşılandı. Bunu peş peşe gelen ödüller ve yabancı dillere çeviriler izledi. Magda Szabó 1987'de *Az Ajtó*'nun (*Kapı*, YKY, 2007) yayımlanmasıyla Macar edebiyatının en büyük isimleri arasına girdi. Roman 1992'de ABD'de Betz Corporation Ödülünü, 2003'te Fransa'da Femina Yabancı Roman Ödülünü kazandı. Magda Szabó Kasım 2007'de hayata gözlerini yumdu.

Diğer bazı yapıtları:
Az öz (1959; *Yavru Ceylan*, E Yayınları, 1972); *Freskó* (1958); *Mondják meg Zsófikának* (1958); *Sziget-kék* (1959); *Tündér Lala* (1965); *Mózes egy, huszonkettő* (1967); *Katalin utca* (1969).

HAKAN TANSEL, 1960 yılında İstanbul'da doğdu. 1980'de Saint Joseph Fransız Erkek Lisesinden mezun oldu. Dönemin politik koşulları dolayısıyla, 1981-89 arası Paris'te yaşadı. Fransızcadan Türkçeye aktardığı kitaplardan bazıları: *Yıldızların Jeanne'ı Birinci Kitap: Gül ve Zambak*, *Yıldızların Jeanne'ı Üçüncü Kitap: Amerika Çiçeği* (Gérald Messadié); *Kızıl Ot, Çıtırlar Farkında Değil, Ve Bütün Çirkinler Öldürülecek* (Boris Vian); *Okyanuslar* (Yves Simon); *Mona Lisa'nın Dudakları* (Pierre Lepère); *Sarinagara* (Philippe Forest); *Cennet Vadi* (Alain Jaubert); *Mavi Sabahlar* (Jean-Marie Laclavetine).

Iza'nın Şarkısı

MAGDA SZABÓ

ROMAN

Çeviren

HAKAN TANSEL

KANAT

Kanat Kitap 72
Edebiyat dizisi 44
IZA'NIN ŞARKISI
MAGDA SZABÓ
Roman
1. Baskı: Mart 2008
ISBN 978-975-8859-74-0

Copyright© Szabó Magda, 1963. Tüm hakları saklıdır.
Éditions Viviane Hamy, Kalem Ajans
© Yayın hakları Pusula Yayıncılık Ltd. Şti., 2006
Kanat Kitap, bir Pusula Yayıncılık Ltd. kuruluşudur.

Fransızcadan çeviren: Hakan Tansel
Yayına hazırlayan: Renan Akman
Düzelti: Zeynep Doğukan
Sayfa düzeni: Özgür Güder
Kapak tasarımı: Mehmet Öztürk

Baskı: Şefik Matbaası, tlf. (0212) 472 15 00

Kanat Kitap
İnönü Cad. Dümen Sokak No. 1/4 Gümüşsuyu 34427 İstanbul
tlf. (0212) 252 42 80 pbx • faks: (0212) 293 15 44
e-posta: kanat@kanatkitap.com
www.kanatkitap.com

I

TOPRAK

1

Haber sabah gelmişti. Yaşlı kadın odun ateşinde ekmek kızartıyordu.

Üç sene evvel Iza küçük ve tuhaf bir aygıt yollamıştı onlara; ekmek dilimleri, kıpkırmızı kesilen ince tellerin arasında göz açıp kapayıncaya kadar kıtır kıtır oluyordu. Aleti kutusuna geri koyup bir daha asla çıkarmamak üzere mutfak büfesinin dibine tıkıştırmadan önce evirip çevirmiş, altını üstünü incelemişti. Makine ve aygıtlardan sakınıyor ve esasında, gayet alışılmış bir şey olan elektrik bile ona pek güven telkin etmiyordu. Bir arıza ya da fırtına yüzünden birkaç saatliğine cereyan kesilse, ihtiyat tedbiri olarak her daim mumlarla donatılmış halde büfenin üzerinde duran iki kollu bakır şamdanını alır, alevler içindeki bu dal demetini yaşlı ve uysal bir geyiğin boynuzlarını taşıması gibi başının üstünde tutarak, küçük adımlarla koridoru geçip mutfaktan odaya götürürdü.

Elektrikli ekmek kızartıcısına asla alışamazdı, zira o zaman ateşin karşına çömelemezdi; korun sanki canlı bir varlıktan gelen esrarengiz solumasını dinlemeyi seviyordu; ateş yanarken evde başka hiç kimse olmasa bile kendini yalnız hissetmiyordu.

Antal zili çaldığında sobanın açık kapağının karşısındaki taburesinde öne doğru eğilmişti; kızarmakta olan ekmeğe batırılmış uzun çatal elinde, gidip kapıyı açtı.

Antal sesini çıkarmadan ona baktı, sonra kolundan tuttu, hareketlerindeki tutukluk söylemekten kaçındığı şeyi açığa vurdu.

İhtiyar kadının gözleri yaşla doldu, ama sanki karanlık bir güç onları gözkapaklarının kenarında asılı tutuyormuş gibi, akmadı yaşlar. Diğer tüm reflekslerden daha güçlü olan nezaket, kadının gırtlağından bir "Sağ ol oğlum" çıkardı.

Dipteki odaya gittiler, ateşin yandığı odaya; tabureye oturdu, Antal sobada ellerini ısıttı. Hiçbir şey konuşmuyor, ama birbirlerini eksiksiz anlıyorlardı. Sıkı durmalıyım, diyordu yaşlı kadın kendine, öyle çok seviyorum ki onu!

Hiç acelemiz yok, kendinizi toparlayın biraz, diye yalvarıyordu Antal içinden. Oraya gitmeniz pek bir işe yaramayacak zaten. Orada yatan şahıs, eskiden tanıdığınız kişi değil şafaktan beri. Yine de onun yanına götüreceğim sizi, bir faydası olacağından değil, ama hakkınızdır.

Yola çıkacakları sırada yaşlı kadın pazar filesini koluna taktı. Hastaneye giderken hep onu almıştı yanına. Vince'ye, onun istediği ya da kendisinin uygun gördüğü şeyleri o zembille götürürdü: mendil, bisküvi, özellikle de limon. Bu sefer de filenin ilmikleri arasından sarı toplar parıldıyordu.

Zavallı iyilik meleği! diye düşündü doktor. Üç pörsük limonuyla bir mucize gerçekleştirebileceğini zannediyor. Ondan korkmuyormuş gibi yapınca ölümün geri çekileceğini sanıyor. Vince'ye üç limon götürmenin onu canlı bulmaya yeteceğine inanıyor.

Gece hava don yapmış, önceki akşamdan beri kül serpmemiş olduğundan merdiven kayganlaşmıştı. Antal basamakları inmesine yardım etmek için koluna girdi. Odunluğun kapısı açık kalmıştı; eşikte kirli bir kar birikintisi oluşmuştu ve arkasında Kapitány, sanki bir siperdeymiş gibi gözetlemedeydi. Samanın içinde silkindiği duyuluyordu: Döşeğini dağıtmıştı yine. İhtiyar kadın hangara göz atmadı, kolu kasıldı ve solukları hızlandı.

Kapitány'yi gördü herhalde, diye düşündü doktor, ama hiçbir şey olmamış gibi yapıyor. Hayvanın tüyleri siyah ve bugün siyahtan kaçınmak gerek. Kapıyı örtüp taksi durağına yönelirlerken, devlete ait gıda mağazası Közért'in müdürü Kolman vitrin camının arkasından onları izliyordu.

Saat yedi bile olmadı, diye düşündü Kolman. Anlaşıldı, yaşlı adam yolun sonuna yaklaşmış olmalı. Çok yazık. Ne kadar sakin ve sabırlı bir adamdı! Sırasını başkalarına verirdi hep, erkeklere ve çocuklara bile. Süt kabını en son uzatan o olurdu her zaman. Küçük kızlar ona bayılırdı. Yazın bahçesinden çiçekler getirirdi onlara, havalar soğumaya başladığında da kızarmış balkabağı ve çay. Zavallı ihtiyar, o da çekip gidiyor işte! Kızı çok üzülecek! Ne çok para gönderirdi ona! Postacının söylediğine bakılırsa her ay havale gelirmiş Budapeşte'den. Böyle bir kadından boşanırken şu Antal'in aklı neredeydi acaba? Mamafih o da kötü biri değil, bütün hastaları iyi konuşuyor hakkında.

Pastanenin önünden taksiye bindikleri sırada yaşlı kadın da Iza'yı düşünüyordu. "Babam kanser" demişti Iza, tuhaf derecede duygusuz bir tonla. Annesinin telefonu üzerine hastayı görmek için Budapeşte'den gelmişti. Banyoda, stajyer doktorken alışkanlık edindiği titiz bir yavaşlıkla ellerini fırçalıyordu.

İhtiyar kadın küvetin kenarına yığılıp kalmıştı. Dünya aniden kararmıştı etrafında; düşmemek için termosifonun musluğuna tutunmuştu. Bir saniye sonraysa, ayaklarının üstüne sıçramış, koşarak koridora çıkıyordu: Vince onu çağırıyordu.

"Ne dolaplar çeviriyorsunuz?" diye sormuştu Vince, biraz sinirli bir sesle.

Ama o, tek kelime edemeden, daha şimdiden çürümekte olan bir ölüye bakar gibi dehşet ve panik içinde kocasına dikmişti gözlerini. Ne cevap vermeliydi? Aklına hiçbir şey gelmiyordu. Onu bu zor durumdan kurtaran Iza olmuştu: Beyaz ve zarif ellerini yaşlı adamın burnunun dibinde sallayarak banyodan çıkıyordu.

"Herkes sizin gibi bir ihtiyar keçi değil ya" demiş ve Vince'nin zayıf yüzü aydınlanmıştı.

"İhtiyar keçi" küçük Iza'ya ait bir tabirdi, eski Iza'ya, sulu gözlü ve parlak burunlu Iza'ya. "Günde birkaç kez ellerini yıkayanlar da vardır, mesela ben" diye devam etmişti. "Ve şimdi, odanıza geri dönün, üşüteceksiniz. Benim mide suyum sizinki kadar az olsa, gelip hadise çıkarmak yerine pepsin haplarımı yutardım."

Yaşlı kadın Vince'nin kuşkuları olduğunu biliyordu. O vahşi, tuhaf ağrılar baş gösterip zayıflamaya başladığından beri şüpheci biri olup çıkmıştı; sürekli kilo kaybının sebebini, gitgide daha sık tutan acayip sancıların açıklamasını nihayet öğrenmek için her daim teyakkuzda dolaşarak, en küçük konuşma kırıntısını bile kaçırmamaya çalışıyordu.

Ben asla böyle tersleyemezdim onu diye düşünmüştü ihtiyar kadın. Umutsuzluğun dibindeyken bile, Iza'nın buna muktedir olduğunu düşünmekten gurur duyuyordu.

"Benimle gel anne, kahvede bir şeyler içeriz. Siz de gelir misiniz?"

Ama keyfi yerine gelen Vince, kurumlu bir edayla onun sıska bacaklarını seyrediyordu: Yoksa barlara takıldığını mı sanıyorlardı, onun? Başını sallamıştı. Iza omuz silkerek devam etmişti:

"Canınız isterse, kadınları dikizlemekten başka bir şey yapmayacaktınız zaten."

Mantosunu kapmış ve çocukluğundan beri dışarı çıkacağı zaman hep yaptığı gibi, babasının bombeli, güzel alnına bir tos atmıştı.

"Biz yokken, annemi aldatmaya kalkmayın sakın!"

Vince muzipçe göz kırpmış ve haftalardır yaşlı kadının çok iyi tanıdığı gözler olmaktan uzak gözleri –o kadar değişmişti ki gözleri, yaşlı kadın şaşkınlık içinde onlara ne olduğunu, niçin hem küçüldüklerini hem de sarkıp donuklaştıklarını soruyordu kendine– aniden eski parlaklığına kavuşmuştu.

Vince Iza'ya tapardı, birbirlerine her zaman takılırlardı ve aralarındaki diyaloğun sıradan baba-kız konuşmalarıyla hiçbir ortak noktası yoktu. Arkadaşça, kardeşçe; suçortaklığı ve Tanrı bilir daha neler neler barındıran bir diyalogdu bu!

Barda ne yaşlı kadın ne de Iza ağzını sürdü kahvesine; buğulu bardağı ellerinin arasında döndürerek seyrediyorlardı. Iza'nın yüzü pek solgundu.

"Yaklaşık üç ay ömrü var, demişti Iza. Antal ona ilaç getirme işini üstlenir. Sana para bırakacağım, ne kadar çılgınca olursa olsun her istediğini al ona. Sakın tasarruf edeyim deme anne!"

Kısık sesle müzik çalıyordu ve yaşlı kadın, bir celladın kırmızı perdelerin karanlığında kızıyla beraber korkunç bir şeyler hazırladığı hissine kapılmıştı birden.

Üç ay sonra Vince hayatta olmayacaktı ve Iza onun artık yaşamayacağını şimdiden bilebiliyordu, sanki kocası ölüme mahkûm edilmişti de idam tarihi ona o gün açıklanıyordu. Dekker'in teşhisinin güvenilir olup olmadığını sormaya cesaret edememişti. Iza'dan olduğu kadar Antal'den de biliyordu ki, Dekker teşhislerinde hiç yanılmazdı. Müziğin sesi yükselmiş, âşık bir çift şefkatle bakışmış, garson kız kahvesine krema isteyip istemediğini sormuştu. Iza onun yerine "Evet" diye cevap vermişti.

Krema çok koyu ve şekerliydi. Yaşlı kadın kremayı kahvesine koyarken masaya dökmüş ve utanıp örtüyü özenle silmişti.

"Metin olmalısın, demişti Iza. Zamanı geldikçe nelerle karşılaşacağını anlatacağım sana."

Yaşlı kadın kendini onu dinlemeye zorlamış, ama çok geçmeden Vince'nin sadece doksan günlük ömrü kaldığı düşüncesi yeniden aklına gelmiş ve kızını zar zor duymaya, gözyaşları arasından barın kırmızı perdelerini güçlükle seçmeye başlamıştı.

"Anneciğim, pek az zamanımız ve daha konuşacak çok şeyimiz var."

Bağırıp çağırmak ve kremayı devirmek gelmişti içinden. Tabii ki hiçbir şey yapmamıştı, bunu yapacak gücü de cesareti de asla bulamazdı kendinde; bir içtepi söz konusuydu sadece, sinir krizi geçirmek gibi bir âdeti yoktu. Kızını sorgulamakla yetinmişti:

"Söylesene, eve gelecek misin?"

Soruyu neredeyse yalvaran bir sesle sormuştu ve içinden, onun geri dönmesi, kendisini can çekişen biriyle yalnız bırakmaması için Tanrı'ya dua ediyordu. Iza hekimdi, Iza onların çocuğuydu ve onlara her zaman yardım etmişti. Iza, sanki dudaklarına yaklaştırdığı kahve katı bir kıvama gelmiş gibi, bir yudum almak için kendini zorlayarak cevap vermişti:

"Gelemem."

İhtiyar kadın onun haklı olduğunu hissetmişti. İzin alabilse ya da sadece onları her zamankinden daha sık görmeye gelebilse

bile Vince buna şaşırır, sıklaşan ziyaretlerinin nedenini araştırır ve sonunda, bilmemeye devam etmesi gereken şeyi anlardı. Iza belli tarihlerde gelirdi hep, ayda bir kez ya da bayramlarda ve evlilik yıldönümlerinde. Iza gelemezdi, elbette yapamazdı bunu. Ve kendisinin Vince'yle yalnız kalması gerekiyordu, hem de yakın gelecekteki ölümünün dehşet verici sırrıyla birlikte. Iza Antal'in yanlarında olacağına ve onlara yardım edeceğine söz vermişti, ama bu hiçbir şeyi değiştirmiyordu: Antal Iza değildi ki.

Gözyaşları sel gibi akıyordu şimdi, ve hiçbir şey görmese de, yan masadan izlendiğini hissediyordu. Iza onu sakinleştirmeye çalışmamış, elini onunkinin üstüne koymuştu yalnızca. Yaşlı kadının parmakları kızının yüzüksüz soğuk parmaklarını sarmıştı.

Taksi yaprakları dökülmüş çınarlar arasında ilerliyordu. Sandor Sokağında, yarısı yırtılmış büyük bir afiş danslı bir toplantıyı duyuruyordu.

Şoförün yanında oturan Antal, kadının iç çektiğini duyunca arkasına döndü. Yaşlı kadın onun bakışına karşılık vermedi; kısa kısa öksürüp başını çevirdi ve iki yanı ağaçlı yolda tüylerini yalızlayan kuzgunlarla ilgilenir gibi yaptı. Antal ona çok nazik davranıyordu, Vince'ye karşı da çok kibardı, eskiden ikisi de çok severdi onu. Ama Antal Iza'yı terk etmişti ve bu ne unutulabiliyor ne de affedilebiliyordu.

Koridorlardaki radyatörler güzel bir sıcaklık yayıyordu. Hava kuruydu ve temizlik bezi kokuyordu. Asansörün kapısını kapıcı açtı ve kadın o korkunç anda bile buna memnun oldu, zira kapıcının tebessümü onun için Iza ve Antal'in ikili himayesini temsil ediyordu. Antal profesörü aramaya gittiğinde, onu koridorun köşesindeki bekleme salonuna oturttular. Dekker'in hastaneki son senesiydi bu. İhtiyar kadın otomatik bir hareketle filesinden mendil ve limonları çıkardı, sonra geri koydu.

Bir yabancıyla görüşme düşüncesi pek hoşuna gitmiyordu; ama kendine hâkim oldu, bunun bir formaliteden başka bir şey olmadığını, burada kendisine gösterilen ihtimamın aslında Iza'ya yönelik olduğunu biliyordu.

Antal'in dediği gibi her şeyin bitmiş olduğuna inanmıyordu esasında. Ama Dekker koridorda belirip ona doğru ilerlediğinde, file sanki içinde limon yerine kurşun varmış gibi kolunda ağırlık yaptı birdenbire. Dekker profesördü ve onun yüzünde okuduğu şey, dile getirmeye cesaret edemediği o çılgınca soruya cevap teşkil ediyordu.

Daha sonra Iza onu Dekker'le konuşması hakkında sorguya çekti. İhtiyar kadın hafızasının derinliklerinde cümleleri bulmaya çalıştı, ama başaramadı. Sadece Dekker'in elini omzuna koyduğunu, ama içinde vahşi bir acının, şiddetli ve azgın bir antipatinin kabarmasıyla o iyi niyetli elden kurtulmak için kenara çekildiğini hatırlıyordu; üç aydır Vince için yeri göğü birbirine katan, onu kurtarmak için çırpınan Dekker, bir katil gibi görünmüştü gözüne. Kocasıyla aynı yaşta olduğu halde o niye sağlıklıydı?

Odanın eşiğinde durdu.

Antal, şafaktan beri Vince'nin bilincinin yerinde olmadığını ve bir daha kendine gelmeden bu dünyadan göçeceğini söylüyordu. Ama karısı yatağına yaklaşırsa uyanırdı belki: Kırk yıllık beden ve ruh birlikteliği ölüm karşısında etkisiz mi kalacaktı? Öte yandan, Vince başucunda onun varlığının farkına varıp, yumuşak ve çocuksu sesiyle konuşmaya, içinde ve etrafında niye her şeyin bozulduğunu, hayatın niçin kendisinden kaçtığını sormaya başlarsa, ne duruma düşecekti? Son saatinde, kenarına varmış olduğu korkunç eşiği fark ederek, 1920'lerde işini kaybettiği zaman, üstünde gecelik entarisiyle yatağının dibine gelip "Bana yardım et Etelka!" diye yalvardığı gece yaptığı gibi hıçkırıklarla ağlamaya koyulursa, ne yapacaktı? Bu defa da kendisine yardım etmesi için yalvarır, artık hiç umut kalmadığını bile bile ondan o imkânsız şeyi, yaşamı isterse, ne olacaktı? Vince hayata tapardı; işsiz, hasta, sersefil dahi olsa, sadece var olmayı, yeryüzünde olmayı, sabah uyanıp akşam yatmayı, rüzgârın esmesini veya güneşin parlamasını, yağmurun usul usul ya da bardaktan boşanırcasına yağmasını dünyanın en muhteşem armağanı olarak görmüştü her zaman. Eh, böyle bir durumda, aylardır durmadan

yaptığı gibi son bir kez daha yalan söyleyecekti ona. Yaşlı kadın için, Vince'nin ona veda etmeden çekip gitmesine şahit olmak, dehşet içindeki bakışıyla karşılaşmaktan da, sitem ve şikâyetler haykırmak için acılı suskunluğundan ve ilaçların verdiği uyuşukluktan çıkmasını görmekten de daha korkunçtu.

İçeri girdiklerinde Antal paltosunu bir sandalyenin üstüne attı ve yaşlı kadın onun beyaz önlük giymemiş olduğunu fark etti. Doktora değil, aileden birine benziyordu şimdi, oysa aileden biri olmayı yıllar önce bırakmıştı.

Sonra Lidia'yı gördü. Yatağın yanında oturan hemşire açılan kapının sesine döndü, ayağa kalktı, önlüğünü çekiştirdi. Yüksek sesle merhaba demedi, bir baş işareti yaptı yalnızca. Pek doğal görünmeyen bu ortamda bir tek o canlı gibiydi. Vince'nin örtüsünü düzeltip ölmekte olan adama bakmadan dışarı çıktı. Ne acayip bir kız diye düşündü yaşlı kadın. Haftalardır Vince'nin başucunda, ama yine de, hiçbir duyarlık göstermeden, buz gibi gözlerle terk ediyor onu! Ölüme bu derece alışılabilir mi?

Vince'nin bilinci yerinde değildi, ama cansız değil de daha çok uyuyor gibiydi. Alnındaki gergin deri gümüşi bir yansımayla parlıyordu. Bir gün önceye nazaran burnu uzamıştı ve iki gözü arasında, gözlüğünün izi olan o küçük, kırmızı hilal görülmüyordu artık. Yaşlı kadın ona daha dikkatli bakınca, önceki günden bu yana değişenin burnu değil, çukurlaşan yanakları olduğunu anladı. Beni terk etti diye düşündü. Beklemedi beni. Kırk dokuz yıl boyunca bütün düşüncelerinden haberdar oldum. Ve şimdi, öteki tarafa ne götürdüğünü bilmiyorum. Beni terk etti.

Yavaşça yanına oturup kocasını inceledi.

Aylar boyunca gece gündüz, bitkin düşene kadar bakmıştı ona, halbuki şimdi kendini hiç yorgun hissetmiyordu, onu öylece, tuhaf bir şekilde kabarmış göğüs kafesinin üstünde önü açık duran hüzün verici geceliğiyle evlerine geri götürebilse, her şeye en baştan başlamaya hazırdı. Onu kucağına bile alabilirdi belki. O vücuttan geriye öyle az şey kalmıştı ki! Evden gitmesine müsaade etmemeliydi; Iza onu hastaneye yatırırken ikisinin de iyili-

gini istiyordu, ama bunu yapmamalıydılar. Son haftalarda onun yanında bulunmuş olsaydı daha uzun yaşardı belki de. Burada ona bakan, günde iki kez çarşaflarını değiştiren, onun için her şeyi yapan Lidia'ydı. Titiz, sabırlı, sevecen bir kızdı, ama hastayı yemek yemeye zorlamak için şaka yapmayı biliyor muydu acaba, önemli bir şey yok, mesele ihtiyarlıktan ibaret diye kibarca dalga geçerek ona güven veriyor muydu, şikâyet ve kaygılarını hafifletmeyi biliyor muydu? Buraya gelmesine izin vermemeliydiler! Ve işte şimdi, bilincini yitirmiş vaziyette, veda etmeden çekip gidiyordu! Üzerine eğilerek öptü onu. Vince'nin alnı kuruydu ve ilaç kokuyordu. Tekrar yanına oturup elini tuttu.

Öğlene doğru Dekker uğradı, o sırada Lidia da geri geldi. Antal odada değildi artık; ihtiyar kadın onun gittiğini fark etmemişti. Dekker sadece birkaç dakika kaldı; Lidia'nın onun peşinden gideceğini düşünüyordu, ama genç kız yatağın karşısındaki pencerenin önüne dikilip onları izlemeye koyuldu. Bu yabancı gözlerden rahatsız oluyordu; hemşireye sırtını döndü ve onu görmez olduğu anda varlığını tamamen unuttu. Vince'nin saçlarından, ak yelesinin asi tutamlarından başka yaşayan hiçbir şeyi yoktu artık. Yaşlı kadın ne yorgunluk ne de açlık hissediyor, saatlerin geçip gittiğini fark etmiyordu, arada sırada, eğik durmaktan ötürü ağrıyan sırtını dikleştiriyordu yalnızca.

Öğleden sonra Vince konuşmaya başladı.

Kalbinin duracağını sandı. O ana kadar akıl sır ermez derin bir sessizlik, en küçük sesin bozacağı ağır bir sessizlik çökmüştü odaya. Vince konuşmaya başlayınca bütün vücudu ürperdi ve kapalı gözkapakları titredi. Ne mırıldandığını anlamak için kocasının dudaklarının üzerine eğildi. Ama Lidia yanına gelmişti bile, ikisi birden kulak kabartıyorlardı; o genç yüzü görünce öfke ve düşmanlık hissetti. Evet, o anda Lidia'dan nefret ediyor, onun saygısız ve anlayışsız olduğunu düşünüyordu. Antal dışarı çıkmıştı, Dekker de öyle; onlar ölçülüydüler en azından. Niye orada kalıp onu gözetliyordu ki bu kız? Hem sonra sağır mıydı, hastanın su istediğini duymuyor muydu? Niye yerinden kımıldamıyordu? Orada öylece dikilip kıpırdamadan ona bakıyordu ve ko-

modinin üzerinden bardağı getirmeye koşan kendisi oluyordu, o koskoca kadın. Üstelik, birisi komodinin üzerinden Vince'ye ait tüm eşyaları kaldırmıştı: gözlüğünü, fincanını, kurşunkalemini. Öte yandan, hemşirenin ne yapması gerektiğini anlamadığını görmekten, Vince'nin laflarını anlayan, ne arzu ettiğini tahmin eden yegâne kişi olmaktan hoşnutsuz değildi; ona su verdiği, son ana kadar onun için bir şeyler yapabildiği için memnundu. Bardağa su doldurdu ve Vince'nin başını biraz kaldırıp dudaklarına yaklaştırdı.

Ağzı açılmadı; bir tür tiksinti ve ret, yüzündeki ifade buydu işte. Suyu içmedi.

– Su istemiyor, diye fısıldadı Lidia. Su vermeyin ona.

İçinden kızı tokatlamak geldi. Orada bir heykel gibi duruyor, ona emirler veriyor, elinden bardağı alıyordu! Ve yeniden o tuhaf soluma, o hafif ıslık sesi. Ama su istediğine göre, niye içmiyordu ki?

– Ben buradayım! dedi Lidia yüksek sesle.

Yaşlı kadın ilkin Lidia'nın kendisine konuştuğunu sanarak biraz daha sinirlendi. Ama hemen sonra Lidia'nın ona değil, Vince'ye baktığını, Vince'nin dudaklarının kıpırdadığını ve eski gülümsemesinin belli belirsiz bir yansımasının bir an için yüzünü aydınlatıp sonra hemen kaybolduğunu fark etti. Lidia yatağın diğer tarafına çömeldi ve Vince'nin elini tuttu.

İhtiyar kadın kendini aldatılmış ve incinmiş hissetti. Lidia'ya, anlaşılması güç bir bilgiyle ışıldayan o tamamen yabancı yüze uzun uzun baktı; genç kız onda, sanki onu hayatında ilk kez görüyormuş gibi apansız ve şiddetli bir nefret uyandırıyordu. Vince'nin son anlarını ondan çalıyordu bu hırsız. Onu seçen ve hastanın yanına yerleştiren Antal'di. Iza böyle bir şeyi asla yapmazdı. Ve şimdi, oraya çömelmiş, Vince'nin elini tutuyordu. Oysa hiçbir şeyi değildi onun, bir yabancıydı.

– Rahat uyu! dedi Lidia. Ben buradayım.

Yaşlı kadın kendini yatağa bıraktı yeniden, öyle büyük bir öfkeyle titriyordu ki, acısını hissetmez olmuştu. Şimdi her iki yandan desteklenen cansız bedeniyle hiç kımıldamadan yatan

Vince'nin öteki elini yakaladı. Ölmek üzere olan adam artık konuşmuyor, soluması bile zor işitiliyordu. Lidia hâlâ çömelmiş vaziyetteydi. Yüzü görünmüyordu, zira alnını Vince'nin eline dayamıştı.

Dışarıda mart güneşi ağaçların arasında solmaktaydı. Yaşlı kadın kaskatı kesildi ve gözlerini yumdu; ancak Lidia'nın ayağa kalktığını duyunca açtı gözlerini. Vince az önceki pozisyonunda yatıyordu. Sadece şimdi daha da sessizdi.

– Öldü, dedi Lidia. İşaret ettiği sürahi değildi, "su" diye mırıldanmıyordu. Kızı Iza'ya sesleniyordu. Gidip doktora haber vereyim.

2

Dahiliye servisinin önüne bir araba park etmişti. Antal yaşlı kadını oraya doğru götürdü. Kadın, arabayı, kendisini eve götürmesi için Dekker'in yollamış olduğunu hemen anlamadı.

Durumu kavrayınca başını sertçe salladı; hayır, hayır, söz konusu bile olamazdı bu. Arabaya binemez, sanki düğünden geliyormuş gibi onu öyle eve götürmelerine müsaade edemezdi. Küçük koruluğun içinden geçecekti; tramvay hattı parkın öteki tarafından geçiyordu, eve tramvayla dönecekti. Ya da hayır, yayan gidecekti. Yürümek istiyordu şimdi, biraz hareket etmek iyi gelecekti. Antal omzunun üzerinden, çivide bir pelerinin asılı durduğu kapıcı kulübesine bir göz attı, ona eve kadar eşlik etmek için pelerini omzuna atmayı düşünüyordu sanki.

Antal'in onunla gelmesi gereksizdi, tek başına gitmesine izin vermeliydi! Şu an yalnız kalmayı çok istiyordu! Hayır, endişelenecek bir şey yoktu, yolda fenalık falan geçirmezdi, sakin sakin eve gitmesine müsaade etmeliydi. Her şey için teşekkür etti, ona ve Dekker'e. Antal en azından filesini yanına almaması için yalvardı. Niçin almayacaktı? Ağır değildi ki. Ve kendisini engellemeye çalıştığı için, ona hoşça kal bile demeden yola koyuldu. Nankörlük ve nezaketsizlik ettiğinin farkındaydı, ama Antal'den

hemen ayrılmazsa gücünün tükeneceğini de biliyordu. Antal arkasından Iza ve telefonla ilgili bir şeyler daha bağırdı, ama pek iyi anlamadı. Of! Tanrım, beni rahat bıraksın artık!

Diken bürümüş parkın düşmanca bir havası vardı, ilkbahara gönülsüzce boyun eğiyor gibiydi; sağda solda kar yığınları göze çarpıyordu. Kayınların cılız ve solgun gövdeleri rüzgârda eğilip bükülüyordu. Göl kenarındaki söğütler tırtılsı başaklarla kaplanmaya başlamıştı. Ama mart ayı yumuşak değil, gayet sert geçiyordu. Neredeyse bir kutsal cuma göğü gibi karanlık ve fırtınalı olan alçak gökyüzü toprağa baskı yapıyor, dalların ucundaki şişkin tomurcuklar çürük eti andıran mor ve yeşilimsi renklere bürünüyordu. Küçük tepenin doruğunda, kurtların kemirdiği üç yaşlı çam, dalları arasında geçen yılın kozalaklarını gizliyordu. Patikalarda, ayak izlerinin içinde oluşan su birikintileri ince bir buz tabakasıyla örtülüydü.

Bir köprü suni gölün içindeki adaya uzanıyordu; köprünün yanına varan yaşlı kadın karşıya geçmeden önce bir an tereddüt etti. Kliniğin demir rengi göğe hidrofil pamuk kadar beyaz duman çevrintileri püskürten bacası oradan çok iyi görünüyordu. Binanın üçgen biçimindeki çatısının cephe duvarı da seçiliyordu; tuhaf çevre çizgileri olan mitolojik şekiller arasına güvercinler büzüşmüştü. Kendini bir bankın üzerine bırakıp gözlerini suya dikti.

Gölün kıyısı buzla çevriliydi, ama su şimdiden canlanmaya başlamıştı. Balıkları görmüyordu, yüzeye çok yakın geçip suyu tek merkezden genişleyen halkalar halinde kırıştırdıklarında hareketlerini kestirebiliyordu ancak. Gölde her zaman aç olan kahverengi sazanlar yaşıyordu; Iza küçükken yazları sık sık buraya gelip balıkları seyrederlerdi; yiyecek verdiklerinde bir lokma ekmek için kavga edişlerini görmek eğlenceli olurdu. Kıyının çıplak yamaçlarında geçen seneden kalan cılız otlar uç veriyordu. Rüzgârda sallanan çalılar bir an bile kıpırtısız kalmıyordu. Tek başıma ne yapacağım ben? diye düşündü ihtiyar kadın.

Köprüde çocukların ayak sesleri yankılandı. Yumurcaklar bir süre suya taş atarak eğlendiler; sonra adımlarıyla yeri döve döve uzaklaşıp açık hava tiyatrosuna doğru koşmaya başladılar. Basa-

maklara sandalyeler yerleştirilmemişti henüz; yazın üzerinde kırmızıya boyalı tahta sandalyelerin durduğu granit kaideler, bu öğle sonrası bir mezar taşının çıplaklığına ve katılığına sahipti. Yaşlı kadın bu görüntü karşısında çevik bir hareketle ayağa kalkıp tiyatronun basamaklar halinde yükseldiği tepeye sırtını döndü. Birden filesi ağır geldi eline, korkunç ve gülünç derecede ağır. Mendilleri çıkarıp gözlerini sildi, sonra cebinin dibine tıkıştırdı. Limonların kabartısı filede çıkıntı yapıyordu; üçünü birden eline alıp bir süre avuçlarının arasında yuvarladı, sonra suya fırlattı.

Şehre giden en kısa yol yeni toplu konut mahallesinden geçiyordu.

Geçen sene Güherçile Meydanı ve Kınaçiçeği Çukuru civarına şantiye kurulup da domuz ahırlarını andıran tahta barakalar ile ziftli mukavva kaplı kulübeler yıkıldığında, eski mahalle için ağlamıştı. Gençliklerinin tanığı olan bu yere veda etmek için Vince'yle beraber bir gezinti yapmışlardı orada; ayakkabıları, sakinlerinin esrarengiz bir nedenle "Irmak Geçidi" adını verdiği dar sokağın ince kumlarına gömülüyordu. Tam o sıralar Iza da evde bulunuyordu ve yaşlı kadın nereye gittiklerini ona söylemeye istekli değildi; ama ağzında bakla ıslanmayan Vince, eve döner dönmez şakımıştı. Iza küçümseyici bir el hareketi yaparak, ince belini dikleştirmişti: "Tarihin ilerleyişini durdurmak isterdiniz, değil mi? İki yaşlı gericisiniz siz!" Ses tonu sert değildi, ama şaka da yapmıyordu: Iza dile getirdiği şeyi gerçekten düşünürdü her zaman. Vince mahcup olmuş, Kınaçiçeği Çukuru ve artezyen kuyuları hakkında bir şeyler gevelemişti. "Kınaçiçeği Çukuru" diye tekrarlamıştı Iza, sanki bu kelime onu özellikle rahatsız ediyormuş gibi. "Kınaçiçeği Çukuru! Ya ilaç fabrikası, ondan niye hiç söz etmiyorsunuz? Kınaçiçeği Çukuru'ymuş! İstatistiklere bakarsanız, eskiden o mahallede neredeyse herkesin veremli olduğunu görürsünüz!"

Yaşlı kadın o sırada mutfakta ekmek dilimlerine tereyağı sürmekteydi ve Kınaçiçeği Çukuru için üzülmüş olduğuna utanmıştı. Vince bir ara yanına gelmiş, onunla göz göze gelmekten kaçı-

narak bir köşede bir şeyler karıştırmış, sonra da bir şarkı mırıldanmaya koyulmuştu. Sıcacık güzel sesi, yaşla beraber tınısından hiçbir şey yitirmemişti. Öğrencilik yıllarında öğrenmiş olduğu eski bir melodiyi söylemişti: *Kışın yağan kar gibi - Beyaz ve soğuk, vah!..* Ve gülmüşlerdi, çünkü Iza çocukluğunda bütün şarkı sözlerini ciddiye alırdı ve onun yanında hüzünlü bir şarkı söylenemezdi, mesela bu şarkı, zira ağlayarak, beyaz genç kızın ölmemesini ve hemen iyileşmesini talep ederdi. Vince, ekmek dilimlerinin üzerine eğilmiş yaşlı yüzüne bir öpücük kondurmuştu. Eskiden, nişanlı oldukları zamanlar, öpüşmek için tanıdık birine rastlamayacaklarından emin oldukları Kınaçiçeği Çukuru'na giderlerdi. Iza mutfağın kapısını açınca derhal ayrılmışlardı. "Anlaşıldı" demişti Iza gülerek. "Bundan böyle, içeri girmeden önce kapıya vurmam gerekecek."

Eski Güherçile Meydanının köşesinde durdu. Buraya gelmeyeli altı ay oluyordu; ve şimdi, gelecekteki binaların temel çukurlarıyla delik deşik olmuş arazide yolunu bulması icap ediyordu. Manzara kısa süre önceki haline hiç benzemiyordu; kulübeler olmayınca Büyük Ova'yı daha da çok çağrıştırıyordu. Sadece çeşme yerinde duruyordu, ama çevresinde kamyonlar uğulduyor, arkada uzun boyunlu bir makine ıslık çala çala çalışıyordu. Şantiyede çalan bir zil paydos vaktinin geldiğini haber verdi; bağırışlar duyuldu. Arada bir toprak yığınları arasında tökezleyip sendeliyordu; birisi, basınca sallanan bir kalası aşmasına yardım etmek için kolundan tuttu.

– Niye diğer taraftan geçmiyorsunuz ki? diye sordu genç bir erkek sesi. "Şantiye" levhasını görmediniz mi?

– Hayır, görmedim, diye homurdandı.

Ve adımlarını hızlandırdı.

Kendi sokaklarının köşesini dönünce, uzaktan çitten taşan sık ve yeşermiş sarmaşığı gördü.

Vince saygınlığına yeniden kavuşup yirmi üç yıldır ödenmeyen maaşını nihayet aldığında, birbirlerine hiçbir şey söyleme-

melerine rağmen, ikisi de Traban Sokağındaki yaşamlarının son bulduğunu anlamışlardı. Para 1946 kışında gelmişti; Iza üniversitede dersteydi, onlar evde yalnızdılar. Vince tek kelime etmeden postacıya bir sigara ikram etmiş, sonra da üstüne başına bir şey giymeden avluya çıkmıştı. O, elinde kasketiyle peşinden koşmuş, ama yanına gitmeye cesaret edemeyip merdivenin üst tarafında durmuştu: Vince ağır adımlarla yol kenarında oturan kiracının domuz ağılına kadar yürümüştü; dirseklerini ahşap dama dayayıp yem teknesinde ya da su leğeninde olağanüstü bir şey varmış gibi gözlerini içeri dikmişti. Derme çatma çite dayanmış duran kocasının ne hissettiğini biliyordu. Vince'nin son yıllarda çok kamburlaştığını fark etmişti, yaşının gerektirdiğinden daha fazla.

Kar yağıyor, taneler Vince'nin gür beyaz saçlarına yavaşça konuyordu. Yol kenarındaki kiracı çöp tenekesiyle büyük bir gürültü çıkararak avluyu geçmişti; bir süreden beri onları selamlıyordu elbette. Vince arkasına dönmüş, kederli avluyu, ağılı, komşunun kümeslerini, tavuklar tarafından gagalanan çiçeklerin asla büyüyemediği biricik, sefil çiçek tarhlarını bakışlarıyla kucaklamıştı ve bu bakış daha şimdiden müstakbel meskenlerinin hayalini taşıyordu.

Karısının eşikte durarak kendisini seyrettiğini fark ettiğinde, sanki aklından yalnızca soğuk geçiyormuş gibi ellerine üflemiş ve çabucak yanına gelip onu kollarının arasına almıştı. Vince'nin ruh temizliğini yansıtan gözlerinin yaşlarla dolu olduğunu ancak kollarından kurtulunca fark etmişti.

O gün Iza eve geç dönmüştü; Vince ona hiçbir şey söylememiş –halbuki iadei itibar fikri onun aklına gelmiş, dilekçeyi o kaleme almıştı– ihbarnameyi kızının tabağının altına sıkıştırmıştı. Iza kâğıdı iki kez okumuş, takdir ifadesi olarak başını sallamış, gülümsemiş ve babasına bakarak, "Ben size söylemiştim!" demişti. Babası, "Ben size söylemiştim!" diye karşılık vermişti. Onlar aynı cümleyi birbirlerine tekrarlarken, anne de onları hayranlıkla seyretmişti. Bu birkaç kelimenin ardında yirmi üç yıllık aşağılanış, onlar geçerken başlarını çeviren insanlar, rehine bırakılan

eşyalar, bit pazarından satın alınan giysiler ve Traban Sokağındaki minicik ev gizleniyordu.

"Kayınlık'ta ortak tapulu büyük bir ev inşa ediliyor" demişti Iza, fırında pişmiş patateslerini yerken. "Sıcak havayla ısıtma sistemi bile olacak."

Vince kafasını sallayarak gülümsemiş ve kısa bir süre sustuktan sonra cevap vermişti:

"Ben yeniden gerçek bir evde yaşamak istiyorum."

"Peki, demişti Iza, çatalını masaya bırakarak. Öyleyse, bir mağara kiralayın ve içini hayvan postlarıyla kaplayın. Tanrım, sizin gibi bir ihtiyar ne kadar da umut kırıcı oluyor!"

Vince'nin kafasındaki "gerçek ev" ağaçları, çalıları, yetiştirilecek çiçekleri ve evcil hayvanları, tamamen onun emrine amade bir çatı katı olan, sahiden kendine ait bir evdi. Vince köyde doğmuş, şehre ancak liseye başladığı zaman gelmişti ve kuyu suyunun tadının musluk suyundan daha iyi olduğuna yemin ederdi. O evi bulana kadar, üç hafta boyunca şehri baştan sona katetmişlerdi. Vince'nin karısının kolunu sıkarak "İşte!" demesi için yola bakan pencerelerle yüksek çiti görmesi yetmişti. Buzların çözülme zamanıydı, her taraftan su damlıyor ve kahverengiye boyalı kapının yanından aşağı inen oluktan erimiş kar suları boşalıyordu. Bu oluk, içinden çıkan suları ayaklarına sıçratan bir aslan ağzıyla son buluyordu. Evin ikisi küçük, biri daha büyük üç yatak odası vardı; avluda, kırmızı tuğla döşeli bir yol odunluğa gidiyor, çiçek öbeklerinin kenarında çınarlar yükseliyordu; bir arabanın geçebileceği genişlikteki kemerli dış kapı, devamındaki tonozlu geçitle birlikte üç tarafı kapalı küçük bir oda meydana getiriyordu. Ev kamulaştırıldığında Vince ağlamak için odunluğa saklanmıştı. Ne mutlu ki, yeniden evin sahibi olduğunu görecek kadar uzun yaşayabilmişti: Hakları geri verildiğinde nasıl da mutlu olmuş, sevinçten deliye dönmüştü! Oysa sağlığı onu daha o zamandan endişelendiriyordu. "İhtiyar kapitalist" diye takılmıştı Iza. "Adını kadastro kayıtlarında görünce hoşnut oluyor ancak." Iza bu evi sevmiyordu, zira Antal ve o, dört yıllık evlilikleri boyunca büyük odada yaşamışlardı. Boşandığından beri, ziyaretle-

rine geldiğinde geceyi evde geçirmemişti. Bir açıklama yapmıyordu, ama yaşlı kadın büyük odanın kızı için Antal'in hatırasını muhafaza ettiğini biliyordu; Iza hatıralardan nefret ederdi.

Bu duvarların arasında nasıl yaşayacaktı şimdi?

Onun gözünde bu ev Vince demekti; ikisinin adına kayıtlı olmasına rağmen, onu asla ortak mülkleri olarak görmemişti esasında. Vince'nin aşağılanarak yaşadığı yılların bedeli olan iadei itibar parasıyla satın almışlardı orayı. Kendisinin yerine de Vince acı çekmişti, karısı onun her şeyi, varoluş nedeni ve Iza'dan sonraki en önemli gurur kaynağıydı. En iyisi oraya gömülmesiydi. Bahçeye. Tek başına ne yapacaktı o evde? Sadece Kapitány'yle kalacak değildi ya! Bundan böyle Iza daha seyrek gelirdi, ne babasının doğum ve isim günleri vardı artık kutlayacak, ne de evlilik yıldönümleri. Yanına bir kiracı mı almalıydı acaba? Ama karşısına kimin çıkacağı belli mi olurdu? Ya Traban Sokağındaki gibi biri çıkarsa? Ya da kendisi gibi basit ve sıkıcı yaşlı bir kadın? Nazik ve kibar dahi olsa sıkılırdı ondan. Ne yapmalıydı?

Iza'yla hiçbir şey kararlaştırmamışlardı..

Iza üç hafta önce, Antal'den babasını hastaneye yatırmasını istemek için ansızın çıkageldiğinde annesiyle konuşmak istemiş, ama ihtiyar kadın, düpedüz batıl inançtan kendini kilere kapamıştı. Emma Teyze'den, tehdidi altında bulunduğumuz şeyler hakkında konuşulmaması gerektiğini, zira herkesin iki yanında biri siyah diğeri beyaz iki meleği olduğunu ve kötü olan kara meleğin, şayet bizi korkutan şey hakkında konuştuğumuzu duyar, bu korkunun nedenini keşfederse, düşüncesizce anılan o kötülüğü üzerimize yollayacağını öğrenmişti. "Hıristiyanlarınkinden daha kötücül bir mitoloji görmedim!" derdi Iza, annesi bir sınavda başarısız olacağını söyleyerek dalga geçmemesi konusunda onu uyardığında. (Iza asla başarısız olmazdı, iyi öğrencilerin yaptığı gibi, kendini korkutarak eğlenirdi sadece.)

Kötü melek meselesine gelince, bunda bir gerçek payı olmalıydı yine de. Vince ilk kez fenalaştığında her şeyi duymamış mıydı? Ağrı şiddetlenmeye başladığında Vince yatağında kemik-

lerini kıtırdatarak gerinmiş ve şaka yollu, "Kanser oldum ben!" demişti. Çılgına dönen yaşlı kadın onun ağzına bir şaplak vurmuştu. Vince tatlı tatlı gülüyor, söylediği şeyin doğruluğuna inanmıyordu. "Fazla yedim. Bir müshil versene bana" demişti.

Üç hafta evvel, Iza'yla Vince'nin ölümünü çağrıştırabilecek herhangi bir şey konuşmamak için kilere kapamıştı kendini. Iza ısrar etmemiş, bir süre mutfakta oyalandıktan sonra onu yalnız bırakarak dışarı çıkmıştı. İhtiyar kadın Iza'nın onun iyiliğini istediğini, felaket başa geldiğinde kendini kaybolmuş hissetmemesi için her şeyi hazır etmeye çalıştığını biliyordu. Evi ne yapacaklarını, bilâhire atacakları adımları konuşmak istiyordu. Ama bir insan hayatta olduğu sürece, ölümünden sonra olacaklar hakkında konuşulmamalıdır. O sabah Antal gelene kadar, hatta öğleden sonra Lidia'nın Vince'nin başucundan kalktığı ana kadar, ne kadar mantığa aykırı görünürse görünsün bir umut vardı hâlâ.

İşyerlerinin kapanış saati gelmişti, sokaklar kalabalıklaşıyordu. Tanıdık biriyle karşılaşmamak için adımlarını hızlandırdı. Yüzlerden bir tür kararlılık, donuk bir sevinç yansıyordu; kimse oyalanmıyor, herkes evine gitmek için acele ediyordu. Dükkânlar dolup taşıyor, çocuklar bağırıp çağırıyor, trafik yoğunlaşıyor, araba farlarının ışıkları kesişiyordu. Ve o, tüm bu insanların bir bekleyeni olduğunu gösteren, daha önce hiç dikkat etmemiş olduğu bu aceleye gıpta ediyordu şimdi. Kapitány dışında onu bekleyen kimse yoktu evde.

Başını mantosunun yakasının içine çekti ve biri selam verirse görmemek için gözlerini yere dikti. Yağmur yağmaya başladı, yavaş ve içe işleyen bir yağmurdu bu, yağmurdan ziyade çisentiydi aslında. Kaldırım taşları parladı, vitrinler buğulandı. Yüzünde, alnında, teninde rutubeti hissediyordu, oysa yere düşen tek bir damla yoktu. Vince "görünmez yağmur" derdi bu tür yağışa. Oluğun ucundaki aslan ağzı soluğu tıkanıyormuş gibi boşluğu soğuruyordu. Neyse ki Kolman mağazasının kapısında durmuyordu, onunla konuşmak zorunda kalmayacaktı.

Dış kapının altından gördüğü ilk şey Kapitány oldu. Gözlerini ondan kaçırıp tonozlu geçidin altında duran, hinthurması ağa-

cından küçük masaya dayandı. Ama Kapitány acısını anlamadığı gibi, bir de şefkat istiyordu ondan. Bu hayvanın duygusuz olduğuna yanmalı mıydı? Iza haklıydı, Kapitány salaktı.

Yalnızdı artık. Bu sabahtan beri ilk kez, tamamen yalnız.

Kendini hinthurması ağacından koltuğa bırakıp işsiz güçsüz geleceğini düşünmeye koyuldu. Eve girmek gelmiyordu içinden, akşamdan, biri kesin olarak lüzumsuz hale gelmiş olan iki yataktan korkuyordu. Sonsuza kadar orada oturup kalamazdı elbette, içeri girmesi gerekecekti. Şimdi ya da bir saat sonra, bunun ne önemi vardı ki artık! Avluya yöneldi ve durdu: Yatak odasının penceresinde ışık yanmıştı.

Hissettiği korku değil, başka bir şey oldu. Tekrar koltuğa oturup filesini yere bıraktı ve aydınlık pencereyi seyre daldı. İçeriden gelen ışık, Vince'nin az önceki esrarengiz suratından daha gerçekti. Gerçek buydu belki de, evde yanan lamba. Son aylarda olup bitenlerin hiçbiri değil. Vince hayattaydı; bu öğleden sonra, şu son on bir hafta, Vince'nin ölümü içine almaya hazırlanıyormuşçasına çöküp zayıflayan bedeni, tüm bunlar kötü bir rüyaydı sadece. Gerçek olan eski Vince'ydi, biraz iri, biraz gülünç, evde kendisini b.'kleyen ve hiç hastalanmamış olan Vince. Hiçbir şey olmamıştı.

O gün öğleden sonra hiç hissetmediği kadar zayıf hissetti kendini. Gözlerini yumup başını arkaya bıraktı. Henüz yaprak bulunmamasına rağmen bahçe hışırdıyordu: Ardıçkuşları diye düşündü; ama bunlar ardıçkuşları değildi belki de. Işık yanıktı ya. İster melekler, ister ardıçkuşları ya da bulutlar olsun, hışırdıyanın ne olduğunun önemi yoktu şimdi!

Başını kaldırdığında pencere yeniden kararmıştı. Öyle yoğun bir umutsuzluğa kapıldı ki, ağlayacak gücü bile kalmadı. Dirseklerini dizlerine dayayıp, yüzünü ellerinin arasına aldı. Hışırtı kesilmişti, bu sağır dünyadan ona ulaşan hiçbir ses yoktu artık. Bir süre sonra koridorun kapısı gıcırtıyla açıldı ve kapı aralığında Iza belirdi.

3

Gelmişti, oradaydı, onu yalnız bırakmayacaktı.

Iza'nın üzerinde siyah bir kazak vardı ve ağladığı belli oluyordu. Hayır, Iza ağlamamalıydı. Yaşlı kadın kızına doğru koşma, onu çocukluğundaki gibi okşama, ağlamasına mani olmak için onu teselli etme isteğiyle ona dayanıp kendini koyverme ihtiyacı arasında bölünmüş hissetti kendini. Daha önce hiç yaşamamış olduğu tuhaf bir dakika geçti. Iza asla en ufak bir yardım bile talep etmemişti onlardan, bir şey yapmadan önce ana babasına asla danışmaz, sadece aldığı kararları bildirirdi. Olgunluk sınavından sonra tıp fakültesine kaydolduğunu, bilâhire işe girdiğini, ardından Antal'le evleneceğini, daha sonra da boşanacağını bildirmişti. Yeniyetmeliğinden beri ilk kez herkes gibi acıya duyarlı görünüyordu. İhtiyar kadın onun ölümcül bir tehlikeden kurtuluşuna şahit olduğu hissine kapıldı, ama aynı zamanda, şaşkınlık ve heyecandan olduğu yere mıhlanmıştı; hayır, Iza ağlamamalıydı, ona yardım etmenin bir yolunu arıyordu boşuna.

Iza ona sarılmadı, dokunmadı. Bunun sebebini kestirebiliyordu: Birbirlerine yaklaşmamaları, kucaklaşmamaları gerekiyordu, yoksa mutsuzluklarıyla baş edecek güçleri kalmazdı.

– Gel, dedi Iza, bu akşam erken yatmalısın. Gel!

Yerden fileyi alıp koluna taktı ve eve girdi. Annesi sallanarak onu izledi. İçeride, iki odada ateş yanıyordu ve sabahtan kalan çaydanlık, fincan, kaşık gibi bulaşıklardan eser yoktu. Odada düzen hüküm sürüyordu, Iza'nın, onu eksiksiz resmeden, karakteristik düzeni. Evi saatlerce toplamıştı sanki.

Antal haber vermişti ona, kuşkusuz Budapeşte'ye telefon etmiş ve Iza öğleden sonra uçağında yer bulabilmişti. Yüreği ağzına gelerek gözlerini yumdu. Uçma düşüncesi onu dehşete düşürüyordu, dünyada hiçbir şey için yapmazdı bunu, Iza ne zaman tren yerine uçakla geleceğini bildirse korkudan ölüyordu. Her uçak yolculuğu Tanrı'ya yönelik bir tür tahrik, doğaya karşı bir eylemdi; ve bu sefer, ölüm döşeğindeki babaya doğru bulutların arasında gerçekleşen bu koşu, adı ağza alınmaz olanla yapılan bu yarış, haydi haydi öyleydi.

Iza onun elini tuttu.

Aylar boyunca babasını aldatmak için yaptığı hareketle, aslında nabzını yoklamak için parmaklarını okşar gibi uzatarak, sağ elini tutuyordu. Kalbi belli belirsiz atıyordu. Iza'nın bunu parmaklarının ucunda hissedebilmesi ne tuhaftı.

– Çay yapayım sana, dedi genç kadın. Ellerin donmuş.

Mutfağa gitti. Oda birden düşmanca, neredeyse ürkütücü bir hal aldı. İçeri girdiklerinde Iza avizeyi yakmıştı. Ancak misafir geldiğinde yaparlardı bunu, ve şimdi ışık tuhaf, bayağı ve yersiz görünüyordu. Işığı söndürüp lambanın düğmesine bastı, duvar saatini durdurdu, büyük aynayı bir şalla örttü. Iza çayla beraber geri geldiğinde, sobanın yanındaki kanepeye büzülmüş titriyordu. Iza, ellerinin arasında dumanı tüten fincanla eşikte durdu. Saat çalışmıyor, dörde çeyrek kalayı gösteriyordu ve körleşmiş ayna odayı başkalaştırıyordu.

"Artık biliyor" diye düşündü ihtiyar kadın. "Saati anlamasını sağladım."

Iza'nın ağzı kasıldı, ama bir şey söylemedi. Annesinin çayını içmesini bekledi, sonra aynayı örten şalı alıp yaşlı kadının omuzlarına koydu. Duvar saatinin kapağını açtı, ibreleri ayarladı ve sarkacı yeniden çalıştırdı.

Yaşlı kadın aynanın parıltısını yeniden görünce titredi. Onun olması gereken bir şeyi çalıyorlardı sanki; o tarafa bakmaya cesaret edemiyordu artık.

Düz ve parlak satıh öyle canlıydı ve su yüzeyine o kadar benziyordu ki, içinden birinin veya bir şeyin çıktığını görmekten korkuyordu. Saatin tik takları ve küçük çarkların tıkırtısı da canını acıtıyordu: Vince için zaman yoktu artık. Iza yaşlı insanların inandığı hiçbir şeye inanmazdı. Belki de bu şekilde olanlara katlanmak daha kolay olduğu için.

Iza fincanı elinden aldı, ama gitmedi; tam tersine ayaklarının dibine büzüldü. Zor anlarda hep yanında olmuştu, çocuğu gibi değil de, daha ziyade bir kız kardeş gibi. Traban Sokağındaki kiracı kendinde Vince'yle ilgili yorum yapma hakkını gördüğü gün cevap veren Iza olmuştu. Babası işini kaybettiğinde henüz

bir bebek olan ve çocukluğunda bu dram hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmeyen Iza. Öfke ve heyecandan sararmış vaziyette Vince'yi savunmaya geçmiş ve komşu, daha sekiz yaşını bile doldurmamış olan, ufacık bedeni mutlak bir koruma iradesi kesilmiş bu küçük kız karşısında ağzı açık kalakalmıştı. Dişçiye gittiğinde hemen her zaman Iza da yanında gelir ve dişlerini birlikte tedavi ettirirlerdi. Koltuğa ilk oturan küçük Iza acı ve dirençten kirpiklerini kırpıştırarak, hiç sesini çıkarmadan dişçi matkabına, kerpetene ya da tekerlek testereye dayandıktan sonra, o nasıl korkaklık gösterebilirdi? Bütçesini yaparken, yemek pişirirken, hatta, başka kimse yoksa, büyük çamaşır günlerinde Iza yardım ederdi ona, hem de söylemesine bile gerek kalmadan, kendiliğinden ve gayet doğal bir şekilde yapardı bütün bunları. Ve bugün yine buradaydı işte, ellerini birleştirmiş, kanepenin köşesinde oturuyordu. Doğduğu günden beri ne çok seviyorlardı onu; hele Vince, nasıl da tapardı ona! Vince'nin kızını bir daha göremeyeceğini düşününce gözleri doldu.

– Ağlamamak gerek, dedi Iza.

Yaşlı kadın bu cümleyi daha önce de duymuş olduğu hissiyle, gözyaşlarının arasından ona baktı. Evet, ilk çocuğu öldüğünde boğuk hıçkırıklarla ağlarken, aşçı kadın da aynı şeyi söylemişti. O sıralar güzel evde oturuyorlardı hâlâ, eski evlerinde; aşçı, porselen topuzu Kraliçe Elisabeth'in portresiyle süslü şemsiyesi olmadan asla dışarı çıkmayan, zayıf, uzun boylu ve yaşlı bir kadındı. "Onun için ağlamamak gerek" demişti, küçük Andrus'u götürürlerken. "Aksi halde uyuyamaz yukarıda, onun için ağlamamak lazım!"

– Yalnız kalmayacaksın, dediğini duydu. Evi satarsın, Budapeşte'ye gelip benim yanıma yerleşirsin.

O zaman gözyaşları gerçekten akmaya başladı: İçini bir yatışma, rahatlama, kurtuluş duygusu kapladı aniden. Korktukları başına gelmeyecekti demek, ne boş gün ve geceler ne kiracılar olacaktı, ne de bitmek bilmeyen işsiz güçsüz haftalar. Iza işten döndüğünde her şeyi hazır bulacaktı ve boş zamanlarını birlikte geçireceklerdi, eskisi gibi. Iza'nın onu yüzüstü bırakmayacağını bi-

liyordu, ama az önce önerdiği şeyi ne umut ne de hayal etmeye cesaret edebilmişti. Hayır, mezarını sık sık ziyaret edebilmeleri için bahçeye değil Budapeşte'ye gömmeliydiler Vince'yi.

Iza ona sarılabilirdi artık: Kendini güvende hissediyordu. Ve şalın altında, kendilerini koyverdiler nihayet. Iza'nın dudakları buz gibiydi, vücudunun her noktası, özellikle de dudakları üşümüştü sanki. Onu doğurduğunda otuz dokuz yaşındaydı, kollarında bir daha hiç bebek tutamayacağına ve Vince'yle birlikte, kaybettikleri küçük oğullarının hatırasıyla yalnız ihtiyarlayacaklarına inanıyordu. Ve sonra Iza gelmişti! Daha yürümeyi öğrenmeden konuşmaya başlamıştı, ciddi ve usluydu, büyük bir insandı sanki. Hayatında hiç Iza gibi birini tanımamıştı, ama kızını pek anlamadığını, onun hayatına, iç dünyasına pek nüfuz edemediğini tahmin edebiliyordu. Budapeşte... Iza'nın yeni apartman dairesini de tanımıyordu. Yakınlarda Büyük Bulvar üzerinde bir yere yerleştiğini biliyordu yalnızca. O taşındığında, Vince'nin hastalığı ilerlemişti ve daireyi görmek için oraya gidememişlerdi. Modern bir evde yaşamak ne büyük bir zevk olacaktı! Kapitány katları görünce surat asacaktı!

Zil sesiyle yerinden sıçrayınca, içinin geçmiş olduğunu fark etti.

İlk önce yalnız olduğunu sanıp aceleyle şalını üzerinden attı. Ama Iza odadaydı, alnını cama dayamış, dikkatle karanlık avluya bakıyordu. Uyuklarken saatin ibreleri çok ilerlememişti; zil sesiyle kendine geldiğinde derin bir uykuya dalmak üzereydi. Gelen kimdi acaba? Arkadaşları 1923'te onlardan uzaklaşmış, Vince'nin iadei itibarına kadar keşiş gibi yaşamışlardı. Savaştan sonra Szöcs adı temize çıktığında onlarla yeniden ilişki kurmaya çalışanları da, Vince ve Iza dişlerini göstererek kovmuşlardı; ona kalsa birkaçını seve seve affederdi, ama baba kız hiçbir şey dinlemek istememişlerdi. Eve, onların evine tuhaf insanlar gelip giderdi: bakkal Kolman, hayatını papaz cüppelerine nakış işleyerek kazanan komşu kadın Gica, gazete satıcısı, tütüncü, emekli bir postacı, akşamları gidip müzenin önünde saatlerce birlikte oturduğu bir öğretmen hanım, Dekker, Antal ve sokağın köşe-

sindeki okulun birkaç talebesi, Vince'nin ok yapmayı ve olta iğnesi hazırlamayı öğrettiği şu dizleri yara bere içindeki veletler.

İnsanlar Szöcs'lere saat altıdan sonra ziyarete gidilmeyeceğini iyi bilirlerdi: Akşam kahvelerini içtikleri saatti bu, ve Vince seksenine yaklaştığından beri, karısı saat yedi olur olmaz yatağını hazırlıyordu. "Kolman olmalı bu" diye düşündü yaşlı kadın. Ve aklına Iza'yı uyarmak geldi hemen: Kolman'ın henüz hiçbir şeyden haberi yoktu, onları lafa tutacak ve saatlerce orada kalacaktı. Onlarla yakından ilgilenir ve yaşlı kadının alışveriş için dükkânına girmediği bir gün geçerse eve uğramayı asla ihmal etmezdi.

– Merak etme, dedi Iza sakin sakin. Geri gönderirim onu.

İyi ki kızı oradaydı; kendisi asla yapamazdı bunu. Hayatında hiç kimseyi geri çevirememişti. Koridor kapısının gıcırdadığını işitti ve Kapitány'nin neşeli solumasından yanılmamış olduğunu anladı; Kapitány, ona her zaman dükkânından birkaç artık, mesela bir lahana sapı ya da havuç getiren Kolman hariç bütün yabancılardan korkardı. Tavşanın solumasından ve eve girmek için ileri atıldığında tırnaklarının çıkardığı sürtünme sesinden başka bir şey duymuyordu. Kolman selam vermemişti, Iza da öyle; neden suskun duruyorlardı ki? Kolman normalde duygularını saklamayan, hatta onları gürültülü bir şekilde ifade eden biriydi. Şüphesiz haberi duymuştu ve bu yüzden böyle ölçülü davranıyordu. Doğrulup eteğinin buruşukluklarını düzeltti: Bu sessizlikte, özellikle ağır bir şey vardı.

Ziyaretçi Antal'di.

Onu hemen tanımadı, siluetinden erkek olduğunu tahmin etmişti sadece, ama Iza avizeyi yakınca öteki odaya geçmek için aceleyle kanepeden kalkıp yürüdü. Iza onu durdurdu.

– Nereye gidiyorsun? dedi, onu geri getirirken. Gelen Kolman değil, görüyorsun.

Yaşlı kadın biraz kızardı, yerine oturdu ve şalı yeniden dizlerinin üstüne koydu. Iza'nın onları yalnız bırakmasını istemediğini anlamıştı; içgüdüsel olarak tersini yapmış olsa da orada kalacaktı öyleyse. Yaptığı saçmaydı tabii; o ikisi her zaman sanki ara-

larında hiçbir şey geçmemiş gibi davrandıklarına göre, rahatsız edici bir sahneye şahit olma ihtimali yoktu. Aralarındaki o gergin ve sıkıntılı aşkın sürdüğü evlilikleri sırasında bile, üçüncü bir şahsın yanında her zaman mesafelerini korumuşlardı, şimdi de gayet ölçülü olacakları muhakkaktı. Boşandıkları günden beri, yani yedi yıldır birbirleriyle karşılaştıklarında hep aşırı bir nezaket içinde olmuşlardı.

Yine de onları birlikte görmek hoşuna gitmiyordu. Iza Antal'i seviyordu; duygularından asla söz etmezdi, ama sesi ve Antal'i bakışıyla izlerken gözleri onu ele veriyordu. Ondan neden boşanmıştı acaba? Aralarında korkunç bir şey geçmiş olmalıydı, hepsi aynı çatı altında yaşadıklarına ve ebeveynlerininkinden sadece ince bir duvarla ayrılan odalarından dışarı asla en ufak bir tartışma gürültüsü, ses kırıntısı ya da öfkeli bir laf gelmediğine göre de, gizli bir şeydi bu. Bir gün, boşanacaklarını haber vermişlerdi, ama Iza hiçbir açıklama yapmamıştı. Vince de sormamıştı zaten; yüzü kararmış, başını sallamış, Iza ve Antal'i öpüp hiçbir şey söylemeden mutfağa gitmişti.

– Annem gerçekten yorgun, dedi Iza. Fazla uzun kalma lütfen.

Bir ablanın kardeşiyle konuşması gibi, tatlılıkla söylemişti bunu. Antal'in elinde bir bavul vardı, kendi bavullarıydı bu, hemen tanıdı onu. İçinde ne olabileceğini tahmin etti; yutkundu ve gözlerini başka yöne çevirdi. Antal valizi açar da Vince'nin gri renkli baharlık pardösüsünü ve Lidia'nın sabah ortadan kaldırmış olduğu, üzerinde unutmabeni çiçekleri bulunan fincanı görmek zorunda kalırsa odada duramayacağını hissetti.

Antal, fark edilmemesini istiyormuş gibi, masanın altına itti bavulu.

– Oturmayacağım, dedi. (Aralık kalan kapıdan içeri süzülen Kapitány'ye doğru eğilip kulağını okşadı.) Annenin bir şeye ihtiyacı var mı diye bakmak istedim sadece. Sabah telefonda, bugün oraya gelebilmem kesin değil demiştin. Saat kaçta geldin?

– Öğlen.

Gözlerini aynı anda kaldırıp Iza'ya diktiler. Yaşlı kadının uykusu tamamen kaçmıştı, sabahtan beri hiç bu kadar uyanık hissetmemişti kendini. Yanlış duymuştu herhalde ya da yanılan Iza'ydı. Babası dörde çeyrek kala ölmüştü. Saçmaydı bu!

Odada sessizlik iyice yoğunlaştı. Yaşlı kadın gözlerini saçlarının dibine kadar kızaran Iza'dan ayırmıyordu. Antal başını hızla çevirip halıya baktı.

– Onu son kez gördüğümde birlikte kâğıt oynadık, dedi Iza. (Sesinde ürkütücü olan şey, ne kendini savunmaya ne de haklı çıkarmaya çalışan, o tutkudan yoksun, duygusuz nesnellikti.) Çok iyi bir günündeydi, gülüyordu. Hayatımda ölen yeterince insan gördüm zaten, babamın yüzünü hep canlı haliyle hatırlamak istiyorum.

Iza haklıydı. Alışılması zor olan tam da buydu işte: Doğduğundan beri hep haklı olmuştu o. Küçükken şu ya da bu sebeple azarlandığında, sonradan ona haksızlık edildiği anlaşılırdı: Iza ana babasının bihaber olduğu bir şey biliyor olurdu, hepsi bu. Ondan özür dilemekten başka çareleri kalmazdı, hem de karşılık olarak somurttuğuna veya yakındığına dahi şahit olmazlardı. Iza onlara bakıp ince sesiyle, "Gördünüz mü!" demekle yetinirdi. Bu defa da babasını öğleden sonraki külrengi yüzü yerine on gün önceki gülen yüzüyle hatırlamak istemekte haklıydı. Antal bir sigara yaktı ve uzun süre kibritle oynadı. Yüzünde hiçbir ifade yoktu, anlayış ifadesi bile. Başını kaldırdığında yaşlı kadına baktı.

– Anne, dedi, burada çok yalnız kalacaksınız. Eğer isterseniz tekrar yanınıza yerleşebilirim.

– Çok naziksin, diye cevap verdi Iza, alaycı değil, minnettar bir ses tonuyla. Hakikaten çok naziksin, ama biz çözüm yolunu bulduk. Annem benimle geliyor, Budapeşte'ye götürüyorum onu.

İlk kez birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Antal bakışıyla bir soru soruyor, Iza da ona cevap veriyordu. Yaşlı kadın ne soruyu anladı, ne de cevabı. Çocukluğunda, ana babası onun kaderiyle ilgili bir karar verirken de böyle çekingen ve içi umutla dolu dururdu yetişkinlerin arasında.

– Bu da bir çözüm yolu, dedi Antal.

Sigarasının külünü silkti.

İhtiyar kadın bir şeyler mırıldandı, zorlukla ayağa kalkıp Antal'e yaklaştı; ona sarılması, en azından bir şeyler söylemesi gerektiğini hissediyordu: Az önce teklif ettiği gerçekten de azımsanacak şey değildi. Ama ağzını açamadı, Iza kolundan tutunca dilsiz kesildi. Kendisinden ne beklendiğini, ne yapması icap ettiğini anlamıyor, en çok da, fazla sıcak, fazla yakın davranarak kızının canını sıkmaktan korkuyordu.

Antal ziyaretini fazla uzatmadı. Ona gülümsedi, elini öptü ve kapıya yöneldi. Iza onu geçirmek ve bahçe kapısını kapatmak için şalı alıp omuzlarına attı.

Antal eşiği geçmek üzereyken durdu:

– Anne, değirmenin fotoğrafını bana verir misiniz? Baba, öldüğü takdirde onu Lidia'ya vermemi söylemişti. Resmi hastaneye götüreceğim.

Iza ağzını açtı, sonra omuz silkerek yatak odasına geçti. Yaşlı kadın bir sandalyenin arkalığına dayandı, bacakları tutmaz olmuştu. Öldüğü takdirde... Bu da ne demekti böyle?.. Vince'ye söylenen kalbinin zayıf düştüğü, güçlendirilmesi gerektiği, bunun için hastaneye yatırıldığı, iğnelerin amacınınsa kuvvet kazandırıcı bir uyku kürü olduğuydu. Vince ölümcül bir hastalığa yakalandığından şüphelenmiyordu!

Bu düşünce nasıl gelmişti aklına? Ve o şipşak fotoğrafı, Karikás kıyısındaki eski değirmeni gösteren, doğduğu kasabada çekilmiş o kötü resmi Lidia'ya hediye etmek niyeydi? Vince'nin yatağının üzerinde asılı duran o fotoğraf, ihtiyar kadını uykusunda koruyan melek tablosuyla simetri oluşturuyordu. Niçin Lidia'ya vaat etmişti onu, ve ne zaman?

Iza siyah bir çerçeve içinde duran fotoğrafı getirdi; avizenin ışığı altında, sanki ilk defa görüyormuş gibi inceledi onu. Resimde bir ırmak görülüyor, bir tesviye havuzu ile ahşap bir yapının üzerine çıkıntı yaptığı küçük bir çavlan seçiliyordu; ön planda çalılıklar ve çıplak ayaklı çocuklar vardı.

Bulanık yüzler, yüzyıl başına ait sararmış bir fotoğraf; nehrin suyu kahverengiydi. Iza çerçeveyi bir gazeteye sarıp Antal'e uzattı.

İhtiyar kadının yüzünden yaşlar akıyordu. O an, günün katlanılması en zor anı gibi geldi ona. Çaresizlik içinde ayakta durmuş, yeleğinin eteğini kıvırıyordu. Bugün ikinci kez karşısında buluyordu Lidia'yı ve bu ilkinden çok daha acı vericiydi. Vedalaşmak için Antal'i kucaklamaya niyetlenmişti, ama artık o gücü hissetmiyordu kendinde. Kapitány masanın etrafında burnunu çekip duruyordu; neler olup bittiğini anlıyormuş gibi arka ayakları üzerinde dikildi.

Kapının açıldığını, sonra tekrar kapandığını duydu ve arada bir gözlerini silerek halıya bakmaya devam etti. Iza çabucak geri döndü, bu da doğal değildi, zira henüz evlenmemiş oldukları dönemde, Antal genç kızın yanından ayrılmaya bir türlü karar veremez, Vince'yle o, misafirini yolcu eden Iza'nın dönüşünü saatlerce beklerlerdi. Artık birbirlerine söyleyecek bir şeyleri kalmamıştı herhalde. Iza Kapitány'yi alıp dışarı bıraktı, sokak kapısını kilitledi ve ihtiyar kadının yanına geldi. Teselliye ihtiyacı olduğunu hissetmişçesine, tıpkı eski bir gravürü kutsayan bir rahip gibi elini annesinin başına koydu. Sonra pencereye gidip perdeleri çekti ve bu evde yaşadığı zamanlarda yaptığı gibi panjurları kapadı. Sağanak yağıyor, yağmur camlarda trampet çalıyordu. Iza annesinin yanına dönmedi, büyük koltuğun arkasında durdu. Yaşlı kadın onun ağladığını, gözyaşları içindeki yüzünün yumuşak, çocuksu ve dağılmış olduğunu gördü.

4

Iza gece yansın diye lambayı açık bırakmıştı. Sarı ışığın yuvarlağı dışında kalan nesneler seçilmiyordu; yatağının üstünde asılı duran tablonun altın yaldızlı çerçevesinin alt kenarını görüyordu sadece. Ama resmi, onunla bağlantılı bütün düşünce ve anılarla süslenmiş olarak zihninde canlandırıyordu. Resim sakatlanmıştı bugün, yalnızdı; değirmen eksikti.

Iza ondan önce uyumuştu, onu kandırmayı başarmıştı.

Birlikte yatmışlardı; bir süre sonra, kızını uyuduğuna inan-

dırmak için ona cevap vermemeye ve düzenli aralıklarla soluk alıp vermeye zorlamıştı kendini. Iza uzun süre dönüp durmuştu yatakta; babası o gün ölmemiş olsaydı bile o gece her halü kârda zor geçerdi; Budapeşte'ye göçtüğünden beri, bu duvarlar arasında uyumamıştı. Yattığı yer evliliği sırasında uyuduğu divan değil, babasının yatağıydı. Onun gidişinden sonra ev eski haline dönmüştü yeniden; Antal'le birlikte kullandıkları mobilyaları ikinci el satış yapan mağazaya konsinye bırakmışlar, o da Budapeşte'de yeni mobilyalar satın almıştı. Ama çocukluk ortamına geri dönen Iza için uyumak kolay değildi.

O gece annesini yalnız bırakmamak, onlardan ayrıldığından beri hep yaptığı gibi otelde kalmamak, en büyük fedakârlıktı onun için. Bir türlü uykusu gelmiyordu; bir o yana bir bu yana dönüyor, içini çekip duruyor, annesinin yatağına kıskanç bakışlar atıyordu.

Sonunda kalkıp bir hap yuttu, bu da alışkanlıklarına aykırıydı aslında, zira uyku ilacı almaktan mümkün mertebe sakınır, yerli yersiz ilaç kullananları hor görürdü. Yine de bu defa bir tane aldı ve uyumayı başardı. Yaşlı kadın onun nefes alışını öyle yakından duyuyordu ki, küçüklüğündeki gibi yanağında hissediyordu kızının soluğunu. Kimse Iza kadar sevimli uyuyamazdı: kirpiklerinin siyah hilalinin yanaklarına vuran gölgesi, kıvrılmış kolunun üzerindeki başı. Onu öpmeye cesaret edemedi ve yataktan kalkarken yastığının köşesine bir öpücük kondurdu.

Oda öğleden sonraki odanın, sabahkinin aynısıydı, ama değişen bir şeyler vardı yine de, duvarlar uzayıp yükselmişti sanki. Masaya bırakılmış olan kâğıda göz attı. Çocukluğundan beri süregelen, ertesi gün yapacağı işlerin listesini çıkarmak gibi bir alışkanlığı vardı Iza'nın; bunu yapmadan asla yatmazdı. "*Emlakçı*, diye okudu ihtiyar kadın, *hastane, cenaze töreni, sosyal sigortalar kurumu, yolculuk hazırlıkları.*"

Bunun için kalkmıştı yataktan, bu son kelimeler nedeniyle. Yarın evrakları elden geçireceklerdi, yarın Iza Budapeşte'ye neleri götüreceklerine karar verecekti, yarın Vince'nin küçük yazı masasının çekmecelerini açacaktı.

Şimdiye kadar hiç kimse karıştırmamıştı o çekmeceleri; kendisi bile, kırk dokuz yıllık evlilikten sonra, Vince'nin orada resmi evrak ve aile belgelerinden başka ne sakladığını bilmiyordu hâlâ. Aralarındaki bir anlaşmaydı bu; birbirlerinin eşyalarına asla dokunmazlardı. Yanında büyümüş olduğu Emma Teyze sürekli kapıda postacının yolunu gözler, ev halkından başka birinin mektubunu açmakta tereddüt göstermezdi. O Emma Teyzeye benzemek istemezdi.

Şayet Antal gelip o garip talepte bulunmasaydı, hâlâ yatağında, Iza'nın yanında yatıyor ve mışıl mışıl uyuyor olurdu. Ama genç doktor tıpkı oradaki, klinikteki hemşire gibi kafasını karıştırmıştı. Hayatında ilk kez kuşku uyanıyordu yüreğinde: Vince hakkında her şeyi bilmiyordu belki de; Iza'nın yarın çekmeceleri boşaltırken bulmaması gereken bir şey, Vince'nin yanında öteki tarafa götürmesi gereken bir sır, sadece kendisine ait bir sır bulması ihtimalini düşündükçe içini bir huzursuzluk kaplıyordu. Evlendiklerinde otuz bir yaşındaydı Vince, pek o kadar genç sayılmazdı yani; Iza'nın onun delikanlılık yaşamına ait hatıraları karıştırmasına ve aralarında Tanrı bilir neler bulmasına niçin izin verecekti! Kafasında neler kurduğunu, neden korktuğunu kendi de bilmiyor, sadece kendini tedirgin hissediyordu. Şayet Vince Lidia'ya onun, yani karısının ne menşeini ne de anlamını kavradığı –zira ona göre Vince'nin resmi yatağının üstünde tutması alışkanlıktandı– bir hediye verdiyse, Vince'yle ilgili bazı şeylerden habersiz olması muhtemeldi, bu durumda bunları ilk öğrenen kendisi olmalıydı, hem de hemen.

Kendini yapmaya zorladığı iş kolay değildi ve kesinlikle ağlamaması lazımdı. Iza tedirgin bir uyku uyuyordu, aralık duran kapıdan kıpırdadığını, iç çektiğini, yatağında aniden döndüğünü işitiyordu. İçindeki direnç öyle şiddetli ve buyurgandı ki, üst çekmeceyi açtığında bir süre hiçbir şeye dokunmadan durdu, hiçbir şey görmemek için gözlerini yumdu. Alçakça bir eyleme girişecekti birazdan, hastanedeki yatağında güçsüz bir şekilde yatan, ne kımıldayabilen ne karşı çıkabilen ne de ona engel olabilen Vince'yi soymaya ve küçük düşürmeye hazırlanıyordu ade-

ta. Aynı zamanda, kendini son haftalarda hiç olmadığı kadar yakın hissediyordu ona, bu uğursuz öğle sonrasında olduğundan daha yakın. Çekmeceler canlı bir Vince'ydi; içlerindekilerin arasından ona bakan gerçek Vince'ydi, elinin hafifçe dokunup geçtiği şeyler canlıydı ve ona kocasından söz ediyordu.

Kocasının eşyalarının hepsinde her zaman olduğu gibi yazı masasında da kusursuz bir düzen hüküm sürüyordu. Oldukça kadınsı belli bir düzensizliğin ona has bir özellik olması gibi, düzen de Vince ile Iza'nın karakterlerinin parçasıydı. Çekmecenin içinde, katlanıp üç renkli kurdeleyle bağlanmış kâğıtlar ve bir çocuğun oyuncak etajerindeki hazineler gibi dizilmiş boy boy kutular duruyordu.

İlk açtığı kutuda Andrus'un saçları vardı. Küçükten Vince'nin de bir tutam saç kesmiş olduğunu bilmiyordu; ona gelince, madalyonunun her iki tarafında iki çocuğundan birer saç lülesi muhafaza ediyordu. Küçük Andrus'un siyah ve yumuşacık saçları... Bu ipeksi tutam, geriye bir resim kalmasına bile izin vermeyecek kadar çabuk yok olmuş olan, kendisininkine benzeyen o neşeli yüzü öyle büyük bir kesinlikle canlandırıyordu ki gözünde! Hâlâ yaşasaydı kırk sekiz yaşında olacaktı. Yüce Tanrım!

Siyah ve parlak lüleyi parmaklarının arasında yuvarladı. Andrus babasıyla beraberdi artık. Sakar bir küçük melek olmalıydı, bebekken de öyleydi zaten; her şeyi elinden düşürürdü, kolları pek güçlü değildi.

Sahi, gökyüzünde nasıl oluyordu bu işler?

Okul karneleri. Vince bir defasında ona da göstermişti bunları. Karikásgyúd ilkokulunun ve şehir lisesinin hep "Pekiyi" dereceli karneleri. Öğrencinin adı: Vince Szőcs; Mezhebi: Lutherci; Doğum yeri ve tarihi: Karikásgyúd, 11 Ocak 1880; Baba adı: Maté Szőcs; Mesleği: Tesviye havuzu bekçisi.

Emma Teyze öfkeden kudurmuştu! Kahve fincanını elinden öyle sert bırakmıştı ki, tabak çatlamıştı. Tesviye havuzu bekçisi! Bu meslek de neydi böyle? Havuz bekçisi olsa da olmasa da, babasının zaten uzun zaman önce ölmüş olduğunu ve Vince'nin Gergely Dávid tarafından büyütüldüğünü söylediğinde, onu sakinleştirmekte zorlanmıştı.

"Gyüd ilkokulunun öğretmeni mi?" diye acı acı alay etmişti Emma Teyze. "Olağanüstü! Hukuk okudu ya, kendini beyefendi sanıyordur artık! Havuz bekçisi! Ve eğitim masraflarını karşıladılar, o kadar yetenekliydi ki, bütün köy halkı katkıda bulundu, öyle değil mi? Bu kadar liberal bir ülkede, hiç de şaşırtıcı değil doğrusu!"

Çardağın altında kahvesini yudumluyordu; kırlaşmış saçlarının üzerinde çiçek açmış leylaklar sallanıyordu; fazla boyalı kupkuru suratı ve parmaklarına bol gelen ağır yüzüklerle tiridi çıkmış bir nedimeyi andırıyordu. "Vaftiz kızım" diye takdim ederdi onu Emma Teyze. Buna karşın onu mutfakta çalıştırır ve salona ancak misafir varken çağırırdı. "Öksüzdür, sevgili kardeşim, merhume Margit'in kızı." Sevgili yeğeni kimi zaman ailenin bir üyesi, kimi zaman da her işi yapan bir hizmetçi olurdu, keyfine göre. Peki ama Vince'yle evlenirse, her akşam kim kitap okuyacaktı Emma Teyze'ye, astım nöbeti tuttuğunda yataktan kalkıp kim ilgilenecekti onunla? Emma Teyze gece vakti odasına bir hizmetçinin girmesine asla izin vermezdi, onların yeri bodrumdaydı; geceleyin suç işlemek kolaylaşırdı, hizmetçi onu rahatlıkla soyabilir ya da öldürebilirdi.

Boş fincanı kapmış, ama mutfağa götürmek yerine dışarı koşmuştu. Vince evin önündeki bankta, şapkasını ellerinin arasında çevirerek onu bekliyordu, elinde Emma Teyze'nin fincanı nefes nefese geldiğini görünce gülmüştü. "E, razı olacak mı?" Gülmesi mi ağlaması mı gerektiğini bilmeden ve hiçbir şey söylemeden öylece kalakalmıştı orada, zira hem ağlamak hem de gülmek geliyordu içinden. "Bunu kendiniz sorun ona!" diye cevap vermişti sonunda.

Vince'nin üniversite karnesi. *Gaius Institutiones Birinci Kitap: haftada bir saat. Macar Hukuk ve Anayasa Tarihi: haftada iki saat.* Gica'dan iki kartpostal; Emma Teyze'yle birlikte o kaplıca merkezinde kaldıkları yaz yollamıştı bunları. Faturalar. Ilona Dávid'in Kız Yüksek Okulu 1904-1905 ders yılı yurt masraflarına ve öğretmen Gergely Dávid'in 4 Kasım-27 Kasım 1907 arası yattığı Békéscsaba Hastanesine ait makbuzlar; Gergely Dávid'in Ká-

rikasgyüd'de yaptırılmış olan mezarının 22 Nisan 1909 tarihli faturası.

Gergely Dávid.

"Nasıl biri olduğunu hayal bile edemezsin" diye anlatmıştı Vince. "İki metre boyunda ve çöp gibi zayıftı; her zaman gülümserdi, oysa o kadar yoksuldu ki, çocuklarını zor beslerdi. Nehir bentlerini yıktığında insanlar mezarlığın bulunduğu tepeye sığındılar: Kasabanın nispeten yüksek olan tek yeri orasıydı.

"Geceydi, alarm çanları çalıyordu. Annem bende doğru koşmaya başladığında iki kız kardeşim peşinden gittiler, ben de aynı şeyi yapmak istiyordum, ama düştüm ve karanlıkta insanlar beni çiğneyip geçtiler. Hayatımızın karabasanı Karikás bendiydi. Beni yerde öğretmen buldu, kucaklayıp tepeye kadar taşıdı. Boynuna sarılmış ağlıyordum. Bir daha ailemden hiç kimseyi görmedim, babamın cesedi bile bulunamadı. Sudan gerçekten korkarım Etelka."

Kuşkusuz Andrus'un veya öğretmen Dávid'in mezarından alınmış taşlar, iki tane pürüzsüz, köpük gibi beyaz taş. Fildişinden kırık bir mektup açacağı. Yeşil ve yumuşak yarısaydam bir kâğıtla astarlanmış, üzerinde adres bulunmayan bir zarf. Yine kırık, amber bir sigara ağızlığı.

O kurdele... Saçlarına bağladığı... Gece boyunca bir kez olsun oturmamıştı yerine, vals yapıyor, Lion Otelinin balo salonunda dönüp duruyor, avizeler de aynalar da fır dönüyordu. Böyle bir gece, Emma Teyze'nin yanında fakir bir akraba olarak yaşadığını, sekiz yaşından beri öksüz olduğunu unutturuyordu insana. Ernö Szekeres'le vals yapıyordu; Emma Teyze ona bakıyordu, üstüne pullu tüyler iliştirilmiş topuzuyla yaşlı bir papağana benziyordu. Pek sevecen olmayan bakışlar atıyordu ona, zira Ernö Szekeres iyi bir damat adayı değildi, asalet unvanlarından başka hiçbir şeyi yoktu. Bir kez daha salonun çevresini dönerken onu fark ettiğinde, "İşte hiç dans etmeyen bir oğlan" demişti. "O Vince Szöcs" diye açıklamıştı Szekeres. "Mahkemede zabıt kâtibidir. Dans etmeyi bilmez." Genç bir adamın dans etmeyi bilmemesinin verdiği şaşkınlıktan az kalsın bir sonraki figürü kaçırıyordu

ve diğerleri valslerine devam ederken, o, aynanın önünde çakılıp kalmıştı. Ölçülülüğü bir kenara bırakıp Vince Szőcs'ü süzmeye başlamıştı. Tam o sırada Vince de Szekeres'e işaret ediyordu ve bakışını yakalamıştı.

Emma Teyze'nin, onun adının yer almadığı ölüm ilanı. Aranka'dan sonra teyzesinin yanında onun yerini almış olan diğer fakir akraba Klára yollamıştı bunu ona. Bir kutu içinde biraz toprak ve bir kumbara. 1907 tarihli bir gazete kupürü. *Güney Haberleri*, 18 Mart: "Yirmi yıl önce bugün, martın on sekizini on dokuzuna bağlayan gece Karikás, Karikásrév'deki bentlerini yıkarak yatağından çıktı ve beş köyü yerle bir etti. Taşkında ölenlerin sayısı iki yüzü buldu. Felaket özellikle Karikásrév'i ve Karikásgyüd'ü vurdu."

A. P. Weiss'ın ABD'den postalanmış bir mektubu.

Ah, Tanrım, eczacı Weiss! Ne çok üşüyordu tavan arasında! Ona bir battaniye götürmüştük, ama tir tir titremeye devam ediyordu, el ve ayakları hâlâ buz gibiydi ve köşede bir şilteye oturmuş, ailesi için ağlıyordu. Sokağa çıkma yasağı sırasında, kafile Traban Sokağındaki evin tam önünde durduğunda, Vince kurtarmıştı onu. Hava karanlık ve kapalıydı, Vince dışarı çıkmış ve kaşla göz arasında, aralık duran kapının en yakınından geçen kişiyi içeri çekmişti. Sirenler çalmaya başlamıştı, nöbetçiler Zorunlu Çalışma Dairesinin* işçilerini gözlemek yerine, dikkatle gökyüzüne bakıyorlardı. Sokak tarafındaki kiracı mahzende yüksek sesle ilahiler ve dualar okuyordu, umutsuz ses tonunda bir tür dik kafalı suçlama seziliyordu: Sükûneti geri getirmeye yetmediklerine göre, mezmurlar bir işe yaramıyor muydu yani? Bombalıyor, durmadan bombalıyorlardı; Tanrı sağır mıydı ki kendisine yalvarıldığını işitmiyordu? Komşuları pek saygı duymazdı onlara, ama gökten bomba yağmaya başladıktan epeyce bir zaman sonra mahzene indiklerinde, belki de ilk defa biraz saygı göstermişti.

Bu herif namussuzun teki diye düşündüğü yüzünden okunuyordu adamın –mahkemedeki işinden atıldı; Yahudi olmadığı halde kızları da üniversiteye kabul edilmediğine göre, ne biçim

* Başta Yahudiler olmak üzere, toplama kamplarında ve Alman sanayi tesislerinde zorla çalıştırılacak işgücünün tedarikinden sorumlu kuruluş. (y.n.)

insanlar bunlar?– ama korkak olmadıklarını teslim etmek gerek. Oysa Vince hem Weiss hem de bombardıman yüzünden öyle korkuyordu ki, eli ayağı tir tir titriyordu.

Yaşlı kadın artık devam edemiyordu, bu iş fazla acı veriyordu. Her şey net bir şekilde canlanıyordu hafızasında, sözcükler, cümleler, Iza'nın fısıldayışı: "Niye sakladın o adamı?" "Çünkü bunu yapma imkânım vardı" diye fısıldamıştı babası karşılık olarak. Iza ciddi bir edayla kollarını kavuşturmuş ve düşüncelere dalmıştı.

"Hep iyilik yapıyorsun, ama *öylesine*" diye devam etmişti, yeniden başını kaldırdığında. "Yeterince bilinçli değilsin". "Ama tamamen bilinçsiz de sayılmam" diye cevap vermişti Vince ve yüzü kasılmıştı, zira tam o sırada bir bomba patlamıştı ve korkudan ölüyordu.

Alt çekmecede kendisinin ve Iza'nın fotoğraflarını buldu. Olgunluk sınavını verdiği yılki sınıf resminde Iza'nın suratı asık görünüyordu, oğlan çocuğu gibi dik bir bakışı ve kısacık saçları vardı. Sonra, Vince'nin fotoğraf filmlerini gördü. Fotoğrafçılığa merak salmış, ama 1923'te makinesini satmıştı. Neyi yansıttıklarını çıkarmaya çalışarak, kareleri ışığa tuttu. Siyah beyaz gölgeler, yabancı yüzler, melon şapkalı ve bıyıklı adamlar, bileklerine kadar inen etekler ve kuş kanatlarıyla süslü gülünç şapkalar giymiş kadınlar. Kimdi bu insanlar? Vince niye resimlerini çekmişti? Bir ormanı, bir köyün ağaçlarını tanır gibi oldu. Son görüntüyü hemen tanıdı: Lidia'ya hediye edilen fotoğrafın negatifiydi bu. Sanki elini yakıyormuş gibi yerine bıraktı.

Vince'ye yazmış olduğu mektuplar. Yabancı şehirleri ve acenteler tarafından düzenlenen seyahatleri tanıtan broşürler. Bir tomar dergi: *Herkes İçin Fizik*. Uzak manzaraları gösteren kartpostallar. Vince hiç seyahate çıkmamış olsa da koleksiyonunu yapardı bunların; yeterli paraları olduğunda yeterince sağlıklı değillerdi artık. Aile evrakları, Iza'nın belgeleri, vaftiz suretleri.

İşten açığa alınma yazısını ve onun üzerine konmuş olan iadei itibar belgesini de buldu orada. *9590/1945 sayılı karar uyarınca*...

"Onu terk edersen eve geri dönebilirsin, her şeyi unuturum" diye bildirmişti Emma Teyze. "Ne felaket! Mamafih, ben seni en baştan uyarmıştım! Hırsızlık yapan bir hizmetçi gibi işten kovulan bir adamın nasıl biri olmasını bekliyorsun? Hem de mahkemede hâkimlik yapmış bir adam! Benim yanıma dön, pek yalnız hissediyorum kendimi, hem sen nasıl davranılacağını biliyorsun en azından." (Emma Teyze'nin yanında onun yerini almış olan Aranka kısa bir süre önce Pistával Vitáry ile kaçmıştı.)

Emma Teyze bir yandan kahvesini yudumlarken, bir yandan da yorumlarına devam ediyordu.

"Ondan hangi kararı vermesinin beklendiğini gayet iyi biliyordu. Ne çılgınlık! Halkın sadakalarıyla yetişmiş biri için güzel bir işi vardı halbuki! Öğretmen her sene iane toplardı onun için ve şimdi bu kadar iyi bir yere gelmişken her şeyi mahvediyor! Sanıkları mahkûm etmesi gerektiğini gayet iyi biliyordu, bunu herkes biliyordu. Ama o ne yapıyor? O dört köylüyü, ayaktakımını, Kutsal Macar Tahtı adına beraat ettiriyor, budala! Ve iyi niyetli meslektaşları ona hatasını onarma ya da sessizce istifa etme imkânı tanıyarak durumu düzeltmeye çalıştıklarında, boyun eğmeyi reddederek saçma sapan açıklamalarda bulunmaya, 'Gerçek! Gerçek!' diye ötmeye başlıyor. Gerçek neymiş şimdi anlayacak. Kendi zararına. Seni yüzüstü bıraksaydım zavallı annen mezarında ters dönerdi. Bu nedenle, geri dönebilirsin kızım; burayı bir nankör gibi terk etmiş olmana rağmen, evim hâlâ senin evin; istersen seni bir kez daha kabul ederim, ama onsuz. Buna karşılık, para vermem sana, sakın para istemeye gelme, bende de yok, olsaydı bile kocan için vermezdim. Görülmüş şey değil! Umarım şehirden ayrılır. Burada kalamaz, bu imkânsız!"

Hemen eve dönmemiş, mezarlığa uğramıştı. Yaz başıydı, küçük Andrus'un mezarında güller açıyordu; öleli tam sekiz yıl olmuştu. Banka oturup güllerle kaplı mezarı, gür otları, ağır ağır geçen yoğun bulutları seyre dalmıştı. Doğa kendi halindeydi, duyarsız değil, kendi halinde... Mezarların üzerinde arılar vızıldıyordu. Güllerin kırmızısını ve gökyüzünün mavisini hayranlıkla seyrederken, sonsuz bir hayal kırıklığı içini daraltıyordu. Bir me-

zarlıkta niye bu kadar güzellik vardı? Gerçeklik bunca farklıyken, bu huzur görüntüsü, bu vızıldama, dallardaki kuşların şakıması niyeydi? Gerçek olan ölüm ve evde onu bekleyen kederdi.

Uzun zaman oturmuştu orada. Birden, arkasındaki çakılların gıcırdadığını duymuştu. Şaşırıp arkasına dönmüştü. Vince! Kocası banka, yanına oturmuş ve mezarlığa her gelişinde yaptığı gibi Andrus'un mezarını okşamıştı. "Buraya geleceğini tahmin etmiştim." Yakınmak ve para istemek için Emma Teyze'nin evine koşmuş olduğuna utanarak, başını öne eğmişti. Vince'yi asla sevmemiş olan ve başlarına gelenlere içten içe sevinen o kadının evine nasıl dönebilmişti? Havuz bekçisini ve ilk konuşmalarını düşünerek, burnu iyi koku aldığı ve on iki yıl önce bu evliliği onaylamamış olduğu için göğsü kabarmıştı kuşkusuz.

Vince hayatta ve yanında olduğu halde o gün o kadar üzülmüş olmasını garip buluyordu şimdi. Oysa işini kaybettiğinde ne çok gözyaşı dökmüştü! Kocasının, haklı olanın onu açığa alanlar değil kendisi olduğunu anlatması ve onun buna inanması nafileydi, bir türlü teselli bulmuyordu. Maaş ve başka saçmalıklar yüzünden: Çünkü misafirleri giderek azalıyor, aile onlardan kaçıyor, insanlar eskisi kadar saygıyla selamlamıyordu. Şimdi, o zaman onu yaralamış olan şeyleri, utanç verici korkaklığını ve Emma Teyze'nin bazı çıkışlarını içten içe kabul edişini düşününce kızarıyordu. Bir gece Vince'yi şehirden ayrılmaya ikna etmeyi denemişti. Herhangi bir yere, mesela, şayet isterse Gyüd'e gitmeye. Vince Gyüd'ü severdi; öğrenciyken her yaz öğretmenin ailesini ziyaret ederdi ve sık sık köyün güzelliğini, söğütlerin kıyı tırtılsı başaklarla kaplandığı zamanki güzel kokusunu anlatır, sazlıklarla dolu adaları kuşatan Karikás'ın derin burgaçlarından söz ederdi. Ama Vince oraya gitmek istememiş, o da buna ağlamıştı. Gitmek ona iyi bir çözüm yolu gibi görünüyordu; orada tanıdık insanlarla karşılaşma tehlikesi olmayacaktı ve köyde hayat daha ucuz olduğundan dulluk maaşıyla geçinebilirlerdi. (Vince'nin aylığı kesilmiş, ama Adalet Bakanlığı ona dulluk maaşı bağlamıştı; böylece, capcanlı bir adamın dul eşi olmuştu.) Hayır, demişti Vince ve o yumuşak yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu; gitmeye-

cekti, suçlu değildi, saklanmasını gerektiren hiçbir şey yapmamıştı. Ona sırtını dönmüş, bir daha da bu konuyu konuşmak istememişti.

İtibarının iadesine kadar Gyüd'e gezmeye gitmeye bile ikna etmeyi başaramamıştı onu. Ama 1946 Kasımında iadei itibar belgesi gelince, elleri ve dudakları titreye titreye dolabın üzerinden bavulunu alıp hazırlamaya girişmişti. Nereye gittiğini sormaya gerek yoktu, yüzünde ve dudaklarının titreyişinde yazılıydı bu zaten. Iza'ya kendisiyle birlikte gelmesini söylemişti, ama genç kız olmaz anlamında başını sallamıştı; o dönem başını kitaplarından kaldırmıyor, sınavlarından başka bir şey düşünmüyordu. Babasını bu yolculuktan vazgeçirmeye çalışmış, bütün gece, Gyüd'de otel bulunmadığını, başta uzun zaman evvel vefat eden öğretmen olmak üzere tanıdıklarının hemen hepsinin ölmüş, çocukların da iş aramak için ülkenin dört bir yanına dağılmış olduklarını anlatmıştı. Geride kalanlar, beş ayaklı bir koyun görmüş gibi bakarlardı ona. "Gyüd'de ne görmek istiyorsunuz ki?" Vince inatla hazırlıklarını sürdürerek cevap vermişti: "Bendi!" "Çok üzgünüm, ama bendiniz beni hiç ilgilendirmiyor" diye karşılık vermişti Iza, babasının kolunu şefkatle okşayarak. "Hatıralar kimseye aktarılamıyor, maalesef." Vince eli bavulunun üzerinde ona bakakalmış, aniden hüzünlenen yüzü incelir gibi olmuştu. Neticede gitmemiş ve o kötü gribe yakalanmıştı; yatakta kaldığı sürece Iza başucundan ayrılmamış, iyileştiğindeyse hava çok bozmuştu: Seyahat asla gerçekleşmemişti. Doğduğu köyü bir daha hiç görmemiş, sonraları gitgide daha az bahseder olmuştu oradan; yaşlanıyor, güçten düşüyor, evden giderek daha az çıkıyordu. Iadei itibarı sırasında altmış altı yaşını doldurmuştu, romatizmadan kıpırdayamaz olmuştu ve daha o zamanlar mide ağrıları çekiyordu; ama bunların habercisi olduğu şeyden kimse şüphelenmiyordu.

Çekmeceleri kapattı, esrarengiz bir şey yoktu içlerinde, elli yıllık ortak yaşamdı, bu masum öte beri hiçbir sır barındırmıyordu. Ne kadın resimleri vardı, ne kurutulmuş çiçekler, ne de gizli yazışmalar. Vince'nin çocukluğuyla veya aile hayatıyla ilgili ol-

mayan hiçbir şey yoktu. Kaygılandığı için utanıyordu şimdi, onu daha iyi tanıyor olmalıydı. Antal ile Lidia'nın kabahatiydi bu. Hastaneye vardığında, Dekker ona kocasının şuurunu kaybetmiş olduğunu bildirmişti, başucuna oturduğunda da kendine gelmemişti. Antal'e söylediği, değirmen fotoğrafının Lidia'ya verilmesi gerektiği değildi belki de; bir şeyler fısıldamış, diğerleri de yanlış anlamış olmalıydı. Hep fısıldıyordu zavallı, iğnelerden sonra, her zaman, her zaman fısıldıyordu; hem hiçbir şeyden kuşkulanmadığına göre, nasıl olur da ölümünden bahsedebilirdi?!

Koridora çıktı, kapıyı açıp avluya bir göz attı. Yağmur hâlâ yağıyordu, ama hava öğleden sonrakinden daha yumuşaktı. Kapitány onu fark etti, küçük sıçramalarla merdiveni tırmandı. On yıl önce de, tam bu yüzsüzlük ve samimiyetle zıplaya zıplaya girmişti aralık kalan dış kapıdan. O gün Bir Mayıs'tı, uçakların atacağı çiçek demetlerini ve gazetede ilan edildiğine göre bayramın sonunda Büyük Meydan'dan havaya salınacak güvercinleri gözlemek için eşikte duruyorlardı. Birden, tonozlu geçitte hafif bir tıkırtı algılamışlar ve yumruk büyüklüğünde, küçük, siyah bir tavşan, sanki ezelden beri orada yaşıyormuş gibi zıplayarak onlara doğru gelmişti. "İşte sana kaybolmuş bir güvercin!" demişti Vince gülerek. "Siyah olmasını saymazsak tıpkı bir kaptan gibi göğüs kabartıp çalım satıyor."

Kocasının hatırası yine öyle canlanmıştı ki, hayvana doğru eğilecek cesareti bulamadı ve dönüp eve girdi. Yakınlardaki bir horoz uyuyanları uyandırmak için ü-ürü-üü'sünü uzata uzata öttü. Yekpare bir karanlık kütleden oluşan gökyüzü simsiyahtı. "İşte gün doğuyor" diye düşündü yaşlı kadın. "O da günün doğuşunu görüyor mu acaba?"

Avludan yükselen nemli sabah havasının tersine, yatak odası sıcaktı, fazlasıyla sıcak. Sabahlığını çıkarıp Iza'nın yanına uzanmaya hazırlandı. Iza uykusunda döndü, derin, hatta hüzünlü bir soluması vardı. Duvarın karşısında dikilen ihtiyar kadın, yatağın üstünde asılı duran ve düşlerini gözeten tabloyu net bir şekilde seçebiliyordu. Kolunda bir çilek sepeti taşıyan küçük bir kız, hafif adımlarla çürük bir yaya köprüsünden geçiyordu; köprünün

altında bir dağ seli köpürüyordu; kayalıkların altından, tulum giymiş küçük silueti kapıp sürüklemek ister gibi görünen suyun gürültüsünü duyuyordu. Ama korkacak bir şey yoktu, küçüğün arkasında bir melek uçuyor, sandaletli, pürüzsüz ayakları köprünün üstünde dalgalanıyor ve koruyucu kollarını, koyağın ve kükreyen selin üzerinde tasasızca bir kelebeği takip eden çocuğa doğru uzatıyordu.

5

Sonraki günlerin akışını taşraya özgü matem âdetleri belirledi. Başsağlığı dilemeye gelenler görgü kurallarına özen göstermiyor, on beş dakikadan fazla kalıyorlardı, ama yaşlı kadın bundan yakınmıyordu, Vince'den söz etmekten memnundu. Gelenlere likör ikram ediyordu, zira havalar yeniden soğumuştu, sanki mart ayı kendi kendisiyle mücadele ediyor, ilkbahar vaatlerini kış günleriyle yalancı çıkarmak istiyordu. Iza defin töreninden önceki bu hareketliliği barbarca buluyor, ziyaretçilere tahammül edemiyor, onlar oradayken asla evde kalmıyordu. Yapması gereken öyle çok iş vardı ki, isteseydi de kalamazdı zaten. Bir sabahını hastanede, Dekker'in bürosunda geçirdi, sosyal sigorta formaliteleriyle uğraştı, cenaze törenini organize etti ve kalan bütün zamanını emlak bürosuyla görüşmelere ayırdı. Evin satışı basit bir iş değildi.

Ziyaretini beklemedikleri bir Belediye Meclisi üyesi ile, mahkemede çalışan hiç tanımadıkları genç bir memur dışındaki herkes Vince kadar Iza hakkında da konuşuyordu. Hekim olarak ünü, işinde ulaştığı önemli mevki, ana babasına her ay yolladığı para, her yıl onlara yakıt bulmayı, terziye, kunduracıya, doktora götürmeyi kendine dert edişi sonu gelmez konuşmalara konu oluyordu. Annesini Budapeşte'ye götürme kararı kimse için sürpriz olmamıştı aslında: Iza'dan ve karakterinden tam da bu beklenirdi. Mükemmel bir doktor, minnet dolu bir kız, kısacası iyi bir insandı, Bayan Szöcs onun evinde çok mutlu olacaktı. Bay

Szöcs gitmişti, zavallı adam, ama karısına göz kulak olması için kızını bırakmıştı. Yaşlı kadının Budapeşte'ye gitmekten, yeni bir ortamda rahatça yaşlılığının tadını çıkarmak üzere anıların üzüntüsünü geride bırakmaktan hoşnutsuz olmaması lazımdı esasında. Yalnızlığa ve sıkıntılara katlanmak yerine huzurlu bir aylaklıkla yetmiş beş yaşının keyfini sürecekti! Iza onunla ilgilenirdi, hiçbir şey için kaygılanması gerekmeyecekti artık.

Iza gerçekten de her şeyle ilgileniyordu, önemsiz görünen ayrıntılarla bile. Yemek yapıp annesine hizmet ediyor, kapı çaldığında yaşlı kadın ayaklarını sürüye sürüye açmaya gitmesin diye koşup o açıyordu. Hızlı hızlı yürüyor, uzun saçları arkasında dalgalanıyordu. Yıllar geçip Vince güçten düştükçe işlerin tamamı annesinin omuzlarına binmişti; gidip dış kapıyı açmak gibi gayet önemsiz sayılabilecek bir iş bile, yağmurlu, karlı ya da çamurlu günlerde, yani havanın kötü olduğu zamanlarda, ihtiyar kadın için angarya halini almıştı. Şimdi, sağanak yağmurun altında veya erimiş karda koşturan Iza'ydı; siyah eteği ve kazağıyla henüz evde yaşadığı yeniyetmelik ya da genç kızlık dönemindeki kadar genç görünüyordu hâlâ.

Iza'nın yapacak işi çoktu, ağlamak veya düşünmek için zamanı yoktu pek.

Budapeşte'den ayrılmadan önce, yaz tatiline mahsuben birkaç gün izin almıştı ve bu izin sırasında her şeyi halletmek istiyordu: defin törenini, miras işlemlerini, artık gereksizleşen eşyaların satışını, taşınma işlerini, hatta evin kaderini.

"Taşınırken, senin burada olmanı istemiyorum" dedi annesine. "Kendini tutamaz, bana yardım etmeye kalkarsın, hem cenazeden sonra çok iyi bir halde olmayacağın açık. Dorozs'a gidersin; bu akşam kaplıca tesislerine telefon ederim. Orada dinlenir, ağaçları seyreder, kitap okur, uyur, canın isterse birkaç banyo alırsın: Yaşlı kemiklerine fena gelmeyecektir. Her şey hallolduğunda seni almaya gelirim, ayın on dördünde Budapeşte'ye gidecek olan Dekker de bizi arabayla götürür."

Dorozs on beş kilometre kadar uzaktaydı; üç yüz sene önceye ait yazılarda bile kaplıcanın kükürtlü ve iyotlu sularından söz edi-

liyordu, ama kaynağın bulunduğu parkta yer alan kaplıca tesisleri ve otel ancak altı yıl önce inşa edilmişti. Vince ve o yıllar boyu oraya gitmek istemiş, asla bir karara varamadan bu geziyi defalarca tasarlamışlardı; Dorozs'a saatte bir otobüs kalkmasına rağmen, tıpkı deniz kenarına ya da uzun geceler boyu birlikte ziyaret etme hayali kurdukları dünyanın başka yerlerine gitmedikleri gibi oraya da gitmemişlerdi hiç. Yaşlı kadın Iza'nın teklifini duyunca başını eğip mendilini aradı. Kızının şefkatinden ve ilgisinden çok mütehassis olmuştu, bununla birlikte en nihayet Dorozs'a gidebileceği şu anki kadar büyük bir üzüntü duymamıştı hiç.

Her şeyin ona Vince'nin yokluğunu hatırlattığı bu duvarlar arasında kalmayacağı için kendini rahatlamış hissediyor, ama aynı zamanda, Iza eşyalarını yükletirken burada bulunamayacak olmaktan büyük bir rahatsızlık duyuyordu. "Sen canını sıkma, yeterince derdin var zaten. Dairemi tanıyorum, seni nereye götürdüğümü, sahip olduğum alanı, oraya neyin iyi gideceğini biliyorum. Bundan böyle tek isteğim senin kendini rahat hissetmen."

Kendisiyle ilgilenilmesi, onun yerine düşünülmesi yaşlı kadının gözlerinin minnet yaşlarıyla dolmasına yol açtı. Iza yine haklıydı elbette: Vince'nin eşyalarını toplayıp ayırması gerekse çok acı çekeceği doğruydu, hem belki, kocasının o çok tanıdık, modası geçmiş takım elbiselerini, gülünç kasketlerini paketleyecek gücü bile olmayacaktı. Vince yaşlandığından beri şapka takmak istemiyor, yalnızca kasket kullanıyordu. Bu işi de Iza üstlenecekti demek ki. O, Budapeşte'de yeniden biraz cesaret bulduğunda paketleri açar, eşyaları dolaplara yerleştirirdi. Sanki ikisi birden, yani o ve Vince kızlarının evinde oturuyorlarmış gibi olacaktı; Vince'nin bastonuyla, kalın kenarlı bardağıyla, kışın en şiddetli zamanlarında sakal tıraşı olmak için sobanın ızgarasında su ısıttığı teneke tasla söyleşebilirdi belki de. Gizliden gizliye her şeyin kurtulacağını umuyordu. Iza'nın gerçek bir çeyizi olmamıştı, kendi eşyalarını yeni evlilerle paylaşmaktan başka bir şey yapamadıkları için hayli üzülmüşlerdi Vince'yle; Budapeşte'ye göndermesi için sahip oldukları her şeyi seve seve verebilirdi Iza'ya. Bu teklifini kabul etmesi umuduyla kızının tepkilerini gözledi,

ama Iza başını salladı, bunları dert etmemesini, taşınma meselesini kendisine bırakmasını tekrarlamakla yetindi. İhtiyar kadın boyun eğdi; Iza her zaman her şeyi ondan iyi bilirdi, kuşkusuz bu sefer de öyleydi. Ne yazık ki, her şeyin götürülemeyeceği sonucu çıkıyordu bundan. Pekâlâ, orada gerekli olacak şeyleri Iza seçecekti. Kalanlara gelince...

Canını acıtınca bu düşünceyi kafasından uzaklaştırdı.

Onunla beraber yaşlanmış olan, her biri ayrı bir hikâyeye sahip o mobilyalar arasında yaşamıştı onca yıl. Hepsini kurtaramamak, bütün evi Budapeşte'ye kadar sırtında taşıyamamak üzücüydü; ev, sadece orada yalnız kalmak düşüncesiyle ürkütücü geliyordu, ama Iza'nın eşliğinde dünyanın en güzel yuvası olabilirdi. Ne ki Iza'nın zaten bir dairesi olduğuna göre, bir de ev için vergi ödemeye ne lüzum vardı? Onu satmakla doğru yapıyordu yani. Evi kim satın alacaktı acaba? Kim olursa olsun iyi bir iş yapacaktı alıcı. Yine de, geride bırakılan ıvır zıvıra yazık olacaktı! Neyse, elden gelen başka bir şey yoktu! Sağlıklı olduğu zamanlar bütün işleri Vince yapardı, bugün de Iza yapıyordu. Hem bereket versin ki emlak bürosuyla kendisi görüşmek zorunda değildi!

Defin töreninden önceki akşam tuhaf geçti. Antal kapıyı çaldığı sırada Iza mutfakta, bacası iyi çekmeyen ocakta balık kızartmak için çırpınıyordu. Onu içeri alan yaşlı kadın oldu, zira tavasının başından ayrılamayan Iza seslenerek, gidip açmasını söylemişti. Yağmur günlerdir aralıksız yağıyordu; başı açık gelen Antal'in alnından ve saçlarından sular damlıyordu. Antal'i şapkalı gördüğünü hiç hatırlamıyordu zaten, kışın kar saçlarını pudralardı. Ayak seslerini duyan Iza, mutfak kapısından dışarı bir göz attı. Antal'i görünce yüzü nazik bir ifadeyle kasıldı. Meşgul olduğu için özür diledi; yemek yemek ister miydi? Üç kişiye yetecek kadar balık vardı. Ama genç adam yemeğini yemişti, teşekkür etti. Yalan söylediği belliydi, ama elden ne gelir?

Antal vakit kaybetmeden konuya girip ev için istedikleri fiyatı sordu. Burayı satın almak niyetindeydi. Geçen gün Iza hastaneye uğradığında evi satışa çıkardığını söylemişti. Bir süreden beri o da ev sahibi olmak istiyordu, şayet anlaşırlarsa seve seve alırdı burayı.

Yaşlı kadın şaşkınlıktan donakalmış bir halde baktı ona. Antal'in bir gün bir eve sahip olabileceğini asla düşünmemişti.

– Birkaç mobilya bırakırsanız onları da alırım anne.

Dekker'in üç ay önceki teşhisinden beri, ilk kez yüzü aydınlandı. Iza'nın neleri satmak istediğini tam olarak bilmiyordu, ama daha şimdiden başkalarının sahipleneceği eşyaları için üzülüyordu, sanki bunlar uzun ve sakin bir yaşamdan sonra yabancı ellere düşmek ve geceyi –eşyaların kendi seslerine ve ruhlarına kavuştukları o zamanı– tanıdık ellerin arkasından iç çekip durarak geçirmek için yollar katetmek zorunda olan canlı varlıklardı. Oysa onları terk etmiş olsa bile, Antal de evin bir parçasıydı.

Ama bütün bunları konuşmak için Iza'yı beklemek icap ediyordu.

Iza kızarmış balık kokuyordu ve tuhaftır, bu haliyle annesinin gözüne yabancı göründü. Iza her zaman öyle derli toplu, öyle temizdi ki, vücudunu ev işlerinin kirinden pasından öyle dikkatle korurdu ki, onun mutfaktan kıpkırmızı çıktığını görünce yaşlı kadının ağzı açık kaldı. Kendini kontrol etmeyi unuttuğuna göre bir şeylerin etkisinde olduğu muhakkaktı. "Bu bir istek ve dikkat meselesidir" diye açıklamıştı Iza bir gün. "Gerçekten istenirse mutfakta bile kusursuz kalınabilir."

Bu sefer mutfak, ilkel alan yenmişti onu. Bu akşam Iza kendini hiç dert etmiyordu. Dert ettiği neydi peki?

Ayakta durmuş, niye geldiğini açıklayan Antal'i dinliyordu. İhtiyar kadının kafasında Iza'nın tuhaf bakışına ilişkin sorular oluştu. Bir nedenden ötürü Antal'in teklifinden hoşlanmamıştı. Tanrım, Tanrım, vaktiyle aralarında geçenlere rağmen reddetmeseydi bari! Kendileri burada kalamadıklarına göre en azından Antal gelip yaşasaydı! Ağzını açmaya cesaret edemiyordu, hayatı boyunca onun yerine başkaları karar vermişti ve oluğa dokunmaması, Vince'nin çiçeklerini her gün sulaması şartıyla, hangi fiyata olursa olsun evi Antal'e bırakabileceğini sadece kalbinin derinliklerinde tekrarlıyordu. Vince odun kırarken Antal hep yardım etmişti ona, üzerinde odun yarılan kütüğe "hödük" dediklerini biliyordu.

– Evi eşyasız mı istiyorsun? diye sordu Iza.

Sesi o kadar sakin ve o kadar duygusuzdu ki, annesi bile bu sükûnette ifade edilmemiş, zorla bastırılmış bir sorunun gizlendiğinden kuşkulandı. Antal cevap vermedi, kımıldamadan duran Iza'nın bakışları altında sigaralarını aradı. Artık odada kalamayacağını, Iza'nın bu seferlik onları yalnız bırakmasına kızmayacağını hisseden yaşlı kadın ağzının içinde bir özür geveledi. Zaten önceki ve ondan önceki gün Iza Dekker'e ve o hemşireye teşekkür etmek için hastaneye gittiğinde konuşmak zorunda kalmış olmalıydılar. Akşam yemeği hakkında bir şeyler mırıldanıp kaçak adımlarla dışarı çıktı. Mutfakta sıvı yağ cızırdıyordu; oysa Iza tavayı ateşten çekmişti. Ansızın, bir lokma bile yutamayacağı hissine kapıldı; balığın yağlı karnı canlıymış gibi parlıyordu.

Uzun süre mutfakta kaldı ve Iza'nın seslenmesiyle ayağa kalktı: Antal ona hoşça kal demek istiyordu.

– Anlaştınız mı? diye sordu, umut dolu bir sesle.

Antal evet diye karşılık verdi ona. Iza hiçbir şey söylemedi. Yüzünün kızarıklığı geçmişti. Yemek hazırlamak için takmış olduğu, annesinin çiçekli önlüğü ince belinin çevresinde gülünç, matem giysisinin üzerinde biraz uçarı görünüyordu.

Antal gidiyordu; artık onları yalnız bırakması gerekmiyordu, kapıya kadar ona eşlik etti. Antal sanki bir şey söylemek istiyormuş gibi eşikte durdu, paltosunun yakasını kaldırdı, yağmurun altında hızla yürüdü. İhtiyar kadın onu bakışlarıyla uzun süre izledi. Ama gördüğü Antal değil, sokağın manzarası, pencerelerdeki ışık geçidi ve Kolman'ın gururla aydınlatılmış, naif vitriniydi. Yoldan geçenler su birikintilerine bata çıka yürüyor, şemsiyelerin ipeği sağanak yağmur altında hareleniyordu. Yeniden güney rüzgârı esmeye başlamıştı, aysız gök ve bulutlar alçak evleri eziyordu. Hayatında ilk kez dünyanın düz değil yuvarlak olduğunu ve ayaklarının altında algılanabilir bir şekilde yavaş yavaş döndüğünü hissetti. Vince'nin zayıf bedeni, hep daha zayıf olan yüzü nasıl öyle bir güvenlik duygusu verebilmişti ona? Sanki Vince taşın ve ahşabın gerçekliğini de alıp götürmüş, geride gürültüyle burgaçlanan bir sisten başka bir şey bırakmamış gibi, birkaç gün-

dür gözüne pek de gerçek görünmeyen kapıya yaslanıp öylece kalakaldı. Yağmurun bardaktan boşanırcasına yağdığı mart gecesinde Vince'nin fiziki varlığını son bir kez algıladı; küçük meydanın köşesindeki sokak lambasının etrafında beyaz saçları dalgalanıyordu.

Sis çöküyordu, ilkbahara özgü daha hafif bir sis ve Büyük Cadde tarafından, araba lastikleri altında gürültüyle sıçrayan kanal sularının sesi duyuluyordu.

Mezarlığa Dekker'in arabasıyla getirilmişlerdi. Profesör kibarlık edip bir taksi tutarak, Iza ve annesini arabada yalnız bırakmıştı. Bayan Szöcs definden önce hastaneye gitmek istiyordu, ama Iza buna karşı çıkmıştı; yaşlı kadın bu yüzden çok acı çekiyordu, bir süre tabutun yanında kalmayı çok isterdi. "Hayatta senden başka kimsem yok anne" demişti Iza, güzel gözlerini ona dikerek. "Ben hem kızın hem de doktorunum senin. Ağlayarak kendini tüketmeni istemiyorum, kalbin eskisi kadar genç değil artık; sana göz kulak olmam lazım."

İlk başta, Iza'nın evden çıkmadan önce yutturduğu hap sayesinde değil de acısına bir tür naif sevinç karıştığı için ağlamadı: Vince'yi günlerdir görmemişti, birazdan onu bir kez daha göreceğini, onu öpüp kravat düğümünü düzelteceğini biliyordu. Ona söyleyeceklerini hazırlamak için yol boyu gözlerini yere dikti ve sokağa bakmadı. Vince Iza'nın onu Budapeşte'ye götürmeye karar verdiğini biliyordu kuşkusuz, ama projeden ve Antal'in teklifinden henüz haberdar olmayabilirdi. Bundan böyle daha iyi besleneceğine dair söz verecek ve ona istediği kadar çok morfin vermemiş olduğu için af dileyecekti; tek isteği onun mümkün olduğunca uzun yaşadığını görmekti çünkü. Her ne kadar buluşmalarının süresi cimrice kısıtlı olacaksa da, canlı biri söz konusuymuş gibi hazırlanıyordu bu randevuya.

Yine de cenaze odasının kapısında titremeye başladı: Kapının drape perdesinden ve büyük, siyah vazolar içinde sıralanmış yeşil bitkilerden ürktü. İçeri girerken, ilkin siyah kravatıyla Kolman'ı gördü –bu hoşuna gitti– sonra da cenaze yatağını. Eşikte durdu ve gözyaşları fışkırdı: Tabut kapalıydı.

Son dört günün acısı o an hissettiğinin yanında hiç kalırdı. Iza koluna girip banka doğru götürdü onu. Oturdu; eldivenli parmaklarının arasından sel gibi yaşlar akıyordu. Iza susuyordu, annesinin yanına oturdu, kaskatı, kıpırdamadan. Iza onun iyiliğinden başka bir şey istemiyordu, böylesi daha akıllıcaydı, Iza onu koruyor, onunla ölümün arasına giriyordu, ama dört gün önce zaten ona yabancılaşmış olan yüzü tekrar göremediği için acısı sonsuzdu. Ayini, dualara dikkatini veremeden, ağlayarak takip etti; ebedi huzur ve yeniden diriliş düşünceleri daha önce hiç bu kadar uzak gelmemişti ona. İnatla, çocuk gibi hıçkırıyordu; dünyevi kaygıların ötesindeki mutlu bir dinginlik vaadi onu teselli etmeye yetmiyordu. Vince'nin bedeninin hayaline evliliklerinin o tutkulu ilk aylarındaki kadar kuvvetle sarılıyordu. Öteki tarafta ulaşılamaz olan, burada eksik olanın yokluğunu hiçbir şekilde telafi etmiyordu.

Cenaze alayı harekete geçtiği zaman Iza'nın koluna tutunarak küçük adımlarla yürümeye başladığında, geriye dönmeden, arkalarından gelenlerin düşündüğünden daha kalabalık olduğunu hissetti. Cenaze arabası çamurda derin tekerlek izleri bırakıyor, rutubet mantoların içine işliyordu. Saygı gereği kimse şemsiyesini açmadı. Vince hayattayken hiç bu kadar ihtişamlı bir arabaya binmemiş, hiç kimse onu cenaze görevlileri kadar saygıyla selamlamamıştı. Ona anlatmayı umduğu şeyler aklından uçup gitmişti. Küçük adımlar atmaya dikkat ederken, cümleleri birbirine bağlamayı beceremiyordu; Vince'ye gelince, üzerini örten ahşap kapaktan başka bir şey göremiyordu. Toprak topakları birbiri ardına düşerken hıçkırmayı sürdürdü, papaz ise ebedi yaşamın nimetlerini boşuna vaaz etmiş olmaktan hayal kırıklığına uğramış ve incinmiş görünerek başsağlığı diledi. Vince'nin mezarı küçüktü, onun beklediğinden çok daha küçük; insanları umursamadan dizlerinin üstüne çökerek tahta haçı öptü.

Lidia'yı yüzündeki gözyaşlarını silerek eğildiği sırada fark etti; genç kız, üstüne tam oturmadığına göre muhtemelen ödünç alınmış siyah bir manto giymiş, yine siyah bir şapka ve eldivenler takmıştı. Bu kızı hiç sevmemişti; hüzünlü bakışlarından ve

Vince'nin mezarına küçük bir demet bırakırkenki hareketlerinden hoşlanmadı.

Dönüşte araba onların sokağına doğru gitmek yerine Büyük Meydan'da durdu. Iza karşısında yükselen otelin sarı cephesine baktı. Üç ay önce Vince'nin pek yakın ölümü hakkında burada, kırmızı perdeli barda konuşmuşlardı; yağmur perdesinin ardından otelin yanındaki havayolu ve otobüs şirketlerinin bürosunu seçiyordu. Biraz öteye, sağanağın yıkadığı devasa gövdesiyle bir otobüs park etmişti.

Iza arabadan indi; şoförün yardımıyla bagajı karıştırdı ve yaşlı kadın, geldiğinde kızının yanında bulunan, kahverengi, hafif bavulun ortaya çıktığını gördü. Iza şoförün elini sıkıp annesinin arabadan inmesine yardım etti.

– Şimdi, bir kahve içeceğiz ve sen gideceksin.

Bir an anlamadan durdu ihtiyar kadın.

– Bir kahve içeceksin, iliklerine kadar üşüdün, sonra da seni otobüse bindireceğim. On dakika içinde Dorozs'a hareket ediyor, işte bavulun.

– Hemen mi?

– Hemen. Yeterince ağladın. Eve dönersen odalarda dolaşıp durur, kendine acı çektirirsin. Burayla ilgili her şeyi ben halledeceğim ve işlerimi bitirir bitirmez yanına geleceğim. Bavuluna kitap ve ilaç koydum; resepsiyon görevlisi fişini doldurmana yardım etsin diye otele telefon açtım.

Sessiz ve uysal bir halde kızını takip etti. Barda sadece iki üç kişi vardı. Kahveleri hemen geldi. Gözlerini kahverengi sıvının yüzeyine dikip kaşığıyla karıştırdı. Bu bir düştü. Küçük kız kolunda sepetiyle ilerliyor, Iza da ona yol gösteriyordu; Iza onun annesiydi, siyah elbisesi içindeki soluk benizli Iza. Iza'nın kolu sertti, sesi de öyle: "Ağlama!" diyordu.

Bu şehri ve Vince'yle birlikte yaşamış olduğu evi bir daha görmemesi mümkün müydü?

Iza ayağa kalkıp hesabı ödedi.

Hemen hemen boş olan otobüsün içi benzin kokuyordu; bastonlu bir kadın onlardan önce bindi. Iza bavulu fileli bölüme bı-

raktı. Bavulu gece o uyurken hazırlamış olmalıydı, peki otele ne zaman telefon etmişti?

Otobüs öyle çabuk hareket etti ki, vedalaşmaya zamanları olmadı. Iza arkaya doğru sıçradı, muavin kapıyı çarparak kapadı. Yağmur çok şiddetli yağıyor, hiç bir şey görünmüyordu, suların yıkadığı camın ardından kızının siluetini zar zor seçiyordu.

– Dorozs'a mı? diye sordu muavin.

Bu isimde bir yaz ve çiçek kokusu vardı ve Vince beliriverdi, ama hemen sonra, sanki giysisinin kolundan çekmişler gibi uzaklaşıp yok oldu. Otobüs demiryolu işçilerinin mahallesinde hızla ilerliyor, büyük köprüden geçiyordu. Buradan, üzerinde garın adının yazılı olduğu beyaz levha görülebiliyordu. Köprünün altında lokomotifler gürültüyle soluyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu.

– Dorozs'a, diye onayladı yaşlı kadın.

Silecekler tekdüze bir hareketle ön camı siliyordu.

II

ATEŞ

1

Birçok kez fotoğrafını görmüş olmasına rağmen, Dorozs hayalinde canlandırdığı yere hiç benzemiyordu.

Gençliğinde bir kere, Szentmáté'ye giden Emma Teyze'ye eşlik etmişti; kaplıca şehri simgesi olarak aklında kalan oranın görüntüsüydü: Büyük Meydan'daki sıra çanlar, açık havada verilen öğle konserleri, çınarların gölgesindeki su kaynakları, upuzun bir tırabzan ve panjurlarla süslü kocaman han, havanın durumuna göre mor, yeşil, çelik grisi veya kırmızımtırak bir renk alan ve şiddetli rüzgârda köpükten bir dantelle kaplanan suları kuşatan dağların eteğinde, gölün kıyısındaki kaplıca tesisi. Szentmáté kasabası yamaçta kat kat yükseliyor, sokaklar sanki bütün kasaba sürekli tepelere doğru kaçıyormuş gibi yukarı tırmanıyordu. Gezintileri sırasında, başka yerlerde, testi ya da güğümlerin asılı durduğu kazıkların üzerine ağlarını seren zayıf ve hüzünlü adamlar onları başlarıyla selamlıyordu; badem gözlü, yağız kadınlar, tavukların peşinden koşarken, kaplıca kürüne gelen yabancıları merakla süzen çıplak ayaklı çocuklar. Sert ve soğuk gökyüzünün oluşturduğu fonda, saman saplarından yapılmış damlar ve leylek yuvaları öne çıkıyor, uzakta minik volkanların konileri göze çarpıyordu; tuhafiyeci-bakkal dükkânının vitrininde, kahverengi şekerin üzerinde sinek kapan kâğıt şeritleri sallanıyordu.

Kasabada ne postane vardı, ne doktor, ne de eczane, bunlar sadece kaplıca merkezinde bulunuyordu; buna karşılık, cenaze le-

vazımatçısı gökmavisi ve kahverengi tabutlarını Büyük Sokak'ta, kunduracının yanında sergiliyordu: Kammermann'ın mağazası kaplıca şehrinde kötü bir etki yaratırdı.

Kumlar üzerine yayılmış, büyük ormanlarla kuşatılmış bir Büyük Ova kasabası olan Dorozs, Szentmáté'ye de o güne kadar gördüğü kasabaların hiçbirine de benzemiyordu. Otobüsün penceresinden, geçip giden bir pastane, bir sinema, bir spor sahası ve bir dispanser gördü; sonra da tiyatroların önündekine benzer bir afişin asılı olduğu büyük bir bina. Fayans kaplı bir kasap vitrininde, dipdiri kırmızı et parçaları sıralanmıştı; başını çevirdi, sebebini bilmiyordu ama, taze et görmekten rahatsız oluyordu. Kocaman camlı çerçevelerin altında turfanda biber ve marulların yeşili; evlerin çatılarında leylek yuvaları yerine antenler, hatta bazen televizyon antenleri; bir bakkal vitrininde plastik bir örtü, bir püskürteç, naylon çoraplar, bir çamaşır makinesi. Öğrenciler okulun önündeki küçük parkı istila etmişti; küçük kızlar mavi eşofmanlarının üzerine cepleri nakışlı siyah önlükler giymiş, saç örgülerine kalın ipek kurdeleler bağlamışlardı. Çizmeli olmalarını beklerdi, ama çocukların çoğunun ayağında bordo rengi çapraz şeritli kayak ayakkabıları vardı; tombul yanaklı, temiz çocuklardı bunlar ve öğlen olmasıyla birlikte okulun paydosunu selamlayan cıvıltıları gayet ölçülüydü. Bir anne modern bir çocuk arabasını itiyordu. Yaşlı kadın çocuklardan hiçbirinin köylüye benzemediğini düşündü ve buna çok şaşırdı.

Vicdan azabı çeken, bulutlarla şişmiş gök yırtıldı.

Çıplak ağaçlar aniden fışkıran yoğun ışık içinde titreşip uzun bir koşudan sonra tıkanmış gibi soluklandılar. Güneş hendeklerdeki suyun üzerinde ışıdı, suya dalıp yüzeye çıktı. Yoğun çamurda motorları zorlanan tarım makineleri homurdanarak tarlalara doğru ilerliyordu. Ufkun üstünde gök hâlâ griydi, sonra mavileşiyor ve kasabanın üzerinde tuhaf bir şekilde değişkenleşen ışık, sanki sokakları projektörler tarıyormuş gibi, evlerin arasında sarı ya da duman rengi şimşeklerin belirmesine yol açıyordu. Yol ormanın içine girdi ve Büyük Sokak'taki son evden bir taş atımı mesafede Iza'nın oteli, yani Kaplıca Merkezi Oteli yaşlı kadının önünde yükseldi.

Oteli ilk kez gerçekten görüyordu.

Dorozs'dan gelen at arabaları Iza'yı çocukluğundan beri büyülerdi; Daniel Berczes'in kabarık yeleli atlarını her görüşünde, kaplıca suyunun müşterilere dağıtılışını sonuna kadar izlemek için peşlerinden koşardı; fışkıran suyun buharında yüzü esrarengiz, kendinden geçmiş, düşüncelere dalıp donakalmış bir ifadeye bürünürdü. Babası ona şehir sakinlerinin niye Dorozs'dan su getirttiklerini açıklamış, gençliğinde köylülerin nasıl uzun donlarının paçalarını kıvırıp kaynağın başına oturduklarını, kimi zaman suyun sıcaklığına sövüp sayarak, romatizmadan boğum boğum olmuş ayaklarını kilin içine soktuklarını anlatmıştı. Evlenmelerinden önceki iki yıl boyunca, Dorozs için yürütülen mücadele, büyük proje, kaplıca merkezi ile otelin bir türlü göz önünden gitmeyen hayali, su tahlilleri, çalışma ve tartışma toplantıları Iza ve Antal'e nefes aldırmamıştı. Otel nihayet kapılarını açtığında Iza çoktan boşanmış, Vince'nin sağlığı da bozulmaya başlamıştı ve kaplıca tesisinin açılışı için kasabada düzenlenen törenleri ancak gazeteden takip etmişlerdi. Iza'nın törenlere katılması gerekirdi, ama bir telgraf çekmekle yetinmişti; yalnızca Antal gitmişti oraya.

Iza'nın emeği kaplıca merkezinin taşları için çimento vazifesi görmüştü – Dekker öyle söylemişti.

Ve şimdi yaşlı kadın, hem otel hem de hastane olan, kızının fikirlerini ve iradesini yansıtan, cam ve betondan beş katlı bir binanın önünde bulunuyordu; otel, Szentmáté kaynağını ya da panjurlarıyla eski hanı anımsatan hiçbir şeyin olmadığı çok büyük bir kompleksin ortasında yükseliyordu. Iza ona projeyi ve kompleksin bitmiş halinin bir fotoğrafını göstermişti, ama plandan yola çıkarak kafasında hiçbir şey canlandıramıyor, gazetedeki fotoğraftan da boyutlar tam kestirilemiyordu. Bu görkemli cephe ve tabelanın kocaman harfleri karşısında nefesi kesilerek, gözlerini fal taşı gibi açtı.

Otobüse ondan önce binmiş olan bastonlu kadın zar zor aşağı inerek muavinin elinden bagajını aldı.

Durakta dikilen üniformalı bir adam otobüse yaklaştı, başını aralık kapıdan içeri uzatarak, ona Bayan Szőcs olup olmadığını

sordu, zira o hanımı karşılamaya gelmişti. Yaşlı kadın ağzında bir cevap geveleyip bavulunu indirmek için ayaklarının ucunda yükseldi, ama adam çabucak yanına gelerek, valizi ondan önce kaptı. Otobüsten inmesine yardımcı oldu, sonra da onu kükürt kokan hole kadar götürmek üzere koluna girdi; hava buhar yüklü olmasına rağmen, kuru ve sıcaktı. Giriş Endülüs çinisi küpler içindeki palmiyeler ve sarı sehpalarla dekore edilmişti. Nereye gitmesi gerektiğini bilmiyordu, bir halıya doğru yönlendirildi, zira döşeme öyle iyi cilalamıştı ki, insan paten pistindeymiş gibi kayıyordu.

Resepsiyonda fişini onun yerine doldurdular; imza atmaktan başka bir şey yapması gerekmedi. O ve üniformalı rehberi dördüncü katta duracak olan asansöre bindiler – yaşadığı yegâne sıkıntılı an bu oldu, çünkü asansörden hoşlanmazdı. Adam kapıyı açtı, odaya girdiler. Rehber bavulu gömme dolabın önüne bırakıp ikinci bir kapıyı açtıktan sonra ortadan kayboldu. Kafası karışan yaşlı kadın onu çağırmak üzere geri döndü: Gösterdiği nezaket karşılığında biraz para vermesi icap ederdi. Ama artık bahşiş verilmediğini okumuş ya da duymuş olduğunu belli belirsiz hatırlayarak, hemen fikir değiştirdi. Daha önce bir otelde tek başına kalmamıştı hiç ve biraz ürküyordu.

Komşu odaların dolu olup olmadığını, dışarı çıkarsa kıymetli eşyalarını dolapta bırakıp bırakamayacağını öğrenmek isterdi: Kim bilir, burada da otel fareleri olabilirdi. Iza nedeniyle kendisine özellikle göz kulak olacaklarını düşünerek rahatladı ve nihayet odayı inceleyebildi. Bir salona ya da sigara odasına açıldığını sandığı gömme dolap kapakları da dahil bütün kapıları açıp banyoyu ve dipteki odayı gözden geçirdi. Mekânı bir bütün olarak tuhaf ve rahat edilemeyecek kadar yadırgatıcı buldu. Parmağını bir koltuğun arkalığına sürdü ve belli belirsiz bir hayal kırıklığı hissetti: Bu mobilyalar gülünçtü! Renkler, döşeme kumaşının deseni, vazolar, küllükler, gözden geçirdiği her şey gülünç ve neredeyse tedirgin edecek kadar çirkindi. Tanımaz hale gelmiş projeleri, berbat olmuş coşkulu hayalleri için Iza'ya acıdı; duvarda asılı duran tablo karman çorman, anlaşılmaz lekelerden ibaretti; re-

simdekinin bir manzara olduğu bile güçlükle kestirilebiliyordu. Gençliğinde çizim yapmıştı, resimden biraz anlardı yani: Bu çalışmanın pek bir değeri olmadığı kesindi. İlk bakışta halıda hiçbir motif ayırt edememişti, sonra mavi fonda bir tür kuşun çırpındığını saptadı, kırık kanatlı bir çeşit kuş – zavallı küçük!

Bavulunu boşalttı ve ihtiyaç duyacağı eşyaları belirlemekte Iza'nın gösterdiği ustalığa hayran kaldı; müshil ve tansiyon hapı da dahil olmak üzere bütün tuvalet malzemeleri oradaydı. Okurken taktığı gözlüğün ve mor lizözünün yanına, Vince'nin kitaplarından birini, *Küçük Şey*'i bile koymuştu kızı. Iza, gözleri zayıfladığı için gitgide daha az kitap okuduğundan haberdar değildi elbette. Kitabın sayfalarını karıştırdı ve hüzünlendi. Kitabın cilde yapışık sayfasının altında para vardı, yüz forintlik banknotlar. İyi ki kitabı ortada bırakmadan önce fark etmişti bunu! Kızı onu almaya geleceğine ve hesabı bizzat kapatacağına göre, niye bu kadar çok para vermişti ki ona? Üzerinde bu kadar parayla nasıl dolaşmaya çıkacaktı? Odada bıraksa içi rahat etmeyecek, yanına alsa gelen geçen herkesten korkacaktı. Beş yüz forint! Ürkütücü bir meblağ!

Gözü korktuğu için paraları yeleğinin cebine koyup ağzını çengelli iğneyle tutturdu. Şimdi ne yapacaktı? İçinden dolaşmak gelmiyordu; yatmak isterdi, ama yemek ne olacaktı? Bu işten muaf tutulmayı tercih ederdi, yemek sipariş etmek için lokanta salonunda bulunmanın düşüncesi bile ürkütüyordu onu. Iza bavula tığ işini koymayı da unutmamıştı; nereden bulmuştu ki bunu? Elini sürmeyeli yıllar olmuştu; bu güzel, yıldızlı motife en az üç sene önce başlamıştı, ama sonra Vince'nin durumu kötülemiş, dertler çoğalmıştı ve gözleri zayıflıyordu. Oysa yeniden tığla uğraşmak ne hoş olurdu!

Küçük bir yıldıza başladı, bir süre çalıştı, sonra ipliği elinden bıraktı; olmuyordu. Yazık! Oyalanabileceği hoş bir uğraş daha eksilmişti hayatından. Bu motifi Gica vermişti ona, muhteşem bir örtü olabilir ve Iza'nın dairesinde güzel durabilirdi.

Gica'yı düşünmek aniden derin bir huzursuzluğa kapılmasına sebep oldu.

Katı taşra âdetleri penceresinden seyrettiği manzaranın önünde siper gibi yükseldi: Rüzgârın salladığı çıplak ağaçlar, titrek ve ölgün güneş ışınları yok oldu. Aman Tanrım! Mezarlığa gelen insanlara dikkat etmemişti; Iza onu buket ve çelenk gönderenleri sayamadan arabaya bindirmişti ve şimdi kime teşekkür edeceğini bilmiyordu! Âdetlere göre definden sonra bütün bir hafta evde kalması gerekirdi. İkinci hafta da başsağlığı dilemeye gelenlere iadei ziyarette bulunması, cenaze törenine katılmış ve çelenk yollamış olanlara teşekkür mektubu yazması icap ederdi. Eve kimlerin gelmiş olduğunu gayet iyi hatırlıyor, ama bu sabah elini sıkanları anımsamadığı için büyük bir utanç duyuyordu. Üstelik bu konuda Iza'ya da güvenemezdi, zira kızı artık herkesi tanımıyordu, üstelik bir de annesiyle ilgilenmesi gerekirken daha dikkatli olması nasıl beklenebilirdi? Birkaç eş dostunki hariç tek bir yüz hatırlıyordu: Lidia'nın yüzünü ve gözkapaklarının kenarından süzülen çocukça yaşları. Bir de, doktora benzeyen insanlar vardı, Iza'nın eski iş arkadaşlarıydılar belki de. Başka kim vardı? Kimlere yazması gerekiyordu?

Iza bavuluna mektup kâğıdı koymamıştı; yanında kartvizit var mıydı acaba? Emma Teyze insanın üzerinde her zaman kartvizit bulundurması gerektiğini öğretmişti ona. Evet, vardı. Bir kalem bulup ziyaretçilerinin isimlerini not etti. İçi rahatlamıştı: Mademki şehirden kimseye veda etmeden ayrılmıştı, en azından bu şekilde halledecekti meseleyi! Bunu atlamak gerçekten kötü olurdu.

Kapıya vurulduğunda yerinden sıçradı ve cevap vermedi. İkinci vuruşta kalkıp kapıyı araladı, antreye ihtiyatla göz attı. Gelen, yemek listesini getiren garsondu: Başhekim hanımın talimatları doğrultusunda yemek servisi odasına yapılacaktı.

Bundan duygulandı ve çocuk gibi sevindi. Fiks mönülerin küçüğünü seçti, en ucuzunu; tekerlekli masayı geri götürmelerinden sonra, acayip bir kumaşla kaplı kısacık divana uzandı.

Vince'nin ölümünden beri ilk defa rüya görmedi. Uyandığında ruhuna kaygı yerleşmişti. Son günlerde etrafında kocasının varlığını hissediyor, uyurken onu görüyordu, ve işte Vince bir

daha dönmemek üzere terk etmişti onu. Artık yanında değildi, yok olmuştu, nereye gittiğini Tanrı biliyordu. Evde kocasının hayali aklından çıkmıyor, gece yarısı uyanıp ağlamaya başlıyordu. Şimdiyse burada o korkunç düşlerin eksikliğini çekiyordu.

Gidip dolaşmayı düşündü, sonra fikir değiştirdi. Dorozs kasabasını gezmek ilk gün için fazla yorucu olurdu, mektuplarını yazması daha akıllıcaydı. Ona kâğıt bulup bulamayacağını öğrenmek için, sallana sallana resepsiyon görevlisinin yanına kadar gitti. Görevli, bir köşesinde mine mavisi harflerle otelin adının ve fışkıran bir kaynak resminin bulunduğu bir düzine ince kâğıt verdi ona. Ve gülümseyerek, hiçbir şey ödemesi gerekmediğini açıkladı.

Yaşlı kadın herkes için tek bir metin hazırladı ve ara sıra gözlerini ovuşturarak, üzerinde uzun süre dikkatle çalıştı. Yazmak da yoruyordu gözlerini. Adres sorunu keyfini kaçırdı: Sokaklar çok sık isim değiştirmişti ve o sadece harp zamanında kullanılan isimleri ya da daha beteri, savaş öncesindekileri hatırlıyordu. Gazete bayiine göndereceği zarfın üzerine "Tekboynuz Eczanesi'nin bulunduğu bina" diye yazdı. Aslında bunun doğru olmadığını biliyordu, zira Tekboynuz Eczanesi çok uzun zamandan beri adıyla değil, kapı numarasıyla anılıyor ve fantastik hayvanın melankolik ve naif başının yerinde siyah bir tabela bulunuyordu. O tabelayı asma mecburiyeti getirileli beri, ilaçlarını almaya istemeye istemeye gider olmuştu. Bir eczane tabelasının kırmızı olması icap ederdi, sağlık gibi kırmızı. Niye siyahtı ki? Öğretmen hanımın sokağının adını daha iyi hatırlıyor değildi; Ferenc József Sokağı yazdı, ama hemen pişman oldu: Vince öyle nefret ederdi ki Ferenc József'ten! Yanına parantez içinde "eskiden" diye ekledi. Sóvágó Sokağı, Güherçile Sokağı, Dağarcık Sokak, Gubas Sokağı. Hepsinin adı değişmişti, Kınaçiçeği Çukuru'nunki bile, ama postanedekiler anlardı nasılsa.

Akşam yemeği için kahve, yumurta ve kızarmış ekmek sipariş etmek niyetindeydi; yemek listesini dikkatle inceledi, ama bunlara benzer bir şey bulamadı. Utana sıkıla garsona sorma cesaretini gösterdi, garson bir an tereddüt ettiyse de sonunda istediklerini getirdi. Uzun öğle uykusundan sonra gece uyuyabile-

cek miydi bakalım. Ama çarşafların arasına süzülür süzülmez içi geçti. Yatağı çok kısa bulmuştu, uykuya dalmadan önce son düşüncesi bu kadar rahatsız bir şeyin üzerinde uyunabildiğine şaşmak oldu.

Sabah, netice itibariyle Dorozs'u sevmediğinden emin bir halde uyandı.

Gerçeği söylemek gerekirse, durum o kadar basit değildi; aslında Dorozs kasabasını ve kaplıca merkezini seviyordu; her gün dolaşmaya çıkıyor, vitrinlere bakıyor, yoldan geçenleri inceliyor, tuhafiyeci-bakkaldan hatıralık eşya satın alan yabancıların konuşmalarına kulak kabartıyor ve bütün açılardan otelin fotoğrafını çekiyordu. Ayrıca banyolardan da hoşlanıyordu. Kaynak suyuyla dolu büyük havuza ve içinde hasta uzuvlara ağırlık bağlayarak esnetme hareketleri yaptırılan küçüğüne bayılıyor, duvarları camdan yapılmış ve bir mağara gibi eğimli olan salonun karşısında büyüleniyordu. Kaplıca kürüne gelenlere soğutulmuş, tazyikli kaynak suyuyla orada masaj yapılıyordu, suyun soğutulmasının nedeni kaynaktan kaynar halde fışkırmasıydı. Tesisin kaplıca bölümünü beğense de, oteli sevmiyordu. Şöyle rahat bir hanın sevimliliği yoktu orada. Müşterilerin kullanımına sunulan eşyalar evdeki ekmek kızartıcısı kadar saçma ve kafa karıştırıcı geliyordu ona. Kapitány'yle, kalın yapraklı bitkileri ve eski mobilyalarıyla kendine yeni bir yuva kurmak için Budapeşte'de olmayı sabırsızlıkla bekliyordu...

Gelecekteki evini hayal ederek geçirdiği öğle sonrası, ona hafif ve hoş gelen yegâne gün oldu. Kendini keyifli, huzurlu, neredeyse mutlu hissetti. Iza'nın dairesini hiç görmemişti, değişip gelişerek büyük bir metropole dönüşen Budapeşte'nin son halini de. Balayı seyahati için Vince'yle gitmişti oraya: Nikâhtan önce bir sürü endişe, heyecan, aile kavgası yaşanmıştı, gelecek onlara öyle belirsiz geliyordu ki, Vince ortak yaşamlarının başlangıcından itibaren hep tasarruf etmeyi düşünmüştü. Yine de gitmeliydiler, tanıdıkları herkes balayına çıkmıştı. Venedik, Tatralar, hatta Transilvanya bütçeleri için fazla uzak yerlerdi. Budapeşte gözlerine daha erişilebilir görünmüştü, zaten haklarında dedikodu

edilmedikçe nereye gittiklerinin pek bir önemi yoktu. O zamanlar balayı seyahatine çıkmamak yakışıksız kaçıyordu.

Budapeşte hafızasından asla silinmemiş olan olağanüstü bir deneyimdi onun için. Şehirde dalgalanan yumuşaklığı, derbederliği, esen havailik ve hafiflik rüzgârını, çok farklı gelen kadın ve erkek yüzlerini hatırlıyordu... hem orada hakiki karyolaları ve sahici bir aynalı dolabı olan gerçek bir otel vardı. Zavallı Iza nasıl da heyecanla söz ediyordu şu binadan! Çirkin yavrusu karşısında kendinden geçen bir anne gibi bakıyor olmalıydı buraya.

Iza Antal'den 1952'de ayrılmış, hastaneyi ve aile evini 1953'te terk etmişti, Budapeşte'de nihayet yerleşecek bir yer bulalı da tam altı ay oluyordu. Biri küçük hizmetçi odası olmak üzere iki oda bir salon, diye yazmıştı; ama yerleşme işlerinin bitmesine daha çok vardı. Vince ve yaşlı kadın buna pek şaşırmamışlardı: Bir yuva yavaş yavaş kurulur, aslında çok yavaş. Orada, aşağı yukarı evdeki kadar yer olmalıydı; bahçe yoktu maalesef! Ama balkondan yararlanılabilirdi.

Ah! Iza'nın dairesini düzenlemek ne büyük bir zevk olacaktı!

Iza'nın işten eve dönüp her şeyi düzenli bulması ne hoş olacaktı, çocukluğundaki gibi iyi yemekler yiyecekti, annesinin güzel yemeklerini!

Hayal ettiği kadarıyla dairenin bir krokisini çizip her mobilyayı planda yerleştirdi. Sıkışık olacaktı, ama her şey yerini bulacaktı, mutfak masası ve büfesi hariç, zira koca bebek gömme dolaplar yaptırmıştı, eskilerin bir kısmının satılması gerekecekti; oysa ne güzel ahşapları vardı ve onları öyle dikkatli kullanmışlardı ki, boyaları pek az kavlamıştı! Mutluluk içinde ve dikkatle krokisini mükemmelleştiriyordu, sandalyeleri yarım dairelerle, masayı bir kareyle, yatakların yerlerini dikdörtgenlerle gösterdi. Iza onu götürdüğünde hemen işe koyulmak üzere çizimi özenle çantasına yerleştirdi. Mobilyalar Budapeşte'ye ulaşmış olmalıydı, Iza onları kamyonla yollamıştı. Oraya vardıklarında yapacak çok işleri olacaktı! Ama zevkli bir işti bu, yeni bir yuva kurmanın düşüncesinden bile keyif alıyordu.

Iza onu almaya gelene kadar bir hafta geçti.

Üçüncü akşam komodinin üzerindeki telefon çaldı; titrek elleriyle elektrik düğmesini aradı. Başucu lambasını kullanmayı bilmiyor ve her zaman tavan lambasını yakıyordu. Budapeşte'den eve her telefon gelişinde kapıldığı aynı panik duygusu ve sakar hareketlerle ahizeyi kaldırdı. Yaşlı kadın, görünüşte terbiye edilmiş, ama ne yapacağı belli olmayan vahşi bir hayvandan korkar gibi korkuyordu aslında telefondan.

Konuşmadan anlaşıldığına göre Iza Budapeşte'den arıyordu. Ahizeye yapışmıştı. Nasıl oluyordu da Iza şimdiden Budapeşte'deydi? Onu niye orada bırakmıştı?

– Her şey öngördüğümden farklı gelişti, dedi Iza. Programımı değiştirmek zorunda kaldım. Sonra, benim Budapeşte'ye önden gitmem ve senin için her şeyi hazırlamam daha iyi olur dedim kendime. Beni iyi duyuyor musun güzelim?

Duyuyordu.

– Sen geldiğinde her şey hazır olacak. Memnun musun?

Memnun değildi, ama bunu söylemedi. Iza'nın yine onun yerine her şeyi düzenlemiş olması hoşuna gidiyordu, ama çantasındaki krokiyi düşününce gözleri buğulandı. Daireyi bizzat yerleştirmeyi çok isterdi! Bir kez daha her şeyi üstlenen Iza oluyordu. Vince'yle her sene Noel arifesinde ümit ettikleri şey bu sefer de gerçekleşmeyecekti: Bir kerecik, tek bir kerecik bile olsa Iza'nın onlara hediye almaması ve bu şekilde, çamın önünde toplandıklarında, mum ışığında sadece Iza'ya alınan hediyelerin, onun için satın aldıkları fazla bir değeri olmayan o birkaç parça eşyanın parlaması. Ama Iza her zaman eli kolu hediyelerle dolu geliyordu ve karşılaştırıldığında onlarınkiler öyle fakir, öyle bayağı görünüyordu ki, çamı ışıklandırdıkları zaman ellerini ayaklarını birbirine dolayan bir çeşit mahcubiyet hissediyorlardı ve kızlarının bu kutlamaya katılmak için bir sürü meşgalesini bir yana bırakması gerektiğinden, sonuçta Noel gecelerinde onların yanında bulunmaktan pek o kadar da hoşnut olmadığı duygusuna kapılıyorlardı.

– Perşembe günü orada olacağım, diye söz verdi Iza. Trenle geleceğim, şayet istersen beni garda beklersin. Hemen yola çıkarız, sadece yemek yiyecek kadar kalırım orada. Dişi köpeğin yav-

rusuna yaptığı gibi, seni dişlerimin arasına kıstırıp Budapeşte'ye kadar koşacağım. Burada olacağın günü iple çekiyorum anne!

Bu laflar onu sakinleştirmiş, rahatlatmıştı. Yine de, perşembeye daha dört gün vardı, oysa o bugünü bile zor etmişti. Kızı onu bekliyordu. Öyle söylemişti. Ertesi gün otel ve kasaba arasında dolaşırken, hâlâ bu sözcükle oynuyordu; toprak ilkbahara hazırlanıyor, eli kulağında baharın habercisi olan acı bir yaprak, ağaç kabuğu ve çözülen buz kokusu yayıyordu. Ormana girdi, ama güvenlik gereği, yola paralel uzanan patikayı takip etmekle yetindi; arada bir yerden çalı çırpı toplamak için eğiliyordu. Iza'nın evinde yakacağı ilk ateşi bu dal parçalarıyla tutuşturacaktı. Otelde, pencerenin önündeki, üzerinde sıcak hava veren delikler olan çelik levhada kurutacaktı onları. Çalı çırpıyı ızgaranın üstüne koyunca kemik gibi kuruyacaklardı. Iza'yla ateş yaktıklarında bu dallar ona doğduğu toprakları, neredeyse eski evini hatırlatacaktı, böylece kopuş olmayacak, esasında eski hayat devam edecekti.

Kışın berbat ettiği çürük parçalar değil, birbirinin aynısı kusursuz dallar arıyordu. Hiç de kolay değildi bu. Küçük bir demet oluşturacak kadar dal toplamak için üst üste dört sabah ormanda ağır ve çekingen adımlarla dolaştı. Öğleden sonraları zamanını uyumakla, düş kurmakla, ağlamakla, Vince'yi ve şehirde bırakmış olduğu tüm insanları düşünmekle geçiriyordu: Otelin mineli harflerle basılmış logosuyla süslü mektuplarını kurumlu ve kışkırtıcı bulmayacaklar mıydı? Belki de bulmazlardı, onu iyi tanırlardı.

Perşembe günü onu gara üniformalı adam götürdü ve yolda, başhekim hanımın her gelişinde onu karşılamak için böyle gara gidildiğini anlattı. Tren tam saatinde geldi. Iza matemde değildi artık, daha sakin, neredeyse huzurlu görünüyordu. Yorgunluktan yakınmadı ve yemek sırasında, her şeyi en iyi şekilde halletttiğini söyledi. Antal evi gerçekten satın almış, taşınma sorunsuz geçmişti, evin ve muhtelif eşyaların satışından gelen parayı emniyet sandığına yatırmıştı. Cüzdan evdeydi, bilâhire ona verecekti, epey bir paraydı neticede. Annesini iyi görmüş, buna çok sevinmişti. Hafta kolay geçmemişti tabii. Öyle olmasa şaşardı zaten.

Yaşlı kadın yemekten sonra ellerini yıkayıp tuvalet malzemelerini çalı çırpıyla dolu bavula yerleştirdiği sırada, eski bir şarkıyı mırıldanarak gülümserken yakaladı kendini. O akşam ateş yakacak, yeniden bir yuvası olacaktı. Sadakatsizlik ederken suçüstü yakalanmış gibi kızarıp ürperdi: Küçücük dahi olsa, Vince'siz nasıl sevinç hissedebiliyordu?

Iza ödeme yapmak için resepsiyona geçti.

O hesabı görür ve insanlara teşekkür edip vedalaşırken, ihtiyar kadın, her zaman ve her koşulda ne söylenip yapılması gerektiğini bilen kızının tatlı dilli rahatlığını seyrediyordu hayran hayran. Defalarca Iza'nın tekrar evlenmesi lazım geldiğini düşünmüştü, ona göre tıp bir hayatı doldurmaya yetmezdi, ama şu anda evde onları kimsenin beklemiyor olmasından memnundu. Bu öğle sonrası kendini güçlü ve neşeli hissediyordu; bavulundaki dal parçalarını düşünüyor ve içinden, Iza aslında kendisinin annesini eve götürmediğinden, tam tersinin söz konusu olduğundan bihaber, diyordu, zira ateşi, evindeki ilk gerçek ateşi annesi yakacaktı.

Üniformalı adam bavulu kompartımana çekti, Iza da kaldırıp bagaj filesine yerleştirdi. Bu işi ayaklarının ucunda yükselerek, zar zor becerdi.

– Dorozs'dan kurşun mu satın aldın? diye sordu.

Yaşlı kadın cevap vermedi, gülümsedi ve camdan dışarı baktı.

Tren onu büyülediği kadar ürküttü de. Uzun zamandır posta trenine bile binmemişti; ok gibi ileri fırlayan ışıl ışıl ekspresin neredeyse sessizce yol alışı onu korkutuyor, kanını donduruyordu. Akşam yemeğini yemekli vagonda yediler; sallantı etini kesmesine engel oluyordu –yolculuk boyunca yegâne hoşnutsuzluğu bu oldu– ve Iza'nın ona şarap doldurmadan önce pirzola panesini doğraması gerekti. Çılgınca süratin manzarayı görmesine izin vermeyişine yanıyordu, oysa Iza Budapeşte'ye yaklaştıklarını haber verdiğinde hava hâlâ aydınlıktı. Kırk dokuz yıl önceki balayı gezilerinde, Vince geniş, siyah bir pelerinle bir seyahat şapkası takmış, kendisiyse güvercin boynu renginde yünlü bir tayyör giymişti. Gazetelerin ve şekerleme torbalarının arkasında ha

bire el ele tutuşup durmuşlardı... Topraktan ziyade göğe yakın duran eski Budapeşte gerçekliğin üzerinde yanardöner bir top gibi yüzüyordu.

Ekspresin gök gibi gürleyerek geçtiği banliyöden de, Büyük Budapeşte'den de hiçbir şey göremedi; gara varınca yönünü tayin etmekte bir hayli güçlük çekti. Hamal bulamadığına sinirlenen Iza, bavulu el değiştire değiştire kendi taşımak zorunda kaldı ve bu hiç kolay olmadı. Yaşlı kadın ona mobilyalarla birlikte kalan yakacağı da gönderip göndermediğini sormaya çekindi; onu daha da sinirlendirmenin sırası değildi, ama bunu akıl etmiş olsa iyi olurdu yine de, o kömür ve odunlar çok işlerine yarardı. Bavulun ağırlığıyla iki büklüm olan Iza bir taksiye doğru koşuyordu, kalabalığın içinde kaybolmuş, dehşete kapılmış bir halde kendini akışa bırakarak kızının peşinden gitti.

Iza'nın yeri geldikçe sokak ve anıt adlarını saymasına, kendisinin de *Bánk Bán*'ın bir temsilini izlemek için Ulusal Tiyatro'ya gitmiş olduğunu gayet net hatırlamasına rağmen, şehirdeki her şey ona yabancıydı. Büyük Bulvar anılarındakine benzemiyordu. Orayı vaktiyle gördüğü gibi bulmayı hayal etmekle aptallık ettiğini düşündü; doğduğu şehirde bile gitgide daha az at görüldüğüne göre burada araba, otobüs ve tramvaydan başka taşıta rastlanamayacağı açıktı.

Her şeye rağmen!.. İnanılmaz bir kalabalık vardı ve apartman cephelerindeki ışıklı reklamlar insanın gözünü kamaştırıyordu. Budapeşte hatırladığından çok daha büyüktü, gerçekten ürkünç bir başkentti.

Şaşkınlıktan donakalmış vaziyette, önünde arabadan indikleri binayı seyrediyordu. Iza şoförün parasını verdi; arkasına döndüğünde yüzünde hiçbir sinirlilik belirtisi kalmamıştı. Annesine gülümseyip omzuna hafifçe vurdu ve parmağıyla yeni evlerini gösterdi.

Altı katlı bir binaydı bu, dümdüz taş bir küp; çatının kenarında bir saçak boydan boya uzanıyor, cephede cam plakalar hareleniyordu. Girişin yanındaki mozaikte, çocuğunu emzirmekte olan genç ve tombul bir anneyi temsil edilmişti. Yaşlı kadın evi-

ne döndüğünü hayal etmeye çalıştı, ama bunu başaramadı. Gözlerini koca koca açarak, orada öylece dikilip kaldı.

Iza önüne geçip asansörü çağırdı. Kiracıları gösteren liste isim kaynıyordu. Binada bir sürü insan yaşıyor olmalıydı. Hissettikleri yüzünden belli olmasın diye kendini kastı. Böyle bir evden başka oturacak yer bulamadıysa kızının kabahati değildi bu. Hayal kırıklığını göstererek onu üzecek değildi. Eşiği geçtikten sonra eski ikametgâhlarındaki gibi kendi evlerinde olacaklar, sahanlığa çıkmaları gerekmedikçe bu kâbus gibi mekânı unutabileceklerdi. Eski evden olabildiğince çok eşya getirtmiş olmaları ne kadar hayırlı olmuştu!

Yüzü yeniden güldü.

Asansör üçüncü katta durdu. Daire kapısı da bir tuhaftı, yontma kalemiyle oyulmuş gibi, her iki santimde bir küçük çizgiler vardı ahşapta. Iza bavulu yere bırakıp kapıyı açtı.

– Hoş geldin!

Sesi ciddi ve müşfikti.

İhtiyar kadını göz kamaştırıcı bir ışık karşıladı; tavanda garip biçimli bir lamba asılıydı, antrenin duvarlarında manto asmaya yarayan çift boynuzlu birkaç siyah çengel dışında hiçbir şey yoktu. Vestiyer neredeydi peki? Parkenin üzerinde ilerledi; Kapitány istediği kadar terbiyeli davransın, bir felaket olması kaçınılmazdı... Sahi, Kapitány neredeydi?

Dairenin düzenlenişi Dorozs'da hayal ettiğine hiç mi hiç benzemiyordu: Birbirine açılan, tıka basa döşeli iki büyük oda sokağa bakıyordu. Mavi, sarı, menekşe rengi, siyah sandalyeler, keza farklı renklerde duvarlar. Pencerelerde eflatun-yeşil çizgili kalın kumaş perdeler dantel perdelerin yerini almıştı. Iza eski evin mobilyalarını onun odasına yerleştirmiş olmalıydı. Bütün eşyaları alacak kadar büyük müydü yani odası?

– Benim odam neresi? diye sordu.

Ağzı, ateşlendiği zamanlardaki gibi kuruydu.

Iza oturma odasının kapısını kapadı, yüzü pırıl pırıl bir tebessümle ışıldayarak, antreye bakan birbirinin eşi iki kapıdan birini açıp dışarı yerleştirilmiş elektrik düğmesine bastı.

– Burada anne.

Yeniden ışık fışkırdı, göz kamaştırıcı bir ışık. Kare şeklinde küçük bir oda. Eski yatağı baş köşede, yeni bir lambanın yanında duruyordu: Kükürt sarısı gagasında abajuru tutan bir tür kara kuş. En güzel dolabı, yeni bir kumaşla kaplanmış büyük bir koltuk, belki de Vince'ninki. Dikiş masası ve pencerenin yanında minik bir yazı masası ile bir sandalye. Duvara monte edilmiş bir kitaplık ve yabancı nesnelerle dolu bir sürü raf. Ve komodini. Başka hiçbir şey yoktu. Yine yeni bir halı: Eskisi, yıpranmış olanı ortadan kaybolmuştu, koyu mavi bir Acem halısının ipeksi yününü çiğniyordu ayakları.

Yazı masasının üzerinde emniyet sandığının hesap cüzdanı.

Konuşabilecek hale gelene, söyleyecek bir şey bulana kadar zaman kazanmak için bir şeyler yapması lazımdı. Yazı masasına doğru pıtı pıtı yürüdü, hesap cüzdanını eline alıp sayfalarını karıştırdı. Gözlüksüz para miktarını okuyamadı, ama okur gibi yaptı. Elleri o kadar titriyordu ki, ince yapraklar parmaklarının arasında hışırdıyordu.

Iza onu kollarının arasına aldı.

– Öteki mobilyalar orada kaldı, güzelim. Buradakileri döşemecide ve mobilyacıda elden geçirttim. Her şey kusursuz ve muhteşem, öyle değil mi? Lamba hakkında ne düşünüyorsun? Seçimim hoşuna gitti mi, beğendin mi? Ya halı nasıl, güzel mi?

Cevap vermedi.

– Artık evindesin! Bak bana, memnun musun?

– Kapitány nerede?

– Antal'in yanında. O tavşanı burada istemiyordun herhalde?

Salon bitkileri hakkında soru sormadı, Vince'nin kuşkirazı ağacından bastonu ve kasketleri hakkında da. Ferahlamak için mantosunun yakasını açtı. İçerisi sıcaktı, çok sıcak; gözleri sobayı aradı. Odasında soba yoktu, boruları gözüne kırmızı ve alaycı dudaklar gibi görünen narçiçeği rengi bir radyatör vardı sadece.

Salonda telefon çaldı. Iza dışarı koştu, yaşlı kadın koltuğa çöktü. Eskiden yaylarından biri kırıktı koltuğun, oysa şimdi dümdüz, rahat ve yumuşacıktı. Bir hamlede ayağa kalktı, Iza te-

lefonla konuşurken, halının üzerine diz çökerek bavulunu açtı. Bavulunu boşaltırken Iza görmesin diye, el çabukluğuyla komodinin alt çekmecesini çekip Dorozs'dan getirmiş olduğu kuru çalı çırpı demetini içine attı.

2

İhtiyar kadın çevresinde her şeyin çöktüğü, gerçekten dul, gerçekten terk edilmiş olduğu duygusuna kapılmıştı.

Iza odada kaldığı sürece kendini tuttu; her zamankinden daha solgun ve sessizdi sadece; beceriksizce, yerleşim düzenine ve Iza'nın koruyucu iyiliğine övgüler düzmeye zorluyordu kendini. Dolabın kapağını açtı, içinde elbiselerini ve çamaşırlarını buldu, ama evdekilerin yalnızca bir kısmını; onarım görmüş yünlülerin, yitimden ustalıkla kurtarılmış çarşaf ve havluların hepsi sırra kadem basmıştı. Iza sadece gerçekten iyi durumda olanları getirtmişti. Mutfak eşyalarından ve porselen takımlardan da eser yoktu. Iza ona tencerelerin artık kullanılamaz durumda olduğunu açıkladı. Sırı dökülmemiş tek bir tencere tava bile yoktu, apandisit sorunu yaşamamış olmaları mucizeydi gerçekten; kendisinin ateşe dayanıklı camdan bir tencere takımı vardı zaten. Yeni bir sürahi takımı da olduğu için çentik, çatlak veya kulpu kırık testileri de getirtmemişti. Hamur tahtası? Burada hamur dolabın üzerindeki, ısıya ve suya dayanıklı plastik maddeyle kaplı tezgâhta yoğruluyordu; ayrıca bir mutfak robotu olduğuna göre, kıyma makinesinin boşuna yer kaplamasına da lüzum yoktu. Vitrindeki toz yuvalarına gelince, küçük porselen takunya, kuyruksuz farecik ve diğerleri Antal'e miras kalmıştı. Buna karşılık üç küçük Altwien heykeli muhafaza etmişti; küçük etajerin üzerinde ne güzel duruyorlardı, değil mi? Genç çoban gelmemişti, onun boynu kırılmıştı ve kırık bir heykelciğe bakmak fazla hüzünlendiriciydi.

Iza bu duvarlar arasında mutlu olmasını dileyerek nihayet onu yalnız bıraktığında, sallana sallana gidip Vince'nin defalarca, özenle yamamış olduğu koltuğuna oturdu. Ona orijinal görünü-

şünü hatırlatan zarif hatlarından başka hiçbir şeyi yoktu artık koltuğun; gri-mavi çizgili yeni kumaş onu gençleştiriyor, şirin bir hava veriyordu. Her şey yok olmuştu, eski yoksulluklarından büyük bir sabırla, bitmez tükenmez bir maharet ve ustalıkla kurtarmış olduğu her şey; tahripkâr zamanı kandırma becerilerinin hiçbir tanığı kalmamıştı geriye. Odası güzeldi ve tam bir nesnellikle, hiçbir eksiğinin olmadığını, Iza'nın geride bıraktıklarının yerine yenilerini koymuş olduğunu kabul etmesi gerekiyordu. Dolabın raflarına, tıpkı yeni çarşaflar gibi naylon torbalar içinde duran, rengârenk çizgili, gıcır gıcır havlular dizilmişti. Bu olanlar korkunçtu.

İlk geceyi ortadan yok olan mobilya ve eşyaların listesini çıkararak geçirdi. Yatak eski yatağıydı, ama kırk dokuz yıllık yıkama ve ütülemelerin bürümcük gibi inceltmiş olduğu eski yastık kılıfının yerini yenisi almıştı; Iza yatak örtüsünü de değiştirmişti. Yorgunluğa aldırmadan, eksik olan her şeyi yazmak üzere eline bir kalem aldı. Kâğıt ararken dairenin krokisini çizmiş olduğu sayfa geçti eline ve o gülünç karelerle daireleri görünce ağlamaya başladı.

Doğal olarak, Vince'nin salon bitkileri burada yaşayamazdı. Kaktüsler dışında hiçbir bitki radyatörlerden yayılan öldürücü ısıya dayanmazdı. Oysa onlar da getirilmeliydi, hasta bitkilerle uğraşmak, yerlerini değiştirmek, güneş görmelerini sağlamak bir meşguliyet sağlardı ona. Ve Kapitány! Hastaneye götürüldüğü gün, Tanrı bilir niye yürüttüğü bir mendille avluda zıplayarak Vince'yi güldüren son canlı.

Iza iki düzine de mendil satın almıştı ona; eskiler yok olmuştu, zaten hepsinin orası burası yıpranmıştı.

Iza onu ince duvarların ardından duyar da gelip nankörlüğünden ötürü azarlar korkusuyla, olabildiğince sessiz bir şekilde ağlayarak, koltukta bitkin bir halde oturdu. Nankör olduğu doğruydu. Evi ve gereksiz eşyaları satacağını ondan saklamamıştı ki kızı; döşemenin uyumlu, zarif ve göz doldurucu olması için nelerin bırakılacağını yeterince düşünmemişse, bu kendi hatasıydı.

Iza onlarla her zaman dalga geçmişti, çünkü evlerinin içi bir ardiyeyi andırıyordu; kimsenin pipo içmediği bir evde bir tütün kalburu muhafaza ediyorlardı. Her zamanki gibi haklıydı Iza, ama ihtiyarlar eşyalara bağlanıyor, nesneler onlara gençlere olduğundan çok daha fazla şey ifade ediyordu.

Bir anda eline geçen bütün o parayı düşünmeye çalıştı, ama bundan sevinç duymak yerine, Yahuda'nın otuz dinarı alırken hissettiğine benzer büyük bir utanca kapıldı. Ana babasını, en iyi dostlarını satmıştı sanki! Hem o kadar parayı ne yapacaktı ki?

Hâlâ ağlıyor, sağa sola dağılan, artık bir başkasına ait olan şeyleri not ediyordu. Bazı nesneler hemen aklına gelmedi; ilkin kayıp olarak sınıflandırdığı, bilâhare, tam tersine, listeden silmek zorunda kaldığı eşyalar da oldu; ipek kaplı mendil kutusunu bulduğunda az kalsın bir sevinç çığlığı atıyordu, sevgiyle okşadı onu. Artık Budapeşte saatini gösteren çalar saati de buradaydı. Keza, sepetli küçük kız resmi de kaybolmamıştı: Iza yatağının başucuna asmıştı onu. İhtiyaç duyduğu her şeye sahipti, yine de eşyaları yağmalanmış, soyulmuş gibi hissediyordu kendini.

Bir yandan yazıyor, bir yandan da Iza'nın ona ender rastlanan, şaşırtıcı bir iyilikle davrandığını düşünerek, sızlayan, neredeyse körleşmiş gözlerle yavaş yavaş ağlıyordu. Naif bir saygıyla, ölülerini özel eşyalarıyla birlikte gömen eski insanları anımsadı ve ortak yaşamlarının tanığı olan, şimdi ortadan yok olmuş eşyaların Vince'ye eşlik ettiğini, hatıra olarak ona verildiğini, onun maiyetinde olduklarını düşündü. O zaman gözyaşları azaldı, zira Vince'nin hiçbir şeyini kıskanmazdı.

Şafağın Budapeşte'de aynı olmadığını, burada tan sökümünün geceden zar zor ayırt edildiğini gözledi; gökyüzü aniden aydınlandı ve sadece birkaç saatliğine azalmış olan trafik gürültüsü yeniden yoğunlaştı. Gündoğumunun burada niye çok kısa sürdüğünü anlaması biraz zaman aldı. Horoz Gica gecenin kör ünde, saat iki buçukta ötmeye başlardı hep. Ve Vince horozun çalar saatinin ileri olması gerektiğini söyleyerek dalga geçerdi! Vince'nin ölümü ve Horoz Gica için birkaç damla gözyaşı daha döktü.

O uyumak üzereyken Iza yataktan kalktı. Kızı saat altıda banyoda su akıtıyordu; evdeki mevcudiyeti, gidiş gelişlerinin hafif gürültüsü öyle güven vericiydi ki, iyice gevşeyip birkaç saatliğine uykuya daldı. O gün Iza'nın izninin son günüydü ve günü sabahtan akşama kadar beraber geçirdiler. Dolaşmaya çıktılar; canı pretzel çekince Iza ona bir tane satın aldı ve yaşlı kadın çöreği Ulusal Tiyatro'nun önünde küçük küçük ısırarak yedi. Sonra büyük Corvin mağazasında akşam yemeği yediler. Şaşkın, saygılı, biraz da gözü korkmuş bir halde, kendine anılarındakinden neden bu denli farklı olduğunu sorarak, etrafındaki büyük, tuhaf şehri inceliyordu; günlerini nasıl dolduracağını, ona çok iyi, bir annenin çocuğuna davrandığı kadar iyi muamele eden Iza'ya mümkün olduğunca faydalı bir şekilde nasıl yardım edebileceğini tasarlamaya çalışıyordu. Projelerini gerçekleştirmenin, Iza'nın iş yükünü hafifletmenin kolay olmayacağını kestirebiliyordu, zira kızının da onunla ilgili niyetlerinin aynı olduğu görülüyor, çocukluğunda ondan esirgemedikleri şefkat ve özeni yüz katıyla geri vermek istediği her halinden belli oluyordu.

Ev işlerini Terez diye bir kadının gördüğünü biliyordu; kadın bugün dışçiye gitmek için izin almıştı. Iza annesinin içini rahatlatmaya çalıştı: Terez ona hiç sıkıntı yaratmayacak mükemmel bir insandı. Ama yaşlı kadın bunların tek kelimesine bile inanmadı; Vince'nin açığa alınmasına kadar her zaman evde ona yardım eden biri olmuştu ve işlerin, ancak her daim hizmetçinin ensesinde olup onu dürtüklerse iyi yürüdüğünü hatırlıyordu; Emma Teyze vaktiyle, şeytana uymaya fazlasıyla yatkın bir yaratık olan aşçı kadının her zaman kollanması gerektiğini öğretmişti ona. Iza'yı bu gözetleme zahmetinden kurtarmaya karar verdi. Şayet onu temiz bulursa –ki bu sonradan anlaşılacaktı, zira başlangıçta hepsi mükemmel çalışırdı– temizlik işini Terez'e bırakabilirdi, ama mutfakla bizzat ilgilenecekti. Hayatı boyunca kusursuz bir aşçı olmuştu, Terez'in ocak ya da fırını yaktıktan sonra alışverişe gitmesi yeterliydi. İhtiyar kadın cumartesi sabahı Büyük Bulvar'a indi, bir kırtasiyeci buldu ve harcamalarını kaydetmek üzere bir hesap defteri satın aldı. Iza'nın buna ayıracak za-

manı yoktu elbette. Anlaşılan, Terez ayrıntıya girmeden sadece toplam masrafı bildiriyordu ve ona güvenilebilirdi; zaten kimin yeterince zamanı vardı ki, bir demet maydanozun fiyatını karşılaştırmak için kim değerli dakikalarını kaybetmek isterdi!

Pekâlâ, bundan böyle her şey değişecekti! Terez olacak o kız Iza'nın güç bela kazandığı parayla kendine bir ev satın alamayacaktı! Mesele düzen ve tasarruftan ibaret de değildi; Iza çok zayıftı, yeniden kilo almasını sağlayacaktı. Kızının küçükken lahanaya bayıldığını hatırladı. Zavallı çocuk onlardan ayrıldığından beri doğru dürüst yemek yememişti; hastane kantininin ya da Terez gibi birinin mutfağından ne hayır gelirdi ki! Neticede, Iza yıllardır iyi yemek yemiyordu; onları görmeye geldiğinde de, annesinin ona güzel yemekler yaparak yorulmasını istemediği için evde değil otelde yiyordu.

Terez saat ondan sonra geldi. İşler kötü başlıyordu: Yaşlı kadın sekiz buçuktan beri onu bekliyordu. Kadın kendini tanıtıp elini sıktı ve rahatça dinlenebilsin diye işe onun odasından başlayacağını bildirdi; bu arada okuyabilir veya radyo dinleyebilirdi.

Terez onunla eşitiymiş gibi konuşuyordu, kestanerengi, kocaman bir topuzu vardı ve koyu mor bir manto giymişti. Elindekileri bırakıp bir dolaptan pantolonlu paspal bir iş kıyafeti çıkardı; anlaşılan pantolon kendisine aitti. Filesinin içindekileri boşalttı, zira doğrudan, alışveriş yaptığı halden geliyordu.

İhtiyar kadın bundan böyle yemekleri kendisinin yapacağını bildirdi.

Terez hiçbir şey söylemeden baktı ona. Koyu kahverengi gözleri vardı ve gözbebekleri yok denecek kadar küçüktü. Yaşlı kadın Terez'in bakışında bir küçümseme hissetti. Terez yemek işini bugünlük kendisine bırakmasını önerdi, çünkü Iza'yla öyle konuşmuşlardı. Eğer isterse ertesi gün yemek yapabilirdi, ama bu durumda, satın alınması gerekenleri bugünden belirlemeliydi, zira oraya kadar çıktıktan sonra yeniden hale inmek istemiyordu. Sonra süpürgeyi eline alıp radyoyu açtı. Yaşlı kadın derhal ayağa kalkıp düğmeyi çevirdi; evde yas vardı, eğlence söz konusu olamazdı. Terez şaşkın bir edayla gözlerini ona dikti ve

omuzlarını silkip "Nasıl isterseniz" diyerek dışarı çıktı. İyi bir hizmetçi değildi. Hizmetçiye benzer bir hali de yoktu zaten.

Yaşlı kadın Terez'in talimatlarına uymadı tabii, onu adım adım takip etti, işini inceledi, ihmallerine işaret etti. Terez ona giderek daha sert bir tonla karşılık veriyordu ve sonunda cevap vermez oldu.

Terez çekip gittiğinde ihtiyar kadın bitkin ve muzafferdi. Budapeşte'ye gelişinin bir anlamı, bir önemi vardı, ev işlerinin idaresini ele almış olduğunu hissediyordu. Yitip giden mobilyalarını, dağılan eşyalarını düşünmüyordu artık. Yemeği kibirli bir edayla, içinden Terez'in aşçılığı hakkında hoşgörüsüz yorumlar yaparak yedi; gevezelik etmekten başka bir bildiği yoktu, kısık ateşte lezzetli yemekler pişirmeyi bilmiyor, hasta yemekleri yapıyordu. Üstüne üstlük bir de utanmadan banyoya kapanmıştı! Peşinden giderdi, ama sürgü engel olmuştu. Bununla birlikte, suyun aktığını gayet iyi duymuştu. Iza'nın küvetinde banyo yapacak kadar küstahtı yani!

– Rica ederim Terez'i rahat bırak anne! dedi Iza akşamüstü, onu ürküten, alışılmadık bir katılıkla. Gerçekten, rica ediyorum, kızdırma onu. Elbette yıkanacak, iyi ki yıkanıyor, temiz olduğunu kanıtlar bu! Pis olmasını mı tercih ederdin yoksa? Burada yıkanıyor, çünkü burada çalışıyor ve yemek kokuları içinde gitmek istemiyor.

Kızının yürüttüğü mantığı kavrayamadı, ama kabul etmek zorunda kaldı. Mutfakla ilgili projelerinden söz açmadı, Iza'ya sürpriz yapmak ve yeniden güzel ev yemekleri yediğinin farkına varıp varamayacağını görmek istiyordu. Ne mutlu ki, yemek kitabı ortadan kaybolmamıştı; sadece Iza'nın kitabı yerleştirdiği etajer yeniydi. Kızını hoşnut etmek için yapacağı ilk yemek Transilvanya usulü kapuska olacaktı.

Ama Iza hiç de memnun olmadı. Kapıdan içeri girer girmez havayı koklayıp burnunu sıktı: Ev lahana kokuyordu. Nereden esmişti bu Terez'in aklına? Lahana sevmediğini gayet iyi biliyordu. Yaşlı kadın pek gücendi. Küçükken lahana tabağına saldırışına na-

sıl güldüklerini unutmuş muydu, kızı? İster çiğ olsun, ister pişmiş, lahanayı öyle iştahla yerdi ki, ona Lahana Perisi adını takmışlardı.

– O çok eskidendi canım, diye karşılık verdi Iza, bir el hareketiyle hatıraları uzaklaştırarak; üzerinden neler geçti neler: Dünya Savaşı, mücadeleler... Lahana Perisi iştahını kaybettim! Terez'e yenilik istemediğimi söyle; her zamanki yemek listesiyle yetinsin.

Iza yemekleri annesinin yaptığını keşfedinceye kadar bir hafta geçti. Bunu, bir öğle sonrası, şayet Bayan Szöcs mutfakta dört dönmeye devam ederse kendine çalışacak başka bir yer aramak zorunda kalacağını haber vermek için hastaneye gelen Terez'den öğrendi. Bayan Szöcs elektrikli ocağı hep açık bırakıyor, yakarken düğmeleri karıştırıyor, madeni levhalar aşırı ısınıp berbat bir koku çıkararak tütüyordu. Terez elektrik faturalarından sorumlu tutulmak istemiyordu; bugün de içinde hiçbir şey olmayan fırını çalışır vaziyette bulmuştu. Bayan Szöcs içinde gerçek bir buz kalıbı yok diye buzdolabına güvenmiyordu.

Yiyecek artıklarını akşam balkona çıkardığı bir tencerede topluyor, her tarafa bir şeyler damlatıyordu; durmadan arkasını temizlemek gerekiyordu. Tencereleri ve küçük kazanlarıyla balkonu pislettiği için onu uyarmıştı, ama şimdi de kendi odasının pencere pervazına koyuyordu onları; rüzgâr yoldan geçen birinin kafasına düşürürse Terez'in kabahati olmayacaktı bu. Ayrıca, büyük hanım sürekli bir gün önceden kalan malzemeleri kullanıyordu. Şayet bir gün birisi zehirlenirse bundan kim sorumlu olacaktı?

Canı çok sıkılan Iza, hayatını modern konfordan yoksun bir evde geçirmiş olan ve ekmeğin bir çatalın ucuna takmadan da kızartılabileceğini kavrayamayan ihtiyar bir taşralının bugünden yarına değiştirilemeyeceğini anlatarak onu sakinleştirmeye çalıştı. Ama bu hiçbir işe yaramadı. Terez gına getirmişti ve aslında söylememeyi düşündüğü şeyi anlattı: Akşam evden çıkarken Bayan Szöcs filesine şüpheli bakışlar atıyor, onu suçüstü yakalamak için ansızın ortaya çıkıyor, hırsızlık yapıp yapmadığını kontrol etmek için kahve ve şeker kavanozlarının kapağını kaldırıyordu. Böyle bir muameleye alışık değildi.

Iza'nın evinde altı aydır çalışan Terez son derece becerikli, tamamen güvenilir ve ortalamanın üstünde zeki bir kadındı. Genç kadın uygun bir yardımcı bulmakta çok zorlanmıştı; Terez gerçek bir sekreter gibi, gelen telefonları not ediyor, vazife icabı değil, zevk için çalışıyordu. Oldukça erken dul kalmış ve geçinmesini sağlayan iyi kötü bir maaş bağlanmıştı, ama o bütün faaliyetini kendi evinin işleriyle sınırlamayı saçma buluyordu. Terez Iza'yı severdi, birbirlerini yıllardır tanıyorlardı, zira Iza onun bir eklem yangısını tedavi etmişti.

Akşam eve döndüğünde –kurufasulyenin duvarlara nüfuz eden ağır ve yavan kokusu daha girişten duyuluyordu– annesinin odasına gidip ondan Terez'in isteklerini göz önünde bulundurmasını rica etti.

Bayan Szöcs büyük koltukta oturuyordu, yüzü karanlıktaydı, ışık iki altın yüzüğün, bir küçük, bir de parmağına çok bol gelen büyük halkanın parladığı sol elini aydınlatıyordu: Kendisinin ve Vince'nin alyansları.

– Yemekleri Terez'in yapması gerekiyor anne. Ücretine bu da dahil. Senin öğle yemeğini ve akşam yemeğimizi hazırlamak, alışveriş yapmak, süt alıp kaynatmak zorunda: Anlaşmamız böyle. Evin bütün işlerinden o sorumlu. Seni Budapeşte'ye çalıştırmak için getirmediğimi biliyorsun herhalde.

İhtiyar kadın susuyordu. Kızının bu uslamlamalarını, Terez'i kızdırdığı sitemine nazaran öyle beceriksizce, öyle saçma buluyordu ki, ağzını açmaya cesaret edemiyordu. Kendine kızını şişmanlatmak gibi bir hedef belirlediğini itiraf etmeli miydi? Ona bakmaktan ve arzularını tahmin etmekten memnun olacağını? Ya da hayatı boyunca çalışmış olduğunu, çalışmayı sevdiğini, kendisini yalnız bırakmadığı için ona ne kadar müteşekkir olduğunu ifade etmenin başka bir yolunu bilmediğini?

– Artık çok genç değilsin güzelim, artık çalışmamalısın. İstirahat et!

– Bütün gün ne yapacağım peki?

Iza ilkbahardan istifade edip Büyük Bulvar'da dolaşmasını, bir parkta oturmasını, sokağı ve oynayan çocukları seyretmesini

söyledi ona. En sağlıklısı, yönünü saptamayı öğrenince Şehir Korusu'na, Serin Vadi'ye, Krisztina Meydanına ya da Kanlı Meydan'a gitmesi olacaktı; oralar uzak değildi, hem de temiz hava almak için idealdi. Gezip dolaşmak, güneşte ısınmak ona iyi gelecekti. Öğleden sonraları evde kalmayı tercih ederse kitap okuyabilir, örgü örebilir, iskambil falı açabilir ya da üç bina ötedeki sinemaya gidip film seyredebilirdi.

Yaşlı kadın gözlerini elbisesinin kumaşına dikmişti. Matem yılı süresince sinemaya gitmesi düşünülemezdi bile! Kızına gözlerinin artık pek iyi görmediğini ve Dorotz'dayken, her akşam yemeğinden sonra Vince'nin yaptığı gibi kendisine eski romanlar veya gazete okuyacağını hayal etmiş olduğunu söylemek isterdi. Bu dileğinin imkânsızlığını anlaması için bir hafta yetmişti. Iza'nın hemen hemen hiç boş vakti yoktu, eve yorgun dönüyor, banyo yapıp müzik dinliyor, biraz yemek yedikten sonra yatıyor ya da çabucak tekrar çıkıyordu. Hayatında biri vardı herhalde, zira bir erkek sesi sık sık onu telefona istiyordu, akşamları tek başına gezmeye çıkıyor olması ufak ihtimaldi.

– Artan yemeklere gelince, diye devam etti Iza, at onları güzelim! Özellikle taze ve lezzetli bir parçayı saklamak istersen buzdolabının bir kenarına koy, ama tabakta kalan artıkları pencerenin pervazında küflenmeye bırakmak yerine at gitsin.

Iza sabırla, kibarca ve şefkatle vaaz veriyordu ona.

– Sana tasarruf yaptırmak istiyordum, diye alttan aldı yaşlı kadın.

Iza kahkahalarla güldü.

– İyi de buna ihtiyacımız yok ki güzelim! Ben yeterince para kazanıyorum. Ve her halü kârda, ısıtılmış yemekten nefret ederim.

Bunu da açıklamayı beceremem ona, diye düşündü ihtiyar kadın. Ona sevgisinden ötürü iyi bir kâhya rolü oynamak, eve göz kulak olmak, onca zahmetle kazandığı parayı koruyup artırmak istediğini nasıl anlatacaktı ki Iza'ya?

– Ne köpeğimiz var ne de domuzumuz anne, niye saklayalım ki artıkları?

– Peki ya dilenciler? dedi yaşlı kadın.

Sorgulayıcı gözleri masum ve çok yumuşak bir maviydi. Vilayet balosunda gözlerine, o güzel, saf ve dürüst gözlerine vurulmuştu Vince.

Iza tekrar gülümsedi. Annesi hem Budapeşte'de hem de kendi şehrinde bir defacık zahmet edip etrafına bakmış olsaydı artık hiçbir yerde dilenci kalmadığını fark ederdi. 1960'ta bir kâse çorba dilenmek için hâlâ kapı kapı dolaşan insanlar olduğuna inanacak hali yoktu herhalde!

İhtiyar kadın hemen ertesi gün sakladığı artıkları çöpe atıp mutfağı Terez'e bıraktı. Ve o günden itibaren ayak altında dolaşmaktan kaçındı. Öteki de zaferini suiistimal etmedi, hatta yaşlı kadına Iza'dan daha büyük bir bağlılık gösterdi. Yerinde durduğu sürece sevilebilirdi; Terez onu şekerlemelere boğuyor, en küçük isteklerini dahi göz ardı etmiyordu, onu bir çocuk gibi şımartmaya hazırdı. Bayan Szöcs ise Terez'den nefret ediyor, varlığına zor katlanıyor, kadın evden gider gitmez odaları uzun uzun havalandırıyordu.

Kendi evinde bir çamaşırlık vardı, daha önce hiç açılır kapanır bir çamaşır kurutma aparatı görmemişti; ama aletin nasıl kullanıldığını öğrendiğinde burada çamaşır yıkamanın kolaylığına içten içe sevindi. Yine de, ıslık gibi bir ses çıkardığı için patlamasından korktuğu su ısıtıcısının musluğunu açmaya cesaret edemediğinden, suyunu elektrikli kuzinede kaynatıyordu. Terez gittikten sonra sabunluyordu kendi çamaşırlarını. Bir gün banyoda saklı duran kirli çamaşır sepetini keşfetti. Kızının incecik gömleklerini, kombinezon ve çoraplarını alıp özenle, sevgiyle yıkadı. Kurutmalık onun için fazla yükseğe yerleştirilmiş olduğundan yıkadıklarını asarken biraz güçlük çekti. Iza eski mutfak taburesini satmamış olsaydı bu metal ayaklı, modern ve gülünç sandalyenin tepesinde sallanmak yerine neyin üzerine çıkacağını bilirdi. O zamana kadar Terez kirli çamaşırları kendi evine götürüyor, bir sonraki hafta tertemiz çamaşırları ütülenmiş olarak geri getiriyordu. Bu iş için ona fazladan ödeme yapılıyordu; ama bundan böyle bunun için para ödemek gerekmeyecekti.

Akşam Iza kollarını havaya kaldırdı. Fazla zayıf eller tarafından iyi sıkılmamış çamaşırların sularının damladığı mozaik karoların üzerinde dikilirken öyle üzgün ve sıkkın bir hali vardı ki, yaşlı kadının teşekkür umudunu ve sabırsızlığını ifade eden tebessümü anında yok oldu.

– Ya tansiyonun şekerim! Hem enseme su damlamasından nefret ederim! Bodrumdaki sığınağın yanında bir çamaşırlık var, ama yıkanacak çamaşırları Terez'e vermek daha kolayıma geliyor. Evde ufak tefeği sabunlamasına bile müsaade etmiyorum: Başka türlü yapmak mümkünken su birikintileri ortasında yürümenin ne âlemi var?

Annesinin yanağını ve elini öpüp parmağını bir süre nabzında tuttu. Güçlü ve düzenli atıyordu; neyse ki çamaşır işi onu yormamıştı. Iza akşam yemeğini ısıtmak üzere mutfağa geçti; ihtiyar kadın hiç olmazsa onların suları kızının kafasına damlamasın diye, kendi çamaşırlarını, yünlü don ve fanilalarını kurutmalıktan çekip aldı çabucak. Hepsini odasındaki radyatörün üzerine serdi; yanmasınlar diye arada bir her parçayı tersyüz ediyordu. Görünmez bir ağızdan çıkan yakıcı bir soluğun altındaymış gibi, hepsi inanılmaz bir hızla kurudu. Buruşukluklarını eliyle düzeltip çamaşırları dolabının dibine sokuşturdu, sonra da pencerenin önüne dikilip Büyük Bulvar'ı seyre daldı. Mavi bir şimşeği andıran göz kamaştırıcı bir alev yüzünden gözlerini kırpmak zorunda kaldı; madeni maskeler ve kocaman eldivenler takmış adamlar bir kıvılcım yağmuru ortasında raylara eğilmişlerdi. Ateşe benziyordu, ama sahici ateş değildi; işte Budapeşte'nin ateşi diye düşündü yaşlı kadın. Şaşkın, ürkek ve üzgündü.

Bir girişimi daha oldu.

Iza tek başına ya da arkadaşlarıyla çok fazla kahve içiyor ve elektrikli kahve makinesini devamlı fişte tutuyordu. İnsanlar varken süzülen kahveyi gözlemek için ayağa fırlamak zorunda kalmanın hoş olmadığı muhakkaktı; Iza'nınki gülünç bir aygıt, diğerleri gibi bir makineydi işte. Kendi evlerinde, gençken Türk kahvesi yapardı ve Vince buna bayılırdı.

Adam –muhtemelen her gün Iza'ya telefon eden adam–

üçüncü kez eve geldiğinde kahve hazırlayarak onlara bir sürpriz yapmak istedi. Ev sahibeliği tecrübesinden hemen bir şeyler ikram etmenin uygun düşmediğini, insanların ziyarete gevezelik ederek, sigara içmekle başladıklarını öğrenmiş olduğundan, misafirin gelişinin üzerinden on beş dakika geçmesini bekledi. O sabah Büyük Bulvar'a inmişti; yavaş yavaş etraftaki dükkânları tanımaya başlıyordu. Bakır bir cezve ve bulduğuna pek sevindiği bir ispirto ocağı satın almıştı. Iza onunkini eski evde bırakmamış olsaydı yenisini almak zorunda kalmazdı, zira orada aynısından vardı. Moda olduğu dönemde saç maşalarını kızdırmakta, Iza bebekken sütünü ısıtmakta ya da dişleri ağrıdığında papatya çayı yapmakta kullanırdı onu. Gayet faydalı bir araçtı. Temizlik malzemeleri satan dükkândan ispirto da almıştı; kendini o gün eve dönerkenki kadar hoşnut hissetmeyeli uzun zaman olmuştu.

Kapının çaldığını duyunca iktisat yapmayı bir kenara bırakıp cezveye iki kaşık kahve koydu, fazla olması eksik olmasından iyiydi; yanakları pembe pembe, aceleyle hazırlık yaparken bir yandan da bir şarkı mırıldanmaya koyuldu. O güne kadar, Iza'nın misafirlerinden hiçbiriyle karşılaşmamıştı; Budapeşte'de insanlar olmayacak saatlerde, gece dokuzdan sonra, ona doğru, yani onun çoktan yatağa girdiği saatlerde misafirliğe gidiyorlardı; misafirlerin içeri girdiklerini duyuyordu, ama gidişlerini asla, zira o saatte çoktan uyumuş oluyordu. Iza'nın yerine kahve yapmak için uykusunu yendiğine sevinerek şarkı söylüyordu. Bundan böyle uyumayacaktı, yaşlanınca niye bu kadar çok uyuyordu ki insan? Kızı için bunu yapmalıydı en azından. Hatta bundan sonra, misafir yokken de Iza'nın canı kahve istediğinde o yapacaktı.

Mutfak dolabında aradığını bulabiliyordu artık, bir tepsiye iki adet tuhaf şekilli seramik fincan koydu. (Kenarları altın yaldızlı, yoncalarla süslü kendi porselen fincanları niye uygun değildi ki? Menekşe rengi, kalın kenarlı bu iki fincanın ne üstünlüğü vardı?) Dirseğiyle Iza'nın odasının kapısını açtı. Tepsinin ortasındaki kahvenin dumanı tütüyordu. Şekerliği bulamadığı için şekeri bir meyve tabağına koymuştu.

O girince Iza ayağa kalktı. Adam da öyle. İhtiyar kadın eşikte dimdik duruyordu, yüzü ışıl ışıldı.

– Domokos'u takdim edeyim sana, dedi Iza.

Adamın elini öpmesi hoşuna gitti. Iza'nın görgü kurallarını bilen biriyle görüştüğünü görmek rahatlatıcıydı. Kızı göz ucuyla kahve makinesi fişinin takılı olmadığı prize doğru baktı.

– Biraz kahve getirdim size!

– Çok naziksin, çok teşekkürler.

Yaşlı kadın oturup ellerini birleştirerek beklemeye başladı. Kimse bir şey söylemiyordu. İyi, tamam, yalnız kalmak istiyorlardı, o da kene gibi yapışacak değildi zaten, sadece kahvesini tatmalarını ve Iza'nın yüzünde, bir şekilde, bu kadar iyi ağırlanmaktan kaynaklanan bir minnet ve sevinç ifadesi belirmesini bekliyordu.

Iza kahveleri koyup kendininkine şeker attı, öteki sade seviyordu. Kahvelerini bir dikişte içtiler ve Iza birden her şeyi toplayıp tepsiyle birlikte mutfağa koştu. Ne suratsız bir kavalye! diye düşünüyordu, belli etmeden Domokos'u inceleyen ihtiyar kadın. Yakışıklı olmamakla birlikte yüzüne bakılmayacak kadar çirkin de değildi. Mesleği neydi acaba? Biraz hayal kırıklığına uğramıştı, çünkü pek fazla övgü almamıştı; Iza ağzını açmamış, diğeriyse ona doğru dönerek kahvesinin mükemmel olduğunu söylemişti.

Kendinden hoşnut bir halde, çekilmek için müsaade istedi. Odasında biraz kahve çekti, ertesi gün için her şeyi hazırladı ve yatmadan evvel ocağın ispirto haznesini doldurdu. Misafir çok uzun kalmadı, gidişini duyduğunda henüz uyumamıştı. Sokak kapısı henüz kapanmıştı ki, Iza odasına girdi.

Herhalde teşekkür etmeye gelmişti. Her zaman iyilikbilir bir çocuk olmuştu.

Iza sadece birkaç dakika yanında kaldı ve ışığı söndürüp çıktı, uyku vakti gelmişti. Ama yaşlı kadın uyumuyor, karanlıkta sinirli sinirli yastığının köşesini buruşturuyordu. Kahve ispirto kokuyordu, her şey ispirto kokuyordu, Iza bir daha bu zahmete girmemesini rica etmişti. Kahve hazırlamak iş değildi, kendisi

zevkle yapıyordu bunu: Günlerini romatizmalı organları tedavi etmekle geçiriyor, akşam ellerini başka işlerle meşgul etmek hoş oluyordu. Annesi çok kibardı, ona çok teşekkür ediyordu, ama bir daha yapmamalıydı. Ve kalan ispirtoyu atarsa pek memnun olacaktı, evin içinde bu kokuya dayanamıyordu.

Büyük Bulvar'ın üzerindeki ışıklar her zamanki gibi geceye çizikler atıyordu. Yaşlı kadın gözlerini boşluğa dikmişti.

Ertesi gün, ispirtoyu atacaktı. Oysa küçük bir döküm soba gibi gerçek bir alev çıkarıyordu. Bu evde canlı ateş yoktu, her şey elektrikle çalışıyordu. İspirto kötü kokuyordu. Kendisi bunu fark etmediğine göre yaşlandıkça koku alma yetisi zayıflamış olmalıydı.

Bundan sonra başka hiçbir girişimde bulunmadı.

3

Hayatında hiç bu kadar kendine ait zamanı olmamıştı.

Çocukluğundan beri günleri öyle dolu geçmişti ki, akşam beşikte sallanmasına gerek olmamıştı. Taze gelinken yardım görmüştü, ama bu, hiç durmadan koşuşturarak mutfak ve ev işleriyle ilgilenmesine mani değildi. Emma Teyze'nin evinde nefes almasına bile vakit bırakılmadığından, işlerini keyfince planlamakta özgür olduğu kendi evinde bulunmak onu çılgınca bir sevince boğuyordu o zamanlar. Vince işini kaybedince çocuğun bakımına ilaveten bütün işler onun omuzlarına yıkılmıştı. Her şeyi yapmaya öyle alışmıştı ki, Vince'nin iadei itibarından sonra da en zor işler haricinde yardım istememiş, sadece hangardan odun çıkarmaktan ve çarşaf yıkamaktan vazgeçmişti; büyük temizlik vakti geldiğinde de talimat vermekle yetiniyordu.

Vince sağlığı iyi olduğu sürece ona yardım etmişti, zira erkek işi kadın işi ayrımı yapmazdı; ayrıca, Vince gibi emekli değil hekim olduğu halde Antal de ona yardımcı oluyordu. Ev işlerinin gerginliğini aldığını söylüyor, çatı arasına çıkarak çamaşır asıyor, çamaşırcı Mala'dan daha düzgün çamaşır serip katlıyordu.

Bayan Szöcs ev işleriyle ilgili tasaları seviyordu. Sanki ev, yemeklerin yanması, odunları ıslanması için türlü fesatlar karıştıran, her gün yeniden mağlup edilmesi icap eden küçük ve kötü cinler tarafından kuşatılmış gibi, başarılı bir sofranın ardından ya da ay sonunda tasarruf edilen parayı sayarken zafer kazanmış gibi hissediyordu. Tam manasıyla başarılı olduğunda, moralleri bozulan utanç içindeki cinlerin dertleşmek üzere bir mağaranın dibine çekilmiş oldukları duygusuna kapılıyordu. İşlerin yoluna girmesinden, yani Vince'ye itibarı iade edilip Temyiz Mahkemesi başkanı düzeyinde bir emekli maaşı bağlanmasından, Iza'nın da doktorasını almasından sonra, cinlere karşı mücadeleyi sürdürmesine gerek kalmamıştı elbette; artık ihtiyaçlarını karşılamak için gerekenden çok daha fazla paraları vardı. Ama darlık yılları boyunca tasarruf etme alışkanlığı edindiğinden, her forintin hesabını yapmaya devam etti. Ay sonunda, masrafları not ettiği kareli defteri kapatıp, yatağının altında saklı duran genç kızlık albümünün sayfaları arasına bir banknot kaydırdığı sırada yaşlı karısının yüzünde ışıldayan o temiz zafer duygusunun hakkını vermesi gerektiğini bilen Vince de her defasında iltifat ediyordu ona.

Şimdi, çekip çevrilecek ev işleri, yapılacak tasarruflar, gündelik tasalar, o çok tanıdık seyyar manavlarla girişilen tartışmalar yoktu artık, birinci kalite elma mı yoksa yalnızca kompostoluk elma mı satın alacağını düşünerek pazar turu atmasına gerek kalmamıştı; giysiler için yürüttüğü mücadele de son bulmuştu: Kendilerinden habersiz bir gömleğin yakasını kusursuz bir şekilde ters yüz etmeyi başardığında olduğu gibi, giysisini elinden almaya çalışacağı hasımlar da yoktu artık.

Aslında, her şey bitmişti.

Kızını akşamüstüne kadar görmüyordu; Iza eve gelince annesinin hatırını sormak için odasına şöyle bir uğruyordu. Hoşnutlukla göğüs geçiriyordu kızı: Artık yabancı yüzler görmemek, nihayet evinde olmak ne büyük bir zevkti! Sonra odasına çekilip kitap okuyor, arkadaşlarını bekliyor, dışarı çıkmak üzere hazırlanıyor, tiyatroya, konsere gidiyor ya da bazen tıp kitapları oku-

mak, fişler düzenlemek veya bir makale yazmak için çalışma masasına oturuyordu.

Iza'nın çalışmak için olduğu gibi dinlenmek için de sessizliğe ihtiyacı vardı. Yaşlı kadın radyoyu hiçbir zaman çok sevmemişti, ama altı haftalık yas dönemi bittiğinde, hâlâ yalnız ve aylaklığa mahkûm olduğundan yazgısına boyun eğmiş ve radyo dinlemeyi alışkanlık haline getirmişti. Yine de akşamları, programın en ilginç olduğu saatlerde radyo dinlememekten, kızını rahatsız etmemek için kendini bu eğlenceden mahrum etmekten bir tür acı tatmin duyuyordu: En azından bu şekilde onu memnun edebilirdi!

Iza için bir şeyler yapmak arzusuyla yanıp tutuşuyor, ama bunun için eline asla fırsat geçmiyordu.

Iza onun ne yemek ne kahve yapmasını, ne de birini ağırladığında yardım etmesini istiyordu; oysa Iza'ya tanıdıklarıyla tanışmayı önermişti. Kızı ona teşekkür etmiş, misafirlerin çok geç saatte, yaşlı hanımlar istirahate çekildikten sonra geldiklerini bahane edip bu teklifi geçiştirmişti. Bazen, Iza hastanedeyken, Terez de evine gitmişken, ayaklarının ucuna basarak kızının çalışma masasına yaklaşıyor, dosyalarını açıp nelerle meşgul olduğunu anlamaya çalışıyordu; bir gün, mesleğinin sırrına ilişkin bir şeyler öğrenmek, olur da Iza bir kitap ya da dergiye ihtiyaç duyarsa, sadece bunları ona götürebilmesine yetecek birkaç kırıntı yakalamak gibi safça bir umutla tıp kitaplarından birkaçını yanına aldı. Ama kitaplar Fransızca ve Rusçaydı, başlıklarını bile anlamadı, notlara ve fişlere gelince, o işaret ve kısaltmaların içinden çıkmak için gözlerini boş yere yordu. Bu teşebbüsünden Iza'ya hiç bahsetmedi.

En basit işleri görmeye, mesela küllükleri boşaltmaya ya da Iza acil bir çağrı aldığında odayı toparlamaya bile çekiniyordu artık; bir keresinde telve ve izmaritlerle birlikte kahve kaşığını da çöpe atmıştı; ertesi gün kapıcı kaşığı geri getirmiş ve Terez onu öyle yorumlarda önüne koymuştu ki, bir demet solmuş çiçeği bile atmaya kalkışmıyordu artık. Terez'den çok korkuyordu.

Penceresi József Bulvarına bakıyordu.

Genellikle pencerenin önüne, Vince'nin koltuğuna yerleşiyor, orada öylece oturup gelen geçeni, kare burunlu otobüsleri, kırmızı ışıkları ve araba sinyallerini, yolun üzerinde bir cepheden diğerine asılmış olan ve rüzgârda dalgalanan sinema afişlerini seyrediyordu. Bu görüntü onun için tamamen yabancıydı hâlâ. Papaz cüppelerine nakış işleyen ve artık çok az işi olan Gica'yı düşünüyordu; oysa güzel bir mesleği vardı, kumaşı kıvrımları gerektiği gibi dağıtacak şekilde toplamak kolay iş değildi. Ne kadar bakarsa baksın, sokaktaki hareket ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Terez bazen dışarıda muhteşem bir hava olduğunu, çıkıp biraz hava almanın ona iyi geleceğini belirtiyordu; o zaman uysalca giyiniyor, Radai Sokağının köşesine, meydana iniyordu; orada oturup kum havuzunda oynayan çocukları seyrediyordu, ama her şey ona saçma geliyor, orada ne yaptığını, ne diye dolaşıp durduğunu, niye oturup etrafı seyrettiğini anlamıyordu. Terez'in iyi niyetliliği, onun sağlığına gösterdiği özen boşunaydı, zira soluduğu temiz havanın yararı, polis bulunmayan bir kavşakta, kırmızı ışıkta bekleyen kocaman tramvayların, yıldırım gibi ileri atılmaya hazır arabaların önünden karşıdan karşıya geçmek zorunda kaldığında hissettiği çılgınca heyecanın zararını telafi etmiyordu.

Buna karşılık, meydan ona gerçek ve neredeyse tanıdık geliyordu, özellikle de Kapitány'yi hatırlatan güvercinler nedeniyle; bir süre sonra, beraberinde ekmek kırıntıları götürmeye başladı ve sık sık yanına gelip banka konan, mavi gözlü bir güvercinin kendisini arkadaş seçtiğine kanaat getirdi.

Güneşte ısınan başka yaşlı kadınlar da vardı; ve bu güzel mi güzel ilkbahar sıcağında dahi pörsümüş boyunlarını saran yün atkılarıyla Vince'yi andıran ihtiyarlar. Gazete okuyor ya da onun gibi yüzleri güneşe dönük, gözleri kapalı oturup düşler kuruyorlardı. Yavaş yavaş meydana alıştı ve sonunda sevdi orayı. Gerçek çiçek öbekleri yoktu henüz, sadece bir taslak, bir çiçek öbekleri vaadi mevcuttu.

Bahçıvanlar kare şeklinde toprak parçalarını belliyor, ortada gayet net bir patika çiziyorlardı. Asfalt dökme makinesini, tükü-

rükler saçan katranın altındaki minyatür odunluğunu ve rengi sarıdan koyu kırmızıya değişen alevlerini incelemeyi de seviyordu...

Orada, kendi şehrinde, ihtiyarlar Kossuth heykelinin önünde güneşlenirlerdi ve herkes birbirini tanırdı.

Hiçbir zaman "emekliler" grubuna dahil olmamıştı; karanlık yıllar boyunca, Kossuth Meydanındaki banklarda bile Vince'ye ters ters bakan insanlar olmuştu; dolayısıyla daha sonra ne Bella Tahy'yi, ne küçük Tódorka Kovács'ı, ne de diğerlerini selamlamıştı. Burada başka bir yalnız kadınla daha kolay ilişki kurabilirdi belki de, Budapeşte'de Vince'yi tanıyan ve hakir görmüş kimse yoktu.

Günler boyu yüzleri inceledi.

Yaşlılar hemen her zaman aynı saatte, güneş en tepedeyken geliyor ve mümkün olduğunca aynı yere oturmaya çalışıyorlardı. Yavaş yavaş hepsiyle arasında bir göz aşinalığı oluştu, çok geçmeden de mutlu olanları, çocuklara nezaret edenleri, cep takımıyla satranç oynayanları, pretzel yiyenleri, arada sırada gülenleri ayırt eder oldu. Karşıdaki bir montaj atölyesinde çalışan işçiler, her gün öğle tatilinde, çeşitli aletler ya da çizimler gösterip öğütlerini dinlemek ve gevezelik etmek için bir ihtiyarı ziyarete geliyorlardı. Erkekler daha kalabalık olsa da, yaşına rağmen bunun uygun düşmeyeceğini düşündüğünden onlara yaklaşmaya çekiniyordu. Öğlene kadar orada oturup birinin kendisiyle konuşmasını bekliyordu. Terez şaşırmaya devam ediyordu: Bayan Szőcs bir süredir öğle yemeklerine geç geliyordu.

Oysa hiçbir şey olduğu yoktu.

En nihayet bir gün umutla beklediği şey gerçekleşti. Kırış kırış bir yaşlı kadın gelip yanına oturdu; boynuna kasıla kasıla taşıdığı sansar bir yakalık takmış, yaşına göre fazla genç giyinmişti, yüksek topuklu ayakkabıları, boyalı bir suratı, ojeli tırnakları vardı. Bayan Szőcs biraz kenara çekildi ve yüzünde hüzünlü bir ifade belirdi: Başkaları kendilerine çeki düzen vermeyi biliyordu! O ise bunu yapmaktan bile âcizdi, tırnaklarına asla oje sürmemişti.

Yabancı kadın onu bakışlarıyla tartıyor, konuşmaya cesaret edemiyordu. Sevinçten yüreği hopladı: Nihayet onunla konuşmak isteyen biri çıkmıştı! Konuş, diye buyuruyordu ona içinden, konuş! Kadın ona, kış yağmurlarından sonra gelen bu hakikaten muhteşem ilkbahar hakkında ne düşündüğünü sorunca ürperdi.

Yarım saat içinde bütün hayatını anlatmıştı yabancıya; kelimeler dudaklarının üzerinde itişip kakışıyordu; diğeri neredeyse hiç müdahale etmeden, anlatıda bahsi geçen koşullara göre kâh neşeyle kâh kederle başını sallayıp sigara içerek onu dinliyordu. Özetinin sonuna geldiğinde, şaşkınlıktan ağzı açık kalmış olan öteki kadın ona öyle bariz bir gıptayla bakıyordu ki, Bayan Szöcs kendini rahatlamış hissetti: Demek yapacak hiçbir şeyi yoktu kesinlikle! Doğru ya, netice itibariyle, şikâyet etmesini gerektiren hiçbir şey yoktu. Sadece, tasarılarında Iza'nın hiç boş vakti olmadığını, onun yardımına pek ihtiyaç duymadığını ve evde yaşanan ya da yaşanmayan her şeyin kendisine gösterilen özenli şefkatten kaynaklandığını hesaba katmayı ihmal etmişti. Yabancının adı Hilda'ydı, Hilda Virág; birbirlerine uzak oturmadıklarını fark ettiler: Aralarında üç blok mesafe vardı.

Hilda Virág tek odalı bir evde başkalarıyla birlikte yaşıyordu, genç akrabalarıyla; bu durumda Iza'nın evinde görüşmeleri daha uygundu. Bayan Szöcs memnuniyetle davet ediyordu onu, hem de hemen o gün, şayet onun için uygunsa saat dörde doğru. Hilda daveti kabul etti. Eve dönüş yolunda yaşlı kadının aklından kuru pasta yapmak geçti, ama Terez bunu fark eder ve iyi olmazdı. Biraz bisküvi satın aldı. Öğle yemeğini iştahla yedikten sonra yenilenmiş güzel mobilyalarıyla gözüne pek ihtişamlı görünen odasını topladı; Iza sadece en iyi parçaları muhafaza ederek gayet isabetli davranmıştı. Gözlerini bu dekor üzerinde gezdirmek bile büyük bir zevk veriyordu insana!

Hilda Virág tam saatinde geldi ve kahveyi mükemmel buldu. Kendi ailesinden bahsetmeye istekli değildi, oysa Bayan Szöcs onun hangi çevreden geldiğini bilmeyi çok isterdi; yine de ona soru sormaktan imtina etti, keyfince konuşmasına izin verdi.

Hilda savaştan önceki Budapeşte hakkında eğlenceli hikâyeler biliyordu. Bayan Szőcs balayı seyahatine çıktıkları 1911 yılını çok iyi hatırlıyordu; Vince'yle beraber girip antraktta şaşkın ve kıpkırmızı bir suratla geri çıktıkları mekân da dahil bütün kabare ve müzikhollerin adlarını saydı. Hilda biraz titrek de olsa güzel bir sesle söylediği şarkılar da biliyordu. Küçük yaşta yetim kalınca hiçbir destek almadan başının çaresine bakması gerekmişti. Genç akrabaları kendilerinden başkasını düşünmüyor, hiçbir karşılık almadan bir hizmetçinin işini yapmasını istemek dışında onunla kesinlikle ilgilenmiyorlardı. Piyangoda hiç kazanmamıştı, oysa bunu çok isterdi!

Yaşlı kadın az kalsın ona para verecekti, neyse ki tam vaktinde vazgeçti. Hilda Virág eski tanıdıklarını sayarken, bir zamanların öyle meşhur insanlarının adını anmıştı ki, yardım teklif ederek onu incitmesi söz konusu dahi olamazdı. Eğer genç akrabaları onu düşünüyorlarsa, ona şu ya da bu şekilde yardımcı olmanın bir yolunu bulacaktı elbet. Arkadaşı ne kadar sevimliydi, onunla zaman ne kadar da çabuk geçiyordu! Ona Vince'nin ve çocuk Iza'nın fotoğraflarını gösterdi. Misafiri her şeyi çok iyi buluyor ve içini çekerek, büyük bir mutlulukla radyatöre hafifçe vuruyordu: Hayatında bir gün, böyle, sobayla boğuşmak mecburiyetinin olmadığı bir dairesi olabilseydi hiç olmazsa; hava ne kadar da ılıktı burada! Bayan Szőcs masum bir gururla etrafına bakıyor, daireyi muhteşem buluyor ve aşırı bir kederin yeni hayatındaki hoşlukların tadına varmasını engellemiş olduğunu düşünüyordu. "Terez!" diye göğüs geçirdi Hilda Virág. Onun da bir Terez'i olsaydı, ah! Oturduğu evde Terez kendisiydi aslında. Ve bu korkunç bir şeydi!

Eve dönen Iza küçük kahkahaların yankılandığını duyunca şaşkınlıktan donakaldı. Annesinin sesi bir kuş şakıması gibi canlı ve neşeli geliyordu ve yanında birisi yaşlı ve pek boğuk bir sesle şarkı mırıldanıyordu. Iza mantosunu bir kenara bırakıp kapıyı açtı.

– İşte benim küçük kızım, dedi ışıl ışıl parlayan Bayan Szőcs. Küçük kızım doktordur. İşten geliyor zavallım, yorgun olmalı. Otursana güzelim!

Iza eşikte dikilip Hilda Virág'ı süzdü. Kadın bir özür geveleyerek ayağa kalktı. Bayan Szöcs kendini rahatsız hissetti. Yaşlı bir hanım kendisinden genç biri karşısında niye ayağa kalkıyordu ki? Iza evin sahibi olduğu için mi? Hayır. Bunun başka bir sebebi olmalıydı. Iza oturmadı, gülümsemedi, selam verdi ve arkasını dönüp çıktı. Ondan sonra sohbet kaldığı yerden devam edemedi. Hilda Virág Iza'nın enerjisi hakkında bir şeyler mırıldandı, ama bu yaşlı kadını utanca boğdu, zira kızı enerjik değil kırıcı davranmıştı. Misafir geldiğinden çok daha neşesiz bir ifadeyle veda etti ve bütün öğleden sonra bunu ümit etmiş olan, sabırsızlıktan titreyen yaşlı kadını evine davet etmedi. Genç akrabalar ona rahatsızlık vermezdi, gençleri her zaman sevmişti; hem Hilda Virág'ın evine gitmek için, kahramanca bulvarın karşı tarafına geçmesine bile gerek yoktu. Gidebilse ne güzel olurdu!

Fincanları çalkaladı. Iza onun kalan ispirtoyu atmadığını, kahveyi kendi ocağında pişirdiğini anlamıştı şüphesiz. Neticede orası kendi odasıydı, kötü kokuyorsa bunun onun için bir mahsuru yoktu. Elektrikli kahve makinesini kullanmayı da bilmiyordu zaten. Iza ancak akşam yemeği vaktinde yeniden ortaya çıktı.

– O ihtiyar orospuyu nereden buldun?

Yaşlı kadın hemen anlamadı, Iza'nın başka bir şeyden söz ettiğini sandı. Kızının başka bir sözcük kullanarak soruyu tekrarlaması gerekti. O zaman öyle bir korku ve utanç hissetti ki, gözleri doldu.

– Eve dönüyorum ve seni yaşlı bir fahişeyle kahve içerken buluyorum! Aklını tamamen yitiriyorsun zavallı anacığım! Budapeşte'deyiz, iki milyon nüfuslu bir şehirde! Hâlâ kendi memleketinde, taşrada olduğunu mu sanıyorsun sen?! Nerede buldun onu? Radai Meydanında mı yoksa? Gelip yanına oturan insanlar hakkında ne biliyorsun ki? Eminim sohbeti açan o olmuştur. Yarın bir gün gırtlağını kesecek bir katili ya da papaz okulu talebesi olduğunu iddia eden bir serseriyi de getirirsin sen eve! Sokakta ilişki kurma anne ve sakın eve kimseyi getirme! Bu akşamüstü istisnai olarak yapacak işim yoktu, istesem ben de eve arkadaş getirebilirdim, ama yorgundum ve sadece dinlenmek istiyor-

dum. Bir de ne göreyim, o kadın oraya oturmuş, bağıra çağıra *Prens Bob onurlu bir ehlikeyiftir* diye şarkı söylüyor! Hayret bir şey!

Her ne kadar bir görevlinin yukarı çıkıp zabıt tutması düşüncesi ödünü patlatsa da, yaşlı kadın, güvercin için toplamış olduğu kırıntıları pencereden attı; torbayı mutfakta boşaltmaya cesaret edememişti, zira dilenci gibi sofra örtüsündeki kırıntıları toplama takıntısı hakkında sorgulanmaktan daha da fazla korkuyordu. Bir daha meydana gitmedi ve bitişik sokaklarda dolaşıp hoşuna gidecek bir şeyler bulmaya çalışarak vitrinleri incelemekle yetindi, ama canı hiçbir şey istemiyordu. Bir keresinde, Hilda Virág'ı kendisine kapı numarasını belirtmiş olduğu evden çıkarken gördü uzaktan. Elinde bir file vardı, geçen seferkinden de çok boyanmıştı, altlarındaki morluklar gözlerindeki hüznü daha da belirginleştiyordu. Bayan Szöcs onunla selamlaşmak zorunda kalmamak için bir bahçe kapısının içine saklandı.

Hilda'yla yaşadığı maceradan beri insanlardan korkuyordu.

Terez yokken kapıyı kimseye açmıyordu, postacıya bile. Akşam kapıcı Iza'ya gelen taahhütlü mektupları yukarı çıkarıyor ve her defasında, Bayan Szöcs bütün gün evden kıpırdamadığına göre, niye kendisinin akşamları posta getirmesi gerektiğini soruyordu. Bu yüzden Iza'dan azar işitince dikiz deliğinden bakıp kızının evde olmadığını bağırmaya karar verdi; gelen ziyaretçiye göre, kimseyi içeri alamayacağı, anahtarının olmadığı, ne fırça ne çamaşır tozu ne de köy halısı satın almak istediği, dul bir kadın olduğu, gayet düşük bir maaş aldığı ve zaten evde para tutmadığı cevabını veriyordu. Kendini ancak tedirgin edici şahsın gidişinden sonra huzurlu hissediyordu; Iza bir hafta sonu için evden ayrıldığında, biri saldıracak olursa diye korkudan tamamen giyinik vaziyette yattı.

Günler akıp gidiyordu, şekilsiz ve gerçekdışı.

Sabah banyoyu meşgul etmeden önce Iza'nın tuvaletini bitirmesini bekliyordu. Terez'e orada yakalanmak korkusuyla acele ediyor, çabucak yıkanıyordu. Sonra koltuğuna büzülmüş halde ya da sokakta, Terez temizliği bitirene kadar sabrediyordu; daha

sonra da düzensiz saatlerde eve dönen Iza'yı bekliyor, kızının ezilebileceği düşüncesiyle, eski evinde hiç olmadığı kadar kaygılı bir halde tramvay durağını gözlemek için pencerenin önünden ayrılmıyordu; Budapeşte'de trafik öyle yoğundu ki! Kızı eve geldiğinde onun için en uygun yemek zamanını kestirmeye çalışıyor ve her akşam, pek az beslenen Iza'nın biraz daha çok yemesini ümit ediyordu. Kızı yorgun olduğunda bir limonata içiyor, bir parça peynir ve bir elma dışında hiçbir şey yemiyordu. Yaşlı kadın yemekten sonra sabırsızlıkla Domokos'un gelmesini bekliyor, diğer odadan ona kadar ulaşan gürültüleri yorumlamaya gayret ediyordu. Iza'nın odasında ne halt ediyorlardı? O işi yapmıyorlardı herhalde! Şayet kendisi bu adamla kötü şeyler yapıyorsa, Hilda Virág'a öyle davranmasının âlemi neydi!

Bekliyor ve saatler boyu düş kuruyordu.

Hafızası öyle çok çalışıyordu ki!

Hayatını parçalar halinde hatırlıyordu. Daha önce buna hiç vakti olmamıştı; etrafında olaylar ete kemiğe bürünüyordu adeta; mesela Kapitány'yi ve onu nasıl terbiye ettiklerini her anımsayışında, hayvanın orada bulunduğu, evdeyken pek korktuğu Iza'nın adımlarını duyunca hep yaptığı gibi yine yatağın altına saklanmış olduğu hissine kapılıyordu. Emma Teyze'nin onca yıl sonra bile silinmemiş olan alçaklıklarını acıyla anımsıyordu. Terez, o hüzünle karışık tuhaf tebessümünü takınmış vaziyette kocaman koltuğunda oturan Bayan Szöcs'ü endişeyle inceliyor, kendine o saygıdeğer beyinde neler döndüğünü soruyordu. Yaşlı kadın küçük Andrus'un ölümünü, Vince'yle geçen günleri hatırlıyor, onca sene sonra her şeyi, sadece kendi başlarına gelenleri değil, şehirlerinde olan biteni de anımsadığını fark ediyordu. Büyük Bulvar uğuldarken, o 1903'te Korulukta inşa edilmiş olan, ordunun her pazar konser verdiği müzik kameriyesini hatırlıyordu. Öteki odada bulunan Terez, yaşlı kadının titrek sesiyle kendisinin ne ezgisini ne de sözlerini bildiği bir şarkı söylediğini duyduğunda pek şaşırmıştı: *Alle miteinander, alle miteinander, grüsst euch Gott!* İhtiyar kadın kraliçenin elbisesini, üzerine mikrop öldürücü ilaç sıkıldığı için Zita'nın yüzünü buruşturarak

kokladığı menekşe demetini anlatıyordu kendi kendine; kral ve kraliçe şehirlerini ziyarete geldiğinde İspanyol gribi ortalığı kırıp geçiriyordu; Dórika Kubek ve Aurél Inárcs da o zaman ölmüştü zaten. Kendisine gelince, hanımların en arka sırasında duruyordu; kortejin peşine özellikle Emma Teyze'nin canını sıkmak için takılmıştı, hem de Vince'nin yalvarıp yakarmalarına rağmen. Bu aralarında çıkan yegâne münakaşa olmuştu. Vince bir tür İspanyol gribine yakalandığını bahane ederek mahkemeye gitmek yerine evde kalmıştı. Gayet iyi anımsıyordu, kralın onu ilgilendirmediğini, kitap okumayı yeğlediğini belirterek Dickens'in *Dombey ve Oğlu* romanını okumuştu.

Bazen kendini düşünüyor, naif bir gururla, her zaman görevini yapmış olduğunu saptıyordu. Kendini yeniden çamaşır gerdelinin karşısında, Ölüler Günü'nde kandillerle aydınlatılan Adrus'un mezarının önünde, fırına çörek sürerken, hasta Vince'nin başucunda, Vilayet balosunda görüyordu; daha yeni evliydi, elinde ölü bir fare tutuyordu, ilk kurbanı: Hiç korkmadan çıkarmıştı onu kapandan, bir kileri ve yedekte unu olduğunu kanıtlıyordu bu, doğal olarak un fareleri çekiyordu.

Ama her şeyden çok Iza canlanıyordu hafızasında, Vince'den bile çok.

Hamileliğinde, Iza sık sık mide bulantısı ve halsizliğe yol açmıştı onda; sonra, haksız yere cezalandırılan, komşuya karşı babasını savunan, bir bilge gibi akıl yürüten ve bir melek gibi söylev çeken, koca gözlü, küçük ve ciddi kız haline gelmişti. Lise yıllarında ne okulda ne de evde teşvik etmeleri gerekmişti onu; olgunluk sınavını geçtiği halde üniversiteye kabul edilmediğinde gözlerinden öfke kıvılcımları saçılmıştı. O dönemde savaş iki yıldır devam ediyordu ve –Tanrı affetsin!– kocasına ters ters bakmıştı, zira sıkıntı çekiyorlarsa, Iza üniversiteye giremiyorsa onun kabahatiydi bu. Ta ki Dekker müdahale edip Iza'dan yana tavır alana kadar.

Uslu bir çocuktu Iza. İyi, sadık, akıllı, çalışkan bir çocuk. Dünya hakkında onun anlamadığı fikirleri vardı. Bünyesi zayıf bir bebek olduğundan sık sık başucunda sabahlaması gerekmiş-

ti; ilkokulda, okumayı öğrenmesi tuhaf bir şekilde uzun zaman almış, akşamlarını ona alfabeyi ezberletmeye çalışmakla geçirmişlerdi. Iza liseye başladığında, yoksulluklarına rağmen doğru dürüst giyinmesi için, geceleri oturur, kendi elbiselerini ona uydururdu. Iza üniversite talebesiyken bir gün eli tramvayın kapısına sıkışmış ve Vince'yle o haftalar boyu, Iza'nın bir arkadaşından ödünç aldığı anatomi notlarını kopyalamışlardı; mide bulandırıcı bir işti, insanın tüylerini ürpertiyordu. Yaşlı kadın, evlendikten sonra ana babasıyla ilgilenen Iza'yı anlatıyordu kendi kendine, mutluluk acemisi Iza'yı, surat asan, sevinçten ışıldayan Iza'yı, az konuşan Iza'yı, onun Budapeşte seyahatini, Vince'nin itibarının iade edilmesi için yaptığı başvuruları, ihtiyaçları olmadığı halde onlara para yollamasını. Dört pazarda bir onları görmeye gelen, Vince'nin ölümüne kadar zor anlarda hep yanlarında olan Iza'yı.

Her gün kendi kendine, onu eski evde tek başına bırakmayan, bütün işleri üstlenip onun yerine her şeyi halletmiş olan, onunla ilgilenen ve mutluluğa boğan Iza'yı anlatıyordu.

Sonra da utana sıkıla ve ne yapacağını bilmez bir halde uzun uzun ağlıyordu.

4

Bir süreden beri Iza geç saatlere kadar hastanede kalıyordu.

Aslında kimse buna şaşırmıyordu. Dr. Szőcs işini sever ve her gün meslektaşlarının hepsinden daha coşkulu bir gayretle işe koyulurdu. Hastaları dinlemeyi bilirdi: Eliyle bir organı veya eklemi yokladığında hassas noktayı arar, hastayı kendi dünyası içine yerleştirmeye, hastalığı yenmek için insanı bir bütün olarak ele almaya çalışırdı. Hastaların her biri onun için heyecan verici bir problem oluşturur, muayene ettiği hastalardan hiçbiri elinde bir reçeteyle elektropunktura ya da ağırlıklı banyoya gönderilerek baştan savılmış olduğu duygusuyla ayrılmazdı yanından. İnsan Iza'nın karşısında para ödeyen bir hasta olarak görüldüğünü hemen hissederdi; müdüre göre teşhis yeteneği dikkat çekiciydi ve

hastaları dinlerken ziyadesiyle titizlenmesinden ötürü diğer meslektaşları kadar çok hasta muayene edemese de tedavide yakaladığı başarı oranı hepsinin üstündeydi. Onun yanında hastanın gerginliği kalmaz, bazıları işi özel hayatını açmaya kadar vardırırdı. Iza hiç kimseyi dinlemeden geri çevirmezdi. Hekimler grubunun en genç üyesi Bárdi karnaval için nükteli bir şiir yazmış ve kâğıdı, Dr. Szőcs'ü beyaz önlüklü bir Şiva gibi on kollu ve on kulaklı gösteren bir çizimle süslemişti; Bárdi Iza'yı seviyordu ve duygularını belli etmemek için hakkında edepsizce dedikodular çıkarıyordu.

Iza diğer doktorlardan daha sık prim alıyordu. Bu onu şaşırtmıyordu. Yeniyetmeliğinde, okul buna pek istekli olmasa da, sınav sonuçları birçok kez burs kazandırmıştı ona. Her şeyiyle örnek bir talebeydi, ona güvenilebilirdi. Asla gevşemez, asla zamanını çarçur etmez, imtihanlarına bir çalışma planı ve titiz bir düzen çerçevesinde hazırlanırdı. Fakülteden dönüşte yemek yiyip yatmak yerine evi toparlamaya girişti̇ğinde annesi nazikçe dalga geçerdi onunla. "Bugün yeterince çalışmadın mı?" diye takılırdı. "Muslukları doğru dürüst kapamamışsan ve ayakkabıları banyonun ortasında bırakmışsan gidip yatamam" diye karşılık verirdi Iza. Bir söz verdiğinde bir yetişkin kadar güvenilebilirdi ona. Vince için aynı şey söylenemezdi.

Vince çoğu zaman verdiği sözleri unutur ya da sözünü tutmak için yeterli parası olmazdı. O vakit Bayan Szőcs kızını kilere çekilmiş, rafların karşısında ağlarken bulur ve çocuğun hediyeden mahrum kaldığı için değil, babasının sözünü yerine getirmediğini görmekten sarsıldığı için ağladığı gibi tatsız bir hisse kapılırdı. Bárdi, müdürün çalışma masasının üzerinde Iza'nın istatistiklerini ve muhteşem grafiklerini gördüğünde, Szőcs'ünkinin her zaman ilk hazır olan rapor olduğundan bahsedildiğini duyduğunda söylenmeye başlardı.

Iza işe asla geç kalmazdı; buna karşılık, akşamları geç saatlere kadar hastanede kalmak da tarzı değildi. Gün sonunda, eğer fazla yorgun değilse ve bekâr ya da boşanmış bir kadın arkadaşıyla dolaşmaya çıkmadıysa meslektaşlarıyla beraber bir kahve

veya bira içmeye giderdi; Antal'in hatırası hayatından memnun annelerle ya da mutlu eşlerle düşüp kalkmasına izin vermeyecek kadar canlıydı.

Son zamanlarda notlarını düzenlerken, kahve hazırlarken, gazetelere göz atarken ya da bir kâğıt parçasına bir şeyler çiziktirirken, bir bakıma annesiyle aynı şeyi yapıyordu: Kendi hayatını düşünüyordu ve bu o zamana kadar yapmaya hiç vakit bulamadığı bir şeydi.

Nasıl bir yol izlemeliydi?

Iza ana babasını severdi; evlat sevgisinin yanı sıra onlara dostça bir şefkat beslerdi. Onların hayatının başkalarınınkinden niye farklı olduğunu çabuk kavramış, Vince'nin karısı ya da kızı olmanın utançtan ziyade ayrıcalık olduğuna annesinden de çok inanmıştı. Maddi zorluklar onu kaygılandırmıyor, evde annesine yardım etmeyi, çözülmesi imkânsız gibi görünen sorunları çözmeyi eğlenceli buluyordu. Iza, dünya görüşünün, siyasi bilinçten yoksun olan, ama vicdanının sesine göre hareket eden babası tarafından şekillendirilmiş olduğuna ve tahsilini annesinin yoksulluğun oyununu bozmaktaki becerikliliği ve pratik aklı sayesinde tamamlayabildiğine kaniydi. Bu yüzden imkân bulur bulmaz borcunu içtenlikle ödemişti, onun için bu gayet doğal bir şeydi.

Maaş günlerinde Bárdi, bir kısmını Szalka'daki "cadı karı"ya gönderdikten sonra on beş günlük ücretinden geriye kalacak paranın azlığından yakınırdı; oysa Iza'nın herhangi birine yardım ettiğini, hatta ailesinin hâlâ hayatta olduğunu dahi kimse bilmezdi. Çocuksuz ailelerden alınan vergi ve Barış İstikrazı gündeme geldiğinde ana babasına bakmakla yükümlü olduğunu ileri sürmemişti. Taşralı yanı, sadece doğduğu şehirde, Vince'nin ve annesinin dünyasına ait birkaç naif kişi tarafından bilinirdi. Babasının ölüm döşeğinde olduğunu ve cenazeden sonra annesini de yanına taşımayı düşündüğünü söyleyerek izin istediğinde, yokluğunda onun görevini üstlenen Bárdi, başsağlığı dilerken kendini fazlasıyla rahatsız hissetmişti: Böyle bir durumda ne söylenebilirdi ki? Iza'nın yerinde kendisi olsa, "cadı karı"yı asla evine almaz, maaşının dörtte üçünü ona verip köprü altlarında yatmayı tercih ederdi!

Antal ona kararını bildirdiğinde, bunu hiç de dokunaklı olmayan bir tavırla yaptığı için, Iza hepten altüst olmuştu.

Dokunaklılığın olmaması, aşklarının en tutkulu döneminde bile ilişkilerini belirleyen en önemli özellik olmuştu. Bir gün, bir film üzerine konuşarak Koruluktan geçerlerken Antal ona kendisiyle evlenmek isteyip istemediği sormuş, Iza da "Evet" diye cevap vermişti elbette. Patikanın kenarında mahalli bir şaire adanmış bir anıt yükseliyordu, bir sütun gövde üzerine oturtulmuş, ağlamaklı, vasat bir büst. Bir cümlenin ortasında durmuşlardı ve Antal onu oracıkta öpmüştü. Bir öğle sonrasıydı; villasına gitmek üzere Koruluktan geçmekte olan Dekker'i görünce hemen ayrılmışlardı. Dekker durumu açıklamaya çalışan genç adama, "Huzur ve mutluluk sizinle olsun" diye karşılık vermiş ve durmadan yoluna devam etmişti. Iza'nın henüz habersiz olduğu şeyi o biliyordu: Ataması gerçekleşmişti.

Antal ona babasının o gün öleceğini, gelmesinin iyi olacağını bildirmişti sadece. Iza derhal bir uçağa atlamıştı –kalın camın ardında bulutlar kuzulanıyordu, gerçekdışı bir beyazlığa sahip fantastik bir sürü– annesi için yapmıştı bunu, zira babasını tekrar görmeye gitmeyeceğini biliyordu. Kendini bırakmayacak, acının altında ezilmeyecekti; bunu hayatında bir kez yaşamış ve bu kadarı yetmişti, şimdi güçlü olmaya özellikle ihtiyacı vardı. Dekker tahlil sonuçlarını gösterdiği gün yüreğinde Vince'ye elveda demişti zaten; profesörün muayenehanesini uzun uzun, dikkatle incelemiş, bu kadar büyük bir bilim adamının, boş vakitlerinde evler, çöp adamlar ya da süvariler çiziyormuş gibi, bir sürü silgi ve renkli kalemle kaplı, böylesine çocuksu bir çalışma masasının olmasına şaşmıştı. Mürekkepli kalemlerin ve parlak kâğıtla kaplanmış defterlerin üzerine eğilmiş adamın yüzünden yaşlar boşanıyordu.

Annesini Budapeşte'ye götürecekti hiç şüphesiz.

Iza dairesinin planlarını incelediği sırada, Vince erken yaşlanmış olmasına rağmen sağlıklı görünüyordu. Genç kadın çizimi düzeltmiş, üçüncü bir oda kazanmak için iki odayı küçültmüş-

tü. Ana babası yaşlanmıştı, yakında ikisinden biri ölür, hayatta kalan orada tek başına yaşayamazdı. Bu imkânsızdı.

Iza için cinsellik ay sonlarına ayrılmış bir faaliyet olmalıydı... onun her ayın son cumartesi günü işe elinde bir bavulla geldiğini, muayenelerden sonra da öğlen kendisini gara götürecek bir taksi çağırdığını fark eden Bárdi böyle düşünüyordu en azından. Genç kadının ana babasını ziyarete gittiğini öğrendiğinde kendinden utanmıştı. Iza tıpkı babası gibi başkalarına içinden öyle geldiği için özen gösterir, iş arkadaşlarının yaş günlerini veya terfilerini kutlamayı asla ihmal etmezdi; onu eli kolu paketlerle dolu olarak, unutulmuş bir taşra şehrine inerken, sabahlık ve bornozların ceplerine saçma sapan hediyeler saklamadan önce küçük bir kız gibi cıvıldayıp gülerken hayal etmek zor değildi aslında.

Iza'nın cinsel yaşamı Bárdi ve hempasının sandığından çok farklıydı.

Antal'in anısı ayrılığın ilk günündeki kadar acı vermeye devam etmiş, kendini beğenmiş biri olmadığı için de, bir –ya da birden fazla– erkeğin ona kocasının kendisini terk etmekle aptallık ettiğini ispatlamasına gerek duymamıştı. Budapeşte'ye geldikten sonra en büyük meselesi hastanedeki konumunu sağlamlaştırmak olmuştu; hiç kimseyle düzenli bir ilişkisi yoktu; bazen meslektaşları onu davet ediyorlardı, ama çoğu evliydi, bekâr olanlarsa ondan gençti. Grupları eğlenceli, ama kişiliksiz bir topluluk oluşturuyordu.

Hastalarından bazıları ona tavsiye edilmiş olurdu: tanınmış bir uzman, örnek bir işçi, meşhur bir şahsiyet. Uzmanlık alanları ciddi vakalarda önemli bir aygıt donanımı gerektirdiğinden, hastane doktorlarının özel hastaları olmazdı genelde. Iza ünlü adamı muayene eder, teşhisini söyleyip uygun tedaviyi önerir, sonra da onu hemen unuturdu. Hastalığın belirtilerini saptayıp not ederken karşısındaki kişide hastadan başka bir şey görmesi mümkün değildi. Iza onları muayene ederken, insanlar yüzlerini buruşturup başlarını öne eğerlerdi: Sanatçılar yaşlarını istemeye istemeye söyler, tedaviden ödleri patlar, masaj ve ağırlıklı banyo fikrine kısık bir sesle itiraz ederlerdi. Iza bir hastasının ona mu-

ayene saatleri dışında randevu teklifinde bulunmak için telefon edebileceğini asla düşünmemişti.

Lakin bir gün Domokos bunu yaptı.

Yazarlar Birliği, dirseğindeki bir ağrı nedeniyle ona muayeneye gelen Domokos vakasına dikkatini çekmişti. Her hastaya yaptığı gibi onu da dikkatle incelemiş, vücudun tamamı hastanın sağlık durumunu ortaya koyduğu için gözlerini ve saçlarını da muayene etmişti. Onu dinlerken, adamın ısrarla kendisine baktığını fark etmişti. Bu onu heyecanlandırmamış, aksine kızdırmıştı. Hastasından, aptal aptal ona bakmak yerine kendini muayeneye bırakmasını rica etmiş, hatta, âdeti olmadığı halde ona kaba davranmış, elektrik tedavisi salık verip kapı dışarı etmişti. Bu tür hastalıklarda gerçek anlamda ilk modern yenilik sayılan elektroterapi hastanenin sunduğu hizmetler arasındaydı ve ana binaya ek bir serviste uygulanmaktaydı. Yani Domokos Iza'nın çalıştığı binada tedavi görüyordu; ve her seanstan sonra, kendi deyişiyle küçük bir kontrolden geçmek ve durumunun ne kadar iyileştiğini göstermek için genç kadının muayene odasına uğruyordu.

Iza artık onun gözlerinin içine bakmıyor ve ona herhangi birine olduğundan daha soğuk ve mesafeli davranıyordu. Bunu fark etmemek imkânsız olduğundan, Domokos onunla dalga geçiyor, her "kontrol"den sonra da Iza'nın ne yapacağını bilemediği ve düzenli olarak kapıcı kadına verdiği bir demet çiçek yolluyordu. Bu şekilde onu bundan vazgeçirmeyi uman Iza, gönderdiği çiçeklerden hiç söz açmıyor, ona asla teşekkür etmiyordu. Domokos, canı yanmadan dirseğini kıvırabildiğini görüp takdir etsin diye beşinci kez muayene odasına geldiğinde, Iza hemşiresini dosya getirmeye yollayıp adama neden kendisine çiçek gönderdiğini sormuştu; gerçi bunun pek bir önemi yoktu ama, bir daha yapmama inceliğini göstermesini rica ediyordu.

Domokos'un hiçbir art niyeti yoktu; sadece nezaket icabı yapıyordu bunu. Hem sonra bir erkeğin güzel bir kadına çiçek göndermesi görülmemiş bir şey değildi, özellikle de ona minnettarsa; Iza'ya gelince, bir doktora danışsa iyi olurdu, zira fena halde sinirli görünüyordu. Iza bunun üzerine kapıyı açıp onu dışa-

rı çıkarmış ve sıradaki hastayı çağırmıştı. Aynı akşam Domokos ona telefon etmişti.

İlişkileri çabucak gönül bağı halini almıştı. Iza Domokos'un alaycı ve müşfik tutkusuna edilgen bir şekilde, neredeyse kuşkuyla bırakıyordu kendini. Hastaneye kaldırılan babasının başucunda Antal'e rastladığında, sanki saklayacak bir şeyi varmış, ona hesap vermek, sadık kalmak zorundaymış, sanki ona bağımlıymış gibi kızarmıştı. Domokos eğlenceli, esprili bir adamdı, Iza müsait olduğunda ona zaman ayırıyor, onun kaprislerine boyun eğiyor, yorgunluğunu üzerinden atmasına yardımcı oluyordu, ama soğukluk gibi bir kusuru olmayan yakınlıklarına rağmen, Iza onunlayken asla Antal'leyken olduğu gibi heyecanlanmıyordu. Kısmen Domokos'un mesleği, kısmen de Antal yüzündendi bu. Onca yıldan sonra, durmadan karşılaştırma yapıyordu. Antal çılgın gibi sevişirdi, gözlerini kapar, hem vahşi hem de uysal olurdu. Domokos ise bilinçli kalıyordu; yatak arkadaşını gözlüyor, bir yandan onu ileride bir gün yararlanacağı bir tecrübe gibi inceleyip hafızasına kaydederken bir yandan da ilişkilerini dolu dolu yaşar gibi görünüyordu. Ki bu durum insanda hiç de hoş olmayan bir duygu yaratıyordu. Mamafih Domokos'la yaşam kolaydı, tıpkı daha düne kadarki Vince gibi onun da özünde neşe ve sadelik vardı.

O akşam Iza geç saate kadar hastanede kalmıştı. Masasının üzerine okumadığı tıp dergilerini koymuş, sigara içerek sağa sola telefon açıyordu.

Domokos'u aradı, ama telefon açılmadı. Onun numarasını zaman kazanmak, kendini diğerlerinin bakışlarından korumak, bir bahane bulmak için çevirmişti aslında: Orada kalmasının haklı bir nedeni vardı, biriyle konuşması gerekiyordu. Koridordaki son kapının da kapandığını duyunca ahizeyi elinden bıraktı. Koltuğunda kaykılıp gözlerini gökyüzüne dikti. Yoğun ve kara bulutlar şehrin üstünden akıp gidiyordu. Fırtına çıkacak diye düşündü, yılın ilk gerçek fırtınası.

Büyük bir üzüntüyle de olsa annesinin sürekli yanında olmasının sinirine dokunduğunu kabul etmek zorundaydı.

Onu babasından daha az değil, ama daha farklı seviyordu. Ayrıca başka nedenler de vardı. Yedi yıldır, oraya yaptığı kısa ziyaretlerde dahi onların yanında kalmıyordu: Doğduğu şehre gittiğinde, hastanede ya da otelde yatıyordu ve sonuçta, artık ihtiyar bir insan olan annesiyle ancak Budapeşte'de yeniden ilişki kurmuştu. Hafızasında genç bir annenin hatırasını korumuş olduğunu fark ediyordu: Sevimli dağınıklığını hoş bir ruh temizliği ve gerçek bir yuva kurmaktaki esrarengiz yeteneğiyle telafi eden, neşeli, cesur, ölçülü, biraz ürkek, şaşkın ama şirin bir kadın uzak geçmişten ona işaret ediyordu. Iza ondan uzakta yaşadığı sürece, yaşlı kadının ülkede meydana gelen değişimlerin bilincinde olmamasını, sadece Vince'nin dünya meselelerinden haberdar olmasını ve annesinin şimdiki zamana dair muğlak bilgilerinin, şayet dikkatini veremeyecek kadar yorgun değilse akşamları kocasının özetlediği haberlerden ibaret bulunmasını tadına doyum olmaz derecede komik buluyordu.

Annesinin feodal düşünce yapısı, politik bilinçten tamamen yoksun oluşu, Emma Teyze'nin evinde öğrenmiş olduğu gibi kendinden genç insanlara ya da kendisinin astı olduğunu düşündüklerine –odunculara, çamaşırcı ve temizlikçi kadınlara– sen diye hitap edişindeki masumiyet, tüm bunlar uzaktan bakınca gülümsetiyordu onu. Ama yakında olunca iş değişiyordu. Iza Budapeşte'de yıllarca tek başına yaşamıştı; akşam Antal'le beraber aslan ağzı oluklu eve dönüp işi başından aşkın ve neşeli bir havayla önceden hazırlanmış sofraya yerleştiği, iştahla yemek yiyip beyaz çini sobada ellerini ısıttığı dönemden beri yuva nedir bilmemişti. Annesinin yaktığı ateş sobanın süslü kapağının aralarından kızıl yansımalar saçardı. Kimse annesi gibi ateş yakamazdı: Alevlerin fışkırması için odun yongalarına şöyle bir dokunması yeterdi. Yeniden kavuşmak istediği işte o yuva ve geçmiş yılların tatlı ahengiydi. Ne var ki, yaşlı kadının gelişinden birkaç hafta sonra boşuna umutlandığını anlıyordu.

Sözcüklerle kendini avutması faydasızdı: Annesinin varlığı sinirine dokunuyordu.

İlk günlerde Iza o yaşlı vücudun inanılmaz çevikliği, doymak

bilmez bir arzuyla onun yaşamına dahil olmak istemesi karşısında hayrete düşmüştü. Ardı arkası kesilmeyen gidiş gelişler, durmadan açılıp kapanan kapılar, o zamana kadar yorgun saatlerine barınak olan, sessizliğin ve olaysızlığın ona huzur ve dinginlik sağladığı evdeki bu sürekli çalkantı, bu değişiklik Iza'yı son derece rahatsız ediyor, zorunlu olmadıkça evde zaman geçirmemeye itiyordu. Evle ilgili sorunları Terez hallediyordu ve Iza onun etrafında bir tehlikenin dolaştığını hissediyordu; orada olmadığı zamanlarda, sanki arkasında kibritleri bulup perdeleri ateşe vermesinden korkulan ele avuca sığmaz bir çocuk bırakmış gibi kaygıyla evi düşünüyordu. Şehirli midesi artık annesinin ağır yemeklerini kaldırmıyordu; ayrıca, yalnız yaşayan ve kimseye hesap vermek, nereye gittiğini ya da ne zaman döneceğini söylemek mecburiyetinde olmayan insanların hüzünlü özgürlüğüne alışmıştı. Iza sinirlenişinin sebebini pek anlamıyordu aslında; sessizlik ihtiyacı ve iyice yerleşmiş bazı alışkanlıklar bir yana, evde onu bekleyen biri olduğu için sevinmeliydi, anahtarının kilitte dönmesini bekleyen annesi onu karşılamaya koşup daha eldivenlerini bile çıkarmadan, "Neredeydin? Ne yaptın? Kiminle buluştun?" diye soru yağmuruna tutunca niye bozuluyordu ki?

Her akşam ona verecek bir haberi olmuyordu, çoğu zaman eve bitkin vaziyette geliyor, huzurdan başka bir şey istemiyordu. Böyle zamanlarda sohbeti sürdürmek için ne kadar az istek duyduğunu, ihtiyar kadın havanın soğuk olduğunu, üşüteceğini veya ıslanacağını ileri sürerek bir manto, yağmurluk ya da hırka giymesini salık vermek için antrede yanına sokulduğunda ne kadar kızdığını fark ederek şaşırıyordu; en azından şemsiyesini yanına alması önerisini reddettiğinde bozum olan o yaşlı yüz de bir o kadar sinirlendiriyordu genç kadını.

Yaşlı kadının, yılların eksiltemediği ve o zamana kadar Vince tarafından tamamen massedildiği için kendisinin asla farkına varmadığı amansız, can sıkıcı, neredeyse gençlere özgü enerjisini nasıl kullanacağını düşünerek karanlıkta oturuyordu. Onu az sayıdaki arkadaşıyla tanıştırması söz konusu bile olamazdı, zira politik naifliği ve taşralı samimiyetiyle kafalarını karıştırırdı. Ve

sadece o yaşlı organizmayı zinde tutmak için bile olsa, devamlı etrafında dört döndüğünü hissetmemek için ona iş vermeyi kabul edemezdi. Şefkat göstermemek elinde değil, diye düşündü Iza ürpererek. Ne acımasız bir şefkat! Sevgi her zaman bu kadar sahiplenicidir belki de!

Gözünün önüne Antal'in geçip giden zamanın sonunda silikleşen silueti geldi yeniden. Onu kayıtsızlıkla düşünmeyi, omuz silkip o bir deneyimdi ve bitti demeyi asla becerememişti. Huzursuzluk her daim kapıda bekliyordu. Kusursuz bir eşti, Antal onu niye terk etmişti? Şayet boşanmamış olsalardı annesiyle ilgili olarak Antal'e danışmakta tereddüt etmezdi, ama Antal, yani başarısızlıklarını açabileceği kişi artık yoktu, özellikle de annesine eski evde kendisiyle birlikte oturmasını teklif ettiğinden beri. Sanki bir şeyden şüphelenmiş gibi!

Domokos'a kendi evinde bal kavanozundaki bir arı gibi boğulduğunu, annesinin parmaklarının onu yavaş yavaş ökseleyen altın rengi şekerli sıvının içine batırdığını anlatamazdı. Domokos onun duygularını bir romanda kullanırdı. Domokos için her şey yazı malzemesiydi. Iza onu düşündüğünde işinin kendisinde uyandırdığı tiksintiye şaşırıyordu.

Koridorda bir pencere şiddetle çarptı. Fırtına çıkmıştı. Bir kez daha hiçbir şey anlamıyor, durumun hayal ve arzu ettiğinin tersine geliştiğini saptamaktan başka bir şey yapamıyordu. Çocukluğunda, Vince'nin yanında ve Antal'in karısı olduğu sıralarda, annesi güven verici ve hoş bir şekilde üstüne titreyen, ölçülü ve neşeli bir peri gibi görünürdü gözüne. Yaşlandım, diye düşündü Iza, yaşlanma olgusunun kendisinden değil de teşhisinden ürkerek; birlikte yaşarken ona ihtiyacım vardı. Yemeği, ev işlerini o yapıyordu, Antal'in giysilerini o onarıyordu. Benim bir yetişkin olduğumun, artık bir anneye ihtiyaç duymadığımın, şimdi destek ve tavsiyeye ihtiyaç duyanın kendisi olduğunun farkında değil. Onu mutlu etmek istiyorsam hâlâ çocukmuşum, hiç büyümemişim gibi yapmam gerek; o zaman beni pohpohlayabilir, kendini heba edip her akşam yorgunluğunun tadını çıkarabilir. Onu buraya getiren benim, uzun ve mutlu bir yaşlılığı olmasını arzu edi-

yorum. Öyleyse onun istediği gibi yaşamam icap ediyor. Oysa benim ne kabına sığmaz bir şefkate ne de desteğe ihtiyacım var, yalnızca sessizliğe gereksinim duyuyorum; yorgunum. Bu duruma alışacak mı? Ben alışacak mıyım? Ne olacak?

Gök gürledi. Fırtınanın dinmesini beklemek daha makuldü, ama buna cesaret edemiyordu; bir taksi bulabilir miydi acaba? Yaşlı kadın sürekli başına bir kaza gelmesinden, eve döndüğünü görememekten korkuyordu. Iza kendisi için kaygılanılmasına katlanamazdı: Savaş sırasında düzenli olarak Vince'nin eski çantasında silah ve bildiri taşımıştı; kimlik belgelerini sorduklarında gözlerini polislere öyle küstahça dikerdi ki, derhal bırakırlardı onu. Antal endişelense bile, Iza derse geç geldiğinde en ufak bir uyarıda bulunmaya kalkışmazdı, oysa Iza karartmadan faydalanarak avuçlarıyla duvarlara bildiriler yapıştırmak için sokak aralarında ustaca süzülürken büyük bir risk alıyordu aslında. Akşam yapılan pratik derslerine son dakikada, nefes nefes geldiğinde, Antal ona dakikliğe bu kadar az önem verir ve böyle düzensiz takılırsa tuhaf bir doktor olacağını söylemekle yetinirdi. Yabancıların önünde ona abartılı derecede soğuk ve haşin davranırdı. Iza pencereye yaklaşıp aşağıdaki sokağı inceledi. Trafiğin en yoğun olduğu saatti. Şehir fırtına öncesinden harekete geçmişti; normal zamanda, işgününün sona erip sinema ve tiyatroların açıldığı saatte başkent insan kaynardı; şimdi dışarıda öyle bir kalabalık vardı ki, ne kaldırımlar seçilebiliyordu ne de refüjler. Taksi bulamazsa sıkı adımlarla eve varması en az bir saat alacak ve iliklerine kadar ıslanacaktı. Öğlen annesi ona naylon yağmurluğunu uzatmış, ama o almadan kaçmıştı. O sırada hava pırıl pırıl güneşliydi.

Taksi durağına telefon etti ve mucize eseri, ona bir tane yollamaya söz verdiler. Aceleyle eşyalarını toparlarken arabanın meydanın köşesini dönüp dönmediğini görmek için pencereden dışarı son bir bakış attı. Yüreği cız etti: Hastanenin karşısındaki tramvay durağında, kırbaç sapı biçimindeki yeni sokak lambalarının ışığında, vagonlardan birinin kapısında asılı duran insan salkımı, sanki karşı konulması imkânsız bir gücün tazyikiyle dağılıyordu. Kendine güç bela yol açan siyah bir şekil belirdi ve re-

füje ulaşınca başında çarpık duran şapkasını düzeltti. Bir an duraksayan Iza, etrafına şakın bakışlar atan annesini tanıdı; fırtına önü aralık kalmış mantosunu havalandırıyordu. Biri kolundan tutup yavaşlayan arabaların önünden yolun karşısına geçirdi. Iza koşarak aşağı indi ve anahtarını, asla elini sıkmadan gitmediği için şaşkın gözlerle onu izleyen kapıcının kulübesine fırlattı. Bayan Szöcs eşikten geçip kızıyla burun buruna geldi ve içinde menekşe rengi naylon yağmurluğun parladığı fileyi muzaffer bir edayla ona uzattığı sırada taksi de geldi.

Birden sağanak boşandı. Iza gözleri öne eğik vaziyette orada öyle dikilen kadını araca nasıl sokacağını bilemedi. Geldiği sırada yüzünü ışıldatan neşe yok olmuştu. Iza annesinin elinden fileyi alıp taksinin içine attı.

– Çok incesin sevgili anneciğim, dedi, soğuk bir sesle. Bu kadar zahmete girmene lüzum yoktu ya neyse, gene de teşekkür ederim.

Bayan Szöcs cevap vermeden gözlerini şoförün sırtına dikti. Gök gürledi. Taksiye biniyor diye düşündü. Ne kadar basit! Hava bozarsa eve dönmek için bir taksi çağırıyor. Kalbi düzensiz çarpıyor, nefes almakta zorlanıyordu. Tıklım tıklım dolu tramvayda yaptığı yolculuk onun için korkunç bir tecrübe olmuştu: Budapeşte'nin ışıklı reklamlarla delik deşik gecesine daha önce hiç bu kadar geç vakitte inmemişti ve yol boyu bir endişe, âciz bir iç sıkıntısı içini kemirip durmuştu: Iza fırtınaya yakalanırsa ne olacaktı?

Kızı solgun ve sıkıntılıydı. Taksiye biniyor, diye tekrarladı yaşlı kadın içinden. Filesine göz attı ve onu iğrenç buldu.

5

Terez ve Iza sessiz bir anlaşmayla yaşlı kadına yardım etmeyi denediler.

Terez'i çalışmaya iten yalnızca aylaklık korkusuydu; ilk başta davetsiz misafire kuşkuyla yaklaşmıştı. Küçük dünyasına bir an

bile peşini bırakmayan, dürüstlüğünden bariz bir şüphe duyan, antipatik ve kaba bir ihtiyar giriyordu. Bu durumda ona yerinin neresi olduğunu, davranışları hakkında ne düşündüğünü göstermeye karar verdi – ve kararını uyguladı. Iza ona parlak bir öç alma fırsatı sağladı: Bayan Szöcs ayağının altından çekilip oda oda peşinden gezmeyi, mutfağın altını üstüne getirmeyi, yeni cilaladığı parkelere su damlatmayı bıraktı; koltuğuna büzülüp aslında onu pek ilgilendirmediği açıkça belli olan Büyük Bulvar'ı seyre daldı. Terez zaferine sevinecek yerde endişeye kapıldı. Akıllı kadın ilk haftalarda yapmadığı şeyi yapmaya, yani düşünmeye koyuldu: O zamana kadar her tür somut işin ağına takıldığı bu neredeyse seksenlik ihtiyar şimdi hangi örümcek ipliğinde sallanıyor olabilirdi? Yeni geldiği sıralarda matemine rağmen o kadar gürültücü ve faal olan yaşlı kadını boğan sınırsız ve dilsiz kederi fark etti. Gücünü kanıtladıktan sonra, bundan böyle, itibarının ve ayrıcalıklarının azalmasından korkmadan bağışlayıcı olabileceğini anladı.

Bir sabah işe filesi boş geldi. Halden değil, doğruca evinden geldiği belli oluyordu.

Bayan Szöcs'ün kapısına vurdu; ihtiyar, Terez onun odasını temizlerken Iza'nınkine geçmeye çoktan hazır olmasına rağmen ürkerek arkasına döndü.

– Alışveriş yapacak zamanım olmadı, dedi. Benim yerime siz gidebilir misiniz acaba? Gerekenlerin listesini çıkardım.

Teklifinin bu denli açgözlülükle kabul edildiğini görmek onu her şeye rağmen şaşırttı. Yaşlı kadının yüzü aydınlandı, halden yapılacak alışveriş listesini incelemek için gözlüğünü taktı. Kendinde hiç ummadığı bir güç bulmuş gibi, tırabzana tutunmadan neşe içinde aşağı indi. Terez radyoyu açıp temizliğe girişti, ama homurdanmayı da ihmal etmedi; çok aptaldı: İhtiyar kadın ayaklarını sürüye sürüye eve geri döndüğünde normalde yemek yapmayı bitirdiği saat gelmiş olacak, dolayısıyla işi diğer günlerden geç bitecekti.

Toz almayı bitirmek üzereydi ki, alışveriş görevlisi elinde istediği malzemelerle geri geldi. Terez ona teşekkür edip mutfak

masasının üzerine boşaltılmış olan erzakı inceledi ve kesinlikle iyi niyetle, işi ona filenin fazla ağır olup olmadığını sormaya kadar vardırdı; sonra aceleyle fırının başına geçti. Yaşlı kadın gözleri parlayarak, mutfağın eşiğinde dikiliyordu. Terez'in yüreği onu kovmaya elvermedi, oysa çalışırken izlenmek sinirine dokunurdu, bir tarafını kesmesini veya rendeye elini kaptırmasını sağlamanın en iyi yolu buydu. Zavallı ihtiyar doğru dürüst bir şeyler getirmiş olsaydı bari! Ama en ucuz ve uyduruk ne varsa onları satın almıştı, getirdiği kemikli ve sinirli et tam köpeklere atılacak cinstendi. Yine de ona hiçbir şey söylemedi, hatta homurdanmadı bile. Bayan Szőcs huşu içinde çiğ malzemenin yemek haline gelişini seyrettikten sonra, ölesiye yorgun ve son derece mutlu bir halde odasına çekildi.

O günden itibaren alışverişi Bayan Szőcs yaptı; halde unutulmuş bir kutu kakaonun ya da filenin deliklerinden kayıp düşmüş bir tüp hardalın yerine son dakikada yenisini almanın gerekmesi, Terez için sık tekrarlanan bir kızgınlık nedeni oluyordu. Bununla birlikte, sinirlendiğinin belli olmasına asla müsaade etmiyor ve nezaketine kendisi de şaşıyordu; çocuksuz bir dul olarak kendine acıyor, son zamanlarda, gözlerinin ihtiyar kadına takılması bile içinin belli belirsiz ve tatlı bir hüzünle dolduğunu hissetmesine yetiyordu. Terez ağlamayı, sona ermesini beklemeden dışarı çıkmak zorunda kaldığı yürek sızlatan filmlere gitmeyi severdi. Bayan Szőcs'ün başlangıçta kendisine göstermiş olduğu güvensizlikten asilce intikam aldığını sanıyordu; ihtiyar kadın da ondan pek memnundu. Doğum günü olan 1 Temmuz'da, Iza'nın içinde para bıraktığı zarfın yanında, mercan bezeli demode bir gümüş broş buldu. Hoşuna gitmeyen, ama onu anlaşılmaz bir şekilde duygulandıran takıyı şaşkınlık içinde evirip çevirdi. Ve sonunda bluzuna iğneledi.

Terez broşu yaşlı hanımı alışverişe gönderdikten sonra bulmuştu. Bir saat sonra kapıcı pazar filesini yukarı çıkardı: Bayan Szőcs dolaşmaya gitmişti, yemek için gereken malzemeleri yolluyordu. Terez öğle yemeği için onu boşuna bekledi, gelmeyince de o kadar endişelendi ki, ocağı iyice kısıp aceleyle aşağı indi ve ko-

şar adımlarla çevreyi turladı. Yaşlı kadını gözleri kapalı vaziyette, sinemanın önündeki bir bankta otururken buldu. Terez ona seslenince ürkek bir edayla ayağa kalkıp küçük ama hızlı adımlarla eve doğru yürüdü. Terez onu paylamaktan imtina etti, Bayan Szőcs'ün onun teşekkürlerinden kaçınmak istemiş olduğunu anlıyor, buna tuhaf bir saygı duyuyordu. İhtiyarın bu kadar soylu olduğu kimin aklına gelirdi? Ona yemeğini götürdü ve servis yaparken, anlaşılmaz bir şekilde utanıp sıkılarak hediyesine teşekkür etti. Sevinç ve heyecandan kızaran yaşlı kadın belli belirsiz bir cevap mırıldandı.

Bu arada Iza da ilk haftaların şaşkınlığını üzerinden atıp kendine gelmişti.

Bu bilinçlenmede Domokos'un da rolü olmuştu; genç kadın onun tiyatro locasında kendisine dönerek, "Sahi, nineyle ilgili projelerin nedir?" diye sormasını kesinlikle beklemiyordu. Yazarın sorusunda şakacı bir hava vardı sanki. Iza hep onun egosunu dışa vurmaktan başka bir şeyle ilgilenmediğine inanmış, özgeci eğilimlerini hiç fark etmemişti. Cevap vermeden gözlerini sahneye dikti.

– Onu aileden bu derece dışlayacaksak, diye devam etti Domokos acımasız bir yumuşaklıkla, taşrada, kendi köşesinde bırakmak daha iyi olurdu, orada kendini buradaki kadar yalnız hissetmezdi.

Iza öne eğildi. Bir aktris monoloğunu söylüyordu. Trajedi Iza'nın en az ilgisini çeken edebi türdü; kitap okuyacak zamanı olduğunda bir roman, sağlam ve gerçekçi bir şey seçerdi. Tiyatroya sadece Domokos'a eşlik etmek için gidiyordu ve tumturaklı monolog sinirine dokundu. Bu şekilde kendi kendine konuşmanın patoloji alanına girdiğini düşünüyordu. Soru ona saçma geldiğinden değil, ne cevap vereceğini bilemediği için hiçbir karşılık vermedi. Bu konuyu haftalardır düşünüyor ve hakikaten ne diyeceğini bilemiyordu.

– Pekâlâ, bunu düşünmek sana düşer, dedi Domokos.

Sonra, oyuncunun diksiyonunun beş para etmediğini ilan ederek arkasına yaslandı.

Iza Domokos'la evlenme olasılığını ilk defa bu temsil sırasında ciddi olarak düşündü. Onu yüzeysel olarak tanıyanlar buna

asla inanmazlardı, ama Domokos uzun zamandır imalarda bulunup duruyordu. Iza bu fikri kabullenmekte zorlanıyordu; tereddütlerinin ardında Antal'in yüzü, Koruluğun ağaçları ve Dekker'in pürüzlü sesi vardı. Domokos bu hikâyeyi kitabında kullanmazdı belki de. Alçak bir sesle kaygısını ve umudunu dile getirmek üzere, başını sahneden Domokos'a çevirdi:

– Bundan bir roman yazmazsın değil mi Péter?

Yazar ona dokunaklı bir bakış atıp başını salladı. Iza o akşam eve dönünce günlerini nasıl geçirdiğini inceledi.

Talebelik zamanında yaptığı gibi, bir kâğıt parçası üzerine programını özetledi. Sabah kalkıyor, elini yüzünü yıkayıp koşar adım yola koyuluyordu; öğleden sonra annesiyle ilgilenemeyecek veya onu bir yere götüremeyecek kadar yorgun bir halde eve dönüyordu. Ama saat yediye doğru, eğer acil bir işi yoksa akşam yemeğine kadar ona vakit ayırması mümkün olabilirdi. Annesi erken yattığına göre daha sonra tekrar özgür olabilir, kendini düşünebilirdi. Öğleden sonra çalıştığı günler bu mümkün olmayacaktı elbette. Boş sabahlarına gelince, onları bütünüyle kendine saklamak istiyordu! Notlar almak ve makaleler yazmak için tercih ettiği zamandı bu.

Oldukça sıkıntılı bir halde kararını annesine bildirdi. Yaşlı kadının kendisine niye bu kadar az zaman ayırdığını ve tam olarak o saati belirlediğini anlamamasından korkuyordu, ama annesi gayet iyi anladı ve kızını öyle büyük bir sevinç ve minnetle dinledi ki, Iza gerçekten allak bullak oldu.

Artık haftada dört kere, misafirliğe gider gibi, özenle düzenlenmiş odasında kendisini bekleyen ve ona iştahını kesen, ama yüreğinin reddetmeye elvermediği ağır şekerlemeler ikram eden annesinin yanına gidiyordu. Bayan Szöcs biraz kilo aldı ve taşralı yüzü yerine geldi. Bu iki öğenin –Terez için yaptığı alışveriş ve o gün hastanede yaşanan olayları anlatan Iza'yla birlikte geçen bir saat– yaşlı kadının yeniden eski gücüne ve cesaretine kavuşmasına yardımcı olduğu açıkça görülüyordu. Iza, annesinin, onun anlattıklarını anlamak, isimleri aklında tutmak, sonra da gururla, "Şu Çin'de evlenmiş olan meslektaşın, öyle değil mi?" ya da "Mu-

ayene sırasında masanın üzerinden kaybolan kitabı buldun mu?" diyerek sözünü kesmek için gösterdiği ateşli gayret karşısında yüreğinin sızladığını hissediyordu. O bir saat boyunca asla çok zinde olmasa da öyleymiş gibi yapıyordu. Bu yüzden akşam gezmelerini erteledi ya da iptal ettiği oluyordu. Arkadaşlarına veya sinemaya artık sadece pazar öğleden sonraları, yani buna en az istek duyduğu zaman gidiyordu: Ona göre buluşma ve konserler için uygun zaman akşamlardı. Gerektiğinde arkadaş toplantılarından vazgeçiyor, ama konserlerden vazgeçmesi zor oluyordu; onlara aboneydi, konser olduğu günler yaşlı kadınla randevusunu iptal ediyordu; o zaman annesinin kırış kırış yüzü hayal kırıklığıyla asılıyor ve Iza'nın, tıpkı okuldaki gibi, açığını ertesi gün kapatması gerekiyordu. Domokos saat ondan sonra geliyordu artık, Iza'nın görevlerinden kurtulduğu ve dairenin sessizliğe kavuştuğu saatlerde. Gün bu iki temel öğeye göre düzenleniyordu; Bayan Szöcs yavaş yavaş kapı komşularıyla ilişki kurmuştu. Onu pek seven annelerle sohbet ediyordu. Başkent daralmış, balayı seyahatinin dev boyutlarını yitirip taşralı, aşina bir görünüm kazanan bir bucak parçası olmuştu. Terez onun alışveriş menzilini aktara kadar genişletmişti. Yaşlı kadını her yerde tanıyorlar ve peynirciye gittiğinde, şayet beklemesi gerekirse bir sandalye veriyorlardı.

Budapeşte'de yaz çekilir gibi değildir.

İhtiyar kadın buna dayanmakta zorlanıyor, aşırı sıcaklardan nasıl kaçacağını bilemiyordu. Akşama kadar storları açmak mümkün olmuyordu; karanlık daireye kapanıyor, taşra yazının ortasında panjurların ardında yükselen iç açıcı çiçek kokuları yerine sıcak ve toz dalgalarını soluyor, boğulacak gibi oluyordu. Bir sabah Terez, yüzünün solgunluğunu ve nefes almakta zorlandığını fark etti ve alışverişe çıkmasına izin vermedi: O sıcakta file taşırsa fenalık geçirebilirdi, doktor hanım ne derdi o zaman? Fileyi elinden alıp yaşlı kadının divana uzanmasına yardım etti, alnına soğuk suya batırılmış bir bez koydu, sonra da onun yerine çarşıya indi. Bayan Szöcs ilk kez ona minnet duydu. Sıcaktan ve bitkinlikten bunalmıştı, düşüncelerinin ağırlığından bunalmıştı. Ölüler Günü için Vince'ye bir mezar yaptırmak istiyor ve gözle-

ri kapalı vaziyette hangi taşı seçeceğini, üzerine ne yazdıracağını düşünüyordu. Bu konuda Gica'yla yazışmıştı, zira nakışçı-terzi kadının zevkine güveniyordu.

Büyük sıcaklar haftalarca sürdü. Akşam nihayet pencereler açılabildiğinde odaya giren hava, sıcağı emmiş duvarları pek serinletemiyordu.

Iza da zayıflıyordu.

Tatil projeleri yaptı. Çekoslovakya'ya, Tatralar'a gitmeyi düşündü, sonra fikir değiştirdi.

– Tatralar'a gitmiyoruz, diye karar verdi Domokos, tatilimizi Macaristan'da geçireceğiz. Tuna menderesinde bir yerlerde bir oda tutar, büyükanneyi de götürürüz. Kabak çiçeği gibi solmaya başladı.

Domokos konuşurken fazla renkli imgeler kullanmaktan kaçınırdı.

Birlikte planlar yaptılar; gençliğinden beri seyahate çıktığını hatırlamadığı ve Vince ölmüşken çıkmayı düşünmeyi uygunsuz bulduğu için içten içe vicdan azabı duysa da, en büyük coşkuyu gösteren yaşlı hanım oldu. Bu cehennemden uzaklaşma düşüncesine seviniyordu. Terez'in gidişinden Iza'nın gelişine kadarki saatler daha hızlı akar oldu; bıkıp usanmadan, tamamını Iza'yla ve eve her gelip gidişinde kendisini bir tebessüm eşliğinde, "Hizmetkârınızım büyükanne!" diyerek selamlayan şu hafif çatlak yazarla birlikte geçireceği günleri hayal ediyordu. Iza'yla bu adamın ilişkisinin düzensiz ve uygunsuz olduğu düşüncesi içini karartığından, adeta istemeye istemeye Domokos'a şefkat beslemeye başlamıştı.

Terez yeniden alışverişle ilgilenmeye başladığından beri işini bir buçuk iki saat önce bitirir olmuştu.

Bir öğle sonrası, temizlikçi kadın koltuğunun yanına bir tabak kayısı bırakıp hoşça kal dediğinde, düşüncelere dalarak, Terez'in alışverişi bizzat yaptığında hangi esrarengiz nedenle işini daha erken bitirdiğini sordu kendine. Bu nasıl açıklanabilirdi? Budapeşte'ye özgü lezzetiyle barışmayı beceremeden bir kayısı emdi; memleketinde kayısıların çok farklı bir lezzeti olduğunu

hatırlıyordu. Buradakiler ekşiydi, yeterince olgunlaşmamışlardı, oysa o sene güneş eksik olmamıştı...

Bir lokmanın ortasındayken yemeyi kesti. Terez'in işini niye daha erken bitirdiğini anlamıştı. Tabağı elinden bıraktı.

Alışveriş yaparak, Terez'e yardımcı olmak yerine onun çalışma hızını düşürüyordu! Gözlerinden yaşlar boşandı. Karanlık ve aşırı sıcak odasında, hayatının, dünyanın ona son derece net göründüğü nadir anlarından birini yaşadı. Başlangıçta Terez'i o kadar yanlış değerlendirmiş olduğu için kızardı. Terez dürüst bir kadın, diye düşündü, acı bir gözyaşı yanağında yavaşça süzülürken. Sadece dış görünüşte katı ve yaygaracı, esasında anlayışlı ve iyi niyetli. Sert bakışlı huysuz Terez, ona acıyıp boş günlerini doldurmasına yardımcı olmak için değerli zamanını feda eden yumuşak bir kadına, iyilik perisinin ta kendisine dönüşüyordu. Terez'in alışveriş yapmakta ondan daha becerikli olduğu muhakkaktı. Satıcıları tanıyordu, oysa kendisi sürekli gideceği bir kasap ya da manav bile seçmemişti daha, karar vermeden önce hepsini denemek istiyordu ve çok dükkân vardı. O Terez için bir yardımcı değil, rahatsızlık kaynağıydı. Kadıncağızın eski görevini sevinçle yeniden üstlenmesine yol açan aşırı sıcaklar olmasa asla hiçbir şeyin farkına varmayacaktı. Asla.

Ertesi gün Terez'in yüzüne bakmaya cesaret edemedi. Oysa bir süreden beri birbirleriyle konuşuyorlardı; Terez seve seve kendinden ve merhum kocasından, yaşlı kadın da Vince'den bahsediyordu. Aralarındaki yaklaşık yirmi yıllık yaş farkına rağmen, dulluk bir anlamda ortak payda işlevi görüyordu. O sabah Bayan Szöcs ağzını açmadı ve Terez bunun nedenini anlamadı. İhtiyarın hasta olmadığından emin olmak için elini alnına koydu. Aşırı sıcaklar biraz hafiflediğinde de Terez onu alışveriş görevlisi rolüne kaldığı yerden devam etmeye ikna edemedi; her ne kadar bu durum üstündeki yükü büyük ölçüde hafifletse de, ihtiyar kadının tavrı ona tuhaf geliyor, iyi niyetine yönelik bir hakaret gibi onurunu zedeliyordu. Onunla ilgilenmeyi bıraktı ve Bayan Szöcs yeniden koltuğundaki yerine döndü. Terez'e fedakarlığını kabul edemeyeceğini, yük olduğunu hissetmektense öl-

meyi yeğleyeceğini anlatamadan, yeniden sokaklarda aylak aylak dolaşmaya koyuldu.

En sonunda kızından da şüphelenmeye başladı.

Iza her akşam yüz hatları gergin, gözlerinin altı mosmor ve yorgun bir halde gelip onunla gevezelik ediyordu. Yaz günü gribe yakalandı, ama sadık ziyaretlerinden vazgeçmedi, uzağına oturup dudaklarına bastırdığı bir mendille durmadan öksürerek onunla sohbet etmeyi sürdürdü. Annesi yarı karanlıkta dikkatle onu izliyordu. Iza asla yakınmıyor, her zaman ona verecek iyi haberleri oluyordu: Hastanenin verdiği bir prim ya da yurtdışında bir görev umudu gibi. Yaşlı kadın Iza'nın onun uyuduğunu sandığı bir akşam ayaklarının ucuna basarak kapıya yaklaştı ve kulak kabartıp telefonda Domokos'la konuşan kızını suçüstü yakaladı:

– Hayır, gelme, ağzımı açacak halim yok, hemen gidip yatacağım. Anla beni, yalnız kalmaya ihtiyacım var, artık dayanamıyorum. Hiçbir şey yapmadan, sadece tavanı seyredebileceğim birkaç saate benim de ihtiyacım var.

Bu keşfi yaptığı gece Vince'nin ölümünü izleyen o uzun, aydınlık ve gerçekdışı geceye benzedi.

Şehrin çalkantısı azalıyor, ama asla tamamen kesilmiyordu; gündüz güçlü olan insan solumasının uykunun karanlığında sessiz sedasız bir nefese dönüşmesi gibi zayıflıyordu. Yaşlı kadın giyinik vaziyette oturmuş, parmaklarını koltuğun kolunda tımbırdatıyordu. Kafasında, çocukluğuna ait bir duanın sözleri dönüp dolaşıyordu: *Koruyucu melek, beni iyi koru, adımlarımı yanlış yola sapmaktan koru, adımlarımı kolla, İsa'nın merhametiyle korunarak büyüyeyim.*

Çocukken, Katolik bir hizmetçi ona melekleri sevmeyi öğretmişti. Tanrı uzaklarda bulunan sakallı bir ihtiyar adamdı. Koruyucu melek daha yakın, daha tanıdıktı. Koruyucu meleğim! diye düşündü yaşlı kadın. Onca zamandır adımlarını kollamaktan, o da yorulmuş olmalıydı.

Demek Iza birine iç dökme ihtiyacı duyduğunda Domokos'u tercih ediyordu; ihtiyar annesinin elinden küçüklüğündeki gibi

saçlarını okşayarak ağlamaktan başka bir şey gelmiyordu; kızının yükünü hafifletmekten âcizdi. Iza çalışıyor, yoruluyor, günlerini hastalarına vakfediyor, geriye kalan azıcık zamanını da annesine sunarak, kendine pek az bir kısmını ayırıyordu: Lezzetli bir ekmek gibi bölüşülüyordu. Küçük Andrus ölmüştü, Vince ölmüştü, şehirleri kaybolmuş, her şey yitip gitmişti. Orada, kendi evinde geçirdiği, üzerine düşen görevlerin dayanılmaz yükünün, gün boyu peşini bırakmayan iç karartıcı sıkıntının ağırlaştırdığı o son haftalar bugün ona öyle çekici geliyordu ki, elleri acı verici bir güçsüzlükle titriyordu. Terez o olmadan işlerini daha kolay hallediyordu, Iza onun yanında gevşeyemiyordu, burada ne Kapitány, ne Gica, ne de Kolman vardı, onun yardımına ya da gerektiğinde sohbetine ihtiyaç duyan kimse yoktu gerçekten.

Fark etmeden ölmüş olabilir miydi? Farkına varmadan gelebilir miydi ölüm?

Dışarıda, Büyük Bulvar'da, gecikmiş bir tramvay yol alıyordu. İhtiyar kadın önünde daha ne kadar zaman kalmış olabileceğini düşünüyordu. Ana babası genç ölmüşlerdi, bu açıdan kendine ölçü alabileceği bir süre yoktu; saflıkla, Vince gibi seksen yaşına kadar yaşayacağını düşünmüştü. O kadar uzamasa ne kadar iyi olurdu! Iza tatile yalnız çıkabilirdi, her akşam onun için yorulmasına gerek kalmazdı.

Ertesi akşam kızı odasına girdiğinde onu yatağında karşıladı; yemeğini yemiş olduğunu söyledi, kendini fena halde yorgun hissediyordu, sakıncası yoksa çene çalmak yerine uyumayı tercih ediyordu. Iza onun nabzını saydı, yatakta oturtup dikkatle yüzünü inceledi. Yorgun bir hali olduğu doğruydu; canlılığını tamamen yitirmiş değildi, ama o akşam yüzünden gerçek yaşı okunuyordu, yetmiş beşten fazla gösteriyordu. Nabzı her zamanki gibi yavaş atıyordu, belki birazcık daha hızlı, ama düzenli. Hastaya benzemiyordu. Benden bıkıyor mu acaba? diye düşündü Iza, ona iyi geceler dilerken. Odasına gidince, çekmeceyi açarken bir şarkı mırıldandı. Annesi akşam gevezeliklerinden sıkılmış olabilir miydi? Ya da Budapeşte'ye alışıyor ve artık ona daha az ihtiyaç duyuyordu belki.

Iza bir numara çevirdi; annesi onun telefonla konuştuğunu duydu. Kapıyı dinlemek için yatağından çıkmadı, kızının kiminle konuştuğunu, ne dediğini merak etmiyordu artık. Yine de sesinin berrak tınısını ve neşeli tonunu işitiyordu. Iza biriyle bir şeyler kararlaştırıyordu, yaşlı kadın çok geçmeden banyodan su sesi geldiğini duydu. Kapısı aralandı. Kımıldamadı, uyur gibi yaptı; iç açıcı bir parfüm kokusu ona kadar ulaştı. Kızı kapıyı yavaşça kapatana kadar ses çıkarmadan nefes almaya çalıştı. Kuvvetle çekilmesi gereken giriş kapısının çarptığını duydu. O zaman sallana sallana, açık pencerenin önünde inik duran stora kadar gidip sokağa baktı. Iza'nın üzerinde beyaz bir elbise vardı, genellikle toplayıp topuz yaptığı saçları bir ilkokul talebesininkiler gibi omuzlarında dalgalanıyordu. Kaldırımı koşarak geçti ve hareket halindeki tramvaya atladı.

O günden itibaren yaşlı kadın kızının birkaç dakikalık ziyaretler haricinde odasına girmesine müsaade etmedi.

Iza ilk zamanlar onu şaşkınlıkla inceledi. Sonra, her akşam onu uyur bulduğu için yavaş yavaş zamanını özgürce kullanmaya başladı yeniden. Makaleler yazıyor, Domokos'u ağırlıyor, iş arkadaşlarını davet ediyor, dışarı çıkıyordu. Pazar günleri dışında annesini hemen hemen hiç görmüyordu artık. Yaşlı kadın gitgide zayıflıyor, yüzü sertleşiyordu. Sevgiden yoksun bakışlarından mütehassis olan Iza, Domokos'a annesinin giderek artan yabaniliğinden yakındı. Artık Terez'le neredeyse hiç konuşmuyor, kendisinden kaçıyor, evde kesinlikle hiçbir şey yapmıyor, hizmetçi gelir gelmez dışarı çıkıp ancak yemek saatinde dönüyordu. Nereye gidiyor olabilirdi ki, Tanrı aşkına, niye bu kadar uzaklaşmıştı onlardan? Domokos da bu duruma bir anlam veremiyordu; anlaması için onu daha sık görmesi, onunla konuşması lazımdı. Iza bir pazar onu öğle yemeğine çağırdı ve Domokos Bayan Szöcs'e her zamankinden daha nazik davrandı, küçük bir oğlan çocuğu gibi nazik; ona büyük bir sempati duyduğu için bunda hiç zorlanmıyordu. Ama bu defa yaşlı kadın onu şaşırttı: Şakalarına karşılık vermedi, iştahsızca, pek az yemek yedi ve dinlenmek istediği bahanesiyle çabucak odasına çekildi.

– Belki de ihtiyarlıyordur sadece, dedi Domokos. Taşradayken bütün o tasalarıyla genç kalmak zorundaydı; onu alıp buraya getirdin, kendini akışa bırakıyor şimdi, dünyası daralıyor. Olur böyle şeyler. Gün gelecek biz de ihtiyarlayacağız.

– Sen asla ihtiyarlamazsın, diye karşılık verdi Iza, başını sallayarak. Fazlasıyla sorumsuzsun!

Bu "Sende Antal kadar sorumluluk duygusu yok" anlamına geliyordu. Onu yine ve hâlâ Antal'le mukayese ettiğini fark ederek kendine kızdı.

Domokos'un sabit zamanlı bir işi yoktu ve genellikle Iza'nın evinin tam karşısındaki kahvede yazıyordu; Iza'ya, yaşlı kadının Terez'in gelişinden öğle yemeği saatine kadar süren, hesabını vermeye yanaşmadığı gidiş gelişlerini izleme sözü verdi. Nereye gittiğini sorduklarında hep "Dolaştım" diye cevap veriyordu, ki bunun doğru olmadığı aşikârdı, zira her gün dışarı çıkıyordu, hava gezinti yapmaya müsait olmadığında bile.

Domokos annesinin saatler boyu tramvayla dolaştığını söylediğinde, Iza'nın şaşkınlıktan ağzı açık kaldı.

Evin önünden 6 numaraya binip Moskova Meydanına kadar gidiyor; orada tramvay değiştirerek 59 numaraya geçiyor, son durağa varınca aynı araçla geri dönüyor, hiç durmadan hattın bir ucundan ötekine gidip geliyordu. Bunları anlatırken Domokos'un kendisi de şaşırmış görünüyordu; dahası, yaşlı kadını uzaktan izlerken, ne tramvayların içinde ne de duraklarda etrafına baktığını fark edince endişeye kapılmıştı. Kimseyle konuşmuyordu; koluna asılı boş filesiyle, o tamamen yabancı mahallelerin evlerini inceliyormuş gibi, sokaklara sabit ve dalgın bakışlar atıyordu.

– Masum bir oyalanma şekli, diye belirtti Domokos, üzgün ve sarsılmış gördüğü Iza'yı teselli etmek için. Şehirle tanışıyor, üzüleceğine memnun olmalısın buna.

Fakat annesinin bu garip davranışı karşısında kafası iyice karışan Iza memnun olmadı. Sanki büyük bir sırmış gibi tramvay yolculuklarından hiç bahsetmemişti ona – zaten neredeyse hiçbir şeyden konuşmuyordu artık. Terez bu büyük sessizlikte so-

murtkan ve asabi bir hal alıyordu, ya dostluk ya savaş istiyordu o, bu duygusuz tavır, böyle kaçıp giderek saatlerce ortadan kaybolmalar ona göre değildi. Zebegény'de üç tane oda ayırtmış olmalarına rağmen, tatile çıkmalarından hemen önce Bayan Szőcs düşünüp taşındığını, canının hiçbir yere gitmek istemediğini, Budapeşte'de kalmayı tercih ettiğini bildirdi; ortam değiştirmek onu fazla yoracaktı. Onu ikna etmeyi başaramayacağı aşikâr olduğu halde Iza iki gün boyunca yalvardı; ve vicdan azabı çekse de duyduğu sevincin kaygısına ağır bastığını fark etti! Tuna kıyısında iki hafta! İki özgür hafta!

Zebegény'den her gün telefon açıyor ve hep aynı cevabı alıyordu: Her şey yolundaydı. Terez de izne ayrılmıştı, yaşlı kadın temizliği ve yemeği kendi yapıyordu. Iza döndüğünde onu zayıflamış ama daha huzurlu buldu. Bayan Szőcs, kızına iyi göründüğü için iltifat etti, sonra hemen odasına çekildi. Bir pazar sabahıydı; kırk yılda bir Iza'nın anlatacak bin tane şeyi vardı, iyice dinlenmişti, dinç ve canlıydı, güneşten parlıyordu. Mektuplarını elinin tersiyle itip annesinin odasına girdi.

İhtiyar kadın dışarı çıkmaya hazırlanıyordu, kızı anlatacaklarını başka bir sefere saklamak durumundaydı, şimdi yapacak işleri vardı. Iza gözlerini dikmiş, hayret içinde annesine bakıyordu. Bayan Szőcs boş filesini eline aldı, hoşça kal dedi ve çıkıp gitti. Iza dirseklerini pencerenin parmaklığına dayayarak kaygıyla sokağı gözledi. Sıcaklar biraz hafiflemişti. Annesi göründü; trafikten eskisi kadar ürkmüyor gibiydi, refüje ulaşmak için yolu tek başına geçmeye cesaret etti ve 6 numaralı tramvaya bindi.

III

SU

I

Gazete satıcısı, *Herkes İçin Fizik* ve *Ludas Matyi*'yi sallıyordu uzaktan. Antal cebinde bozuk para aradı. Hastaneye abonesi olduğu birçok gazete ve bilimsel dergi geliyordu elbette; hem, her ne kadar iyi bir hikâyeyi takdir etmesine yetecek kadar mizahtan anlasa da, seri imalat şakalardan pek hazzetmediği için *Ludas Matyi* türü mizah dergilerinden hiç hoşlanmıyordu. Ama gazete satıcısı aslan ağızlı oluğun altında anahtarı kilitte çevirdiğini gördüğü andan itibaren onu Vince'nin halefi olarak kabul etmişti, bu nedenle merhumun en sevdiği matbuatı geri çevirerek adamı hayal kırıklığına uğratması söz konusu olamazdı.

Ev ehlileşmeye güçlük çıkarmadan razı olmamıştı. Antal evde çalışan duvarcı ve marangozların işlerine nezaret etmek için sık sık hastaneden izin almak zorunda kalmıştı. Gica'yla anlaşmak da kolay olmamıştı. Kadın tuhaf mesleğinin kendisine sağladığı fukara özgürlüğüne sıkı sıkıya bağlıydı. Antal'in onu unlu sebze çorbasından ibaret olan her günkü berbat öğle yemeğinden başka bir şey yemeğe razı etmesi için gerçek bir savaş vermesi gerekti. Mamafih doktorun rica ve kızgınlıkları sonunda onu etkiledi ve evin temizlik ve mutfak işlerine bakmaya razı oldu. Antal sokağın tüm sakinleri gibi Gica'yı ikna etmekte de çok zorlanmıştı; terzi kadın Iza'yı terk ettiği için onu bir türlü affedemiyordu. İlk zamanlar, maaşını alırken "İhtiyarların hatırı olmasa Iza Szöcs gibi bir kızı terk etme küstahlığını gösteren bir adama asla hizmet etmezdim" der gibi bir hali vardı.

Bu hoşnutsuzluğu da sahteydi tabii; papaz cüppeleri dikerek yaşamayı sürdürebiliyormuş gibi yapması da öyleydi. Artık cüppeler bir rahipten diğerine devrediliyor, Gica ancak bir papazın yaş günü vesilesiyle kilisede toplanan bağışlara bağlı olarak sipariş alabiliyordu. Dolayısıyla, ufkun aydınlandığını görmekten ve işçilerin önünde kendine önemli biri süsü vererek Szőcs'lerin eski evinin elektriğe kavuşmuş, modern ve konforlu bir konuta dönüşmesine şahit olmaktan ziyadesiyle mutluluk duydu. Yine de, Antal ansızın çıkageldiğinde, her ne kadar patronuysa da, Iza'ya davranışını unutmaktan uzak olduğunu göstermek için ters ters bakıyordu ona. Hem sonra bir sucunun oğlunun, üstelik de Iza'dan başka bir kadınla gelip eve yerleşmesini infial uyandırıcı buluyordu!

Szőcs'lerin yerini alınca, Gica ve gazete satıcısının yanı sıra Kolman da miras kalmıştı Antal'e. Doktorun, kamulaştırılmış bakkal dükkânının, el kol sallayarak kendisine seslenen veya dolu bir zembille yanına koşan idarecisine görünmeden evinin kapısına varması mümkün olmuyordu. Alışveriş sorununu da çözmek gerekmişti. Gica itibarını korumak bahanesiyle onun için alışveriş yapmayı reddediyordu; Kolman'a gelince, erzakını hastanenin mağazasından satın alıp evrak çantasında eve taşıyan Antal'in bu davranışına ne kadar kırıldığını uzun süre saklayamadı. Bir gün doktoru sokakta durdurup üstü kapalı sözlerle, güvensizliğinden dolayı sitem etti. Antal o günden itibaren her sabah, kendini aptal gibi hissetse de, işe giderken listesini Kolman'ın dükkânına bırakmaktan geri kalmadı; listede hemen her zaman aynı şeyler bulunuyordu: süt, ekmek, tereyağı, bazen tuz veya şeker, meyve, biber. Akşam zembilini almak için tekrar uğradığında içinden kızmak gelmiyordu artık; Kolman'ın yüzü iyi niyetle ışıldıyordu. Gönül okşayıcı söz ve hareketleri, aslında merhum Vince'ye yönelik gibiydi. Yaz geldiğinde doktor da, eskiden yaşlı beyefendinin yaptığı gibi genç satıcı kızlara fideler ve güller getirecek miydi acaba?

Antal kolunu kendisi için hazırlanmış çantanın saplarından geçiriyordu. İki yanına menekşeler işlenmiş şişkin ve eski bir zembildi bu; Bayan Szőcs onu eski bir ceketi bozarak dikmiş, içi-

ni de muşambayla astarlamış olmalıydı. Antal koltuğunun altında evrak çantası, kolunda sapları dirseklerinin iç tarafını kesen zembil, büyük kapının kilidiyle boğuşuyordu. İçeri girince, yükünü eskiden yaptığı gibi yine sundurmanın altında duran hinthurması ağacından masanın üzerine bırakıyordu. Alacakaranlık Vince'nin güllerinin bal gibi yoğun kokusunu etrafa yayıyor, bahçe kararmakta olan havaya bir aydınlık yansıtıyordu. Yeni sulanmış çiçek tarhları Gica'nın özeninin damgasını taşıyordu. Tıknefes ve şekilsiz Kapitány ardiyeden dışarı çıkıyordu; zembilin dibinde lahana sapları onu bekliyordu, vakti gelince onları yiyecekti.

Antal içeri girip kapıyı örttüğü her sefer, içinin evi satın alırken beklediği o tanımlanamaz huzurla dolduğunu hissediyordu. Bu eski duvarlar arasında kendini iyi hissediyordu, kesinlikle iyi. Vince'yi düşünmek acı vermiyordu artık; tam tersine, gül ağaçlarının arasındaki siluetini zevkle gözünün önüne getiriyor, sarmaşık kaplı cepheye dayanmış duran sakin mizaçlı ihtiyarın anısını keyifle hatırlıyordu. Çalışmalar sırasında, kireç ve boyanın keskin ve sağlıklı kokusu geçmişi oradan kovmayı başaramamıştı; oysa ev kimlik değiştirmişti, Iza'yla beraber burada yaşadıkları zamanki haline benzemiyordu artık: Eski mobilyaların ahşabı, Szöcs'ler döneminde bir tür zamandışı cazibenin hüküm sürdüğü evi gençleştiren hoş masalar ve rahat koltuklar imal etmeye yaramıştı.

Iza'nın hayaleti, müteveffanınkinden de, bu mekânı büyük umutlarla, eli sanki eteğine yapışır gibi kızının eline kenetlenmiş vaziyette terk etmiş olan yaşlı kadınınkinden de inatçı çıkmıştı. İlk zamanlar onca yılın tasarrufunu bu eve yatırdığı için pişmanlık duymuştu. O kadar parayla, hatıralardan uzak ve hastaneye çok daha yakın bir mahalle olan Kınaçiçeği Çukuru'ndaki yeni binalardan bir daire satın alabilirdi. Can sıkıcı bir duygusal bölünmenin pençesinde kıvranarak, bir türlü yerini bulamadan bir odadan ötekine dolaşıp duruyordu. Iza'nın ona yok pahasına satmış olduğu eski mobilyalar orijinal biçimlerini yitirmişlerdi yitirmesine, ama kitapları için yaptırdığı raflarla ve dolaplarla ihtiyaçlarına daha uygun hale gelen bu yeni iç mekâna alışması da haf-

talar almıştı. Bir dolap kapağının ahşabına dokunduğunda, ister istemez onun eskiden Iza'nın çamaşırlarını muhafaza ettiğini düşünüyordu. Varlığının marangoz elinden çıkma bir eşyayla silinemeyeceği kadar yakın olmuşlardı Iza'yla birbirlerine. Antal hepsi de eski hastaları olan zanaatkârların el çabukluğu sayesinde haziran ayı sonunda eve yerleşmişti; Iza ancak ağustos ayına doğru, diğer hatıralarla, çevik parmaklı yaşlı kadının meraklı ve sevimli bakışlarıyla, Vince'nin kasketinin altında parlayan uysal gözleriyle birlikte yavaş yavaş kaybolmuştu ortadan. Iza'nın onlarınki kadar yumuşak ve sevimli bir hatırası yoktu onda, eski eşini hatırladığında içi kararıyor, onun sözcüklerinden, cümlelerinden birinin yankısını işitiyordu.

Kapitány onun peşinden sekinin birkaç basamağını nefes nefese çıkıyordu. Antal postasını hastanede teslim alıyor, buraya, hizmetlerini duyuran birkaç zanaatkârın kartından başka bir şey gelmiyordu; bugün hiçbir şey yoktu. İşgününün sonunda bitkin düşmüştü; sinir sisteminin şaşırtıcı kaynaklarını düşündü: Lidia meşgul olmasa, yorgunluğuna rağmen genç kızla beraber sokaklarda dolaşabilir, Koruluk kameriyesinde onunla sabaha kadar çene çalabilirdi. Ama Lidia nöbetteydi, o da yatağın cazibesine direnemedi, çünkü tasalanmasını gerektiren ne yeni bir hasta vardı, ne can çekişen bir diğeri, ne de ancak gece yazabileceği bir makale. Ne de Lidia. İlk sırada ve her şeyden önce gelen Lidia.

Banyo yapıp çamaşır değiştirdi. Dolabın üst tarafında Bayan Szöcs'ün eski karton kutularını gördü. Iza bunlarla ilgili hiçbir şey söylememişti; dolabı her açışında onu eğlendiriyorlardı. Annenin döküntüleri, Vince'nin eşyaları, pul koleksiyonu, gözlükleri. Tüm bu ıvır zıvırdan çoktan kurtulmalıydı, ama bu artık orada bulunmayanlarla temasta kalmanın bir yoluydu, dolap da genişti zaten. Çatı arasına attığı birkaç değersiz tablo hariç, evdeki her şeyi muhafaza etmişti. Iza, Gica'yla birlikte özenle büfeye yerleştirdikleri, eski ama gayet iyi durumdaki kap kacaktan oluşan eksiksiz bir mutfak takımı da bırakmıştı ona. Antal yıllar boyu hiçbir şeye sahip olmamıştı, evle birlikte az çok işe yarar bir sürü aletin de kendisine kalmış olması hoşuna gidiyordu: sulama

kovaları, doğrama kütüğü, tütün kalburu, budama bıçağı. Kalburdan enfes bir tütün kokusu yayılıyordu; onu girişte bir çiviye, lületaşından iki güzel piponun çapraz duran zıvanaları arasına, Vince'nin kuşkirazı ağacından bastonunun üzerine asmıştı. Yaşlanınca o da pipo içecekti. Eski ve modernin bu karışımı eve samimi bir hava veriyor, iş arkadaşlarında kıskançlık uyandırıyordu; aynı fiyata bütün mobilyalarıyla birlikte Szöcs'lerin evine sahip olabilecekken, yeni bir binanın beşinci katında bir garsoniyer satın almış olan Sanyi Vari bir türlü teselli bulmuyordu.

Kapitány yemeğini istedi ve mutfakta, tam olarak eskiden annenin verdiği yerde yedi. Antal de, Kolman'ın onun için ayırmış olduğu ekmekle biraz yoğurt yedi. Parmağında parıldayan halkayı fark etmiyordu bile artık. Oysa nişanlılıklarının ilk zamanlarında ondan rahatsız olmuştu, yüzüğün ellerini rahatça yıkamasını engellediğini ileri sürüyordu. Ama Lidia'nın canını sıkmak istememişti. "Başının bağlı olduğunun ilk bakışta anlaşılması hoşuma gidiyor" diye ısrar ediyordu genç kadın. Iza sembolleri küçümserdi, yüzük istememişti; Lidia ise, elinden gelse olayı duvar gazetesinde duyururdu. Bu tür duyguların hepsine yabancı olan Iza'nın tersine, Antal'in onunla tanışmadan önceki yaşamına ait bazı olayların sadece anılması bile Lidia'nın kıskançlık krizleri geçirmesine yetebiliyordu. Ardından, daha da büyümüş bir aşk ve mutlulukla barışma gelse de şiddetli kavgalar çıkarıyordu. Antal onun ölümden korkmasına rağmen, kendisi için hayatını vereceğinden şüphe duymuyordu. Lidia'nın aşkı her türden özsavunma refleksini ortadan kaldırmasıyla benzersiz bir deneyim sunuyor, Antal de kendini akışa bırakarak genç kızın bağlılığına aynı şekilde karşılık veriyordu.

İlişkilerinin başlangıcındaki fotoğraf ve zarf hadisesinden sonra, genç hemşireyi içine hapseden suskunluk ve ihtiyat kabuğunu kırmaya gayret etmişti. Sığırlı Çayır, çocukluğunun ırmağı Karikás ve onu kendisine doğru iten bastırılması imkânsız acı tutkusuyla gerçek Lidia ortaya çıktığında, Antal yabancı bir diyarda en nihayet birisinin ona anadilinde seslendiği hissine kapılmıştı. Ve derhal bütün varlığıyla karşılık vermişti.

Nişanlarını yeni ev şerefine verilen davet günü burada, mutfakta kutlamışlar ve Antal yüzükleri çıkarıp sağlamlıklarını kanıtlamak istercesine büfenin üzerinde çınlattığında misafirlerden ooo! ve aaa! nidaları yükselmişti. Vaktiyle Doktor Szöcs'le evlenmesine nasıl kuşkuyla yaklaştılarsa, ileride hemşireyle evlenebilecekleri haberine de öyle şaşırmışlardı. Antal hiçbir zaman metres sıkıntısı çekmezdi, şimdi de Lidia'nın sırasıydı, hepsi bu. Şampanya şişesini açarken evin eski sakinlerinin o gün oradan yayılan neşeyi takdir edeceklerini düşünmüştü: Şarkı söylenip dans edildiğini görmekten pek hoşnut olan Vince kendi imalatı ceviz liköründen ikram eder, onca insanı evinde ağırlamaktan ziyadesiyle mutluluk duyan anneyse, eskiden, hâlâ uzun saçlarla dolaştığı zamanlar Emma Teyze'nin evinde olduğu gibi, olur olmaz her şey için kızarırdı.

Daveti bir tek Iza zaman kaybı olarak görürdü; ona göre nişan yapmanın, yüzük değiş tokuş etmenin hiçbir anlamı yoktu. Hiçbir işe yaramayan, saçma sapan şeylerdi bunlar. O gece Iza oradaydı, Lidia'nın varlığına rağmen yakınında olduğunu hissediyordu. Gecenin en coşkulu anında, Sanyi Vari gitarının tellerini tımbırdatarak *Büyük Tuna kıyısında küçük ev* diye popüler bir nakaratı caz ritminde söylemeye başladığında, Antal genç kızı kolundan tutup patika boyunca sürüklemişti. Yuvasını, hayatının ilk yuvasını Iza'nın yardımı olmaksızın, bu duvarlar, bu çitler arasında kuracaktı; emeğinin meyvesi olacaktı bu yuva, tıpatıp buna benzeyen bir evin, Vince'nin kuşkirazı ağacından bastonuyla ve kendini mağdur hissettiğinde hep yaptığı gibi ardiyede astımlıları oynamak için davetlilerden kaçmış olan zavallı Kapitány'yle, tam da bu evin düşünü kurarak geçirdiği uykusuz gecelerinin beklenen ödülü olacaktı. Lidia ona hatıralarını düzene sokacak zaman bırakmak için sessizce yürüyordu yanında. Iza bir askerdi, yolun bir kısmında ona refakat etmiş bir silah arkadaşı. Lidia'yla farklı olacaktı, o refakat etmeyecek, Antal'in ta kendisi olacaktı ve daha o akşam, patikada yön değiştirdiklerinde, bunu sözcüklere ihtiyaç duymadan, aynı kendiliğinden hareketle yapmışlardı.

İşini bitirmişti. Bu ufak tefek işleri, konserve açacağıyla kutu açmayı, sofra kurup kaldırmayı, Iza'nın küçümsediği, onun ise iş günlerinin zevklerinden biri olarak gördüğü bu akşam yemeği ritüelini seviyordu. Kendi evinde olmayı, kendi satın aldığı şeyleri yemeyi seviyordu. Bir çekmeceyi çekip diğerini itti. Gica'ya asla bulaşık bırakmıyordu. Musluktan sıcak su aktıktan sonra! Yatılı okuldayken mutfak toplamanın, yatak yapmanın düşünü kurar, ayrıntıları hayal ederdi. O kadar yoksuldu ki, yaşadığı sefalete direnmesinin sadece iki yolu vardı: Geleneksel yaşam tarzından uzaklaşmak, aile hayatı duygusunu tamamen yitirmek ya da tam tersine, bunlara herkesten daha kuvvetle bağlanmak. Iza onu ana babasının yanına, Vince'nin evine götürdüğünde dileklerinin gerçekleştiğini düşünmüştü. Ve yaşlı kadın ona ilk kez sokak kapısının anahtarını emanet ettiği gün mutluluktan ışıyordu.

Geçen ilkbaharda eve talip olduğunda, Iza'nın yüzünde alay okumuştu: Emlak vergilerini ödemekte serbestsin! Öte yandan, odanda sesini alçaltmak, ihtiyarlara saygı gereği taşkınlıklarına hâkim olmak zorunda kalmadan sahiden kendi evinde olmak istemeni de anlıyorum. Ayakları yere basıyordu Iza'nın! Öyle büyük bir güvenle hareket ediyordu ki, Antal onun ölümlülerin çoğu gibi bir manto ve sobaya ihtiyaç duyduğundan şüphe ediyordu bazen: İradesi ve güçlü karakteri onu bozuk havalardan korumaya yetermiş gibi görünüyordu. Kentsoylu yaşam tanımı onun için geliştirilmemişti.

Antal yapmacık bir utanca kapılmadan, erdiği rahata seviniyordu. O doğduğu sırada Dorozs ufacık bir kasabadan başka bir şey değildi. Kaplıca kaynağının yakınında yer alan doğduğu ev sürekli yanık kükürt kokardı. Günün birinde ortadan kaybolan annesini tanımıyordu. "Şehre gitti" diyordu büyükannesi, başka bir açıklama yapmadan. Antal sonraları bu gidişin sebebinden ve annesinin şehirdeki akıbetinden kuşkuya düştü; kasabadan aynı şekilde yok olan başka kadınlar da vardı.

Buna mukabil babasını iyi tanımıştı. Ölümüne tanık olmuştu. Dorozs'daki erkeklerin çoğu gibi o da Daniel Berczes'in şehre giden at arabalarına, arabacı değil de sucu olarak eşlik ediyor,

kasabalıların fıçıya nezaret edenler için kullandıkları "fıçıcı" sıfatıyla, sipariş edilen suyu çekip evlere taşıyordu. Daniel Berczes kaynağı belediyeden kiralıyor ve sahibi olduğu yüz elli adet at arabası çevrede dört dönüyordu. Fıçının karnını açmak beceri ve cesaret istiyordu; su kaynardı, "fıçıcı" gerdeli doğru mesafeye usulünce yerleştirdikten sonra takozu çekip çıkarırken, kap dolunca tekrar yerine takarken, daha sonra da yoldan geçen birini haşlamaktan kaçınarak, su dolu gerdeli evlere ya da banyo tesislerine götürürken uzak durmakta fayda vardı. Bay Berczes araçlarını yenilemek gibi bir kaygı taşımıyor, arabalarından bazıları mucize eseri ayakta duruyordu. Antal'in babası da bu yüzden ölmüştü: Araba ortasından çöküp kaynar su sırtından aşağı boşaldığında, yoldaki muhtemel sarsıntılara karşı takozu sıkılamak için fıçının altına çömelmiş vaziyetteydi. Onu evine taşımışlardı. Şuurunu neredeyse kaybetmiş olmasına rağmen, son nefesini verene kadar haykırarak küfredecek enerjiyi bulmuştu.

Yarın endişesinden ölü için ağlayamayan Antal'in büyük anne ve babası, şafak sökene kadar bu felaketi kazanca dönüştürmenin bir yolunu aramışlardı. Bay Berczes'in avukatı onlardan önce davranıp cenaze masraflarını ödemiş, birkaç kuruşun yanı sıra bir de iyi nasihat vermişti: Bu meseleyi kurcalamamakta fayda vardı, aksi halde Bay Berczes'in kızarak, onlara açıkça belli ettiği iyi niyetinden vazgeçmesi tehlikesi vardı. Nitekim, geçen ilkbahar kır bekçiliği için başvuran büyükbaba o zaman baştan savılmış olduğu halde, kendisine bu talebinin kabul edildiği, küçüğün de kaynakta çalışma imkânı bulacağı bildirilmişti. Onu çamur banyoları için kil taşıma işine vermişlerdi, ama işletmenin içine girmesi yasaktı. Antal daha sekiz yaşında olmasına rağmen, bunun nedenini anlamıştı: Küre gelenlere, özellikle de kaynak çevresine üstünkörü inşa edilmiş kabinlerden birini kiralama imkânına sahip olanlara yaklaşmasına izin verilemeyecek kadar fakirdi; birkaç kıymetli eşya aşırmaya kalkışabilirdi. Kır bekçisi dede ve çamur taşıyıcısı ufaklık eve iki maaşın girmesi demekti ve Dorozs'daki "fıçıcılar" arasında buna imrenen çoktu.

Her şeye rağmen, babanın başına gelen kaza solcu bir gazete vasıtasıyla sonunda Budapeşte'de de duyuldu. Bunu bir meclis soruşturması izledi. Bay Berczes'in avukatı, iki ihtiyarla röportaj yapan hükümet sözcüsü bir gazeteci refakatinde aileye tekrar göründü. En ufak kelimeyi bile not eden bu beyden korkan ihtiyarlar, avukatın, müteveffanın ana babasından hiçbir şey esirgemeyen Bay Berczes'in cömertliği hakkında nutuk atmasına ses çıkarmadılar. Torunun eğitimini o üstlenmiyor muydu? Komşu şehrin meşhur yatılı okulunda ona bir yer ayarlamayacak mıydı?

Büyükbaba ağzını açmıyordu. Ona kalsa biraz para vermelerini tercih ederdi. Büyükanne ağlıyordu; olur olmaz her şeye ağlardı zaten. Antal ise halinden gayet memnun olduğu çamur deposundan ayrılacağı için böğürmekle meşguldü. Yaşlı kadının gözyaşlarının arasından, kuş gölgesi gibi hızlı ve hafif bir ilham perisi geçti aniden. Yaşlar kesildi: Uzakta harelenişini gördüğü şeyi, sadece kendisi mi fark etmişti? Bunun üzerine evlilik tarihinde ilk ve son kez gerçekleşen bir olay oldu ve daha büyükbaba fikrini belirtmeden söz alarak, eğer kocası kır bekçiliğine devam edecek, ufaklık da sahiden koleje gidecekse, ne başka istekleri ne de Bay Berczes'ten şikâyetleri olacağını beyan etti.

Antal kendisini arabaya çekenlerle tekme tokat dövüştü; onu şehre götüren avukat, ellerinden kaçıp bir köpek yavrusu gibi kasaba istikametine tüyen çocuğu yakalamak için yolda iki defa durmak zorunda kaldı. Bagajı ağır değildi. Aslında, Dorozs'daki ilkokul öğretmeninin verdiği bir tür öğrenim sertifikası dışında hiçbir şeyi yoktu yanında. Netice itibariyle bir hatır gönül sertifikasıydı bu, zira Antal okuma yazmayı ancak biliyordu; okula sadece birkaç hafta, ilkbaharda ve sonbaharın sonunda, yani kaplıcaların ölü sezonunda ve ayağına giyecek bir şeyi olduğunda gitmişti. Öğretmen oğlanın okula gelmediği günlerin onda birini bile zikretmemişti; aksi halde yetkililerle başı derde girerdi.

Antal'in yatılı olarak girdiği kolej beş yüz yıllık bir Protestan kurumuydu; Bay Berczes himayesindeki çocuğun bakımı ve eğitimi karşılığında üç buçuk yıl boyunca inanılmaz miktarlarda

kaplıca suyu taşınacaktı oraya. İlk iki sene öğretmenler, örnek hikâyelerin uysal ve çekingen küçük köylüsünün tam tersi olan bu cahil, kaba, inatçı ve kavgacı veledi almakla kolejin iyi etmediğini düşündüler. Antal okuldan nefret ediyor, eline geçen ilk fırsatta arka kapıdan kaçarak şehre sürtmeye gidiyordu; Bay Berczes'in arabalarının, dinin kurucularına, okula bağışta bulunmuş Transilvanyalı prenslere ve merhum piskoposlara ait büstlerin sıralandığı ana giriş kapısından içeri döndüğünü görür görmez dudaklarından korkunç küfürler dökülüyordu, ki buna en çok kendi şaşırıyordu, zira Dorozs'la mukayese edildiğinde kolej bir cennetti ve kükürtlü su dolu bu arabalar sayesinde kilo alıyor, güç kazanıyordu.

İkinci senenin sonunda ilköğreniminin muazzam açıklarını kapatmıştı. Zekâsı tamamen uyanmıştı. Hâlâ Dorozs arabasının yolunu gözlüyor, ama küfürleri öğretmenlerinden daha fazla saygı duyduğu (ki arkadaşları bunu gayet doğal buluyorlardı) "fıçıcı"yı veya arabacıyı hedef almıyordu. Antal okul arkadaşları nezdinde olağanüstü bir itibar görüyordu, çünkü yetimdi, çünkü küfür ediyordu, çünkü rica, tehdit ve cezalara rağmen işe çalışmayı reddetmekle başlamıştı, ki bu, parayla değil suyla ödeme yapan ve babası bu alanda başka hiçbir yetimin onunla boy ölçüşmeyi düşünemeyeceği koşullarda ölmüş olan bir burslu için duyulmuş bir şey değildi.

Bay Berczes'in ona harçlık vermek gibi bir derdi yoktu; dolayısıyla Noel ve Paskalya tatillerinde devasa binada kalan tek kişi Antal oluyordu. Hizmetliler onu pek seviyordu, çünkü hiç nazlanmadan her işe yardım ediyordu; bir tek onun için yatakhaneyi ısıtma derdinden kurtulmak amacıyla onu aşağıya, aşçının yanına yerleştiriyorlardı. Yaz tatili geldiğinde bir su arabası onu Dorozs'a götürüyordu. Kolejin verdiği az çok şehirli kostümle gülünç bir şekilde giyinmiş olarak ilk kez kasabaya döndüğünde, büyükanne kollarını havaya kaldırdı: Ona bir dev gönderiyorlardı, nasıl doyuracaktı? Ama çocuğun eski işine düşkünlüğünü koruduğunu görünce içi rahatladı. Antal tek bir hareketle ayakkabılarından kurtulup ceketini üzerinden attı ve işine bırak-

tığı yerden devam etmek üzere kısa pantolonuyla çamur deposuna koştu. Maaşını eve getiriyordu. Sonbaharda ihtiyarlar onun gidişine üzüldüler.

Nadir bir zekâ ve sebat göstererek üçüncü sene arkadaşlarına yetişti. Edebiyata pek yatkın olmasa da, coğrafya, fen ve matematiğe tutkuyla çalışıyor, öğrencilerin çoğu tarafından pek sevilmeyen, üst düzey mantığa dayalı bir ders olan dilbilgisinde harikalar yaratıyordu. Aynı zamanda kendi hayatına da yeni bir gözle bakıyordu. Anılarının belirsizliğine rağmen, annesini gözünde canlandırıyor, babasını, büyükannesini ve dedesini gözünün önüne getiriyor, Bay Berczes ve arabaları hakkında adil bir değerlendirme yapmaya çalışıyordu. Konvoy ders saatlerinde geldiğinde "fıçıcı"ya yardımcı olmak üzere avluya inmek için izin istiyordu artık. İzni veren genç gözetmen bu korkunç "eğlence" sırasında çocuğun karşı karşıya kaldığı tehlikeden habersizdi. Sadece tuhaf bir spora gönül vermiş olduğunu sanıyordu. Öte yandan, Antal'i gören "fıçıcı" ve arabacı onun "suyun çağrısı"na karşılık verdiğine, sonunda babasının işine döneceğine dair sarsılmaz bir inanç taşıyordu. Daha yükseği hedeflemesi için hiçbir neden yoktu. Bay Berczes nasılsa hayırseverlikten sıkılır, çocuğu doğmuş olduğu kaplıcaya geri gönderirdi. Ömrü boyunca, ölene kadar ihtiyaç duyacağı el çabukluğunu kazanmaya çalışmakta haklıydı.

Bir yıl sonra Antal kolej müdüründen görüşme talebinde bulundu. Müdür buna çok şaşırmıştı. Genelde talebeleri o çağırır, canları görüşmek istediğinde yanına kabul etmezdi.

Antal'i iyi tanıyordu; ilkin alayla, bilâhire saygıyla çok konuşulmuştu hakkında. Üstelik kolejin bütün romatizmalıları –yani öğretmenlerin yarısı– biraz da onun sayesinde tedavi oluyordu.

Kapısından içeri giren oğlanı bir bakışta tarttı: Yaşı on dörde yakın, yüzü Protestan köylüsünün hatlarına sahip, üzerinde ucuzlukta satılan iyi kumaştan kötü kesimli bir takım.

Antal kolej yönetim kurulundan özel ders vererek ya da evlerde temizlik işleri yaparak yatılı okul ücretini kendi ödemek üzere izin istiyordu. Böylece Bay Berczes'in suyuna ihtiyaç kalmayacaktı.

Latincenin yanı sıra Yunanca dersleri veren müdür, içinden erkeklik cesareti ve insanlık onuru örnekleri bulup çıkardığı antikçağa büyük ilgi duyuyordu. Bulunduğu konum onu bundan muaf tutabilecekken yıllardır sınıfını bırakmıyorsa, bu, klasiklere olan bağlılığından ileri geliyordu. Roma ve Atina'dan anlatılarla genç neslin karakterini çelikleştirdiğine kesin olarak inanıyordu. Antal Latince dersinde en iyi öğrencilerinden biriydi; analiz yeteneği dilin tuzaklarının üstesinden gelmesine yardımcı oluyordu. İşte, verdiğim eğitimin meyvesi, diye düşündü müdür. Gözünün önünden Capitolium, Roma'nın yedi tepesi ve Romulus'a yakıştırdığı yüz geçti. Oğlansa babasının haşlanmış cesedini, Dorozs kasabasını, yani Roma yaşamına tamamen yabancı, özünde Tunalı olan, ama iyi tanımlanmış hiçbir kategoriye girmeyen şeyler düşünüyordu. Müdürün heyecanının sebeplerinden haberi yoktu, ama aralarından içini rahatlatan bir sempati cereyanının geçtiğini hissetti.

Müdür, yan sokakta yeni açılan lisenin, kendisinin yaşamakta olduğu anı asla tadamayacak yöneticisini düşündü; ona acıyordu. Ayağa kalkıp Antal'in yuvarlak başını okşadı, Horacius'tan birkaç dize okudu ve bu işi öğretmenler kurulunda halletmeye söz verdi. Oğlan ona öğretildiği gibi topuklarını birbirine vurdu ve öğretmeni kapıya doğru yürüyen küçük *civis romanus*'u duygulu bakışlarla izledi. Antal dışarı çıkar çıkmaz, Bay Berczes'in babasına küfürlerin en sunturlusunu homurdandı; sonra, ahşap merdivenin yüz elli yıl evvel çıkan büyük yangından beri demirden olan tırabzanına eğilip canlı bir varlığın dudaklarını ve yanağını öper gibi öptü. Müdür ise odasında, bu çocuğu asla yüzüstü bırakmayacağına ant içerek, bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Ona göre klasik ve püriten eğitim az önce en güzel meyvelerinden birini vermişti. Adamcağız Antal'in üniversite eğitimi sırasında, yardım elini kime uzatmış olduğunu öğrenemeden öldü.

Bay Berczes Antal'den kurtulduğuna çok sevindi; Budapeşte'de "fıçıcı"nın hikâyesi çoktan unutulmuştu, suyunu satabilecekti artık, hem de iyi fiyattan. Komşu lisenin yatılıları arasından, genç öğretmenin okul masraflarını karşılamasına yetecek

sayıda öğrenci çıktı. Kolejlilerin ezelden beridir "Cato" diye andıkları müdür, Antal'i şehre, öğrencilerinin evine gitmesine izin veren pusulayı kapıcıya ibraz ederken gördüğü her sefer *Sub pondere crescit palma*,* diye düşünüyordu. Arkadaşlarının gözünde Antal'in itibarı daha da yükselmişti. Artık Dorozs'a hiç gitmiyordu; yaz tatillerinde müdür onu toprak sahiplerinin veya şehrin ileri gelenlerinin oğulları olan ikmale kalmış kolejlilerin evlerine yolluyordu. Okul açıldığında şişmanlamış ve güneşten esmerleşmiş olarak geri geliyor, sorumluluğuna bırakılmış tembel tenekeler de sınavlarda başarılı oluyordu. Anneler onu pek sevmiyordu, çünkü azarın sökmediği inatçı bir tembelliğe tosladığında, kollarını suçlunun beline dolayıp pestilini çıkarıyordu, hastasına ilaç zerk eden bir hekim gibi kızmadan ve gösterişe kaçmadan.

Kazancı kitap satın almasına müsaade etmiyor, sadece, bilhassa siyaset alanında hiç de az şey öğrenmediği gazetelere yetiyordu. Müdür onu bir gün etüt sırasında bir dış politika yazısına dalmış okurken yakaladı. Koleje gazete dergi sokulmasından hiç hoşlanmazdı. Bu, okulda tutucu bir havanın hüküm sürdüğü anlamına gelmiyordu: Tam tersine, her yerde kendini gösteren oldukça serbest ve açık zihniyet, kuruma belli bir şöhret kazandırırken, onu daha cömert bir devlet desteğinden mahrum da bırakıyordu. Hatta Cato bir dönem yetkililere akla karayı seçtirmişti; 1920'de burjuva rejimi yeniden kurulunca Cato'nun selefi görevden alınmıştı. Onun yerine geçen Cato makul bir evrimden yana olan bir ılımlıydı ve elini uzattığı çocuğun tehlikeli yollara saptığını görmek ödünü patlatmıştı.

Antal kendini savunmak için okumaya aç olduğunu ileri sürdü. Müdür ona öğretmenlere ayrılmış olan Büyük Kütüphane'nin kapısını açtı; delikanlı böylece öğrenci kütüphanesinin ziyadesiyle klasik repertuarında yer almayan modern kitaplara ulaşabilecekti. Sadece on altı yaşında, diye düşünüyordu Cato, moda olan aşk şiirlerini, akıllarıyla değil duygularıyla okudukları için yalnızca gençlerin anladığı o muğlak dizeleri merak ediyor-

* Lat. "Palmiye ağırlığı altında büyür." Sorumluluk insanı geliştirir anlamında bir özdeyiş. –y.n.

dur mutlaka; ve Cicero'nun *scrinium*'un* dibine saklanmış sayısız rulosunu düşünüyordu. Böyle soylu bir tutkunun önü asla kesilmemeli; genç Mitasi kadın peşinde koşmaya ve sigara içmeye başladı bile; o ise kitap istiyor, verelim öyleyse! Bakalım, Vince Szöcs genellikle hangi dönemde geliyor beni görmeye?

Yaşlı yargıcı bu kolejin sıralarından tanıyordu. Kendisi burada öğretmen olmuş, arkadaşıysa olgunluk sınavını verdikten sonra hukuk öğrenimine başlamıştı. Vince Latince'ye bayılmazdı, ama bu, ötekiler gibi Roma hukukuna da gönül vermesine mani olmamıştı. Bir öğretmenin kendini bu işe vakfetmesi sayesinde eğitim görmüş bir yetim daha. Diplomasını alınca mahkemeye kabul edilmişti. Ve sonra bir yıl, Noel'e doğru, hiçbir şeyini, kokusunu dahi unutmamış olduğu okulda yeniden görünmüştü. Basamakları dörder dörder çıkıp bastonunu parmaklarının arasında döndürerek eski sınıf arkadaşının odasına girmiş, kendisinin de babasından başka insanlar tarafından yetiştirildiğini mırıldanarak, ona bir zarf uzatmıştı: Fazla bir şey veremiyordu, ama bu küçük meblağı, kendisi gibi hiçbir şeyi olmayan bir çocuk için her Noel'de getirecekti. Sonra buruşuk zarfı masanın üzerine bırakıp derhal oradan sıvışmıştı. Vince Szöcs oldukça yapılı, kocaman bir adamdı; yine de, müdür şaşkınlığını üstünden atana kadar kaçıp gitmişti.

O günden sonra her Noel'de önemsiz denemeyecek bir meblağla birlikte çıkageldi. Bu paradan kimin faydalandığını öğrenmekten hoşnuttu, ama bahsi geçen talebeyi ona daha yakından tanıtmak söz konusu olduğunda yan çiziyordu. Mahkemeden kovulduğu haberi yayılınca müdür onu bir daha göremeyeceğini düşündü. Yanılıyordu. Vince Noel'de yine geldi, ama güpegündüz sokakta yürümeye cesaret edemeyen biri gibi, akşam vakti. Zayıflamıştı ve sanki yetişkinlik çağına yeni girmiş gibi tuhaf bir şekilde olgunlaşmış görünüyordu. Hiçbir şeyin yüzünden silemediği bu çocuksu ifadeyi, yetişkin bir erkekte alışılmadık bir şey olan sınırsız kibarlığına borçlu olduğuna kuşku yoktu. Müdür, ortak tahsil hayatlarında öğretilenlere –kanunların lafzı kutsaldır, özleri

* Papirüs rulolarının saklandığı kutu. –y.n.

çarpıtılmaya gelmez– bu derece sadık davranan bir insana saygı gereği, onu âdet olduğundan daha törensel bir şekilde karşıladı. Biraz sıkıntı hissettiyse, bu önce kendisinin onu ziyarete gitmiş olması gerektiğini, zorunlu emekliye ayrıldığı günün hemen ertesinde yargıca gitmiş olması gerektiğini düşünmesindendi.

Szöcs pek oyalanmadı; bu defa gerçekten mütevazı bir meblağ getirmişti: "Ancak birkaç kitap alacak kadar, ama okumaya tutkun bir delikanlı bununla yetinebilir belki." Yoksul işi, yıpranmış pardösüsüyle yürüdü gitti ve müdür onun parasını kabul ettiğine pişman oldu. Yine de her sene almaya devam etti; para reformundan sonra meblağ aksamadan on iki *pengö* olarak ödendi.

Müdür 1933 yılında Antal'i çağırttı ve az önce gelmiş olan yargıcın bıraktığı zarfın içindeki parayı ona verdi. Delikanlı reddetti: Sadece kitap satın almakta kullanacak olsa bile, emeğiyle kazanmadığı bir parayı kabul edemezdi. Hamisi olduğu çocuktan her zamankinden daha çok gurur duyan müdür, onu pencereye çağırdı ve parmağıyla, dış görünüşü pek parlak olmayan Hollandalı bir bağışçı anısına yapılmış sütunun önünde yükselen kar yığınının çevresini utangaç bir edayla dönen kır saçlı adamı gösterdi.

– O para bu adamdan geliyor. O da senin gibi belde halkının desteği sayesinde eğitim görebilmiş küçük bir köylüydü. Hayatını kazanmaya başladığından beri her sene koleje bir şeyler verir. 1923'te görevden azledildi; o günden beri ancak birkaç kitap alınabilecek kadar para bırakabiliyor.

– Görevden mi alındı? diye tekrarladı delikanlı.

Sesi duygusuzdu; bir şey dememeyi, o ihtiyara en ufak bir ilgi göstermemeyi kabalık addettiğinden sormuştu bu soruyu.

"Evet, dedi müdür, eskiden hâkimdi." Ve zarfı bir kez daha Antal'e uzattı.

Delikanlının şerefine gölge düşmüş eski bir kolej talebesinden, belki de bir hırsız ya da katilden yardım kabul ettiğini sanmasını istemiyordu. Bu yüzden, şöyle ilave etti:

"Hoş karşılanmayan bir karar vermiş galiba, hasatçılar greve gitmişlerdi o zamanlar..."

Antal boyun eğdi ve hediyeyi minnetle kabul ettiğini söyledi. Müdür, kendi öz oğluymuş gibi hislenerek baktı ona. Antal de gözlerini bir an müdüre diktikten sonra, kapıyı öğretildiği gibi yavaşça kapayarak dışarı çıktı. Müdürün sevinci tedirginliğe dönüştü; bunu kendine itiraf etmese de, yeniyetmenin gözlerinde bir an parlayıp sanki içten gelen bir emrin etkisiyle derhal sönen ihtiras şimşeği –bunu gördüğünden bile emin değildi– içinde bir tür kaygı yaratmıştı.

2

Edebiyat, olgunluk sınavlarında başarı derecesinin pekiyi olmasını engelledi. İyi bir kompozisyon yazmayı oldum olası becerememiş ve XX. yüzyıl romanlarındaki dini duyguyu ortaya çıkarmak için kullanılan şu meşhur üçlü plana sadık kalmaktan özellikle bunalmıştı. Ne var ki, sınav kâğıtlarını gençlere has bir coşkuyla gözden geçiren Profesör Dekker (kolej geleneği uyarınca, sınav komitesi başkanlığı toplumda önemli yerlere gelmiş eski öğrencilere veriliyordu) Antal'inkini kenara ayırdı, çünkü konu hakkında ciddi bir belgeleme sunan yegâne kâğıttı; esasında, kompozisyondan ziyade bir bibliyografyaydı. Başkan, bilimsel konularda büyük bir rahatlık sergileyen, diğer konuları da aynı soğuk ve nesnel ses tonuyla ele alan bu adayın sözlüsünü büyük bir dikkatle dinledi. Kafası vereceği cevaplarla meşgul olan Antal mümeyyize doğru dürüst bakmıyordu bile. Kaldı ki, başka bir sürü tasası vardı: Üniversiteye kabul edilecek miydi? Kayıt masraflarından hangi oranda muaf tutulacaktı? Cato onu sınırlı sayıda boş yer olan üniversite yurduna sokmayı başarabilecek miydi? Sonuçların ilanından sonra başkanın kendisi yükseköğreniminde ona bizzat destek olacağına söz verince içi rahatladı. Birkaç ay sonra, Antal onu fakültelerin ders yılı başlangıç töreninde tekrar gördüğünde üzerinde dekan cüppesi vardı. Dekker âdet olduğu üzere elini sıktıktan sonra Antal'i bırakmadı ve şöyle dedi:

– Politikadan uzak durursanız sevinirim.

Delikanlının bakışından neredeyse rahatsız olan dekan, gözlerini onun kısa parmaklı güçlü ellerine indirdi: Mücadeleci ellerdi. Antal politikaya büyük ilgi duyuyor ve Dekker'i tanımıyordu.

– Çalışın ve düşünün, diye devam etti profesör. Bu bir emir değil, sadece kişisel bir görüştür.

Antal çok geçmeden kendine bir taraf seçmek mecburiyetinde kaldı. Ekim ayında, hemen hemen bütün öğrencileri bağrında toplayan bir tür dernek olan Öğrenci Birliğine katılmaya zorlandı. İşlerini bahane etti: Geçimini kendisi sağlamak durumundaydı. Ne maddi ne de ayni hiçbir yardım almıyordu artık. Dorozs kasabası ufkundan silinmiş, büyük anne ve babası ölmüştü ve omzundan bu yükün kalkmış olduğuna üzülüyordu; zira mizacı böyleydi. Sorumlulukların ağırlığını hissetmekten hoşlanıyordu.

Aralık ayında bir gün koridorda rastlayana kadar Dekker'i bir daha görmedi. Yaklaşan tatil kutlandığı için gösterişli cüppesini giymiş olan dekanın karşısında geri çekilip şapkasını çıkardı. Dekker parmağını şeritlerle süslü kepine götürdü ve durdu. İki yanında palmiye saksıları sıralanmış koridorun ucundaki büyük camdan yarısaydam bir bulut tabakası görülüyor, yakılmış olan büyük şamdanlar duvarların mermer kaplamasına taze tereyağı rengi haleler yansıtıyordu. İki litrelik bir şişenin açıldığı salondan şen şakrak gürültüler yükseliyordu.

– Sivil kılıkta mısınız? diye sordu Dekker, gözlerini Antal'in yumuşak şapkasına dikerek. Bize katılmıyor musunuz?

Antal dekanın cüppesine ifadesiz bir bakış attı.

– Birliğin üyesi değilim, diye cevap verdi.

Dekker kepini çıkarıp parmaklarını gür siyah saçlarının arasından geçirdi.

– Sözümü dinlemiş olduğunuza sevindim.

Ve koşar adım merdivenlere yöneldi. Hiçbir zaman herkes gibi yürümezdi. Antal sempati dolu bakışlarla onu takip etti.

Antal, çok sonraları, 1945'te, Dekker'in statüsünü karara bağlamakla yükümlü iadei itibar komitesinin başkanlığını yaptı. Ko-

mite üyelerinden biri eski rejimdeki toplumsal rolünün öneminden ötürü profesörün kürsüsünü muhafaza edemeyeceğini açıklayana kadar ağzını açmadı. Ve söz aldığında Dekker'in rolünün içyüzünü, süslü püslü cüppesi ve dekan kepi altında direniş hareketinin yönetimini akıllıca üstleniş tarzını, hastaneyi örgütlemekte gösterdiği dehayı, şehrin boşaltılması sırasında gerçekleştirdiği sabotaj eylemlerini ortaya serdi. Dekker köşesinde homurdanıyordu. Bütün bunlar saçmalıktı! Övüldüğünü duymaya katlanamazdı.

Tıp fakültesine girişi Antal'in çapkınlık kariyerinin başlangıcını belirlemişti. Yatılı kolejde neredeyse imkânsız olan gizli kapaklı işler burada olağanüstü bir kolaylıkla görülüyordu. Delikanlı, edebiyat ya da hukuk yerine bu gözüpek yolu seçme cesaretlerine kendileri de şaşan, tabiat hadiseleriyle aşinalıklarını kanıtlamak için hiçbir fırsatı kaçırmayan otuzlu yılların taşralı kızlarıyla içten içe dalga geçse de, kendisine sunduklarını geri çevirmiyordu. Ve onları dans etmeye götürerek, sınav zamanı yardım ederek, sırlarına kulak vererek iadei nezakette bulunuyordu.

Asırlık çınarlarla çevrili üniversite binası dört fakülte barındırıyordu; talebeler, cinsiyet hariç ayrım gözetilmeyen odalarda birlikte kalıyorlardı. Antal arkadaşlarını özenle seçmişti. Birlik üyeleri Antal'i rahat bırakıyor, delikanlı dekanın kendisine duyduğu belirgin sempati sayesinde örgütün en saldırgan unsurlarından korunuyordu; ve maddi imkânlarının kısıtlılığı bilindiğinden daha da dikkate şayan bulunan sınav sonuçları ihtiyatlı tavrını haklılaştırıyordu. Bir keresinde Birliğin bir numaralı yöneticisi onu bizzat müdafaa etmişti: Yaşamını idame ettirmek için, Yahudi düşmanı bir örgütün üyesi olduğunu öğrendikleri anda kapılarını suratına kapatacak avukat ya da doktorların evlerinde küçük Yahudilere ders vermek mecburiyetindeyken dernekte çalışması, sadece üye olması bile nasıl istenebilirdi ondan? Antal ve arkadaşları fikirlerini kendilerine saklıyor, o yılların olaylarını ve Almanya'da Hitlerciliğin yükselişini sık çalılar arasına sinmiş arslan yavruları gibi izliyorlardı: Pek yakında öne atıl-

maları gerekecek ve kaslarının tüm gücüne ihtiyaç duyacaklardı. Geleceğe meydan okumaya hazır beklerken geçmişle olan bağlarının gücünü hissediyorlardı. Kolejin eski müdürünün gömüldüğü gün, antikçağda yönünü kendi halkının çocukları arasında olduğundan daha kolay bulan Roma erdemlerinin naif şampiyonu Cato'nun istirahat ettiği katafalkın başında dikilip diğerleriyle birlikte cenaze ilahisini okumaya başladığında, Antal'in yüreği sızladı.

Vince Szöcs'ü yeniden görmesine işte bu olay vesile oldu.

Yüzünün daha da süzülmüş olmasına, kıyafetinin yoksulluğuna rağmen, hemen tanıdı onu. Yaşlı beyefendi eski arkadaşını gözden düşürmekten korkarcasına, mumlarla aydınlatılmış cenaze odasının arkalarında duruyordu; kortej harekete geçince de ilk kınayıcı ifadede mezarların arasına saklanmaya hazırmış gibi, bakışlarıyla etrafı tarayarak en arka sıraya yerleşti. Anın ciddiyeti dikkatlerin ona yönelmesini engelliyordu; yine de onu selamlayan birkaç kişi çıktı.

Beraberinde, yaşını belli etmeyen, ondan daha uzun boylu, şaşırtıcı derecede zayıf bir genç kız vardı. Ergen vücudunun üzerinde onu olduğundan yaşlı gösteren fazla bol giysiler dalgalanıyordu; tıpkı elinde taşıdığı siyah deriden kadın çantası gibi onları da ödünç almıştı kuşkusuz. Yüzü, özellikle de alnı ve bakışları Antal'i heyecanlandırmıştı. Genç bir askerin kararlı ifadesini takınmış olarak, küçülmüş Vince Szöcs'ün yanında yürüyor, arada bir de zaman, mekân ve çevrenin, bakımından sorumlu olduğu ağır hastaya uygun olup olmadığını tasa eden bir hemşire gibi, soğuk bakışlarını cenaze alayının üzerinde gezdiriyordu. Antal daha sonraları Iza'nın yüzünü hatırladığında, gözünün önüne sık sık o genç ve mücadeleci bakış, fazla bol eldivenleri ve fazla solgun dudaklarıyla mezarlıkta babasına eşlik eden o koruyucu Iza gelecekti.

Antal'e gelince, o Dekker'le yan yana ilerliyordu. Dekan ona sen diye hitap ediyordu artık, onu yanında çalıştırıyor ve yakın mesai arkadaşlarından biri haline getirmek istiyordu; aynı siyasi görüşü coşkuyla paylaşıyorlardı. Dekker gözlerini yere dikmişti.

Orada bulunuşu kendisine saçma geliyordu, zira ölümün kişiye özel bir hadise, cenaze törenlerininse folklorik bir kalıntı olduğunu düşünüyordu. Ama Protestan Kilisesinin bu Romalısını sevmişti ve ortak gençliklerinin hatırasına saygıdan cenazeye gelmişti. Sonbahar yağmurunun geride bıraktığı su birikintilerine bata çıka ilerlerken, yaşlı Cato'yu, kendi tarzına sadık kalarak Bağışçı Meydanı'ndaki bir odun yığınında yakmanın daha iyi olacağını homurdanıyordu. Vince Szöcs'ün profesöre yaklaşmaya çalıştığını fark eden Antal oldu.

Yaşlı beyefendi bir süredir gözlerini Dekker'in yüzünden ayırmıyordu. Sonra, genç kızın kulağına bir şeyler fısıldadı ve daha da dikleşen kız, biraz daha büyümüş gibi göründü. Sapının üzerindeki bir çiçek gibiydi. Antal onlarla aynı hizaya gelmenin bir yolunu buldu ve sonunda profesör yargıcın varlığını fark etti. Ve onu hararetli bir selamla ödüllendirdi. Szöcs'ün yüzünde kısa süren bir umut ifadesi belirdi. Bu sırada genç kız Dekker'i bir malın kalitesini değerlendirir gibi ölçüp biçiyordu.

Antal bir eyleme girişmek üzereyken kendini tutuk hissettiğinde, içgüdüsel olarak, tabiri caizse gözü kapalı vaziyette ileri atılırdı; Cato'nun ürkütücü odasında madensuyu şeklinde sadaka kabul etmek yerine iş talep ettiğinde olduğu gibi; tıbbiyenin üçüncü senesinde bir öğle sonrası Dekker'in bürosunda, adeta düşüncelerini okuyan ve dostluk işareti olarak ona kahve ikram eden dekanın anlayışı karşısında ihtiyatı elden bıraktığında olduğu gibi. Bugün de, içinden gelen o ses ona Szöcs'lere yaklaşmasını fısıldıyordu. Genç kız, o badem gözlü tuhaf asker, yargıcın kızı olmalıydı. O ise, yıllarca yargıcın on iki *pengö*'sü sayesinde kitap satın almıştı. Cato bağışı yapana bağıştan yararlananın adını vermiş miydi acaba?

Ne var ki, Dekker onu başından savarak, içinden gelen sesi izlemesine mani oldu. Birazdan hastanede görüşürlerdi; profesör bir ahbabıyla konuşmak için bir süre orada takıldı. Sonra Vince Szöcs'ün koluna girdi ve genç kızı umursamadan onu geriye doğru çekti. Dekker yüzü giderek aydınlanan yargıçla konuşurken mezarın çevresinden cenaze ilahileri yükseliyordu. Antal bir-

denbire başka bir adamın, genç ve neşeli bir insanın, mezarlığın henüz bir koru olduğu zamanlarda oraya gelip piknik yapan ve gülerek matarasını Cato'ya geçiren Vince Szőcs'ün belirdiği hissine kapıldı.

Tabutun çukura indirilişini ne yargıç gördü ne de Dekker. Genç kıza gelince, diğerleriyle beraber dua okumadı. Bununla birlikte duygularını ele vermeyen yüzünde, inananlar arasında bir yabancı olarak, başka bir düzenin elçisi olan farklı düşüncelerine rağmen saygı gösterdiği papazı incitmemeye dikkat ediyormuş gibi belli bir nezaket ifadesi seçiliyordu.

Antal üniversiteye keyifsiz döndü. Kantinde bir şeyler atıştırıp asma kattaki duyuru panolarının önünde oyalandı – özel dersler sadece akşam saatlerini dolduruyordu. Dalgın gözlerle sonbahar dönemi sınav takvimini, rektörlük ilanlarını, birinci sınıfa kabul edilen öğrencilerin listesini gözden geçirdi. Yine çok fazla talebe alınıyordu ve onları nereye koyacaklarını bilemeyeceklerdi; diplomalarını aldıklarında, sanki cümle âlem o şehirlerin ve bölgelerin birkaç sene zarfında yeniden efendi değiştireceğini bilmiyormuş gibi, Transilvanya'ya veya geri alınmış Çek topraklarına, Nagykikinda'ya ya da Ruthenia bölgesine gönderileceklerdi. Listenin sağ tarafında tek bir isim, reddedilen yegâne kişinin adı yer alıyordu. Birinin reddedilmesi nadir görülen bir şeydi. Fakülte Bayan Izabella Szőcs'ün başvurusunu geri çevirmişti.

Öğleden sonraki derste dikkatini toplayıp öğrencilerine yoğunlaşamadı. O akşam, Dekker ağır hastalara son vizitesini yaparken, onu kapıcı kulübesinin önünde bekleyecekti. Saatleri sayıyordu. Izabella Szőcs, Vince Szőcs ve mezarlıktaki fısıldaşma hakkındaki tahminlerinde yanılıyor muydu yoksa? Yalnız değilsin küçük asker, diyordu kendine. Bize gelirsen Dekker sana yardım edecektir, ve bilmem bu seni şaşırtır mı ama, ben de ederim. Sadece babandan ötürü değil, senden ötürü, tuhaf bakışlı gözlerin ve başka hiçbir genç kızda rastlamadığım içindeki güçten ötürü.

Akşam Dekker, onun sorularını beklemeden, eski bir dostun kızının okula kabul edilmesini sağlamak üzere ertesi gün rektöre çıkacağını söyledi; bu beyler genç kızdan bulaşıcı bir hastalığı

varmış gibi korkuyorlardı, oysa babası dürüst bir adamdı, kızının da diploma sahibi olmaya hakkı vardı.

– Komisyonun ek toplantısında kabul edilecektir, diye bağladı sözünü, fincanını fildişinden yapılmış küçük bir filin yanına bırakırken.

Tıp camiasında kafatasları modaydı, ama profesör bu tür nesnelerden hiç hoşlanmazdı. Bir çalışma masasının üzerinde bunlardan birini gördüğünde, eline alır, sanki hâlâ taze olup olmadığını anlamak için uzun uzun koklayarak sahibini zor durumda bırakırdı. Dekker söz verirse sözünü tutar diye düşündü Antal. Yıllardan 1941'di, savaş ülkeyi bunaltıyordu ve yalancı pehlivanlığın revaçta olmasına rağmen fakülteler konseyinde, resmi gösterilerin yapıldığı günler kepini ters takan, Almanya'nın büyük zaferler kazandığı günlerde ise herkesin içinde *Batıyoruz... mahvolduk... Çözülmüş bir çiçek demeti gibi dağılıyor ulus...* diye eski bir Macar şarkısı mırıldanan dekandan çekiniliyordu. Dekker olaydan sonra kendisine hesap soran rektöre sarhoş olduğu cevabını vermişti. Oysa herkesin bildiği gibi ağzına süt veya meyve suyundan başka bir şey koymazdı; bir İskandinav üniversitesinde burslu okuduğu sıralarda edindiği bir alışkanlıktı bu.

Antal Iza'yı on beş gün sonra, üzerinde mezarlıktaki o çok bol manto, kolunun altında biçimi bozulmuş eski bir evrak çantasıyla büyük merdivenden çıkarken gördü. Sekreterlik bürosuna girdiğinde genç kız mutat formları doldurmak ve harçlarını ödemekle meşguldü. Hiçbir burstan yararlanmıyordu. Dört yüz *pengö*'sünü çıkardığında Antal'in içi cız etti. Resen emekli edilmiş olan Vince Szöcs onun kitapları için koleje her yıl on iki *pengö* getiriyordu. Bu defa bir şeyler satmış olmalıydılar veya bir süre yemek yemeyecek ya da kışı soğukta geçireceklerdi.

Genç kız bürodan çıktı; Antal onu takip etti ve koridorda yanına yanaştı.

– Merhaba çaylak! Sizin dönemin hamisi olduğumu biliyor musun? Kibarca merhaba de bakayım beyefendiye!

Iza cevap vermeden, küçümseyerek süzdü onu. Yön gösteren levhaya şöyle bir göz attı ve Antal'in kendisini izlemesini dert etme-

den tıp fakültesinin yolunu tuttu. Ders sonuydu, sınıf kapıları açılıyordu. İkinci sınıf talebeleri koridora boşaldı ve kızlardan biri, Ulla Deák Antal'e göz kırptı. Bu kızın baygın göz kırpışında bir tür kendini beğenmişlik yok muydu? Önceki seneye ait bazı hatıralara rağmen buna öfkelenen Antal, kıza yanım ağız bir merhaba dedi. Iza kapıların üzerindeki profesör adlarını okuya okuya yoluna devam ediyordu. Dekker'in bürosunun önünde durdu.

Antal Dekker'in dersini 26 numaralı salonda, yani kapıları hâlâ kapalı duran büyük amfide verdiğini biliyordu. Profesör kendini derse kaptırdı mı zille hiç ilgilenmez, koridorların gürültüsü onu gerçekliğe döndürene kadar konuşmaya devam ederdi.

Iza kapıya vurdu. Antal cebinden Dekker'in anahtarlarını çıkardı. Profesörün fiş dolabını düzenlediğinden, odaya istediği zaman girme izni vardı. Iza'ya yol verdi:

– Önden buyurun, lütfen.

Genç kız gözlerini koridorun sanki içinde bir muamma barındıran döşemesine dikmiş, sesini çıkarmadan duruyordu. Antal kapıyı kapatıp neredeyse değecek kadar yaklaştı ona; ama Iza'nın bedeninden yayılan ret iradesi aralarına koca bir dünya koyuyordu. Antal daha sonraları onu o gün o saatte sevmiş ve o andan itibaren onunla birlikte yaşamayı istemiş olduğunu düşünecekti hep.

Sonunda Dekker geldi. Genç kıza kapıyı yeniden açıp Antal'den kendilerini izlemesini rica etti. Iza gözlerini kırpıştırıp kibarca başını öne eğdi, ama elini genç adama uzatmadı.

– Bu delikanlının büyük yardımları olacaktır size, diye açıkladı Dekker. Onun tavsiyelerine uyun, çok faydasını görürsünüz. Hayır, teşekküre gerek yok, haydi şimdi dersinize gidin.

Bir sigara yakıp dumanın içinden devam etti:

– Ona göz kulak ol oğlum.

Bu konuşmadan sonra başka hangi kız olsa Antal'e gülümserdi. Iza öyle yapmadı.

Yüzü ciddiyetini korudu. Onu sorgulamak faydasızdı, onunla konuşmak faydasızdı.

Öğrenci odalarının önünden geçerlerken bir kapının aralığından Ulla göründü yine. Iza'nın kötü mantosunu, çantasını herhangi bir hoşnutluk belirtisi göstermeden iyice inceledi; genç kızın acayip çekik gözlerini, dolgun dudaklarını, peşinden yürüyen delikanlının gergin, endişeli bakışlarını kaydetmişti. Koridorun döşeme taşları ayaklarının altında yankılanıyordu. Sınıflar boşalıyor, yemekhane kalabalıklaşıyordu. Antal'in, Iza'nın yemek için yeterli parası olmadığından, ama yemek davetini kabul etmeyeceğinden şüphesi yoktu. Bu düşünce onu üzdüğü kadar hoşuna da gidiyordu.

Iza büyük amfinin önünde durup elinde tuttuğu matbu ders programını açtı: Yükseköğrenimine sanki o binalara ezelden beri gidip geliyormuş, sanki hayatında ilk kez bir fakülteye girmiyormuş gibi güvenle başlayacaktı. Derse iki dakika vardı. Birazdan kapının arkasında kaybolacaktı.

– Babanızı tanıyorum, dedi Antal.

Donuk yüz ona döndü, tam karşısındaydı. Genç asker bir genç kız gibi gülümsemeyi biliyordu.

– Yıllarca onun sayesinde kitap satın alabildim kendime. Bunu biliyor muydunuz?

Iza başıyla hayır işareti yaptı. Sanki konuşulmaması daha iyi olan bir şeyi söylemekten kendini alabilmek için sol elini boğazına götürdü.

– Her sene koleje on iki *pengö* veriyordu; on altı yaşımdan itibaren ben yararlandım o paradan. Bundan hiç bahsetmedi mi size?

Genç kız başını olumsuz anlamda salladı.

– O parayı getirdiği günlerden birinde onu gördüm. O zamanlar daha çevikti, sanki teşekkür etmek için kendisini yakalamalarından korkuyormuş gibi, kar yığınlarına rağmen hızlı hızlı yürüyordu Bağışçı Meydanı'nda. Hâlâ konuşmak istemiyor musunuz benimle?

Genç asker katılığını kaybediyordu; yüz hatları bir çocuğunkiler gibi yumuşadı.

– Annem ona her ay üç *pengö* cep harçlığı verirdi. O da birini bana verir, birini pazar günleri kendine gazete almak için saklar-

dı, zira bu okumalardan çok hoşlanırdı. Üçüncünün nereye gittiğini asla öğrenemedim. Demek senin için bir kenara ayırıyormuş.

Gayet doğal bir şekilde, bir kardeş gibi sen diye hitap ediyordu ona.

– Gel, dedi Antal.

Iza okula kabul edildiğinde ders yılı çoktan başlamış, zaten epeyce ders kaçırmıştı, bir tanesini daha kaçırsa da olurdu. Birer kahve içecekler, sonra da sigaralarını tüttüre tüttüre Korulukta dolaşacaklardı biraz. Antal onu saat on ikiyle bir arasındaki fizik dersine bırakacak ve o gün için bu kadarı yeterli olacaktı. İlk kadavra parçalama seansı da dahil olmak üzere her yerde eşlik edecekti ona.

Iza uysalca ders programını kapatıp Antal'i takip etti. Delikanlıdan biraz daha uzun boylu ve çok esmerdi, teninde ve saçlarında hiçbir ışıltı yoktu, Biedermeier tarzı portrelerdeki çocukları andırıyordu.

Birer parça turta yediler; Iza sunulan şampanyaymış gibi ağzını zevkle şapırdatarak madensuyu içti. Antal'in sigara teklifini geri çevirdi, ama çikolatalı şekerlemeyi kabul etti, Koruluğa doğru yol alırlarken ambalaj kâğıdını açmaya koyuldu.

Önceki günlerin rutubeti yerini beklenmedik bir sıcak dalgasına bırakmıştı. Masmavi göğün altındaki meşe ve kavakların dallarında tek bir yaprak bile kımıldamıyordu. Büyük Ova'ya kondurulmuş yapay tepeciğin eteğinde, yine suni bir dere kıvrımlar çiziyordu. Iza köprünün korkuluk duvarına oturdu. Çantasını elinden bırakıp yere eğildi, birkaç taş topladı, havuzun sakin suyunda yüzen sazanlara nişan aldı.

– Pazar günü size geleceğim, dedi Antal.

Iza buna razı oldu.

– Dekker'in seni bana emanet ettiğini unutma. (Kızın tenin-den ve saçlarından duygulandırıcı bir sabun kokusu yayılıyordu.) Dekker büyük ve iyi bir adamdır. Onun söylediği her şeyi dinle.

Bir yığın salakça şakaya maruz kalacak diye düşünüyordu Antal, kendi çaylaklık günlerini hatırlayarak. Onu nasıl korumalı? Öğrenci Birliğindeki geri zekâlıların ona savaşın neredeyse ka-

zanıldığını, ülkenin pek yakında Adriyatik'ten Karpatlar'a uzanan eski sınırlarına yeniden kavuşacağını anlatarak, savaşçı vatanseverliklerinin simgesi olan turna tüyünü onun öğrenci başlığına da takmalarını nasıl engellemeli? Çikolatayı tutan eli yakaladı.

– Sakın politika yapma.

Asker anında yeniden belirdi ve şekerlemenin kalaylı kâğıdı onları iki tarafı keskin bir kılıç gibi ayırdı. Bileğini kurtaran Iza çikolatayı balıklara attı, korkuluktan yere atlayıp çantasını aldı ve merkez binaya doğru yürümeye başladı. Tek kelime etmeden. Koruluğun sınırına varınca durdu ve sözlerinin etkisini artırmak için gözlerini genç adamınkilere dikerek, yaşadığı müddetçe politikayla ilgileneceğini bildirdi.

Antal'in aklından bu kızla evlenmek gibi çılgınca bir düşünce geçti.

3

1948'de, pırıl pırıl, rüzgârlı bir ağustos günü evlendi onunla. Yedi yıldır fikirlerini bildiği, derslerde, sınavlarda, hastaların ve can çekişenlerin başında hünerine şahit olduğu bir genç kızla hayatını birleştirdiğini düşünmekten büyük bir sevinç duyuyordu.

Onunla dans etmişti; karanlık çökünce kamu binalarına veya panolara, satılık kanarya ya da Alman kurdu ilanları arasına yapıştırdığı bildirileri ona veren kendisiydi. Onu fiziksel olarak arzuladığını, ama aynı zamanda gerçek bir entelektüel ilgi de duyduğunu saptamaktan zevk alıyordu; Iza'yı kendisine verdiği her şey için beğeniyordu.

Ve nihayet onu sorunsuz sevebilmek ne büyük bir sevinç kaynağıydı!

İlk günden itibaren bastırmaya, kardeşçe ve koruyucu bir tavra dönüştürmeye çalıştığı şiddetli bir istek duymuştu ona. O ergen vücut karşısında gerçek duygularının yüzeye çıkmasına izin verdiğinde alnına kadar kızarıyordu; Iza ilk sarılışlarına karşılık verdiğinde genç kızın ateşli dişiliğine pek şaşırdı. Ama o Ul-

la değildi, onu çekip kulübün boş salonundaki bilardo masasına ya da çamlığın yosunları üzerine yatırması söz konusu bile olamazdı. Birbirlerinden güçlükle uzak duruyorlardı ve ihtiyatlı davranma mecburiyeti dengelerini bozuyordu; zayıflıyor, asabileşiyorlardı; Dekker'in bürosu onlar için çok güzel bir sığınak olmuştu. Yıllardır dul olan ve kızının vakitsiz ölümünden beri dünyevi işlerden elini ayağını tamamen çekmiş bulunan profesör, artık mesleğinden ve öğrencilerinden başka bir şeyle ilgilenmiyor, her yola başvurarak talebelerini bu manasız savaştan uzak tutmaya, onlara Macaristan'ın dünyadaki gerçek yeri hakkında doğru bir fikir vermeye çabalıyordu. Hastanede bulunduğu saatler hiç belli olmasa da, fakültedeki bürosuna belli bir zaman çizelgesine göre uğruyordu. Böylece kolaylaştırmakta olduğu buluşmalardan asla kuşkulanmadı; iki genci bilimsel yönelimleri temelinde düşünüyordu: İyice bağlanmış olduğu Antal dahiliyede çok başarılıydı; Iza ise hemen romatolojiye ilgi göstermişti.

Onları mahalli şairin heykeli dibinde öpüşürken gördüğünde içtenlikle sevindi. Drahomayı o sağladı: Iza için nikâh ertesi başlayacağı ücretli bir iş ayarlamıştı. Şahit olarak hazır bulunduğu belediyedeki formalitelerden sonra yeni evlileri lokantaya götürmek istedi. Antal, Iza'nın ana babasını bu kutlamadan mahrum bırakamayacakları cevabını verdi. Dolayısıyla Szöcs'lerin evine gittiler; itibarı daha yeni iade edilmiş olan Vince, üzerindeki yepyeni mavi takım elbiseyle bir baş uzamış gibi görünüyordu. O herkese içki dağıtırken, karısı da hem ağlayıp hem gülerek yemek servisi yapıyordu. Dekker yemekten sonra izin istedi, giderken de yeni evlilere bir haftadan önce hastanede kesinlikle görünmemelerini buyurmayı ihmal etmedi.

Seyahate çıkmalarına rahatlıkla yetecek kadar paraları vardı, ayrıca sağlık emekçileri sendikası onlara bir dağ pansiyonunda oda teklif ediyordu. Ama bu rahatlık ve sendikanın inceliği onları neredeyse şaşırttı ve teklifi reddettiler. Iza balayı seyahatinin bir burjuva kalıntısı olduğunu söyledi; Antal ise nihayet bir yuva, yaşlı Szöcs'lerin şahsında bir anne ve baba bulduğu için ziyadesiyle mutlu olduğunu düşünüyordu.

Yaşlı kadın müteredditbir edayla başını sallıyordu. Bunu ifade etmeye çekinse de kendi çatısı altında gerçekleşecek bir cinsel eylem düşüncesinden biraz rahatsız oluyordu. Vince'ye gelince, o bir Budapeşte seyahatinden yanaydı. Yanında küçük ve çekingen adımlarla yürüyen genç karısıyla başkentte kurumla gezinirkenki hali canlanıyordu gözünde. Kendini büyük şehrin sırlarına ermiş hissetmek, caddeleri, anıtları tanımak, kavşaklarda eşinin koluna girmek harikaydı. Rehberlik eden, yolu yordamı bilen kişi olma duygusunu Antal'in de tatmasını istiyordu. Ama Iza rehberlik edilecek kadınlardan değildi. Budapeşte'de işin içinden Antal'den daha çabuk çıkacağına şüphe yoktu. O akşam özellikle güzeldi; aşk ve inanç yüzünü aydınlatıyordu. Salonda gidip gelirken babası onu bakışlarıyla izliyor, hareketlerindeki güveni, onu bir hale gibi saran dinginliği hayranlıkla seyrediyordu. Ve kendisiyle alay etti: Eski zaman gelinlerinin ve damatlarının naifliğinde, ürkekliklerinde özleyecek ne vardı? Genç nesil zorlu sınavlardan geçmişti, gençler evlendikleri için heyecanlanmıyorlardı. Yine de Iza'nın böyle bir günde bu denli sakin olması onu tedirgin ediyordu.

Yıllar sonra, yine böyle güneşli bir sabah, aynı sert rüzgâr sokakları süpürürken, Antal iki bavulunu hazırlayacak ve Iza giriş kapısını onun ardından kapatıp artık gereksiz hale gelen dördüncü çift anahtarı çiviye asacaktı. Düğün günündeki kadar sakin bir şekilde. Vince neredeyse kızının ağladığını görmek isteyecek, ama o ağlamayacaktı. Başına bir örtü bağlayıp derhal yatak odalarının düzenini değiştirmeye koyulacak, Antal'in boşalttığı rafların özenle tozunu alacaktı. Vince faraşı taşımak bahanesiyle onun peşinden ayrılmayacaktı. Kızı yatağın önündeki halıyı rulo yapmak için dizlerinin üzerine çöktüğünde, ona yukarıdan bakınca, çocukluğundaki boyuna geri döndüğü hissine kapılacak ve onun yeniden çocukça bir davranışta bulunarak gözyaşlarına kavuştuğunu görmek için hiç olmadığı kadar büyük bir istek duyacaktı...

Iza küçük bir kızken, düştüğü, fincanını kırdığı ya da korktuğu zaman, bütün küçük kızlar gibi ağlardı. O küçük kıza ne ol-

muştu? Herkesin iyiliği için, Antal'in gidişinin bir dram haline gelmemesi daha doğruydu. Olay evin havasında, kış günü açık pencereden giren soğuk bir esinti hissi dışında pek bir değişiklik yaratmamıştı. Boşanma talebi Iza'dan gelmiş olsaydı babası onun kayıtsızlığını anlardı; ama kararı Antal almış, Iza sadece razı olmuştu.

Antal'in evlenmek için yaratılmış olduğunu, yuva sıcaklığını bir ilişkinin romantizmine bin kere tercih ettiğini anlaması uzun zaman almamıştı. Ve kurmayı umduğu aile karısına olan bağlılığını güçlendirecekti. Neredeyse her konuyu konuşabildiği samimi arkadaşları vardı; bununla birlikte, Dorozs'dan bahsettiği yegâne kişi Iza'ydı.

Dorozs onun sırrıydı; güttüğü amacı zamanından önce duyurarak tehlikeye atmak istemiyordu. İhtiyar Berczes'i ve çocukluğunun sıcak su kaynağını yeniden görmeyi düşünüyordu. Eskiden yapıldığı gibi yaşlı adamın sırtına bir bıçak saplamak veya onu mahkemelerde süründürmek için değil. Fakat o şahsiyet, onun fıçıları ve arabaları Antal'in gözünde dayanılmaz bir çağdışılık örneğiydi. Kaynağın daha rasyonel bir şekilde işletilmesi gerekmiyor muydu? Orayı Berczes'in elinden almak, "fıçıcı"ların cesaret ve becerikliliğinin hakkını vermek düşüncesi uykularını kaçırıyordu; ne ölülere yeniden hayat verilebilir ne de kurbanlar hakkaniyetle tazmin edilebilirdi, ama Dorozs'un geleceği güven altına alınabilirdi. Antal amacına tek başına ulaşamazdı, o küçük kasabayı bir kaplıca şehrine dönüştürmek için devletin yardımı gerekecekti; hayatta hiçbir şey Iza'yla böyle bir girişimin koşullarını ve geleceğini tartışmak kadar rahatlatmıyordu onu.

Aşklarının ilk yıllarından beri her hafta Dorozs'a gidiyorlardı. Iza köhne tesisi dolaşıyor, tahlil etmek üzere su numuneleri alıyordu. Antal eskiden tanıdığı "fıçıcı"ların hemen hiçbirini bulamamıştı; babaların yerini oğullar almıştı, Daniel Berczes'in hizmetinde pek uzun yaşanmıyordu. Akşamları Vince'nin evinde, Iza'nın güzel başı Dorozs haritasının, sosyal kurumlara ya da bakanlığa hitaben birlikte kaleme aldıkları dilekçelerin üzerine eğiliyordu. Antal onunla birlikte başaracak ve binlerce hastanın şifa

bulması babasının mezarına bırakılan çelenklerin en güzeli olacaktı. İlk kez bir içgüdü gece ona Iza'nın kolunu bıraktırdığında –o kolu her zaman bağrına basardı, uykuda bile– gözünün önünde ortak projelerinin üzerine eğilmiş o baş belirmişti bir an; az kalsın korkudan bağıracaktı, zira içinden bir ses bu kadını terk etmesini fısıldıyordu. Ruhunda biri her şeyi Iza'yla paylaşan, diğeri birinciye güvenmeyen ve durmadan onu gözetleyen iki varlık çatışıyordu.

Iza daha önce hiç Dorozs için mücadele ettikleri dönemdeki kadar neşeli ve coşkulu görünmemişti. Şen şakrak bir halde sabahtan akşama kadar şarkılar söylüyor, yaşlı annesi tavanın sapını şekilsizleşmiş parmaklarının arasından kaçırıp krepi yere yapıştırdığında, Dorozs'un romatizmasını iyileştireceğini söyleyerek onu teselli ediyordu. Bir bürodan ötekine koşuyor, Budapeşte'de Antal'e eşlik ediyor, onun Dorozs'daki insanları, başkentteki uzmanları ve siyasi sorumluları dürtüklemesine yardımcı oluyordu. Kamulaştırmaya dair karar alındığı sırada Sağlık Bakanlığında Dorozs'u duymayan tek bir sosyal kurum kalmamıştı ve orada bir kaplıca tesisinin kurulması Devlet Tekeli'nin ilk yatırımlarından biri oldu.

İnşaat başladığında çoktan evlenmişlerdi. Temel atma töreni arifesinde Iza erkenden yatmış, ertesi gün de geç vakte kadar uyumuştu. Uyanınca, "Bak, ne kadar güçlüyüm!" dedi, her sabahki gibi elini alıp kendi yüzüne götüren kocasına. Gözlerini açmadan gerindi ve bedeni örtünün altında kasıldı. Oysa bu zayıf vücudun, bu hafif elin Dorozs için mücadele etmeye uygun olmadığı sanılıyordu. Antal karısının ağzından çıkan her lafı pek doğal olmayan bir dikkatle tarttığını fark etti ve bundan ürktü.

Anne kapıya vurdu. Bir defacık olsun kahvaltılarını yatağa getirmesini kabul ederler miydi? Az önce gazetede Dorozs'da ülkenin en büyük kaplıca tesisinin kurulmaya başladığını okumuştu, bu haber bir kutlamayı hak ediyordu. Ah! Orası sözümona kaplıca merkezi olan o ücra Szentmáté'den de, oradaki, Emma Teyze'yle şiddetli bir soğuk algınlığına yakalandıkları, soğuk karo döşemeli korkunç otelden de farklı bir yer olacaktı. Iza yatakta

doğrulup tepsiyi dizlerinin üzerine aldı. Annesi ona domuz yağı kızartmıştı, buna bayılırdı.

– Geçmişi biraz daha az, mutfaktan domuz yağını kaldırmayı biraz daha çok düşünsen iyi olur, dedi Iza. (Babasının hassas midesi için fazla ağır bir yiyecekti bu.) Görünce dayanamayıp yediğini iyi biliyorsun.

Yaşlı kadın yavaşça dışarı çıktı. Iza ekmeğini küçük küçük doğrayıp erimiş domuz yağına bandı, ta ki sahanda hiç yağ kalmayana kadar.

– Beni seviyor musun? diye sordu Antal.

Bu soruyu kendine rağmen sormuştu sanki. Iza hafif bir tebessümle karşılık verdi; oysa fırtına yaklaşıyor, Antal bunu hissediyordu. Iza'yı seviyordu, Vince'yi ve ihtiyar kadını seviyordu. Kararını verdiği gece kalbi öyle kuvvetli çarpıyordu ki, neredeyse boğulacaktı.

Kendi çatıları altında geçirdikleri yıllar içinde, Iza'nın anne ve babasının yeni evlileri yorgun, bazen sinirli, kimi zaman da keyifsiz gördükleri olmuştu: Hâlâ Dekker'in yanında çalışan Antal ve artık romatolog olan Iza, hastaların ölümüne kayıtsız kalamıyor, bunun üzüntüsünü çekiyorlardı; ihtiyarlar onları, kol kola girmiş vaziyette Noel ağacının önünde dikilip iç içe geçmiş kutuları teker teker açarak çocukların hediyesini en küçüğünde bulan anne ve babayı dikkatle izlerken görmüşler, birlikte şarkı söylerken, bir konferans ya da sınav arifesinde birbirlerine sorular sorarken, sohbet ederken duymuşlardı. Ama münakaşa ettiklerine asla şahit olmamışlardı. İkisi de kıskançlık nedir bilmiyordu, aralarında mutlak bir güven hüküm sürüyordu. Yargıç ve karısı hem kendi mutlu evliliklerinin hem de kızlarının başarılı evliliğinin ortasında, adeta ikili bir koruma altında yaşıyorlardı.

Yaşlı çift, boşanmadan önceki birkaç ay boyunca gençleri barıştırmayı denemenin gerekip gerekmediğini bilemedi. Neticede bundan vazgeçtiler. Iza ne yeniyetmeliğinde ne de fark edilmeden ailenin reisi haline geldiğinde akıl sormuştu onlara. Üzüntülerini ondan saklayamadılar: Antal'in gitmesiyle hayatlarının bir dönemi ebediyen son buluyordu. Sorun Iza'nın çocukluğu muy-

du? Evlenmesine rağmen yanlarında yaşayan, yanlarında banyo yapan, saçlarını yıkayan, terliklerini ve sabahlığını giyen çocukları olarak kalmıştı. İşinden ayrılıp başka bir göreve başlamak üzere Budapeşte'ye gideceğini bildirdiği vakit ikisi de şaşırmadı. Budapeşte'ye gidiyorsa mutlaka bir nedeni vardı. Yine de gidişini, onu almaya gelen taksi tarafından kaçırılıp götürülüşünü görmek pek zor oldu. Bu acı karşısında dayanışmak için eşikte birbirlerine destek oldular. Bir gün hayat da aynı şekilde bırakıp gidecek bizi, diye düşündü Vince. Tıpkı böyle, arkasına bile bakmadan. Onun da böyle sessizce, zamanını önceden söylemeden çekip gitmesini isterdim.

Antal yakın zamana kadar anne babanın birörnek yataklarının bulunduğu yerde duran divanda yatarken, kızından çok yaşlı kadını düşünüyordu şimdi. Ve belki onun da bunu bildiği düşüncesiyle ürperdi. Yaşlı kadın nasıl dayanıyordu buna? Antal öz annesini hatırlamıyordu ve büyükannesinin kırışıklıklarında mutsuzluk, güvensizlik ve endişeden başka bir şey okumamıştı. Müzelerde bulunan tablolardaki gibi huzurlu ve güleç bir anne yüzünü bu evde keşfetmişti. O cahil kadının zekâsında, hiç eksilmeyen gayretinde, doğal neşesinde Iza'nın kısmen sahip olduğu özellikleri keşfetmek ne büyük bir zevkti. Yorulmak bilmez ellerinin becerikliliği, yaşlı beyninin kurnazlığı, cömert bir yardımlaşma kaynağı olan meraklılığındaki iyi niyeti! Onu yeniden görmek isterdim diye göğüs geçiriyordu Antal; ama yaşlı kadın onun ne arkadaşlığını ne de yardımını ister gibiydi.

Vince'nin mezar taşını sipariş sorumluluğunu Gica'ya vermişti. Papazların terzisi bu görevden, plan ve faturaları Budapeşte'ye göndermekten, mezar taşına yazılacaklar hakkında fikir vermekten az gurur duymuyordu.

Kolman, gazete satıcısı ve öğretmen hanım Bayan Szöcs'ten ikişer mektup almışlardı; Antal'e hiçbir şey göndermemişti. Aslında daha sonra, sanki mektuplaşmak onu fazla yoruyormuş ya da artık anlatacak bir şeyi kalmamış gibi kimseye yazmaz olmuştu. Mezar taşının yerine yerleştirileceği gün Iza buraya gelmez

herhalde diye düşünüyordu Antal, ama annesi mutlaka hazır bulunacaktır. Yaşlı kadına kendi evinde kalmasını teklif etmek istiyor, ama reddedilmekten korkuyordu.

Elini bir dergiye uzattı; yatakta okumayı seviyordu. Eve taşınmadan önce duvarları boyatmıştı; çiçek demetleri ve denizanası biçimindeki yaldızlı motifler kat kat boya altında kaybolmuştu, şimdi odalar daha geniş görünüyordu. Zaten Antal ne karşılaştırmaya ne de hatırlamaya çalışıyordu artık. Yaptığı düzenlemeler ve yeni mobilyalar Lidia'yla birlikte hazırladıkları plana uygundu; bahçenin çiçekleri Lidia ya da hastanedeki hastalar için buketler hazırlamaya yarıyordu. Genç kız onun için serin bir su gibiydi. Kaynaktan çıkan soğuk bir suyun görüntüsü gelip çocukluğunun kaplıca cehenneminden hafızasında kalan görüntünün üzerine binerek onu bulandırdığında, doktor çıkalı çok olmuştu. Elini pınarın buz gibi, devingen kütlesine daldırdığında öyle bir şaşkınlığa kapılmış, öyle heyecanlanmıştı ki, dikkat etmediği için parmakları uyuşmuştu. Pınarın taşlarının yosundan sakalları vardı, çalılıklarla taçlanmışlardı ve dalların arasından naif bir kuş onu dikizliyordu. Lidia'yı her düşündüğünde gözünün önüne değirmen çarkının altından sıçrayan o kaynak suyunun görüntüsü geliyordu.

Fazlasıyla ağır akşam havası yağmur vaat ediyordu. Kapitány bahçede nefes nefese cirit atıyordu. Yaşlı kadın eskiden onun böyle dönüp durmasına uzun süre dayanamaz, sonunda pes edip kapıyı açardı. Iza hayvanı kulaklarından yakalayarak, "Bu tavşandan yahni mi yapacaksın bize, yoksa pate mi?" diye şaka yapardı.

Kapitány, onu sımsıkı ama ustalıkla, canını acıtmadan tutan parmaklar arasında umutsuzca debelenirdi. Herkes gözlerini Iza'nın bakışlarından kaçırırdı. Haklıydı elbette. Görece temiz ve akıllı olsa da, evde tavşan beslemek budalalıktı.

Evet ya! Tavşanlar sonunda yahni veya pate olmak için yaratılmıştı, insanlar şu ya da bu olmak için, Dorozs bir kaplıca istasyonu haline gelmek, Vince'nin mezarı bir taşa sahip olmak, yaşlı kadın Budapeşte'deki bir apartman dairesinde oturmak için vardı. Iza herkese özen gösterirdi, olur da birini unutursa asla

kendinden başkası olmazdı bu. Önceki gün biri, Antal'in yanında, Iza'yla yazar Domokos'un söz konusu olduğu bir cümlenin ortasında durmuştu. Antal bu vesileyle eski eşinin özel yaşamına ne kadar ilgisiz olduğunu saptama imkânı bulmuştu. Eğer bir yürek sancısı hissettiyse, bu daha ziyade yeteneğini takdir ettiği Domokos'u düşündüğü içindi. Kaygıyla, işi evliliğe kadar vardırmaz umarım, diye düşündü.

Dışarıda Kapitány hâlâ inleyip duruyordu. Vince'nin frenkmenekşelerinden ve çöğenlerinden yayılan koku pencereden içeri giriyordu. Iza'nın hayaleti artık evde görünmüyordu, ama Antal ara sıra Vince'den veya yaşlı kadından mesaj alıyordu; bu yüzden yatağından kalktı, terliklerine sövüp saydı ve orada olsalar onların da yapacağı gibi Kapitány'ye kapıyı açtı.

4

Yaşlı kadın gitgide daha az mektup alıyor ve buna şaşırmıyordu: Zaten o da Gica dışında mektup yazanlara cevap vermiyordu artık. Kolman onun suskunluğuna kırılıyordu kuşkusuz. Her türlü konfora sahip olunca insan tembelleşiyor, diye düşünüyordu mutlaka. Gazete satıcısı da, Iza olsa cevap yazardı, o asla kibirli biri olmadı, diye. Ki bu doğruydu. Iza yazardı onlara, bir kâğıdın üzerindeki birkaç satırdan hiçbir zarar gelmezdi ve Iza'nın arkasında tedavi edilmemiş sıyrıklar bırakma alışkanlığı yoktu.

Ne yazacaktı eski dostlarına? Halihazırdaki yaşantısını, çevresini saran insan ve eşyaları, Terez'i, uçsuz bucaksız metropolde kendine gürültülü bir yol açan tramvayı, günlerin tekdüzeliğini nasıl anlatacaktı? Çene çalmak için giderek daha sık, Iza'nın yokluğunda bile kendisini görmeye gelen Domokos'tan nasıl bahsedecekti? Gerçeğin yarısını yazmak övüngenlik, konfor ve güvenliğinin arkasında saklanarak varlığını belli etmeyen diğer yarının ortaya çıkmasına izin vermekse başka bir çarpıtma olurdu. Doğduğu şehirden kesin olarak kopmuştu.

Mutfak penceresi ufacık bir havalandırma boşluğuna açılıyordu; oradan bakınca, bakışları karşı mutfağın buzlu camlarının donukluğuyla karşılaşıyordu. Bir tramvay biletçisinin eşi olan komşu kadın pencereyi açtığında yaşlı kadın ona selam verip akşam için ne yemek yaptığını soruyordu. Yuvarlak yüzlü sarışın kadın genellikle şarkı söylüyor, tıpatıp Iza'nınkilere benzeyen elektrikli aletleri prize takıp çıkarıyordu.

Bu tür aletlerden korkan ihtiyar kadın buzdolabını onlardan ayırmıştı. Emaye sacdan çıkan uğultu bir hayvanın sesini andırıyordu. İlkin bundan ürkmüş, ama sonunda makinenin kendisiyle konuştuğunu, onunla arkadaşlık ettiğini düşünmeye başlamıştı. Sızlanıp duran bu buzdolabı, kuşkusuz sahip olduğu son evcil hayvanın hatırası dolayısıyla, gözüne bembeyaz, kocaman bir tavşan gibi görünüyordu. Bir gün iç raflara kompostonun suyu döküldü. Yaşlı kadın süngerle silmek istedi. Iza'nın beti benzi attı:

– Sevgili anneciğim, bu bir buz kutusu değil! Dikkatli ol, içine ıslak bez sokma, elektrik çarpabilir. Komposto dökülduyse döküldü, ne önemi var?!

Bu hadiseden sonra, aletle her türlü dostane alışverişi kesti. Nasıl çalıştığını bilmek isterdi, ama Iza'nın bunu açıklayacak zamanı yoktu, biletçinin karısına sormaya da cesaret edemedi. Artık koca tavşanın karnına samimi hareketler yapmıyor, yanına oturup motorun güven verici uğultusuyla sallanmakla yetiniyordu.

Domokos'la ilgili niyetleri konusunda Iza'ya soru sormaktan çekiniyordu. Evlilik projesinin hoşuna gidip gitmeyeceğini de bilmiyordu zaten. Yazarın ilk ziyaretleri sırasında onu ziyadesiyle rahatsız eden durumu meşrulaştırmalarını tercih ederdi; ama sonra bunu da umursamaz olmuştu. Artık eski dostlarından hiçbiriyle görüşmediği için kimse gelip eleştiride bulunmuyor, onun da içi rahat ediyordu: Neticede bunda bir kötülük yoktu, Budapeşte'de bu işler taşradakinden farklı yürüyordu kuşkusuz. Domokos yaşlı kadına sempati duyuyordu, ihtiyar mesleğine güvensizlik göstermese ilişkileri sıcak bir hal alacaktı. Fakat Emma Teyze ona bu tür insanların içki içtiklerini, er ya da geç kötü yola saptıklarını söylemişti. Görünüşe göre Domokos'un düzenli

bir işi yoktu. Iza'nın onun için para kazanması mı gerekecekti? Gerçi o ne karışıyordu ki? Ona fikrini soran yoktu zaten. Pencereden seslenerek, çok yumurta gerektirmeyen bir pasta tarifi bilip bilmediğini soran biletçinin karısı hariç kimse. Birine tavsiyede bulunma zevkini tatmayalı uzun zaman geçmişti; küçük Iza'nın gözlerinin aşırı bir istekle parlamasına yol açacak kadar leziz olan o savaş dönemi pastasının tarifini hatırlamaya çalıştı. Ucuza çıkmasına rağmen insanı tok tutan bir tatlıydı.

Komşusunun neşeli yüzünü görünce gerçek bir sevinç duyuyordu. Yalnızca mesleğinin –o da kocası gibi tramvay biletçisiydi– onu ev işlerinden fazla sık alıkoymasına üzülüyordu. Onu sorgulamaya, ona dünyada olup bitenleri sormaya cesaret edebiliyordu. Vince'nin ölümünden beri olayları izleyemez olmuştu. Aslında politika onu hiçbir zaman ilgilendirmemişti, ama kocası ona sık sık gazete okuduğu için sonunda yönünü buluyordu. Şimdiyse işaret noktalarından tamamen yoksundu; bununla birlikte, başkentte yaşamaya başladığından beri bazı sosyal kategorilerin yaşamının değişmiş olduğunu az çok kestirebiliyordu.

Eskiden, en çok küçük insanları, esnafı, zanaatkârları, postacıyı tanırdı; bir tamir işi için evine gelenler dışında asla bir işçiye yaklaşmamıştı. Eve tamire gelenler de çevre köylerin yerlileriydi ve koyu bir köylü aksanıyla konuşurlardı. Budapeşte'de paydos saatinde bir fabrikanın yakınından geçtiği zamanlar hariç, işçileri şehrin diğer sakinlerinden ayırmakta zorlanıyordu; o zaman, tramvayın camından insanları bakışlarıyla takip ediyor ve onları sorguya çekmek için duramadığına yanıyordu. Ama öz kızı Iza'nın bile annesine ayıracak vakti yokken kim kulak verirdi ona?

Sonunda camın öteki tarafında olup bitenlere bakmaz oldu. Kendisi ve anıları dışında hiçbir şey ilgilendirmiyordu onu artık. Zamanla Domokos'un ziyaretlerinden de sıkılmaya başladı. Domokos, sanki çocukmuş gibi ona kuru pasta ve şekerlemeler getiriyor, ayaklarının altına bir tabure itiyordu, eskiden bitmek bilmez sorular sormak üzere yanına sokulduğunda küçük Iza da aynı şeyi yaptığı için bu hareket ona daha da çekilmez geliyordu.

Yazar onu geçmiş hakkında bıkıp usanmadan sorguluyor, ama onun karşılık olarak sorduğu soruları dinlemiyordu. Yaşlı kadın adamın ikram ettiği güzel şeftaliler ve üzerine rom döktüğü kavunlar sayesinde yutturduğunu sandığı bu sorgulardan tiksiniyordu. Eski yaşamından acı ve kızgınlıkla söz ediyordu, çünkü o dönemde ona her zaman ihtiyaç duyan kişiler artık uzaktaydı: Vince ölmüş, Iza değişmişti. Domokos ona eski siyasi olayları hatırlatmaya çalışıyordu; bir defasında yaşlı kadının aklından, yazara cevap vererek kendisinin de onun için çalıştığı düşüncesi geçti. Sonra bu düşüncesinden ötürü kızardı.

Yetmiş altıncı yaş gününde Domokos'u düşman belledi. Iza akşamı hep birlikte tombala oynayarak geçireceklerine söz vermişti. Bol bol boş vakti olan annesi, kazananlara ödül olarak vermek üzere ufak tefek şeyler satın alacaktı. Eskiden salon oyunlarını pek severlerdi; Vince hile yapardı, kaybetmeye tahammülü olmayan Iza'nın kazanmasını sağlamak için kendisi de yapardı. Şans eseri, taşınırken tombala takımı da Budapeşte'ye gelmişti. Hem eğlenceli hem de beklenmedik şeyler bulmak için neşeyle pazarları ve tütüncü dükkânlarını dolaştı.

Sabah Iza onu, vaktiyle yaş günlerinin vazgeçilmez parçası olan çocuksu şiiri okuyarak uyandırdı. Terez çiçek getirdi. Gün içinde komşu kadın ona mutfağını açtı: Konuklarını yüzünün akıyla ağırlamak isteyen, ama her tarafı dağıtarak kızının canını sıkmaktan çekinen yaşlı kadın, kuru pastalarını biletçinin evinde hazırlamak için gereken düzenlemeleri yapmıştı. Komşu onu herhangi bir uyarıda bulunmadan ilgiyle izledi, sadece fırının nasıl çalıştığını açıklamakla yetindi. Yaşlı kadın tükettiği elektrik dolayısıyla borcunun ne kadar olduğunu sorunca da güldü. Kapıdan çıkarken heyecandan yere birkaç bisküvi düşüren yaşlı kadını sarılıp öptüğünde onun biraz dalgın bakan gözlerinde yaşlar olduğunu fark etti.

Domokos parlak kâğıda sarılı kocaman bir paketle soluk soluğa çıkageldi. Paketi masanın üstüne bırakıp Iza'yla bir şeyler konuştu. Iza annesinin yanına gelmekte gecikmedi: Domokos Margit Adası konseri için üç tane bilet ele geçirmişti. Orkestrayı

meşhur Feltrini yönetiyordu. Yüksek mevkideki bir dost lütfetmemiş olsa asla yer bulamazlardı. Vakit kaybetmeden giyinmesi icap ediyordu, onu müzik dinlemeye götüreceklerdi, muhteşem bir akşam olacaktı.

– Bu durumda, aile toplantısı gerçekleşemeyecek tabii. Ama olsun güzelim, böylece daha az yorulacaksın – Ah! Bu kuru pastalar bir harika! Aslına bakarsan, Domokos sana tombalayı unutturacak bir hediye getirdi. Elini çabuk tut, taksi beş dakikaya kadar gelecek!

Iza cevap beklemeden giyinmeye koşarken, Domokos içinde kem gözlü bir kuşun durduğu kafesin ambalajını açıyordu. Yazar, yaşlı kadının haşin bakışlarına bir süre karşılık verdikten sonra, şaşırmış bir halde omuz silkip sigara içmek için dışarı çıktı.

Yaşlı kadın sinek konmasın diye sofranın üzerine bir bez örttü. (Budapeşte'de yoktu, ama o yazları sinek olmasına alışmıştı; haziran ayından itibaren avizeye bir sinek kâğıdı asardı.) Dolaptan siyah elbisesini çıkardı.

– Bu akşam seni yalnız bırakamayız, daha neler! Mavi gözlü güzel annemi herkese göstermek istiyorum.

Kimse pastalarından yemek istemiyordu. Bütün öğleden sonra hamur yoğurmaktan bilekleri ağrıyordu. İşte sana arkadaş, diye düşündü, gözlerini sert bakışlı kuşa dikip elbisesinin düğmelerini güçlükle iliklerken. Pek ağırbaşlı görünen, çizme topuklu siyah ayakkabılarına ağlamadan bakamıyordu: Vince'yi mezarlığa götürürken ayaklarında onlar vardı. İşte arkadaşım, işte konuşacak biri. Iza'nın kapıları çarptığını, Domokos'un acele etmesi için ona yalvardığını duyuyordu. Nefes nefese taksiye bindiler.

Margit Adasında kalabalık vardı; açık hava tiyatrosunun sandalyelerinde üşüyordu insan. Kulağına açıklamalar fısıldayan Vince yanında olmadığı için artık klasik müzikten hoşlanmıyordu; Vince bir Händel parçasından gümüş şamdanlar altında, ipekler giymiş, tüylerle kaplı siluetler var ederdi; çalan Wagner olduğunda bir orman fırtınada eğilip bükülür, dalgalar rüzgârda koştururdu. Vince olmayınca hayal de yoktu. Müziği duymadan dinliyor, Domokos'un Iza'nın elini avucunun içine aldığını görü-

yordu. Ara sıra, izlediğinden zevk alma inceliğini göstereceği umularak gösteriye götürülen bir çocuğa yapıldığı gibi, ona bir göz atmak için sonsuz mutluluklarından sıyrılıyorlardı.

Kuru pastalarını, arayıp özel bir dükkânda bulduğu likörü, kendininkini Antal'e bırakmış olduğu, Iza'nın ağır kristal takımından da hoşlanmadığı için yeni satın aldığı bardak takımını düşünüyordu. Tüm bunlar boş yere koruyucu örtünün altında bekliyordu. Onun titrediğini gören Domokos, ceketini çıkarıp omuzlarına örttü. Çevrelerindeki insanlar sempatiyle gülümsediler; yaşlı kadın kızının gözlerinde Antal zamanında sık sık parlayan ışığı gördü. Senin de iyi biri olman mümkün mü? İşte Iza'nın gözlerinde okuduğunu sandığı şey buydu; seyirciler ise şöyle düşünüyor olmalıydı: Şu yazar ne kadar da nazik bir adam! Doğrusu, hiçbir şeyden çekinmiyor, soğuktan titreyen yaşlı bir hanıma ceketini vermek için bir konserde gömlekle kalmaktan bile. Herkes memnundu, aile de izleyiciler de.

Beethoven ezgileri kuşlar gibi kanatlanıp ağaçların tepelerine kadar yükseldi. Fazla kuvvetli çalıyorlar diye düşündü yaşlı kadın. Vince olsa ona açıklardı: "Bak dinle Etelka, dünyayla, gökle, Tanrı'yla kavga ediyor."

Konserin sonunda Domokos önden gitti; gömleği uzakta beyaz bir leke oluşturuyordu. Iza susuyordu, babası gibi heyecanlanmıştı, yumuşamış yüzünde dudakları seğiriyordu. Domokos muzaffer bir edayla geri geldi: Bir taksi bulmuştu. Anne ve kızı arka koltuğa oturtup şoförün yanına yerleşti.

Onu aniden arabadan atıverseler ne yapardı? Eve kadar yolunu bulabilir miydi? Margit Adasına daha önce hiç gitmemişti, ne taksiyle, ne de yürüyerek. Hangi yönde ilerlemesi gerekirdi? "Bir kahve içelim" dedi Iza. Bunu duyunca yaşlı kadının yorgunluğu geçti. Her şey bitmiş değil: Eve gidiyoruz... Elbette tombala başka bir güne kalacak, bu akşam çok geç oldu, ama onlara kuru pasta ikram eder, yanına da kahve yaparım. Iza kahve içmek istiyor. "Tamam, hadi Kafe Palma'ya gidelim!" diye karşılık verdi Domokos. İhtiyar kadın köşesinde yığılıp kaldı. Onu eve götürdüler, sarılıp öptüler, açmakta zorlanması ihtimaline karşı Do-

mokos ona asansörün kapısına kadar eşlik etti. Holün otomatiğini yaktı, onu son bir kez öptü, kuşun adının Elemer olduğunu söyledi ve çekip gitti.

Apartman dairesi boğucuydu. Yaşlı kadın bir ayakkabı kutusunun içini peçeteyle kaplayıp kuru pastaları içine döktü, tombalayı almış olduğu yere, komodinin en alt çekmecesine kaldırıyordu. Yetmiş altıncı yaşını doldurmuştu. Tüm bu yılların ağırlığı gözüne korkunç göründü. Vince için yaptırdığı mezar taşında onun adı da yer alacaktı; bu ayrıntıyı Gica'ya yazdığı mektuplarda halletmişti. Yerini yadırgayan kuş sinir bozucu küçük ve yumuşak sesler çıkararak zıplıyordu. İhtiyar kadın onu sevmiyordu.

Kuşa on beş günden fazla dayanamadı. Onun her ötüşünde kuru pastaları ayakkabı kutusuna tıkarken hissettiği hınç ve acı utanç geri gelip üzerine çullanıyordu. Beethoven'in fazla kuvvetli müziğini işitiyor, gözünün önüne lüzumsuz tombala geliyordu. Pırıl pırıl bir yaz günü kuşu pencereden uçurduğunda dışarıda muhteşem bir hava vardı. Kuş önce gitmek istemedi; yaşlı kadın onu ürkütmek için bir bez salladı. İlkin belli belirsiz bir merhamet duydu, kesin olarak kovulan hayvancık kaderine teslim olmuş bir edayla bir dala konunca da gerçekten vicdan azabına kapıldı.

Titreye titreye pencereden dışarı eğildi; ters bir anında canlı bir varlığı sokağa atmıştı. Hayvanın duygusuz olması önemli değildi. Ona seslendi, ama nafile, gürültücü tramvaylar sesini bastırıyordu. Bir an ağaçların arasından tüylerini ayırt etti, sonra Terez geldi, kafesin kapağının açık olduğunu görüp yılgınlık ifade eden bir el hareketi yaptı: Eh işte, bu da fazla sürmemişti. Zaten artık yapacak bir şey olmadığını, böyle eğilirse başına kan hücum edeceğini homurdanarak, yaşlı kadını pencereden uzaklaştırdı.

– Sonunda düşeceksiniz, dedi. Hadi üzülmeyin, doktor hanım bir tane daha alır size.

Iza başka kuş getirmedi, Domokos da incinmiş göründü. Ellerinden gelse yanımda Çince konuşurlardı diye düşündü ihtiyar kadın, tıpkı Iza küçükken babasıyla benim Almanca konuştuğu-

muz gibi. Benim hediye verilmeyecek kadar yaşlı ve sakar olduğumu söylerlerdi. Boş kafesi kapıya çöple birlikte bizzat Domokos çıkardı. Bayan Szöcs'ün vicdanında ilave bir ağırlık daha olacaktı bundan böyle. Kuşun görüntüsü onu uykularından uyandırıyordu. Gülünç Elemer adını hiç kullanmamıştı, ama şimdi serseri Elemer'in kanadının altında bir çıkın, içler acısı bir halde avare avare dolaştığını görüyordu; o, başının üzerinde bir çatı ve yiyecek ekmeği olan yaşlı kadından daha mutsuzdu. Onu evden kovmuştu.

Giderek zayıflıyor, pek az konuşuyordu. Iza endişelendi, Domokos iyice nazikleşti. Genç kadın Vince'nin ölümünün ve memleketten ayrılmanın, üstesinden gelinmesi zor bir sınav olacağını biliyordu, ama bu derecesi... Annesi ne genç ne de zindeydi artık, bunu kabullenmek gerekiyordu. Ayrıca, yakın zamana kadar kendi evinde olduğu gibi düzenli bir meşgaleye ihtiyacı vardı. Apartman dairesinin bakımı, azami derecede kolaylaşmış olmasına rağmen veya tam da bu yüzden onun uyum yeteneğini aşıyordu. Zaten ev işlerini Terez hallediyordu, onunla her şey pürüzsüz yürüyordu, Iza'nın çalışmak ve dinlenmek için bu ruh dinginliğine ihtiyacı vardı. Geriatri uzmanı meslektaşlarının fikrini sormamış olsa da, çalışmanın kimi zaman yaşlı insanları hayata bağlayan yegâne unsur olduğunu, dolayısıyla ihtiyar annesinin fazla enerjisine akacak bir yol bulunması icap ettiğini biliyordu. Ondan kendisine bir yelek örmesini rica etti. Lavantarengi güzel bir yün satın aldı; bir akşam Domokos'un yardımıyla yünü sarıp yumak haline getirdi. Bayan Szöcs onlara teşekkür edip plastikten yapılmış kutunun yarığından, karışıp etmeden kolayca çıkan yünü çekiştirdi, ama Iza'nın beden ölçüsünü almadı. "Onu daha sonra yaparız." Iza annesinin dönen oyunu anladığını tahmin etti: Onu meşgul etmek istiyorum, ama yeleği asla giymeyeceğimi, mağazalardan çok daha güzellerini aldığımı biliyor. Ne yapmalı?

Domokos yaşlı kadına bir iş bulmasını salık verdi. Bu fikir Iza'yı yerinden hoplattı, ama sonunda bunu ciddi ciddi düşünmeye başladı. Emeklilere ayrılan işlerden birini talep etmek söz

konusu olamazdı, annesinin düşüncelerinde kopukluklar oluyordu artık. Ama gerekirse çocuklara göz kulak olabilirdi. Önemli olan hangi aileye düşeceğini bilmekti: Iza onun, çocuklarına meleklerden bahsetmesini yasaklayan anneyle tartıştığını hayal edebiliyordu. (İhtiyar kadının hikâyelerinde altın rengi upuzun saçları olan, iyi ve kötü davranışları gören, küçükleri buna göre yargılayan birkaç melek bulunurdu her zaman.) Hem sonra yaşlı bir emeklinin, üstelik hayatını gayet iyi kazanan bir doktorun annesinin bir işe ihtiyacı olduğunu öğrenen insanlar ne derdi? Divana yan gelip yatmış olan Domokos, resmiyeti bir yana bırakmış, dişlerini bir kavun dilimine geçirmekle meşguldü; çatal bıçak kullanmakta gayet usta olmasına rağmen, ara sıra vahşi biri gibi davranmayı seviyordu. Meyvenin suyu çenesinden damlıyordu.

– Öyleyse, daha çok ilgilen onunla! diye kestirip attı hiç de şaka yapar gibi bir hali olmayan yazar.

– Deli misin, diye cevap verdi Iza. Kendime ayıracak bir dakikam bile yokken.

Kızgın bir tavırla elindeki gazeteyi masaya fırlattı ve gidip pencerenin önüne dikildi.

Ertesi gün Kadınlar Birliğine gitti.

Orada tanınıyor ve saygı görüyordu, onu toplantılara davet ediyor, akıl danışıyor, konferanslar vermesini istiyorlardı. Ziyaretinin amacını açık açık anlattı. Konuşurken, sorumlu kadın onu müşfik bir edayla süzüyordu: Ne müthiş bir kadındı şu Doktor Szöcs! Kendine dikkat etmez, hep başkalarını düşünürdü! Fişlerine göz attı. Gönüllü hastabakıcılık, olmaz, tüm evlerde asansör yok, anneniz genç değil artık, hem belki vücudu bulaşıcı hastalıklara direnç gösteremez. Çocuk bakıcılığı? Bu yaş için fazla gürültülü ve yorucu bir iştir, hem artık pek iyi görmüyorsa parklarda gözden kaybedebilir onları. Ev temizliği hiç olmaz, buna gücü yetmez. Ama Birlik evlere iş veren bir kooperatifi de idare ediyor: Dikimi kolay ufak tefek eşyalar söz konusu, zevkli bir iş, parça başı ücret ödeniyor ve gözleri fazla yormuyor. Annenizin dikiş makinesi var mı? Bir makinesi vardı, ama onu

taşrada bırakmışlardı. Iza Budapeşte'de yenisini almaya söz vermişti. Tamamdı öyleyse, kooperatif işi uygundu! Canı arkadaş isterse aynı yaşlardaki başka yaşlıların oyalandığı lokallere gider, aksi halde işini eve götürürdü.

Iza iyi haberle uçar gibi gitti eve. Annesi onu sonuna kadar dinleyip kendisi için girdiği zahmete teşekkür etti. Evet, kooperatifi gezmeye gidecekti, ama daha sonra. Şimdilik buna gerek yoktu. Vince'nin mezar taşı bitmek üzereydi, taş dikilirken muhakkak orada olmak istiyordu. Iza da gelecekti, öyle değil mi? Ya Domokos? Ondan sonra nereye isterlerse giderdi. Iza bu projenin, oldum olası eli işe yatkın olan yaşlı kadına itici gelmediğini sandı. Çok yoksul oldukları vakitler bez ve muşamba parçalarını kullanarak az oyuncak dikmemişti...

Iza rahatlayarak göğüs geçirdi. Annesinin seyahat planına gelince, buna karşı değildi; prensipleri öyle gerektiriyorsa gidip bir ölüden arta kalanlar karşısında saygıyla eğilebilirdi. Domokos mezarlığa asla ayak basmazdı; onu buna ancak öldüğü gün mecbur edebileceklerini söylemeyi âdet edinmişti. Dolayısıyla o gelmezdi. Iza da gitmeyecekti, ama trende annesine eşlik edecekti.

– Babamı öyle çok severdim ki, dedi aniden çocuksulaşan bir sesle, onun yerine bir mezar görmeye dayanamam.

Bu durumda boşuna zahmet etmemesini söyledi yaşlı kadın. Direkt tren olduğuna, aktarma yapmak gerekmeyeceğine göre başının çaresine bakabilirdi pekâlâ. Otele inmek yerine Gica'da kalırdı; ev Antal'e aitti artık, oraya dönmesi için bir neden yoktu.

İki adam Iza'nın satın almış olduğu dikiş makinesini getirdi. Bayan Szőcs makineyi büyük bir dikkatle uzun uzun inceledi. Onunki böyle katlanarak kapananlardan değildi; ahşap bir kaputu vardı. Bu kadar estetik değildi elbette, ama yenisini ne açmayı biliyordu ne de kullanmayı. Makineyi pencerenin önüne koydurdu, üstünü tığ işi bir örtüyle örttü ve bir daha yüzüne bakmadı. Iza akşam eve döndüğünde annesini her zamanki nöbet yerinde, oda penceresinin önündeki koltuğuna oturmuş, sokağı

seyrederken buldu: Tramvay rayları değiştiriliyordu, makineler büyük bir gürültüyle asfaltı ısırıyor, işçiler kaldırım taşlarını söküyordu ve ortaya kırlardaki gibi kahverengi, yumuşak bir toprak çıkıyordu. Hiçbir şey kolay değil diye düşündü Iza annesini öperken, onun için de benim için de; ama o, mezar taşları ve çelenklerle kendini ifade edebiliyor hiç olmazsa... Yola çıkmadan hastanede muayeneden geçirteceğim onu, korkunç zayıfladı.

5

Mermerci mezar taşını ağustos ayında teslim edeceğine söz vermişti. Taş ekim sonunda hazır oldu.

Yolculuğun yaklaşması Bayan Szöcs'ün çenesini düşürmüştü. Iza bavulun yapılmasına nezaret ediyor, üç günlük seyahat için kırda haftalarca yaşamaya yetecek kadar eşya götürmeye hazır olan annesinin her ne pahasına olursa olsun yüklenmek istediği lüzumsuz eşyaları bavuldan çıkarıyordu. Böylece iki çift ayakkabı, kocaman bir banyo havlusu ve bir paket çamaşır tozu dolaba geri döndü. Gica ona bir havlu ödünç verirdi herhalde, bir çift yedek ayakkabı da rahat rahat yeterdi – ve bu kadar kısa bir sürede çamaşır yıkamak hangi akla hizmetti? Hem ne zaman istese Kolman'dan çamaşır tozu satın alabilirdi nasılsa. Buna mukabil büyük yünlü şalının orada işe yarayacağı muhakkaktı; Gica misafir için bile olsa sobasını yakmayabilirdi.

Yine de bir hediye gelip bavulu ağırlaştırdı: İhtiyar kadın uzun tereddütlerden sonra Bohemya kristalinden aşırı ağır bir küllükte karar kılmıştı. Buna canı sıkılan Iza, annesine Gica'nın sigara içmemekle kalmayıp kendi çatısı altında bir tane yakmaya cesaret eden herkese ters ters baktığını hatırlatmaktan imtina etti. Bayan Szöcs bu nesneyi ağırlığı ve ona piskoposlara mahsus bir ağırbaşlılık kazandıran güzel ametist rengi için seçmişti; terzi kadının önemli müşterilerinden birinin evde sigara içeceği tutarsa, en azından külünü harcıâlem bir seramiğe silkmek zorunda kalmaması gerekirdi.

Iza düşüncelerini kendine sakladı. Annesi oraya vardığında hemen bir hamal bulmasının kesin olmadığını, bavulun tramvaya kadar omzunu gitgide daha çok ağrıtacağını anlamak istemiyordu. Yolculuk dört saat süreceğinden, yaşlı kadın utangaç bir şekilde yolluk imasında bulununca Iza ona bir paket bisküvi verdi.

Yola çıkıştan bir önceki gün, öğle sonrası yolcuyu alışılmadık bir heyecan sardı: Merdiven sahanlığına çıkıyor, mutfak penceresini açıp kapıyor, her yere kaygılı bakışlar atıyordu. Akşam yemeğinden sonra, endişelenmek için fazlasıyla nedeni bulunan, ama sonunda kaçınılmaz olana boyun eğen biri gibi aniden sakinleşti. Saat ona doğru biletçinin karısı elinde bir kızarmış tavuk ve bir tepsi kuru pastayla kapıyı çalınca Iza öfkeden kızardı. Komşu kadın bu kadar geç kaldığı için Bayan Szöcs'ten özür diliyordu, ama ufaklık diş çıkarıyordu, bütün gün ağlayıp durmuş, o da bu yüzden işini daha erken bitirememişti. Iza annesinin odasına girip yiyecekleri masaya bıraktı. Yaşlı yüzdeki gencecik mavi gözler bir an ona dikildikten sonra başka yöne döndü. İhtiyar kadın solgundu, yanında duran, sabah erken bir saate kurulmuş çalar saatin tik takları işitiliyordu. Iza uyandırma servisini aramıştı, ama Bayan Szöcs ebonitten yapılmış o kara nesneye güvenmiyordu; her an bozulabilirdi.

– Bütün ev halkı gülecek bize, dedi Iza. Şimdi de gizli işlere mi merak sardın? Hiç nazik bir hareket değil bu! At arabasıyla mı gidiyorsun? Dört saatlik bir tren yolculuğu için bütün bir tavuk ve bir kilo kurabiye fazla değil mi?! Bütün bunları nereye koyacaksın? Benim verdiğim bisküvilerin yetmeyeceğini düşündüysen bunu Terez'e söylemen gerekirdi. Çok az tanıdığım Bayan Botka'ya başvurmak niye? Ona gaz masrafı için bir şeyler verdin mi bari?

Yaşlı kadın cevap vermedi; karşılık vermemek için kendini tutmaya çalışır gibi, örtüyü ağzına çekti. Sonra yumuşak bir sesle konuştu:

– Boş ver! Yarın sabah gidiyorum işte, azarlama beni...

Iza heyecanını ondan saklamak için dışarı çıktı. Domokos'a telefon açtı, ama saatin geç olmasına rağmen yazar evinde değildi. "Beni azarlama!" Doğduğumdan beri hiç sert davrandım mı

ona! Onu lüzumsuz bir yorgunluktan kurtarmaya çalışıyordum sadece. Komşu kadın her şeyi Terez'e yetiştirecektir; birkaç gün evvel, belirlenen saatler haricinde halı silkmek gibi bir hikâye yüzünden atışmışlardı, temizlikçi kadını biraz kızdırmak Bayan Botka'yı pek memnun edecektir. Neyse diye düşündü Iza üzüntüsüne rağmen, bir süre annemden ayrı kalmak beni dinlendirecek.

Bayan Szöcs kızı gider gitmez yataktan çıkmıştı. Elinin altında bir peçete ya da bez olmadığından, yağlı kâğıtla paketlenmiş tavuğu sarmak için çeyizinden daha önce hiç kullanmadığı keten bir örtü aldı. Sonra da dolabından içi çay dolu eski bir bira şişesi çıkardı; çayı elbetteki atmadığı ispirto ocağında gizlice hazırlamıştı. Yaptığı fark edilmesin diye odasını havalandırmayı da ihmal etmemişti.

Kendi saatine de güvenmediği için bütün gece gözünü kırpmadı. Çalar saatin gürültüyle ötmeye başlamasından hemen önce telefon çaldı. İhtiyar kadın saatin gürültüsünü gururla dinledi. Kırk yıldır nöbetine sadık olan alet hâlâ çalışıyordu. Onu da bavuluna soktu. Gica'nın çalar saati yoksa dönüşte ne yapardı?

Iza gece biraz yumuşamış olsa da, tavuk meselesini hâlâ hazmedemediğini göstermek için soğuk davranmaya devam ediyordu. Domokos bir taksiyle çıkageldi. Iza bavulu almak için annesinin odasına gitti ve valizin yanına bırakılmış şişkin zembili görünce eşikte kalakaldı. Zembilin daha önce hiç bahsi geçmemişti.

– Bu kadar yükle tramvaya nasıl tırmanacaksın?

Yaşlı kadın, üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokan bir yabancıyı süzer gibi baktı ona.

– Bir taksi tutarım. Oraya varınca taksi tutacağım.

Iza omuz silkti. Annesi taksi tutup Gica'nın evine kadarki kısacık yol için on forint ödeyeceğine asla inandıramazdı onu. Tavuğunu yanında götürebilmek için, üste çıkmak için yalan söylüyordu. Garda kendine hâkim olmaya gayret etti ve bunu başardı. Zaman ve irade meselesiydi bu işler. Uyduruk bir zembil yüzünden annesiyle küs ayrılacak değildi ne de olsa!

– Bir tanem, dedi yaşlı kadının koluna girerek, erzakı bana

bırak, yükün fazla olacak! Yemekli vagonda yer ayırtırız, böylesi çok daha hoş olur. Hadi, görelim seni!

Ne evet ne hayır diyen Bayan Szöcs kızının elini iterek, basamağa tek başına tırmandı. Iza ve Domokos onun ardından vagona binip bavulla zembili bagaj filesine, yaşlı kadını da trenin gidiş istikametinde bir koltuğa yerleştirdiler. Domokos koltuğun yanına bir tomar resimli dergi bıraktı. Bayan Szöcs ona teşekkür edip eldivenli parmaklarını sanki artık onların yardımına ihtiyacı olmadığını anlatmak ister gibi birleştirdi. Yüzünde zorlama bir nezaket ifadesi vardı.

Yine de trenin kalkmasını beklediler. Iza bu birkaç dakikadan istifade annesinin el çantasına yüz forintlik üç banknot sıkıştırdı. Olur a, oradayken canı bir şeyler satın almak isterdi. Yersiz bir kaygı. Bayan Szöcs sabit ve ürkek bir bakışla, karşısında oturan, *Kadın Gazetesi*'ni okumaya dalmış şişman kadını süzüyordu. Tamam, soyulma korkusundan ölür şimdi, diye düşündü sinirden titreyen Iza.

Kalkış düdüğünden hemen önce onu son bir kez öpüp trenden indiler.

Domokos, yaşlı kadın onlarla vedalaşabilsin diye camı indirmişti. Bayan Szöcs kenarları siyah işlemeli beyaz mendilini onlara doğru bir iki defa sallayarak görevini ifa etti. Çocukluğunda, yola çıkarken el sallandığını öğretmişlerdi ona, ama yüzünde herhangi bir üzüntü ifadesi, onlardan ayrılmanın yol açtığı bir pişmanlığın gölgesi dahi mevcut değildi. Domokos Iza'nın gözlerinde hüzün okudu. Tren demiryolunun ucunda gözden kayboluyordu. Onu kendine çekip öptü. Daha önce onu herkesin içinde öpmemişti hiç; Iza buna izin vermezdi; ama o gün öpücüğüne minnetle karşılık verdi. Gar bu tür gösterilere müsaitti zaten. Bana acıyor mu yoksa? diye sordu Iza kendine. Acınacak bir kadın mıyım ben? Ikircikli bir neşe üzüntüsünü dağıttı, yumuşak bir şeye dokunduğu hissine kapıldı. Isteseydim evlenirdi benimle. Bu düşünce onu tekrar kendine getirdi. Evet, onunla evleneceğim.

Büyük Bulvar sabah koşuşturmasıyla uğulduyordu. Domokos'un eli –insana güven telkin eden, kızıl tüylerle kaplı bir el–

birlikte karşıdan karşıya geçerken hep olduğu gibi Iza'nınkini yakalayıp onu trafik selinin içine sürükledi. Arabalara ve trafik polislerine aldırmamak hoşuna gidiyordu. Bana acıyor diye düşündü Iza, Domokos'un peşinden ustaca süzülürken. Onu rahatsız eden bu düşünce, şimdi garip bir rahatlamaya yol açıyordu içinde.

Oturduğu yer hiç de fena değildi. Kompartımanı inceleyen gözleri elektrik düğmesine takıldı. Hava kararırsa ışığı yakabilirdi. *La Gazette* okuyan şişman kadının bakışında haddinden fazla dikkat olduğuna kanaat getirmiş olduğundan çantasını iki eliyle birden tutuyordu. Tuvalete gitmeye karar vermesi için biraz zaman geçmesi gerekti. Geri döndüğünde bagajlarını yerinde bulamazsa ne yapardı? Yavaş yavaş sakinleşti. Kadın onunla konuşmuştu: Sigara dumanından rahatsız olur muydu? Kadın bir pedagog, iş yolculuğuna çıkmış bir okul müfettişiydi. İndirimli biletle seyahat ettiğine göre doğru söylüyordu kuşkusuz. Bayan Szöcs kendini rahatlamış hissetti. Maarif mensuplarını severdi. Doğal olarak karnı hiç aç değildi; buna mukabil susuzluğunu gidermek için defalarca çay içti. İyi ki o şişeyi almıştı yanına. Vaktiyle Emma Teyze'yle az yolculuk yapmamıştı, molalara katlanmak gerektiğinde, ellerinin altında yolluk bulunması ziyadesiyle memnun ederdi onları. Zembilde yatan tavuğun düşüncesi hoş bir güven duygusu veriyordu yaşlı kadına. Ona yolda ihtiyaç duymazsa dahi Gica'ya sürpriz yapacaktı. O fakir kadının evinde tek kuruş ödemeden kalma düşüncesi fena halde tedirgin ediyordu onu.

Manzara gözünün önünden akıp gidiyordu. Tren kendi şehirlerine kadar hemen hemen hiç durmuyordu. Güneş sabah sisini deliyordu. Iza'yla beraber Budapeşte'ye gelirken, trenin süratinden dışarıyı seyredememişti. Şimdi dışarıdaki manzaranın zerresini kaçırmıyordu.

Manzara bir zamanlar görmüş olduğundan farklı, daha net, daha düzenli görünüyordu gözüne. Alçak çiftlikleriyle küçük köylerin yerinde, içinden uzun bacalar çıkan çokkatlı yerleşim

birimleri. Uzakta, ovanın ortasında, birçok tali yolun kesiştiği kavşakta kara topraklar deryasında kaybolmuş yalnız bir okul. Tisza'yı tanıyamadı: Tren biraz ilerideki başka bir nehirde bir eşi daha olan modern bir köprüden geçti. Bayan Szőcs bir an ürktü. Tren Budapeşte istikametine dönmemiş miydi? Kompartımanın yeni sakinleri (müfettiş hanım inmişti) o bölgede yeni açılan bir kanaldan söz etti. Dorozs'da çok sayıda yolcu bagajlarını alarak koridora hücum etti: Tren sadece iki dakika duruyordu, ama bu iki dakika peronun insanla dolmasına yetti.

Doğduğu şehre ancak birkaç kilometre kalmıştı artık. Şimdi kompartımanda yalnız olan yaşlı kadın, heyecan içinde tanıdık akasyaları, cılız ağaçlı dağınık ormanları seyrediyordu. Selamlasa ona karşılık vermezler miydi? Ellerini dua eder gibi birleştirdi. Çocukluğuna, gençliğine, olgunluk yaşlarına ve dulluğuna tanık olan memlekete geri dönüyordu. Altında Vince'nin istirahat ettiği bu toprak, hatıralarıyla bütünleşen bu manzara nedeniyle kendini kocasına daha yakın hissediyordu.

Kontrolör gelip istasyona varmak üzere olduklarını söyledi ve onun bir şey söylemesine gerek kalmadan bavulla zembili bagaj filesinden indirdi. İhtiyar kadının içini Iza'nın vaftiz gününden beri tatmadığı bir yumuşaklık ve hafiflik duygusu kapladı. Yanakları kızarıp soluğu hızlandı. Macar Devlet Demiryollarının binalarını tanıdı; az kalsın hâlâ hareket halindeki trenden iniyordu. Birisi bagajlarını vagondan aşağı uzattı. Birkaç dakika peronda kımıldamadan durup ovanın kuşkusuz serin olan, ama dostça kokular taşıyan rüzgârını içine çekti. Bavulun ve sapları kolunu kesen zembilin ağırlığını hissetmiyordu bile. Kendini bırakıp kalabalıkla birlikte garın dışına sürüklendi. Meydanda bronzdan bir Petőfi, şair olarak ölümsüzlüğünü ilan etmek için elini gökyüzüne kaldırıyordu. Yaşlı kadın ağlamaklı bir halde durdu: Evine gelmişti.

Tramvay durağı kalabalıktı; ilk tramvayın gitmesini bekleyip bir sonrakine bindi. Kimsenin aklına ona yardım etmek gelmedi ve bagajlarıyla kendi başetmek zorunda kaldı. Girişi tıkıyordu, biletçi uyarıda bulundu, keza yolcular da, öyle ki sonunda yanlış bir harekette bulunup girişi tamamen tıkadı. Bir çocuk kaba

bir el hareketiyle onu kenara itti, sabırsız sesler eve geliş sarhoşluğunu dağıttı. Bu davranışlar, bu ses tonu ovanın rüzgârından bile daha tanıdıktı: Azarlanmıştı.

– Her zaman her şeyi ters yapıyorum, diye mırıldandı incinmiş ve utanmış bir sesle.

İçten içe Gica'nın onu garda bekleyeceğini ummuş, ama terzi kadın gelmemişti; tramvay durağından evine kadarki beş dakikalık yol gözüne her zamankinden daha uzun göründü. El değiştirmek için bagajlarını yere bırakıyor, bu kısa duraklamalardan istifade ederek sokağı inceliyordu. Ne çok yeni inşaat vardı! Kaldırım yenilenmiş, duvarlara kırmızı kırmızı yeni posta kutuları asılmıştı.

Savaş sırasında bombaların yolda çukurlar açtığı zamanki gibi ihtiyatla ilerliyordu. "Vince!" dedi kısık bir sesle, bavulunu öteki eline geçirirken. Eski evlerini görmesi için sadece Budenz Geçidini geçmesi gerekiyordu artık. Köşeye varınca bavul ve zembil ellerinden düştü: Evi yerinde değildi!

Gözleri doldu. Elbette ki artık ona ait değildi, ama o evi tekrar görmeyi isterdi. Budapeşte'de defalarca onu tam bu noktadan, çarşıdan her gelişinde karşısına çıktığı açıdan tekrar görecek bu kavuşma anını hayal etmişti.

Hayal kırıklığından felce uğramış gibiydi. Nereye kaybolmuştu ki ev? Sonra öfkeye kapıldı: Antal onu yok etmişti! Ve Gica'nın eviyle diğer komşununki arasına dehşet verici yeni bir bina yaptırmıştı.

Çocukça bir gurur yüzünden sokakta asla gözlük takmazdı. Budapeşte'de dışarı çıkacağı zaman Iza onu takmaya zorluyordu, ama trende gözlüğünü çantasına saklamıştı. Ne olduğunu anlaması için eve yaklaşması gerekti: Antal çiti boyatıp cepheye sıva yaptırmıştı. Yakın zamana kadar düz olan duvarlar, görünüşlerini tamamen değiştiren sarı ve pürtüklü bir püskürtme sıvayla kaplanmış, ahşap panjurların yerini Iza'nın evindeki gibi modern panjurlar almıştı. Posta kutusunun ağzı parlak metalden bir şeritle çevrilmişti; oluğun ucundaki kırmızıya boyanmış aslan ağzı tarihöncesi bir hayvanı eskisinden de çok çağrıştırıyordu.

Şayet isteseydi içeri girebilirdi. Evin anahtarları çantasının dibinde duruyordu, onları Antal'e vermeyi unutmuştu. İçeri girip odaları ve bahçeyi gezebilir, Kapitány'yi görebilirdi. Ama eski bir akraba bile olsa başkasının evine izinsiz girilmezdi; bir çeşit haneye tecavüz sayılırdı bu.

Spor sayfasına dalmış olan gazete satıcısı önünden geçtiğini görmedi; o an kendinde bir sohbete girecek cesareti hissetmeyen yaşlı kadın buna pek memnun oldu. Kolman'ın vitrinleri boyunca ilerlerken adamın öğlen kalabalığı arasında kendisini fark etmeyeceğini umarak başını öte yana çevirdi; zaten Kolman onu eski mantosuyla görmeye alışıktı, ne kunduz yakalı yeni mantosunu ne de alnına kadar inen şu yeni moda şapkayı tanırdı. Iza yerine yenilerini almak üzere eski giysilerine el koymuştu, bu nedenle ona minnet duymadığı için kendini suçlu hissediyordu. Esasında, sade, neredeyse yoksul bir şekilde giyinmekten hoşlanır, tıpkı Vince gibi, insanlarda kıskançlık uyandırmamanın daha iyi olduğunu tekrarlayıp dururdu. İnsan yaşlanınca, kimse tarafından parmakla gösterilmedikçe rahat ediyordu. Oysa halleri vakitleri yerinde olduğu zamanlar hırsızlardan ne çok korkarlardı. Kolman'ın gözüne çarpmadan, kazasız belasız Gica'nın evine vardı.

Papazların terzisi tam o anda üfleyerek ateşi tutuşturmaya çalışıyordu. Gica'nın yoksul yaşamak, bodrumda odun bulundurmamak gibi prensipleri olduğunu herkes bilirdi. Aşırı, dolayısıyla da sağlıksız her türlü ısıtmaya karşı çıkan kadın, sobasını ancak ilk karlar yağınca yakardı. Gica'nın evinde kasım sonundan evvel fırının küçük alevi dışında ateş yandığını asla görmemiş olduğundan, Bayan Szöcs bu prensiplerin ne kadar katı olduğunu iyi bilirdi. Terzinin misafiri şerefine istisnai bir çaba gösterdiği aşikârdı. Misafir geldiğinde biraz sıkıntıya girmeyi bilmek lazımdı.

Gica Iza'nın telgrafının daha bu sabah eline geçtiğini açıkladı; misafiri treni kaçırır da hazırlıkları boşa gider düşüncesiyle o gelmeden "bir cehennem ateşi" yakmaya cesaret edememişti. Bayan Szöcs kızının yumuşacık, konforlu dairesinden sonra, odanın neredeyse buz kesmiş havasından ve soğuk duman kokusundan çok etkilendi. Tavuk ve bisküviler Gica'yı sevindirdi; küllük o kadar

coşku yaratmadı, ama yine de teşekkür etti. Eski arkadaşının daha iyi görünmemesine şaşırmıştı. Oradan gittikten sonra hastalanmış mıydı yoksa? Bayan Szöcs bu soruda Iza'ya yönelik bir dokundurma sezer gibi oldu ve derhal kızına övgüler düzmeye girişti.

Gica mahalleden son haberleri peş peşe sıraladı. Kolman bir madalya almıştı ve o günden beri hindi gibi kabarıyordu. Bu arada, Gica banyoyu ısıtamıyordu, musluk tesisatı da bozulmuştu zaten. Yaşlı kadın sabah temizliğini düşününce ürperdi, aynı zamanda onu en büyük havlusunu son anda bavuluna geri koymaya iten inatçılığına yandı. Lavaboya gidip çabucak ellerini yıkadı, soğuk suyun temasıyla parmakları dondu ve nemli bezle ellerini kurulamakta zorlandı. Bunu yaptığı için kendini kınasa da küvet musluklarını denedi: Elbette ki çalışıyorlardı. Gica'nın küçük hesapçılığı yanaklarını kızarttı. Birkaç kilo odun için değer miydi!

Bu bir yana bırakılırsa, terzi kadın konuşkan ve neşeli davranıyordu. Bayan Szöcs'ü karşılamak için Antal'in ev işlerini bitirmekte acele etmişti. Evin ne kadar güzelleştiğini görmek için şöyle bir uğramak istemez miydi? İhtiyar kadın daveti geri çevirdi, mermerciye gitmek için sabırsızlanıyordu. Mezar taşının Ölüler Günü'nden önce yerine dikilmesi ve önünde kandillerin yanması gerekiyordu. "Ayın birine kadar kalacak mısınız?" diye sordu Gica. Olumlu cevabı işitince iyice açılan gözleri döşemeye dikildi.

"Arkadan" geçtiler, yani Budenz Geçidine değil, boş arsaların yerlerini inşaat şantiyelerine bıraktığı Dobos Sokağına saptılar. "Buraya da Budapeşte'deki gibi evler yapılıyor," diye gözlemde bulundu Bayan Szöcs. Daha dün burada olan küçük evlerin yerini yüksek binalar alıyordu, ermişin evi dispanser, kalbur imalatçısınınki işyeri haline gelmek üzere yok olmuştu.

Yaşlı kadın mermercinin çıkardığı hesabı okuduğunda kazıklandığından emin oldu.

Annesinin, kocasının bıraktığı mobilyadan eline geçen paranın tamamını Vince için harcamak istemesini onaylayan Iza, bu işe karışmamış, Bayan Szöcs de en pahalısından siyah bir mermer mezar taşı sipariş etmişti. Fakat fazla parlak altın harflerle adlarının yazılı olduğu (onun adının altında ölüm tarihi yoktu)

kabartma güllerle süslü taşı görünce yüreği acıyla sıkıştı. Sanattan hiç anlamasa da bu iddialı nesnenin gerçekliği yansıtmadığını anladı, taş ne Vince'nin, onun yaşamının ve karakterinin, ne de kendi mateminin özünü yansıtıyordu.

Iza, gene Iza... onun acımasız gerçekleri, elini kolunu sallayarak konuşurken yarı karanlıkta zikzaklar çizen sigarasının kırmızı ucu: "Tahta haçı muhafaza et anne, tümseğin üzerine çiçekler diktir. Mezar taşına ne gerek var? Babama en çok tahta haç yakışır." Eski eşine kıymetli bir hediye vermek için küçük bir servet harcamıştı ve şimdi pişmanlıktan kıvranıyordu. Genç bir anneyken onun isteğiyle Andrus'un mezarına yontulan küçük melekler taşa bir çeşit hafiflik veriyor, kendi acısını bile hafifletiyordu; böylece küçük oğlunun kendini daha az yalnız hissettiğini, minik arkadaşlarla çevrili olduğunu hayal ediyor, gece olup düşlere daldığında meleklerin onun etrafında dans ettiklerini görüyordu. Lakin yetmiş altı yaşında, siyah mermerden mezar taşının karşısında dururken, ölülerin kimsenin gözünün yaşına bakmadan yok olduklarını ve artık ne vicdan azabının, ne merhametin, ne de sevginin onlara bir şey kazandırabileceğini kabul etmesi gerekiyordu.

Gica memnuniyetten ışıldıyordu, keza mermerci de. Adam on beş yıldır bu kadar önemli bir sipariş almamıştı; vakti zamanında, yine Gica aracılığıyla bir piskoposun mezarı için anıtsal bir taş yapmıştı. Mamafih, Bayan Szöcs'ten biraz daha coşku göstermesini beklerdi. Meslek hayatı boyunca işyerinden gelip geçen dul kadınların tersine o hiç oyalanmamıştı. Yaşlı kadının buzları, mezarlıkta taş yerine dikilip tüm etkisini gösterdiği zaman çözülecekti belki de.

Yaşlı kadın dönüş yolu boyunca Vince'nin hastalık yüzünden artık ağırlıksız gibi görünecek kadar zayıflamış olan bedenini düşündü. Gica'nın yollamış olduğu projelerde çizim öyle küçük, öyle inceydi ki, sonucun bu kadar büyük olacağını asla hayal edemezdi. "Sen boyutları kavramıyorsun," demişti Iza, odasının duvarında üç metrenin ne kadar yaptığını göstererek. "Bu boyda bir taşın güzel olacağından şüpheliyim." Iza'nın abartıtığını düşünmüştü. Çiçekçide, Vince'nin hoşuna gidebilecek bir çelenk

aradı en azından. Kokulu çam dallarından yapılıp reçineden parlayan kozalaklarla süslenmiş ve Tanrı bilir niye ona her sonbahar reçel yaptığı kuşburnu tanelerini hatırlatan küçük ve kırmızı meyve taneleriyle renklendirilmiş bir çelenk seçti. Gica da kendini bir şey satın alma mecburiyetinde hissetti ve bir yabani krizantem saksısı seçti. Bayan Szöcs gözlerini hızla başka tarafa çevirdi: Vince kokusuz çiçeklerden nefret eder, mor krizantemlerin ancak kırmızı lahanalar kadar dekoratif olduğunu söylerdi.

Öğle yemeğinde kızarmış tavuğun tadına baktılar. Gica salçalı ve yumurtalı bir çorba hazırlamıştı. Sıcak ve iyiydi. Terzi kadın artık Antal'den başka bir şeyden konuşmuyordu. Öyle temiz ve düzenli bir adamdı ki, ona yapacak pek bir iş bırakmıyordu. Üstelik akşam olmadan eve geldiği nadirdi. Kapitány etrafa bir hayli zarar veriyordu elbette, ama Antal onun evden atılmasına müsaade etmiyordu. Büyük oda fazla değişmemişti, Antal elden geçirtmediği bütün mobilyaları oraya toplamıştı.

İhtiyar kadın Gica'nın bu kadar ayrıntıya girmemesini tercih ederdi. Terzinin anlattıklarını dinledikçe, evin yeniden kendisini çektiğini hissediyordu; çiçek saksıları bu mevsimde hep yapıldığı gibi pencerelerin iç pervazlarına alınmıştı, her yerde Kapitány'nin tıkınefes soluğu duyuluyordu... Gica, Antal yakında kendine bir eş alacağına göre kuşkusuz evde uzun süre çalışmayacağını anlatıyordu. Konuşulanlara bakılırsa Antal bir hemşireyle evlenecekti. Aptal ve geveze, sıradan bir kadının emrine girmek istemiyordu.

Bu mevzu Bayan Szöcs'ü ilgilendirmiyordu. Iza'nın Domokos'u vardı, Antal canı kimi isterse onunla evlenebilirdi. Onun duygusal yaşamındaki sıkıntıları takip edecek yorulacak değildi. Kaldı ki eski damadı iyi bir çocuktu, niye mutluluğu yeniden bulmasındı ki?

Öğleden sonra sabahki üzüntüsü daha da büyüdü.

Mezarın üstünde dikili duran zarafetten yoksun koca taşı görünce, Vince'nin şimdi gerçekten öldüğü duygusu üzerine çullandı. Vince'nin öldüğüne cenaze sırasında bile bu denli kuvvetle inanmamıştı. Gürültücü kalabalık, taze çiçeklerin kokusu, yu-

muşak toprak, tahta haçın sadeliği, Vince'nin belki de o çukurdan geri çıkabileceği yanılsamasını korumuştu; kocası giysilerinin üzerindeki toprağı silkip öğle yemeğini istemek için eve dönebilirdi. Ama kara güllerle çevrili altın harfler, bir daha silinmemek üzere kazınmış tarih: 7 Mart 1960... bunlar ebediyen ve kesin olarak ilan edilmiş, geri alınamaz şeylerdi. Sanki onu özgürlük ya da tatlı bir diriliş umudu olmadan sonsuza kadar toprak altında tutmak için, o mermer bloğu merhum kocasının üzerine bizzat kendi koymuştu.

Iza bu manzarayı görmeyi reddetmekte bin kere haklıydı. Yüzünü mendiline gömdü; Gica, bayılacağını sanarak derhal koluna girdi. Orada hazır bulunan mermercinin özgüveni yerine geldi; heybetli eserinden bundan daha azını beklemiyordu zaten.

Gica'nın evi, bagaj taşımaktan ateş basmış bir halde geldiği sabah saatlerindekinden daha soğuktu. Ateş nemli dallar arasında boğuluyordu. Elini bavuluna uzattı, ama hemen geri çekti: İhtiyatlılığı abartarak terzi kadını incitmemek için yün şalını yanına almamıştı sonuçta. Bir koltuğun arkalığında, neredeyse bitmiş bir papaz cüppesi duruyordu. Cüppeyi sanki yakından bakmak istiyormuş gibi eline alıp zengin pilili ipeğe sarındı. Gözleri sobaya dikiliydi: Bu kadarcık alevle odayı nasıl ısıtabilirdi ki? Kuşkusuz mezarlık ziyaretinden yorgun düşen Gica canlılığını yitirmiş, sohbet durgunlaşmıştı.

Saat altıyı biraz geçe Antal çıkageldi.

– Ne hoş sürpriz! diye mırıldandı Gica, onu içeri alırken.

Geçen gün onun yanında Etelka'nın pek yakında geleceğinden bahsederken, Antal'in ihtiyarı görmeye geleceğinden emin olamamıştı. Fakat Bayan Szőcs gözlerinde yaşlarla, sanki öz oğluymuş gibi kucaklayıp sarılıyordu gelene. Iza orada bulunmadığı için çekineceği bir şey yoktu. Antal yaşlı kadının iyi tanıdığı ikili bakışını onun üzerine dikti. "Şunların gözlerine baksana biraz" derdi bazen Vince. "Antal ve Iza iki açıdan bakıyorlar sana, çünkü senin hem çocukların hem de doktorların onlar. Ne gördüklerini ve hangi gözle baktıklarını asla bilemezsin!"

Antal ihtiyar kadını görünce yüreğine yumruk yemiş gibi olmuştu. Yıllardır teşhisini içinden koyarak hastalarına dostça bir ilgiden başka bir şey göstermemekte ustalaşmış olduğundan, dışarı bir şey belli etmedi. İhtiyar yarı yarıya erimişti, daha düne kadar yaşlarla dolduğunda bile gülen güzel gözlerinden bir tür kaygıdan başka bir şey okunmuyordu artık. Yatağın üzerinde, Gica'nın oraya bıraktığı yepyeni bir manto ve şapka duruyordu. Ama yaşlı kadının her zaman neşeli olan sesi, canlı konuşma tarzı tüm rengini yitirmişti; sanki artık meramını sadece evet ve hayır diyerek anlatabiliyormuş gibi sayılı sözcükle konuşuyor, kaçamak cevaplar veriyordu. Antal ani bir hareketle sandalyesinden kalkıp artık tanımakta zorlandığı kadını yeniden bağrına bastı. Bayan Szöcs'ün mavi gözleri buğulandı, ama yüzünü öte yana çevirdi.

Oda gittikçe soğuyordu. İhtiyarın omuzlarındaki papaz cüppesini çekip alan Antal, onu kendi pardösüsüyle sarıp bavulla zembili kaptı.

– Benimle gelin anne, burası çok soğuk. Gica Ana size gücenmeyecektir. Burada kalırsanız hastalanırsınız. Benim evdeki ateşte öküz bile pişer, her odada gürül gürül ateş yanıyor, sıcak manyağı olduğumu hatırlarsınız. Gelin, bende yatın.

Bayan Szöcs yerinden kımıldamadı. Gica'ya gelince, çenesini o kadar eğmişti ki, bütün yüzü kırış kırış olmuştu. Küçük alçak emir veriyor, öyle ya, istediği kadar para kazanıyor, sokağa atabilir onları; sadece makalelerinden bile bir sürü para indiriyor cebe! Ama Szöcs'ler onlara yaptığını unutmadılar, Etelka onun evine gitmeyecek. İstediği kadar uğraşsın! Pis fıçıcı!

Antal yaşlı kadının uysal ama dalgın bakışları karşısında, onu ikna etmeyi başarıp başaramayacağını düşünüyordu.

– Öyle mi yapalım? diye sordu ihtiyar, kararsız bir sesle.

– Elbette! Hoşça kal deyin ve gelin anne.

Bu gerçekten uygun olur mu? Bayan Szöcs görünmez bir muhatapla konuşur gibi bu soruyu soruyordu kendine. Antal'in ellerinin boynuna atkıyı sardığını hissetti ve aynı anda Gica'nın yüzünün kötü bir ifadeyle buruştuğunu gördü. Bunu isteyip iste-

mediğimi bilmiyorum, ama karşı çıkmamalıyım. Kimseye karşı çıkmamalıyım. Antal genç, benden daha iyi bilir.

Tavukla ilgili bir şeyler homurdanan Gica'yı öperek hekimi takip etti. Vince'nin üç renkli küçük bir kurdele bağlanmış anahtarı kilitte döndü. Kapı sundurmasının altında bir lamba yandı ve yaşlı kadın şaşkınlık içinde gözlerini yumdu. Onun zamanında burada lamba yoktu; kışın hava kararmaya başladıktan sonra el yordamıyla ilerlemek gerekirdi.

Rüyalarda duyulanlar gibi yumuşak adımlar bahçenin sessizliğini dolduruyordu. Çok geçmeden Kapitány göründü, her zamanki gibi inildiyor, havayı kokluyordu. İhtiyar kadın kımıldamadan durdu.

Kapitány ona güvensizlikle bakıyordu, okşamak üzere eğildiğinde geri kaçtı. Onu tanımamıştı. Bayan Szöcs hiç hayal kırıklığı hissetmedi. Herkes her şeyi yapabilirdi ona: Anestezi etkisindeymiş gibi hiçbir şey hissetmiyordu artık.

Aslına sadık bir şekilde onarılmış hinthurması ağacından mobilyalar hâlâ sundurmanın altında duruyordu. Bahçeyi aydınlatan güçlü ampul sayesinde, Vince'nin gül ağaçlarının, her zaman yapıldığı gibi dipleri samanla örtülüp sapları gazete kâğıdıyla sarıldıktan sonra uçları toprağa gömülüp yay şekli verilerek ilk soğuklara karşı hazırlanmış olduğunu gördü. Bu görüntü de onu ilgilendirmedi, işte değişen buydu. Antal'in peşinden, sekinin Gica tarafından özenle fırçalanmış basamaklarını çıktı.

Her yerde ışık yanıyordu. Sofanın beyaz duvarlarında Iza'nın evindekine benzer garip şekilli askılar giysileri bekliyordu. Vernikli kapılar hafifçe parlıyordu. İki oda aynen Budapeşte'deki gibi, üzerinde bahçeden toplanmış çiçeklerle dolu vazoların ve lambaların durduğu, rengi kızıla çalan ahşap mobilyalarla döşenmişti. Iza'nın evindeki gibi yeşil ve menekşerengi halılar, her köşede sehpalar. Pencerelerde anlaşılmaz modern desenleri olan güneşlikler. Bütün bunlar hafızasındaki görüntülerden öylesine farklıydı ki, değişim ona dokunmuyordu artık. Mamafih, burasının daha sıcak olduğu doğruydu. Kutlu bir sıcaklıktı bu.

Antal büyük odanın kapısını açtı, vaktiyle küçük Iza'nın olan, bilâhire genç çift tarafından kullanılan, gül ağaçlarına bakan penceresiyle evin en güneşli odasının. Buluğ çağında güllerin en güzeli Iza değil miydi zaten...

Antal yaşlı kadına yol vermek için kenara çekilip tepkilerini gözledi. Bayan Szőcs özel bir heyecan belirtisi göstermeden odaya şöyle bir göz gezdirdi. Doktor bu uyuşuk kayıtsızlıktan dehşete kapıldı; sesini yükseltmek, bağırmak, onu omuzlarından tutup sarsmak geldi içinden; ama çekingenliği bunu yapmasına mani oldu.

Mavi gözler odada ağır ağır gezindi. Her şey oradaydı: Pencerede Emma Teyze'nin naif çiçek desenli perdesi; köşede pofuduk örtüleri ve dolgun yastıklarıyla yatak; ayakucu halısının üstünde boncuk gözlü köpekle süslü kırmızı tabure. Bütün geçmiş yeni yuvasını o odaya yapmıştı; ne ağzı çentilmiş mavi vazo eksikti, ne uzun zaman önce kuyruğunu yitirmiş porselen fare, ne de sobanın önündeki vernikli sıcaklık siperi; bu siper şaşırtıcı miktarda kavun dilimiyle dolup taşan meyve sepetini her daim arkada yanan ateşe sunar, kavunları ılıklaştırarak neredeyse doğadaki kadar sahicileştirirdi.

– Bu odayı çok seviyorum, dedi Antal. Burası sizin, yerleşin. Sizin için küveti doldurmamı ister misiniz?

Cevabı beklemeden mutfağa gitti. Yaşlı kadın onun bir talebe şarkısı mırıldanarak, sofra takımlarını yerleştirdiğini duydu. Onun, hastalanmadan önce seve seve mutfağa giren ve neşeyle şarkılar mırıldanan kocası Vince olduğuna inanabilirdi.

Mantosunun düğmelerini çözüp kendini bir sandalyeye bıraktı. İlk düşündüğü şey büyük banyo havlusunu getirmekle iyi ettiği oldu. Bacaklarını uzatıp ayakkabılarına baktı; biraz silinmeye ihtiyaçları vardı. Vince'nin son zamanlarında, sofa soğuk geldiğinden odaya geri dönmüşlerdi, bir fırça, bir fırça daha derken ayakkabılar için gerekli olan ne varsa komodinde toplanmıştı. Otomatik bir hareketle küçük dolabın kulbunu çekti: Eski kutunun yerini içinde gene bezler, fırçalar ve cilalardan müteşekkil bir takım bulunan bir yenisi almıştı. Bir an o gülünç nesneleri seyre

dalar gibi oldu, sonra bir ormanın derinliklerinden ona kadar ulaşan uzak bir çığlık duymuş gibi yavaş yavaş başını kaldırdı. Antal onu böyle, esrarengiz bir şekilde kulak kesilmiş halde buldu.

Tatlı bir sıcaklığın hüküm sürdüğü banyoyu Iza'nın evindeki gibi canlı renklerde havlular süslüyordu. Ellerimi daha önce Gica'da yıkamadım sanki diye düşündü yaşlı kadın, sıcak ve soğuk suyu karıştıran musluktan fışkıran suda ellerini sabunlarken. Ama o su soğuktu. Antal onun önüne düşüp ıslık çala çala, sofranın hazır beklediği mutfağa yürüdü. Artık elektrikli ocağı, gömme eviyesi ve dolapları olan, Budapeşte'dekine eşdeğer bir mutfaktı bu. Plastik kaplamanın altından, daha önce defalarca fırçalamış olduğu eski ahşabı hissetmek ister gibi, eliyle masanın üstünü yokladı. Antal köfteleri ve Gica'nın hazırladığı kabak soteyi tabaklara dağıttı. Bunlar ihtiyar kadının pek de iç açıcı olmayan öğlenki soğuk tavuktan daha çok hoşuna giden yiyeceklerdi. Antal her yemeğin yanında muazzam miktarda ekmek tüketme alışkanlığından vazgeçmemişti. Yemeklerini iki çift laf etmeden yediler.

– Kendinizi çok mu yorgun hissediyorsunuz? diye sordu Antal, tabaklarındakileri bitirince.

Yaşlı kadın yorgunluktan ölüyor, ama bunu itiraf etmeye çekiniyordu.

– Bu sabah, diye devam etti Antal, odun yararken elimi kestim, oysa Gica'ya asla kirli hulaşık bırakmak istemem. Benim yerime tabakları yıkamanızı rica edebilir miyim sizden?

İhtiyar kadın cevap olarak hemen ayağa kalktı, tabakları, çatal bıçakları toplayıp eviyeye götürdü. Antal onun, sıcak su musluğunu çevirmeden önce muslukların karşısında kararsız kaldığını gördü. Kendi eski sofra takımından kalan, hepsi de az çok çentilmiş bu son parçaları tek tek, özenle yıkadı.

– Gica da beceriksiz biri değil, diyordu Antal, ama bu işi asla sizin kadar iyi yapamaz.

Doktorun sözleri ona sonsuz bir mesafeden geliyor, zihnine inanılmaz bir yavaşlıkla nüfuz ediyordu. Evet, Gica iyi bir kızdı, ama pek titiz olmadığı doğruydu...

– Sizinle her şey kar gibi beyaz oluyor anne.

"Kar gibi" diye tekrarlıyordu uzaktan gelen bir yankı. O da içinden yineledi: "Kar gibi..."

– Iza'nın yeniden evleneceğini duydum.

İhtiyar kadın bu lafa karşılık vermedi. O da evlenmeyecek miydi? Böylece ödeşmiş oluyorlardı.

– Umarım uzun süre kalırsınız bizimle, diye devam ediyordu Antal.

"Uzun süre..." diye tekrarladı yankı. "Uzun süre." Burada kalmasından memnuniyet duyacaklardı. Uzun süre. Cevap vermemeye devam ediyordu. Suyu kurutma kâğıdı gibi emen ve porseleni ayna gibi parlatan, bin defa yıkanıp ütülenmiş eski bezlerinden biriyle tabakları kurulamaktan gerçek bir zevk alıyordu.

– Uzun zamandır aklımda olan bir şeyden söz etmek istiyorum size. Makul olup olmadığına siz karar vereceksiniz. Burada mümkün olduğunca uzun süre kalmanızı çok isterim.

O mu? Bir şeye karar vermek mi?

Bezi asıp dolabın kapağını kapadı. Antal kadının elini tutup dudaklarına götürdü. Eskiden, kopuk bir düğmesini diktiği ya da bir çift çorabını yamadığı vakit hep böyle teşekkür ederdi ona. Ama yaşlı kadın elini öpen Antal'i rüyadaymış gibi görüyordu. Sadece sessiz sessiz parlayan tabaklar gerçek geliyordu ona; bu onun işiydi, nihayet birinin hakiki ihtiyaçlarına cevap veren bir iş.

– Termosifonu kullanmayı biliyor musunuz anne? Ben çıkmak zorundayım, ama erken dönmeye gayret edeceğim. Bir banyo yapıp yatın, ben dönünce de ciddi şeylerden konuşuruz. İşte geldiniz anne, yüce Tanrı'nın bir armağanı gibi. Sizi nasıl bekliyordum bilemezsiniz!

Genç adam üzerine pardösüsünü geçirirken geniş adımlarla odayı arşınlıyordu. Her zamanki gibi başında şapka yoktu tabii. Antal'in veda sözcükleri ihtiyar kadını bir bulut gibi sardı.

Budapeşte'de, kendini haşlaması veya buhardan başının dönmesi korkusuyla küvetini kızı doldururdu hep. Banyo yapmayı istediğini, ama suyu tek başına hazırlamaması gerektiğini Antal'e

söylemeye cesaret edemedi. Doktor onu son bir kez öptü. Hem bahçe kapısını hem sokak kapısını kapatacaktı, beklenmedik bir ziyaretçi gelir mi diye kaygılanmadan yatabilirdi, Gica Ana asla bu saatte gelmezdi. Eski güzel günlerdeki gibi ıslık çalarak, koşa koşa çıkıp gitti. Kapitány içeri girmek için inleyip soludu, yaşlı kadın ona odasını açtı. Evde ikisinden başka kimse kalmamış olduğundan, hayvan ona yaklaşmayı göze alıp bacaklarını kokladı, sonra da kıçının üstü oturarak, küçük gözlerini eski sahibesine kaldırdı.

Antal'in sözleri yaşlı kadının çevresinde çan sesleri gibi uğulduyordu. Okşamak üzere tavşanın yanına diz çöktüğünde, şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek devingen çemberleriyle onu kuşattı. Yorgunluğu geçiyor, nesneler yeniden daha net konturlara kavuşuyordu, evi tanımaya başlamıştı, yenilerin ardından eski mobilyalar, taze boya ve yalancı mermer kaplamanın altından eski duvarlar yeniden ortaya çıkıyordu. Ev onunla konuşuyor, nihayet onu selamlıyordu. Yarı korkudan yarı zevkten cıyaklayarak, derhal pıtı pıtı yürümeye başlayan Kapitány'den uzaklaştı. Evi dolaştı. Yeşil ve menekşerengi perdelere rağmen ne boyutları değişmişti odaların, ne de düzenleri; Antal'in onun eşyalarını bırakmış olduğu odanın eşiğinde, kapının kasasına yaslanıp durdu. Eve dönüş, geçmişle buluşma. Canlı bir varlık olan evi ona kendi hikâyesini anlatıyor, haftalardır hiçbir soruyu yanıtlamayan yaşlı kadın ona dilsiz cevaplar veriyordu.

Antal, koşmanın verdiği fiziksel zevki tatmak için koşar adım yürüyordu. Birkaç sene evvel Iza'yı terk etmek zorunda olduğunu anlayıp titrek bir göğün altında can havliyle koşarken de böyle yapmıştı. Bugün havada, kendi ışıklarını emer gibi görünen sokak lambalarının güçlükle deldiği, ıslak ve gevşek bir sis dalgalanıyordu.

Sonunda onu öldürecek, diyordu kendi kendine, nasıl az kalsın beni de öldürecek idiyse öyle. Iza tarafından yüzüstü bırakılan zavallı kadının yaşamı pamuk ipliğine bağlı: Bir iki aya kalmaz ölür. Ama ben onu toparlayabilirim belki.

Birkaç dakika içinde Lidia'yla buluşacak olma düşüncesi yüreğine su serpiyordu. Onun elini tutacaktı; Lidia'nın elini tutmak, avcunun ılıklığını hissetmek, onun yaşadığını bilmek, pek yakında birlikte yaşayacaklarını ve gece kâbus görürse, rüyasını anlatması için Lidia'nın sesinin onu uyandıracağını bilmek hoşuna gidiyordu.

Tramvayın içinde yer olmadığından basamakta yolculuk etti. Genç kızdan birkaç saatliğine uzaklaştığı her sefer olduğu gibi bir tür gerginlik ve asabi neşeyle titriyordu; bir yandan da ona açmak için yanıp tutuştuğu projeyi düşünüp duruyordu. Onunla Iza'dan konuşabilmek harikaydı. Bu konuda bir başkasına asla açılmamıştı.

Hastane sis içinde yüzüyor, ağaçlar da pencereler de seçilmiyordu. Lidia'yı yemekhanede akşam yemeğini bitirmek üzereyken buldu. Genç kız gözlerini ona doğru kaldırıp derhal tabağına indirdi. Bana bakmaya bile çekiniyor diye düşündü Antal, bakışlarımız başkalarının önünde bizi ele verecek diye korkuyor. Genç kadının yanına oturup yemeğini bitirmesini bekledi.

Iza'nın anısı çoktan silinip gitmiş olacağından, Lidia'nın, bir tek Lidia'nın anısını koruyacak olan bu geceyi, eski patikayı izleyerek eve geri döndükleri bu sisli geceyi ileride mutlaka hatırlayacaktı. Birbirlerinin beline sarılmış, banklardan ve ağaç gövdelerinden sakınarak yürüyorlardı. Bir an, genç kızın soluğu Antal'in yanağını okşadı, mutluluğun verdiği canlılıkla dolu hızlı bir soluktu bu. Lidia nişanlısının projesini yürekten benimsedi.

Muhteşem bir fikirdi bu. Birbirleriyle ilk kez konuştuklarında, sohbet Gyüd, değirmen, Vince ve karısı etrafında dönmüştü. Antal, mantosunun kalın kumaşının altından genç kızın narin kolunu sıktı. Bayan Szöcs hemşireyi tekrar görünce ne diyecekti? Hem onu hatırlıyor muydu acaba? Şayet hatırlıyorsa aklında nasıl kalmıştı?

– Bu saatte uyuyor olmalı, dedi Antal. Her halü kârda, anlatabileceği şeylere şaşırma. Şimdilik rüyadaymış gibi konuşup davranıyor, ama sonunda uyanacaktır. Banyosunu yapmıştır ve eğer hemen uykuya teslim olmadıysa, arkasında yastıkları, bur-

nunda güzel görünmeye düşkün olduğundan sadece okurken taktığı gözlüğü, yatakta oturmuş, resimli dergileri karıştırıyordur. Umarım bulmuştur onları, penceresinin pervazına bırakmıştım. Göreceksin, Vince'nin cenazesi sırasında istemediği her şeyi isteyecektir. O zamandan beri bir haller oldu ona.

Sokakta da patikadakinden daha iyi bir görüş imkânı yoktu. Defalarca başkalarıyla çarpıştılar; herkes gülerek birbirinden özür diliyordu. Sisin rengi sarıya dönmüştü. Antal el yordamıyla dış kapının kilini aradı. Rutubetten ikisi de kendini ıslanmış hissediyordu.

Bütün odalarda ışık yanıyordu. Banyo kapısı açık, küvet temizlenmişti, hava hâlâ su buharı kokuyordu. Lavabonun kenarında yabancı bir sabun, havlu askısında kocaman sarı bir havlu duruyordu. Antal elektriği söndürdü. Kapitány sinmiş olduğu sofadaki tek ayaklı yuvarlak masanın altından çıktı, suratsız ve endişeli bir hali vardı.

– Şapşal, dedi Lidia, kibarca. Gel buraya, huysuz.

Antal büyük odanın kapısını vurdu. Cevap gelmedi. Tekrar vurdu.

– Bırak uyusun, dedi Lidia. Yarın sabah görüşürüz.

– Hayır, dedi Antal, az önceki yüzünü görmedin sen. Ne yapayım, giriyorum, onu uyandıracağım.

Kapıyı açtı. Yatak Emma Teyze'nin tertemiz yatak örtüsünün altında beyazlıktan ışıyordu. Bozulmamıştı. Hemen yanındaki bavul kapalıydı. Yaşlı kadın odada değildi.

IV

HAVA

1

Banyo işini kazasız belasız halletmişti aslında.

Büyük bir zevkle sıcak suyun içinde oyalanmıştı; sonra yatak kıyafetine bürünmek yerine tekrardan giyinmiş, dalgın bir halde odaları yeniden dolaşmış, buzdolabını açmış, tel dolabı denetlemiş, tencerelerin kapaklarını teker teker kaldırıp bakmıştı. Budapeşte'de, Iza'nın evde olmadığı akşamlar onun dönüşünden önce yatmaya gidemiyordu bir türlü; kiracılarla dolu koca binanın bir köşesinde saklanan bir canavarın saldırısına uğramaktan korkuyordu sanki. Burada, gece olmasına ve yalnızlığına rağmen kendini oradaki kadar terk edilmiş hissetmiyordu. Halbuki, anıların durgun suyundan biraz almak için boynunu uzatarak gözlerini ona diken koca tavşanın onu savunacak hali yoktu. Ama bu durum bir çeşit güven duygusu hissetmesine engel olmuyordu; belki de bu tanıdık duvarlar ya da kızı hiç sevmediği için burada kalacağını daha onun evine taşınmadan önce bildiği eski duvar saati yüzündendi bu. Iza çocukken saatin çaldığını duyduğunda onu parmağıyla gösterip dehşet içinde koşarak bir köşeye saklanırdı. Vince ve o bu işe şaşarlardı: Duvar saatinden korkan bir çocuk görülmüş şey miydi? Andrus saatin çaldığını duyunca ellerini çırpardı. Iza farklıydı.

Kesintisiz ritmiyle insana zamanın geçtiğini hatırlatan tik taklar Bayan Szőcs'e zamanın durduğunu söylüyordu. Aylarca süren bulanıklıktan sonra etrafındaki dünya yeniden gerçekliğine kavuşuyor, ayaklarının altındaki zemin yeniden sağlamlaşıyordu. Düşüncelere daldı.

Uzun zamandır düşünceler ondan kaçıyordu; kafasının içinde sadece hatıralarına ait görüntüler itişip kakışıyordu.

Şaşkınlık içinde, kederden başka duygular da hissedebildiğini fark etti. Kendini sallanan koltuğun ritmik hareketlerine bıraktı. Son zamanlarda Vince'yle konuşmak dışında ağzını açmadığı halde, şimdi kendi kendine konuşuyordu işte. Kendine söylediği sözler hiç acı vermiyordu, onlardan bu kadar az etkilenişine kendi de şaşırdı.

Mantosunu üzerine geçirip tavuk ve kuru pastalar çıkınca hafifleyen zembili kaptı. Kimlik kartını her zaman yanında bulundurmak zorunda olduğunu düşündüğünden değil de, Emma Teyze'nin aşıladığı prensipler gereği saygın bir kadının dışarı asla çantasız çıkmaması gerektiğine inandığından, el çantasını da aldı. Aynanın önünde durup şapkasını düzeltti ve alışkanlığının tersine gözlüğünü taktı. Kapitány arkasında iki yana sallanıp duruyordu; eğilip onu kucağına aldı. Ağırdı, Gica onu fazla besliyordu, hayvan bakmayı asla öğrenememişti, tıka basa, öldüresiye yediriyordu hayvancığı. Tavşanı iki kulağının arasından öptü; korkan Kapitány gözlerini hızlı hızlı kırpıştırıp başını geri çekti.

Sekide bir an durdu.

Şu sis de pek can sıkıcıydı. Tanrı bilir neden, dışarıda ay ışığı olsun isterdi. Ağır sis kıvrımları bahçenin üzerine çöküyor ve komşu kiliseden, saat kadranının yerindeki sarı bir lekeden başka hiçbir şeyin görünmesine müsaade etmiyordu.

– Tanrım, ne çok utanıyorum Izacığım! diye mırıldandı. Ne kadar utandığımı bir bilsen!

Anahtarı kilidin içinde döndü, onu en son aylar önce değil de daha dün kullanmıştı sanki. Sokağın gerçekdışı bir görüntüsü vardı. Sis Kolman'ın dükkânını yutmuştu. Kıyıları olmayan bir ırmak boyunca ilerlediği hissine kapıldı.

– Özür dilerim, diye tekrarlıyordu yoldan geçenlere her çarpışında, kusura bakmayın.

Sokak lambalarının belli belirsiz ışığının güçlükle aydınlattığı kaldırım ayaklarının altında kayıyordu.

Saat sekiz bile olmamıştı, fakat şehirde trafik neredeyse tamamen durmuştu; tek tük arabalar ihtiyatla ilerliyor, tramvaylar durmadan çan çalıyordu. Yaşlı kadının korkuya kayıtsızlığında vahşi ve muzaffer bir şey vardı. Yavaşlamadan Könyök Sokağının köşesini dönüp karanlık kütle boyunca yürüdü, sonra klakson ve çan gürültüleri arasında yolun karşısına geçti. Gayet sakin bir şekilde ilerliyor, etrafında sisin hayaletleri ağır ağır yüzüyordu. Karşı kaldırımda, öğleden sonraki son seansı daha yeni bitmiş olan Hunnia Sinemasının beton ağzından dışarı küçük bir kalabalık dökülüyordu. Budapeşte'de bu saatte asla dolaşmaya çıkmazdı; uzun zamandır kendini bu denli dingin hissetmemiş olduğu halde, ağzını nefes nefese kalmış gibi açmış, yoğun havayı zevkle içine çekiyor, tıpkı küçük bir kızken kar tanelerini ağzıyla yakaladığı gibi sisi yutuyordu.

Şu anda Vince neredeydi acaba?

Mezarlıktaki biçimsiz taşın altında mı? Mamafih, bu sabah ovanın kokularını taşıyan tanıdık rüzgârda onun gülüşünü algılar gibi olmuştu. Antal'in evinde, ulaşılamaz olsa da çok yakınında hissediyordu onu. Kendini yeniden bulmuş, ama Vince'yi bulamamıştı.

Iza büyüyordu; arkadaşları eşya saklamaca oynamak için eve geliyordu. "Ilık! Ilık!" diye bağırıyordu, ebeler saklı eşyaya yaklaşınca.

Evde hava "ılık"tı, çünkü Vince'nin kuşkirazı ağacından eski bastonu sofayı süslüyordu, çünkü başları toprağa gömülü gül ağaçları iki büklüm uyuyor, lale soğanları saksıların dibinde ilkbaharı bekliyordu. Ama o, mutlaka var olması gereken, havanın "sıcak" olduğu o yere yaklaşmayı başaramamıştı. "Yakıcı" olan yeri ne mezarlıkta bulmuştu ne de evde.

Son durağın kıvrımında, her zamanki gibi Koruluk tramvayı bekliyordu. Basamağa tırmandı. Biletçi kadın, bozuk parası yok diye homurdandı; buna alınacak yerde neşeyle ve duygulanarak, doğduğu şehrin sesli harfleri uzatan ağır tempolu lehçesine kulak verdi. Budapeşte'de böyle konuşulmuyordu. Çantasını dizlerine bastırdı, gözlerini buğulanmış cama dikip dışarıda bulanık

ışıklarla yer değiştiren hareketli gölgelerden başka bir şey seçemeden, birbirini izleyen durak adlarını içinden saymaya koyuldu. Postanenin önünden geçmiş olmalıydılar, sonra kilisenin önünden, sonra da banyolardan; sis olmasa, yazın rüzgâr Kınaçiçeği Çukuru'ndan estiğinde kokularla dolan buharlı değirmeni seçebilirdi.

Az kalsın ineceği durağı kaçırıyordu; bu yüzden biletçi kadından bir azar daha işitti. Uyuyor muydu ne? Yo, yo! Uyumuyordu, inmek istediği yer orasıydı aslında, başından beri böyle düşünüyordu; ama yorgundu, yaşlandıkça insanın refleksleri zayıflıyordu. Tramvay uzaklaştı, inenler kendi yollarına yürüyüp dağıldılar. Bir yerlerde köpekler havlıyordu.

Ayaklarının altında tanıdığından farklı bir zemin hissetse de burada yeniden Vince'ye yaklaşıyordu; sıkıştırılmış toprağın yerini çimento almıştı. Köşedeki içkili lokantanın pencereleri gecenin içinde parlıyordu; içeriye bir göz attı, ama üniformayı andıran deri pardösülerle kaplı sırt ve omuzlardan başka bir şey göremedi. "Zavallı bebeğim," diye fısıldadı içinde yaşayan küçük Iza'ya. "Bu ne kadar zor gelmiş olmalı sana!"

Kınaçiçeği Çukuru'ndan hiç koku gelmiyordu, oysa yaşlı kadın hatıralarında sabunotlarının ağır kokusunu duyuyordu. Ve sise boğulmuş bahçelerin derinliklerine daldıkça Vince'ye biraz daha yaklaşıyordu. Kocasının öldüğü gün de bu yoldan geçmişti: İşçiler yeni konut mahallesinin temellerini atıyorlardı. O günden beri inşaat epeyce ilerlemiş olmalıydı.

Üniformalı koca bir siluetle karşılaştı.

– Buradan geçilebiliyor mu? diye sordu çekingen bir sesle.

– Geçilebilir, diye karşılık verdi kurumlu bir ses, eğer canınız çamura batmak istiyorsa...

Çamur önemli değildi. Onun canını sıkan, yakın zamana kadar Kınaçiçeği Çukuru'nun dar girişini belirleyen iki kazığın yerini saptayamamaktı. Evet, fazlasıyla çamur vardı! Ama yol, şantiyenin geri kalanını karanlıkta bırakan birkaç ampulle aydınlatılmıştı.

Bir havlama sesi onu durdurdu, korkudan donakalmıştı, fakat ses yaklaşmayınca cesareti yerine geldi. Kuşkusuz gece bek-

çisinin köpeğiydi havlayan; her şantiyede bulunurdu bunlardan, ama bağlı tutulurlardı. Hayvanın huzursuzluğundan işkillenen gece bekçisi ilerliyordu. Kimin geldiğine bakmak için durdu ve karşısındakinin yaşlı bir hanım olduğunu görünce, iyi akşamlar dilemeyi göze aldı; soğuk ve can sıkıntısına karşı yegâne can yoldaşı piposuydu, karşısına çıkan ilk muhatap işini görüyordu.

– Isırmaz, dedi. Ses çıkarır, hepsi o kadar. Isırmaz.

İhtiyar kadın ona kibarca cevap vermek için güçlü bir ampulün altında durdu. Bekçi onun etrafa göz gezdirdiğini fark etti.

Kınaçiçeği Çukuru'nun iki yanında birbirinin eşi sekiz bina yükseliyordu; sadece pencere camları eksikti. Mamafih, sol gruptaki dördüncü binanın henüz sadece üç katı olduğunu hafızasına kaydetti. Göğü sis yüküyle birlikte yutmak için yukarı uzanıyordu duvarları. Bir zamanlarki dekordan geriye kalan yegâne unsur olan eski çeşme yolun yarısını imliyordu. Dümdüz yürüyüp onca yıldır üzerine akan suyun perdahladığı kızıl taşın kenarına oturdu

– İçmek ister misiniz? diye sordu gece bekçisi. Size bir maşrapa verebilirim.

– Hayır, teşekkür ederim.

Eskisi kadar kolay dönen çarkı çevirdi; su fışkırdı, berrak, gür ve soğuktu.

Hayır, susamamıştı, yalnızca çeşmeye bakmaya gelmişti.

Önlerinden bir kadın geçti ve taşranın kenar mahallelerinde hep yapıldığı gibi, gür bir sesle iyi akşamlar diledi; bir eliyle bisikletini tutuyordu, Kınaçiçeği Çukuru'nun öte yanındaki Rákóczi Sokağına doğru gözden kayboldu. Köpek yeniden, aralıksız ve daha güçlü bir sesle havlamaya koyuldu.

– Biraz burada kalabilir miyim? diye sordu Bayan Szőcs.

Vince o kadar yakındı ki, bekçi dönüp kulübesine girse, ona eliyle dokunabilirdi. Yeter ki bekçi ona bakmayı bıraksındı, yaşlı kadın buradan ayrılmadan önce ne yapması gerektiğini biliyordu.

– Şayet hoşunuza gidiyorsa... kalın bakalım.

Adam uzaklaştı. Etrafta, 4 numaralı binanın yanına istiflenmiş tuğla yığını dışında çalacak bir şey yoktu, ihtiyarın onları ka-

ra zembiliyle taşıyacağını sanmıyordu. Aletler kilit altında ve kapıda köpek bekliyor, diye düşündü. Bu saatte gelip çeşmenin kenarına oturmak da ne fikir ama! Burada yaşayacağına sevinen müstakbel bir kiracı değilse tabii.

Adam köpeğin yanına dönüp eliyle okşadı. Kaygılanmış olan hayvan onu her zamanki gibi heyecanla karşılamadı. Geceleyin, rolleri ve görevleri onları birbirine bağlıyordu; gündüzleriyse, köpek yeniden köpek oluyordu, bekçi de tekrar işbaşı yapana kadar uyuyan, gerinen ve beslenen bir insan. Hayvanın iniltilerinden rahatsız olan bekçi, susturmak için kafasına hafifçe vurdu.

Vince oradaydı, artık onu çağırması gerekmiyor, ruhu ışığa açılıyordu, kafa karışıklığının geçmesi için onun görünmez mevcudiyeti gerekmişti. Onsuz hayat boş ve acımasızdı, bekleyiş ise çok uzun, ama Vince bunları zaten biliyordu, bir de kendisinin söylemesine gerek yoktu. Örneğin, Vince'nin burasıyla bu kadar bütünleşmiş olmasını anlamıyordu. Hem de daha dün bahçesiyle ve eviyle bütünleştiği kadar doğal bir şekilde. Bir insan bir mobilyayla, bir bitki ya da bir inşaat şantiyesiyle nasıl bu kadar kusursuzca özdeşleşebiliyordu? Ne yazık ki Vince suskunluğunu koruyor, onun ağzından duymayı çok isteyeceği çözümü bulmakta kendisine yardımcı olmuyordu! Ama hayır, bulmacadaki sözcüğü tek başına bulmalıydı, tıpkı eskiden Vince'nin yol gösterdikten sonra gözlerini üzerine dikip onun arayışını, tereddüt edişini, kelimeyi bularak zafer kazanışını seyrettiği zamanlarda olduğu gibi.

Korkunç bir şey bu, diye düşünüyordu yaşlı kadın, çeşmenin çarkını çevirirken; ışıkta beyazlaşan su şişiyor, bir kazın boynu gibi kabarıyordu. Benimle yaşamakta bu denli zorlanması, ona bu kadar yük olmam korkunç.

İçinde yaşayan küçük Iza kaşlarını çattı ve tiz bir sesle, "Yorgunum!" dedi.

– Ve dahası, onu yoruyorum, diye açıkladı ihtiyar kadın, Vince'ye. Oysa, ne kadar sevecen olduğunu, nasıl çalıştığını bir bilsen! Ve bana verdiği onca parayı! Dolabım para dolu. Onları kazanmak için hiçbir şey yapmamış olmak ne büyük bir utanç!...

O an Vince yok oldu. Bir saniye önce var olduğu gibi, bir anda, iz bırakmadan, tamamen yok oldu. Ve yaşlı kadın elini ısıran soğuk suyu hissetti. Sis yoğunlaşıyor, köpek hâlâ uluyordu.

Rákóczi Sokağı tarafında bir grup gürültücü genç belirdi. Gençler diye düşündü. Onlar için sis yok. Bir zamanlar Iza ve Antal'in de yaptığı gibi güle oynaya üniversiteye doğru gidiyorlar. Ben bir aptalım. Ve Vince cevap vermiyor!

Oturmaya devam eden yaşlı kadın, onca özenle cilaladığı güzel, siyah ayakkabılarına bulaşan çamuru seyrediyordu. Yorgun değildi; daha çok, nesneleri berraklaştırıp gürültüleri netleştiren bir çeşit coşkunluk içindeydi: Uzakta biri bağırıyordu, meyhanenin kapısındaki ince çıngırak çın çın ötüyordu, çamurun içinden ağır adımlar yaklaşıyordu. Köpek artık havlamıyordu ve suskunluğu ulumalarından daha ürkütücüydü.

– Geceyi burada mı geçireceksiniz yoksa? diye seslendi gece bekçisi.

Bu konuşmak için bir bahaneydi, yoksa hiçbir yönetmelik geceleri çeşmenin kenarına oturmayı yasaklamıyordu insanlara.

Çamurun içinde sürüklenen ayak sesleri yaklaşıyor, sarhoş bir ses eski bir nakarata işkence ediyordu: *Kasabanın üzerinden beyaz bir güvercin uçuyor*. Yaşlı kadının zihninden bir güvercin hayali geçti, ama önlerinde haber filmlerindeki gibi verandalar bulunan tektip evciklerin üstünden vınlayarak uçan, gümüş rengi bir güvercin.

– Hey, oradaki! diye bağırdı gece bekçisi, ayakları birbirine dolanan adama doğru. Dönmenize gerek yok, dümdüz gidin: Rákóczi Sokağı tam karşınızda.

Sarhoşlar oldum olası ürkütürdü yaşlı kadını. Ayağa kalktı, ama uyuşmuş bacakları ilerlemeyi reddetti ve bir an için çeşmenin gıcırdayan çarkına dayandı. Bekçiye kaçamak bir bakış attı: Bir türlü çekip gitmeye yanaşmayan ve bir araba dolusu laf eşliğinde ısrarla apartmanlardan birini gösteren, yolun ortasına dikilmiş adamdan başka bir şeyle ilgilenmiyordu. Sisin içinde koca bir ayı.

Gitmeliyim, diye tekrarlıyordu ihtiyar kadın kendi kendine.

Hayatında her şey ters gidiyor; Vince uzaklaştı, bekçi şantiye girişini tutuyor, öfkeden kudurmuş sarhoş, lojmanda oturmaya hak kazanmış olduğunu, inşaatın gidişatını denetlemesine kimsenin mani olamayacağını haykırıyor. Kalın bir kalasın kırılmasını andıran tuhaf bir gürültü oldu. Yaşlı kadın yerinden sıçradı ve sendeleye sendeleye binalara doğru kaçtı.

– Çekip gidin, diye bağırdı bekçi, yoksa köpeği salarım!

Korku yaşlı kadının soluğunu kesiyordu. Ya köpek sarhoşa saldırmak yerine ısırmak için onun üstüne atlarsa ne yapardı? Adımlarını hızlandırıp iki binanın arasına saptı. Vaktiyle, Çukur'u enlemesine keserek dışarı açılan bir geçit vardı; hâlâ duruyor muydu acaba? O kestirmeden giderek, demiryolu rayları boyunca uzanan büyük yola çıkabilir, ortalığın sakinleşmesini orada bekleyebilirdi. Eliyle daha yeni sıvanmış duvarlardan birini yokladı: Vince'nin son defa gördüğü yüzü gibi nemli ve soğuk, ölünün gergin teni gibi parlaktı.

– Defolup gidin! diye gürlüyordu bekçi. Yüce Tanrı'nın meleği gelse sokmam şantiyeye, hele bir sarhoşu asla!

Yüce Tanrı'nın meleği?

Yaşlı kadın bir kalasın üzerinden geçerek aşılması gereken bir çamur birikintisinin önüne gelmişti. Hafifçe gülümsedi: Eskiden yere nasıl da sağlam basardı ayakları! İyi ki gözlüğünü takmıştı. Bitmemiş binaya giden harç dolu el arabalarını buradan geçiriyorlardı herhalde. Kesikli konuşma sesleri zayıflıyordu. Köpeğin yakınına varınca irkildi, ama hayvan havlamak yerine sessiz kalıp fal taşı gibi açılmış korkulu gözlerini ona dikti. Az evvel Kapitány'nin yaptığı gibi. Zembilini öteki eline geçirdi.

– Defolup gidin! diye tekrarlandığını duydu uzaktan. Ya ihtiyar kadın? O nereye gitti ki? Kaçırdınız onu.

– Iza, diye fısıldadı içinde yaşayan küçük Iza'ya, bana kızma. Çözüm bulamıyorum. Baban sağ, ama benim sandığım gibi değil. Ev, yol, çimento olmuş, bana cevap vermiyor.

Kara kara düşünüyordu. Kızı için, o sivri dilli, sitemkâr ve gözü yaşlı kıvırcık çocuk için ne yapmalıydı? "Sinirimi bozuyorsun!" diye devam etti küçük Iza, tiz sesiyle. "Kendime ait bir ha-

yatım kalmadı, sürekli seni düşünmem gerekiyor, bu gidişle işimi de ihmal edeceğim yakında!" İşin komik tarafı, kıvırcık başı, somurtkan dudakları ve peltek sesi "sinirimi bozuyorsun", "kendime ait bir hayatım kalmadı", "işimi de ihmal edeceğim" gibi ifadelerle kesinlikle bağdaşmıyordu.

Sevgili yavrum! Benim zavallı kızcuğum!

Kestirme yolun bir çıkmaza dönüşmüş olduğunu ve demir tellerin girişi engellediğini anladığında, 4 numaralı binanın önüne kadar gelmişti. Şimdi geri dönüp onu o kadar korkutan köpeğin yanından tekrar geçmesi mi gerekecekti yani?

Bitmemiş binanın girişine doğru uzanan ikinci bir kalas daha vardı; henüz basamakları döşenmemiş merdiven boşluğu karanlığın içinde ağzı açık duruyordu. Ama üzerine düzenli aralıklarla enlemesine tahtalar çivilenmiş eğik bir düzlem tırmanmasını kolaylaştıracaktı; çocukken kollarını kanat gibi açıp koşarak merdiven tırmanmaya bayılırdı.

Vince yanına dönmüştü, ama çok kızgın bir halde! Yaşlı kadın bunun nedenini anlamıyor ve öyle üzülüyordu ki, gözleri buğulandı. Kocası konuşmak istemediğine göre ne yapması gerektiğini nasıl bilecekti? Anlamak konusunda kendini her zamankinden daha âciz hissediyordu. Vince'nin onun hiçbir zaman çok akıllı olmadığını hatırlaması gerekirdi.

Birden, bekçinin sesi hemen yakınında gürledi:

– Gidin, nerede isterseniz orada asın kendinizi, ama burada olmaz, buradan ben sorumluyum! Defolun, yoksa polise telefon ederim! Pis sarhoş!

Haykırışlar, içinden büyük karanlık halkaların yükseldiği sise düştüler. O zaman Vince'nin öfkesi yatıştı, içinde yaşayan Iza da yumuşadı; eskiden ayva püresi veya ballı ceviz istediğinde yaptığı gibi, yuvarlak, parlak ve aç gözlerle annesini süzüyordu.

"Bir koruyucu melek sana refakat ediyor" demişti Vince vaktiyle. "Bir melek eşlik ediyor sana Etelka, yirminci yüzyılın bir melek tarafından adım adım izlenen biricik insanı sensin." Yatağının üzerinde asılı duran gravür net bir şekilde gözünün önüne geldi; ama sonra çilek toplayan kızın çocuksu ifadesi kayboldu,

buğdayrengi saç örgüleri kendi yaşlı ve kırışık yüzünü çevreledi ve ileri atılmak için bacağını uzatan küçük kızın sepetinin yerini siyah zembil aldı. Yaşlı kadın o zaman, Budapeşte'de taksiyle dolaşan, Terez'le fısıldaşan ve ciddi bir edayla kalın kitaplarına dalan Iza için değil, kendi içinde yaşayan Iza için ne yapabileceğini anladı. Vince'ye ihtiyacı yoktu artık. Şu an yalnız kalması gerekiyordu, kesinlikle yalnız.

– Git, dedi resimdeki meleğe.

Melek bir an ona bakıp uzaklaştı.

Issız tahta platform boşlukta yükseliyor, üst ucu karanlığın içinde kayboluyordu. Gözlüğünü çıkardı, pembe plastikten saplarını kıvırıp çantasına koydu; sonra ileri atıldı.

Hayatında ilk kez melek yanında değildi artık.

2

Iza ertesi sabah saat dokuza doğru kaygı ve tasalarından kurtulmuş olarak uyandı. Hafta içinin canlılığını bin kere yeğlediğinden, uzun süre pazar günlerinden nefret etmişti. Sonra, ilk işine başlayınca, yirmi dört saatlik bu boş ve serbest zaman diliminin, eskiden onca korktuğu bayram günlerinin kıymetini bilmeyi öğrenmişti. Bugün Terez gelmiyordu, annesi gitmişti, Domokos okurlarıyla buluşacaktı, önünde beklenmedik bir hediye gibi kucağına düşen koskoca bir pazar günü vardı. Başı yastığın çukurunda, inik panjurun aralarından süzülen güneş ışınlarını seyrederek yatmaya devam etti. Kimsenin onun can yoldaşlığına ihtiyacı yoktu, yan odadaki mutsuz ve endişeli bir varlıktan çekinmeden tek başına kalabilirdi; hayvanca bir dirlik duygusu zevkle gerinmesine yol açtı. Bazı gündelik gürültülerin yokluğunun tam bir gevşeme sağlaması ne kadar şaşırtıcıydı! İhtiyatla açılan kapılar yoktu, küvetin etrafında sakınımlı gezinmeler yoktu, annesi ne kadar çok dikkat ederse ağır bir şey düşürmesi o kadar kaçınılmaz olduğundan kopacak son bir gürültü yoktu. Aynı zamanda bu harika tatil onu ürkütüyordu.

Oysa huzurunu kaçıran hiçbir sorun yoktu. Tıbbi muayeneden geçirttiği annesinin tahlil sonuçları içini rahatlatmıştı; öte yandan, kooperatif işinin yaşlı kadını oyalayacağına pek güveniyordu; son olarak, doğduğu şehre giderek ortam ve hava değiştirmenin ona iyi geleceği kesindi. Domokos'un yokluğunu da dert etmiyordu, onun programının belirsizliklerine alışmıştı; Antal'le olduğu gibi sürekli onun yanında bulunmayı da istemiyordu zaten.

Öğlene kadar giyinmeden tembellik edecek, müzik dinleyip dergileri karıştıracaktı.

Öğle yemeğinden sonra, görecek bir sürü ilginç şeyin olduğu eski Buda'da bir tur atmaya giderdi herhalde. Düşman bir gücün oyunlarından nihayet kurtuluyormuş gibi yeni bir güven ve neşeyle kahvaltısını hazırlamaya girişti. Annesiyle her şey yoluna girecek, yaşlı kadın pek yakında dengesine yeniden kavuşacaktı; diğer sorunlara gelince, onlar da hallolacaktı. Belki de kendi hayatının problemini Domokos'la çözecekti.

Telefon çaldığında kaynatmak için ocağa çay suyu koyuyordu.

Şehirlerarası aramalara özgü kısa zil sesleri duyar gibi oldu, ama muhtemelen yanılıyordu. Çaydanlığın altını kısıp telefonu açmak için antreye koştu. Domokos mu arıyordu acaba? Kendisi yanlış anlamış olabilirdi, belki de konferansı Budapeşte'de değildi; annesi daha bir gün önce gittiğine göre arayan Domokos'tan başkası olamazdı. Her halü kârda keyfi kaçmıştı. Şehirlerarası görüşmelerden korkardı; kesik kesik çalan zil her zaman yüreğini hoplatırdı. Babasının ölmek üzere olduğu telefonla bildirilmişti: O gün Antal bas bas bağırdığı halde sesini zor duymuştu. Hele annesinin aramaları! Kömürcülerin getirdiği şey kömür tozundan ibaretti, hırsızlar ardıyeye girip testereyle baltayı götürmüşlerdi, babası iyi değildi, yeni postacı emekli maaşını Kolman'a bırakmayı reddediyordu...

Doğduğu şehrin adının anılması içinde bir öfke dalgası kabarttı. Ta oralardan pazar keyfini bozarak, kendisine hainlik ediliyordu! Oysa daha dün vedalaşmışlardı! Annesi bu kadar önemli ne unutmuş olabilirdi? Şemsiyesini mi?

Bu sefer hatta en ufak bir cızırtı yoktu, görüşme sorunsuz olacağa benziyordu; Antal'in sesi sanki yan odadan geliyormuş gibi yankılandı. Çatlak bir sesle iki cümle söyleyip ona soru soracak zaman bırakmadan telefonu kapattı.

– Bitti mi? diye sordu bu duruma şaşıran, santral görevlisi kadın.

Ve iki cümle için "acil görüşme" talep etmenin manasını anlamakta zorlandığı için üsteledi:

– Bitti mi?

Iza kendini telefonun yanında duran sandalyeye bıraktı; bacakları onu taşıyamıyordu artık. Aldığı haber anlama kapasitesini aşıyordu. Antal'in sesinde hıçkırıklar olduğunu ve telefonu elinde ahizeyi tutacak güç kalmadığı için kapattığını anlamamış mıydı? Yıllardır hekimlik yapmaktan gelen bir refleksle başını arkaya devirip ensesini ovaladı. Parmakları buz kesmişti, hayatında bayılmaya hiç bu kadar yakın hissetmemişti kendini. Derin bir nefes alıp ayağa kalkmayı başardı. Öncelikle bu korkunç halsizliğin üstesinden gelmeli, duygularını tahlil etmemeliydi. Hıçkırıklarla patladı ve ağlayışına, sözleri anlaşılmaz çığlıklarına kendi de şaşırdı. Ayakları birbirine dolanarak ecza dolabına kadar gitti. Sık sık aspirin alırdı, ama sakinleştiriciler selofan kılıflarının içinde bıraktığı gibi duruyordu; ambalajı zar zor yırttı, hapı yuttu ve dönüp yatağa uzandı.

Bunu düşünmese de, tepkisinin böyle bir durumda gösterilen olağan tepkiyi aştığını biliyordu. Çığlıkları sürek avında kovalanan ve çılgınca koşmaya başlayan bir hayvanınkileri çağrıştırıyordu. Iza titriyordu: Nereye koşmalı? Avcıdan kaçmak için nereye koşmalı? Şişen yüzünü ellerinin arasına gizledi. Şimdiye kadar, gurur çektiği acıları itiraf etmesine mani olmuştu hep. Bugün bomboş evde yapayalnız kalınca dağılıvermişti, bütün yaralar yeniden açılıyordu, hepsi, artık iyice kapandığını sandıkları bile.

Aslan ağızlı oluğu olan evde Antal'in bavullarını toplamasını bekliyordu. Dekker'in sesini işitiyordu: "Babanız kanser Iza, eğer onu seviyorsanız çabuk ölmesini dileyin." Parmaklarının arasın-

da, tahlil sonuçlarının bulunduğu kâğıtların tuhaf titreşimini hissediyordu.

Annesinin yüzünü gözünün önüne getirmeyi denedi, ama başaramadı; yalnızca silueti belirdi yaşlı kadının, düşük omuzları, son üç aydır gökyüzüne en ufak bir bakış atmadan sadece yere bakarak yürüdüğü için çok değişmiş olan ense çizgisi... Daha demin o kadar hoş gelen yalnızlık, genç kadını ezen ağır bir taştı artık. Yegâne avuntusu Domokos'un bir yerlerde var olmasıydı, onun yanına gidebilir, acısını onunla paylaşabilir, ondan yanında kalmasını isteyebilirdi. Yüzünü yıkadı, saçlarını tarayıp giyindi. İlaç etkisini göstermeye başlıyordu. İşte bu kadar! İnsanın kalbi kırılır, ama küçücük bir hap parçaları yeniden birleştirmeye yeter. Şaşkınlığı gerçekten azalıyordu. Müdürünü aradı –sakin bir şekilde konuşabiliyordu artık–, Terez'e bir not yazdı ve yolculuk için eşyalarını topladı. Bir odadan ötekine gidip geliyordu; bir daha asla yan odada sipere yatmış sessiz bir varlık olmayacaktı; panjuru asla gürültüyle düşürmeyecek olan yaşlı kadının ortadan yok oluşu sanki odalara doyasıya gerinme gücü bahşediyormuş gibi, daire birdenbire olağanüstü büyümüş göründü gözüne. Ne babası vardı artık ne de annesi. Iza kendi kendine bu cümleyi tekrarlayarak, yeni bilenmiş bir bıçağın keskinliğini başparmağın etli kısmında dener gibi, böylesine yabancı bir duygunun üzerindeki etkisini sınadı.

Mantosunu giyerken Domokos'un konuşma yaptığı yeri hatırlamaya çalıştı; tamamen özgür bir pazar günü düşüncesinin verdiği mutlulukla o an söylediklerini dikkatle dinlememişti. Kafasını toplayınca adresi hatırlamayı başardı.

Buluşmanın gerçekleştiği fabrikanın toplantı salonunu, bayramlık elbiselerini giymiş kalabalık bir dinleyici topluluğu doldurmuştu. İçeride yapmacıktan uzak, neşeli bir hava var gibiydi; giriş bileti gerekmiyor, kapıda hiçbir görevli bulunmuyordu. Iza'nın tanımadığı, keyifli, gevezc, neredeyse çenesi düşük bir Domokos, ona hiç söz etmediği çocukluk anılarını anlatıyordu. Konferansçıya ayrılan masanın kenarına ilişmiş, anlamlı el hareketleriyle söylediklerinin altını çiziyordu. Pek eğleniyor, ona so-

rular soran dinleyiciler de ondan aşağı kalmıyordu. Kapı Iza'nın arkasından çarpınca başını otomatik olarak gürültüden tarafa çevirdi; onu tanır tanımaz eli ayağına dolaştı, beti benzi attı. Dinleyiciler de biraz kızgın bir edayla başlarını çevirmişlerdi. Oysa gelen sadece bir kadındı, gidip mütevazı bir şekilde en arka sıraya oturacak olan fabrikanın bir işçisi veya Kütüphaneler Merkez Ofisinin bir memuru ya da Yazarlar Birliğinin bir üyesiydi.

Domokos cümlesini yarıda kesti; bütün soruları cevaplayıp herkesin merakını tatmin etmiş olduğunu düşündüğüne dair bir şeyler geveledi; sonra eğildi, kürsünün sağ ve sol taraflarında oturan iki önemli şahsiyetin elini sıktı, küçük ve şaşkın bir kızın aceleyle uzattığı çiçek demetini alıp doğruca Iza'nın yanına yürüdü. Iza gözlerini ona dikti ve anında bir gözyaşı seli bakışlarını boğdu. Salondakiler tedirgin bir şekilde onları süzüyordu; coşkulu havadan eser kalmamıştı. Hayal kırıklığına uğramış bakışlar, "Böyle de yapılmaz ki, hiç de nazik bir davranış değil" der gibiydi.

Domokos'un arabası fabrikanın önündeki meydanın solunda duruyordu. Arabayı iki gün önce almış, Iza henüz binmemişti. Domokos genç kadını bağrına basıp çocuklara yapıldığı gibi parmaklarını saçlarının arasında geçirdi.

– Ne oluyor? Seni nereye götürmemi istersin?

Domokos'un varlığı Iza'nın ağır yükünü hafifletti. Antal uzaklara, çok gerilere çekiliyordu, şu ağırkanlı, fazla tutkulu, çok farklı Antal...

– Eve. Hayır, benim daireme değil, eve!

Domokos'un yanında doğduğu şehri hiç böyle nitelememişti, ama yazar onun ne demek istediğini anladı. Iza'yı bu kadar altüst eden şeyi tahmin etmekten çok uzaktı. Iza konuşmaya karar verdiğinde sanki yanmış gibi elini direksiyondan çekti. Sonra sustu ve Iza hiç durmadan ağlarken tuvalet malzemelerini almak üzere evine uğradı, sonra da Izanınkileri almak için onun dairesine çıktı. Demek her şeyi anlıyor diye düşündü Iza, gözyaşlarına rağmen. Şu an, nefret ettiğim o apartman dairesine geri dönecek gücümün olmadığını anlıyor! Neden anlıyor? Yazar olduğu için mi, beni sevdiği için mi?

Ova yolculuğu Domokos'un görmeyi beklediği sonbahar görüntüsünü sunmadı. Ona göre her mevsim belli bir resim tekniğiyle uyuşuyordu: Kış kömürkalemle yapılmış bir eskiz, ilkbahar suluboya, yaz yağlıboya resim, sonbaharsa bir asit baskı ya da gravürdü. Oysa gözlerinin önünden geçip giden sonbahar, yaza özgü fırça dokunuşlarıyla canlandırılmış bir yağlıboya tabloydu: Masmavi bir gök, yapraklı ağaçlar, inadına yeşil bitki örtüsü, yol yol sürülmüş kahverengi tarlalar, güneş parçalarını andıran balkabakları ve arabanın camlarına vuran kızgın güneş.

Iza arka koltuğa yerleşmişti; Domokos arada bir dikiz aynasından ona bakıyordu. Onun yüzünü, karakterini sadece yüzeysel olarak tanıdığını düşünüyordu; esas olarak bu kadının kim olduğunu bilmiyordu. Yaşından daha genç, daha doğrusu yaşı belirsiz bir genç kız gibi görünüyordu. Kimdi bu kadın? Izabella Szöcs kimdi? İhtiyar annesine ne olmuştu? "Anne öldü. Hemen gel." Ve telefon kapanmıştı. Nasıl yani, öldü? Neden? Niçin? Üç hafta evvel, Iza son muayene sonuçlarını göstermişti ona: yaşlı bir kalp, yaşlı ciğerler, yaşına göre normal bir tansiyon, neticede her şey yolundaydı. Mezar taşının dikilişi sırasında kapıldığı heyecana mı dayanamamıştı? Bir şoför bozuntusu mu çarpmıştı? Dikiz aynası genç kadının yüzünü yandan kesiyordu, ama Domokos onun üzüntüden şişmiş aralık dudaklarını görüyordu. Bir merhamet duygusuyla gözlerini kaçırdı. Evliliğimiz başarılı olacak mı? Bana gereken kadın o mu? İşime saygı duyduğu muhakkak; operaya götüreyim diye başımın etini yiyecek ya da işim olduğu için dışarı çıkmaktan vazgeçmek gerekiyor diye surat asacak biri değil. Ama bu yeterli mi?

Yarı yolda öğle yemeği için durdular.

Boğazına düşkünlüğüyle tanınan Domokos, birkaç lokma lahanadan sonra tabağını itti. Iza sadece çorba söyledi, fakat koca bir şişe madensuyunu kana kana içerek tek başına bitirdi. Tisza Nehri, kenarları dalgacıklarla süslü yeşilimsi sularını kızarmış sazlıkların arasına itiyordu. Koşullar farklı olsa, Domokos daha önce hiç görmediği bu manzaranın yalın güzelliğinin tadını çıkarırdı.

Gittikleri yerde ne olduğunu tahmin etmeye çalışmadılar.

Iza duygusuz bir dille ve eski kocası söz konusu olduğunda hep takındığı nesnellikle Antal'den bahsediyordu. Oturdukları sokakta yaşanan her olaya ister istemez onun da karıştığını anlatıyordu. Domokos bilemezdi tabii, ama küçük şehirler böyleydi. Gica en ufak bir tehlike işaretinde Antal'e koşardı, çünkü çevrede Kolman haricinde bir tek onda telefon vardı.

Domokos Iza'nın artülkesine ilk kez nüfuz ediyordu. Dekker hakkında hemen hemen her şeyi biliyordu, ama Kolman'ın, gazete satıcısının ve papaz cüppeleri diken terzi kadının varlığından neredeyse habersizdi. "Antal'i tekrar görmek hoşuma gitmiyor," diye ekledi Iza ve bu cümle Domokos'un içten içe huylanmasına yol açtı. Oysa mülkiyet duygusu nedir bilmediğinden, kelimenin klasik anlamıyla kıskanç biri değildi ve herkesin kendi yanlışlarına, eski acılarına, hatta takıntılarına sarılma hakkı olduğunu düşünürdü. Iza'nın Antal'in adını anması onu incitmiyordu, ama eski kocasını tekrar görmeye dayanamaması hoşuna gitmiyordu. Niyeydi bu kaygı? Şayet insanlar size karşı kayıtsızsa onlarla karşılaşmanın sizin için fark etmemesi gerekirdi; bu can sıkıcı olabilirdi, ama dayanılmaz olmadığı muhakkaktı. Ne tür bir adamdı bu? Ve öyle her olaya karışıyorsa bunun nedeni sadece taşra yaşamı mıydı? Iza'nın babasını tedavi eden Antal'di, annesinin ölüm haberini veren Antal'di, evini satın alan Antal'di. Bu işlerin nasıl yürüdüğünü yakından gözlemek için birkaç aylığına küçük bir şehre yerleşmeliydi bir ara.

Dorozs'a yaklaştıklarında Iza sesini çıkarmadan ayakkabılarının ucuna bakmakla yetindi. Domokos açıklayıcı tek bir söz duymadan, özel olarak güzelleştirilmiş Büyük Sokak'a saptı. Hem Antal hem de annesi yüzünden bu görüntü Iza'ya iki kat acı veriyordu. Kaplıca merkezinde geçirdiği kısa tatilin sonunda onu karşıladığında, annesi nasıl da gençleşmişti, her daim canlı gözlerinde ne hoş bir yumuşaklık vardı! Artık her şey bitmişti. "Ölüler nereye gidiyor?" diye sordu kendine. "Babam, annem nereye kayboldular?" Bu naif sorudan ötürü kızarmalıydı, insanoğlunun hangi dayanıksız hamurdan yoğrulduğunu herhangi birinden

daha iyi bilmiyor muydu? Ölüler nereye mi gidiyordu? Hiçbir yere! Dorozs kaynağı artık, cam kubbesinden güneşin eğik ışınlarının yansıdığı, zemini kırmızı seramik döşeli bir yapının içinde bulunuyordu; kaynağı çevreleyen bir korkuluk etrafta gezinenleri fışkıran sudan uzak tutuyordu. Küçük Antal'in çıplak ayaklarının tabanını yakan çamurun içine bata çıka yürüdüğü yer burasıydı.

Iza'nın doğduğu şehir Domokos'un genç kadının anlattıklarına dayanarak kafasında canlandırdığı yere hiç benzemiyordu. İki yanında Budapeşte'dekilerin taklidi mağazaların yer aldığı, başkentin büyük caddelerine oldukça benzeyen anayolu tanıdı. Duvarlardaki afişler Ulusal Tarım Kongresi'nin yakında başlayacağını duyuruyordu.

– Artık yolu sen göstereceksin, dedi Domokos, Kossuth Meydanına vardıklarında.

Iza, sanki çevre çocukluğundan beri hiç değişmemiş, sanki hatıralar ve şimdiki zaman gözlerinin önünde birbirine karışıyormuş gibi, tereddütsüz kılavuzluk etti ona – sola... sağa... Budenz Geçidinden geçip yolculuklarının son bulacağı sokağa girmek üzere büyük okul binasının önünden dönerlerken, Domokos Iza'nın dudaklarının titrediğini gördü. O hâlâ 20 numarayı, yani Iza'nın eski evini ararken, genç kadın 22 numaraya koşmuş, tüm gücüyle küçük çıngırağın ipine asılmıştı bile. Ne ki kapı açılmadı. Çıngırağın onların ciddiyetiyle pek uyuşmayan şen tınısı gitgide zayıflarken, üzerinde "Margit Horn, papaz cüppeleri" yazan silik tabelanın önünde Iza'yla birlikte sabrettikleri bu dakikanın anısı yazarın hafızasından uzun süre silinmeyecekti. Yıllar sonra Iza'nın hatırası yeniden canlandığında, gözünün önüne, yüzünün o günkü gergin hatları ve sokak çocuklarının ulaşamayacağı bir noktaya yerleştirilmiş çıngırağa uzanmak için nasıl ayaklarının ucunda yükseldiği gelecekti.

Gica evde değildi, Antal'in kapısını çalmaktan başka çare kalmıyordu.

Antal'in kapısı açıktı. Nihayet göreceğim şu adamı diye düşündü Domokos. Sevimsiz biri olmasa bari.

İlk bakışta beğendi onu. Bodur bedeninden yayılan güç, gür kaşları, geniş dudakları pek hoşuna gitti. Yüzü güzel değildi, ama sahiciydi. Göz altlarındaki karaltılardan geceyi uykusuz geçirdiği belli oluyor, Iza'dan daha fazla sarsılmış görünüyordu.

– İki kişi geleceğinizi bilmiyordum, dedi (bu sözünde en ufak bir ima sezilmiyordu). Otel dolu, tarım kongresinin açılışı nedeniyle bütün odalar üç hafta önceden rezerve edilmiş. Fakat Dekker muayenehanesini bana bıraktı, biriniz de bende kalabilirsiniz. Anneye gelince...

Iza söylediklerinden hiçbir şey anlamamış gibi bakıyordu ona; bu bakış Antal'in sözcüklerini dudaklarında dondurdu. Domokos bu hekime karşı genelde başkalarına gösterdiği mesleki ilgiden başka bir şey hissedişine, herhangi bir tahlil, yoklama ya da teyit arzusu taşımayan kişisel bir merak duyuşuna şaşırdı.

"Kınaçiçeği Çukuru" adı kulağında yabancı bir sözcük gibi çınlıyor, yaşlı kadının orada bulunan inşaat halindeki bir binanın tepesinden düşmüş olması bu yüzden daha da garibine gidiyordu. Bir doktor olarak kendini kısa ve özlü bir şekilde ifade ediyor diye düşündü, Antal olayları anlatırken. "Öldü", "öldürüldü" diyor, asla "kazaya uğradı" demiyor... Oysa kazadan başka bir şey söz konusu olamaz. İyi de, o şantiyede ne işi vardı ihtiyarın?

– "Kınaçiçeği Çukuru" diye tekrarladı Iza, dalgın dalgın eldivenlerine bakarak.

Domokos ne bu sesi ne de bu bakışı tanıyordu.

Antal o akşam olanları, Bayan Szőcs'e kendi evinde oturmasını teklif ettiğini, onu bir süre yalnız bıraktıktan sonra geri döndüğünde evde bulamadığını, bunun üzerine Gica'nın, Kolman'ın, öğretmen hanımın, yani öyle sisli bir akşamda ziyaret edebileceği herkesin kapısını nasıl tek tek çaldıklarını anlattı. Yaşlı kadının kaçışı neye bağlanabilirdi? Hatıraların çağrısına mı cevap vermişti? Sırtı sandalyesinin arkalığına dayalı Iza kaskatı kesildi.

– Polise telefon ettik, diye devam ediyordu Antal. Saat on bire doğru polis bizi aradı: Onu bulmuşlardı, hastanedeydi.

"Biz kim?" diye soruyordu Iza kendine. Bu çoğul zamir ne anlama geliyor? Kiminle beraberdi bu adam? Gece bekçisinin söy-

lediğine göre yaşlı hanım bir sarhoştan korkmasa başına hiçbir şey gelmeyecekti. Uzun süre oturup çeşmenin çarkını çevirmişti. Önceki gece bastıran yoğun siste kaçarken yanlış bir adım atmış olmalıydı zavallı kadın.

Domokos her ne kadar Iza'nın üzüntüsünü paylaşsa da tablonun dramatik güzelliğine hayran olmaktan kendini alamadı: Olağanüstü güzel isimli bir yer, sis, sarhoş bir adamın taşkın hareketleri, bir çeşme... Ne sahne!

– Yarın, dedi Antal Iza'ya hitaben, benimle polise gelmen gerekecek. Kaçınılması imkânsız bir formalite. Sen gece burada kalırsın, değil mi?

Bu defa soru Domokos'a yönelikti. Yazar burada yatmayı gayet mantıklı buluyor, hatta bu fikirden belli belirsiz bir zevk duyuyordu. Ama Iza müdahale etti. Domokos gidip hastanede, Dekker'in odasında yatacaktı, evde kendisi kalmak istiyordu. Bunu pek tiz, kesin, isterik denebilecek bir ses tonuyla, neredeyse bağırarak belirtmişti. Antal şaşkın gözlerini ona doğru kaldırıp hemen geri indirdi; bir çocuğunki gibi uzun, siyah kirpikleri gözkapaklarının altına birer yarım hale çizdi. Onunla baş başa kalmamızı istemiyor, diye düşündü Domokos. Peki bu ses tonu niye? Iza'nın geceyi eski kocasıyla aynı çatı altında geçireceği düşüncesi karşısında ne hissettiğini sorguladı ve Antal'le kendisinin kalamamasından kaynaklanan bir nevi üzüntü haricinde neredeyse hiçbir şey hissetmediğini saptayarak bir kez daha şaşırdı. Gerçek bir hekimle, Hipokrat'ın, mesleğini ciddiye alan bir tılmiziyle tanışmayı o kadar uzun zamandır istiyordu ki!

Antal Iza'nın kararını coşkuyla karşılamadığı gibi, itiraz da etmedi. Domokos'a Dekker'in bürosuna kadar refakat edeceğini ve hastane idaresinin ona akşam yemeği yollamasını sağlayacağını bildirmekle yetindi.

Domokos evden çıkmadan önce, genç kadının da gayet iyi fark ettiği gibi mermer kesilen Antal'in önünde Iza'yı öptü. Iza kapının çarptığını işitti, kısa bir koşturmaca ona Kapitány'nin varlığını hatırlattı ve buna şaşırsa da yüreği sızladı, sonra bahçeden gelen seslerdeki ton değişimini algıladı, artık daha kuvvetli

çıkan iki erkek sesi hararetle ve sempatiyle sohbet ediyordu. Evde o ikisinin kalmadığına yerindi, ormanın keskin kokuları arasında hastaneye kadar yürümeyi isterdi.

Günbatımında tümüyle geçmişe gömülmüştü. Vince'nin yaldızlı alacakaranlık dediği saatti bu, dışarıda gecenin ısırmaya hazırlandığı, içerideyse sobanın dans eden alevlerinden etrafa tatlı bir sıcaklığın yayıldığı zaman. Ev onunla konuşmayacak mıydı? Eşya ve mobilyalar yavaş yavaş tanıdık bir havaya bürünüyordu, Antal'in şeklini değiştirttikleri ve eskilerin arasına karışmış yeniler bile. Bara dönüştürülmüş konsolu açtı ve içinde babasının kocaman, tuhaf bardağını buldu. Kınaçiçeği Çukuru diye düşündü. Vah! Zavallı annem benim!

Yerinde duramıyordu, öteki odaya girdi, Antal'in odasına ve kitaplarına göz attı. Birlikte yaşadıkları dönemdekinden iki kat fazla kitabı vardı. Orada uyuması imkânsızdı, vaktiyle ikisinin kaldıkları üçüncü odayı tercih ederdi. Antal annemi evine çağırmamış olsaydı... Gica'da üşütmesinden korkmasaydı... işte yine Antal ve onun duygusallığı! Keşke annesi üşütseydi de hâlâ yaşıyor olsaydı.

Antrede Vince'nin ferforje kancalarla sanatsal bir şekilde duvara tutturulmuş kuşkirazı ağacından bastonunu ve tütün kalburunu tanıdı. Ayrıca annesinin fırçalığını fark etti, yaşlı kadın kumaşa "Hayır ve Huzur" kelimelerini işlemişti. Eski odalarının kapısını açıp elektrik düğmesini aradı.

Daha ışık yanmadan, burnuna o tanıdık koku çarptı, annesinin bütün eşyalarına sinmiş olan yoğun ve saf lavanta kokusu. Yatağa el değmemişti, bavulu halının üzerinde duruyordu, kapağı indirilmiş, ama elbiseler buruşmasın diye kilitleri açık bırakılmıştı; kulağı kirişte çağrı bekleyen bir tür canlı hayvanı andırıyordu bavul. Ortalıkta görünmeyen zembilden geriye dörde katlanmış kurulama bezi, boş kuru pasta kutusu ve dibinde biraz çay olan bir şişe kalmıştı. Ona trenlerde su satıldığını söylemiştim, ama bana inanmadı.

Valizin kapağını kaldırdı ve hemen elinden bıraktı; içinde çok fazla kişisel eşya vardı, onları görmeye dayanamayacaktı. Bu

oda ikili bir çağrışım gücüne sahipti: Bir yanda hayatta olan babası ve annesiyle kendi çocukluğu, diğer yanda çok yakın geçmiş, annesinin sadece birkaç dakikalığına dışarı çıktığı bir önceki akşam – bavul yatağın altına saklanmış olsa, orada yalnızca misafir olarak bulunduğunu belli edecek hiçbir iz kalmazdı. Güçlükle soluyan Iza, gidip Antal'in yatağına uzandı. Geri dönen Antal ışığı yakınca onu dağılmış yatakta, elinde bir sigara, gözleri açık yatarken buldu.

– Yan tarafta uyuyamazdım.

– Burada kal öyleyse.

Antal yatağa yaklaştı ve Iza'nın aklından bir an, onun kendi yanında kalacağı gibi saçma ve affedilmez bir düşünce geçti. Ama Antal komodinin üzerinde açık duran iki kitabı aldı sadece. Hiç ayrı yataklarda yatmamışlardı ve bundan geniş bir divanları hiç olmamıştı. Herkes onu terk mi ediyordu yoksa? Annesi ve Domokos bile mi? Antal onu kendine çekip kollarının arasına alsa dayanılmaz üzüntüsü geçerdi nihayet.

Antal eğildi, ama olası bir yanlış anlamaya meydan vermeden, sadece alnına dokunup nabzını yoklamak için. Iza hayal kırıklığı ve öfkeden titredi. Bu bir hekim dokunuşuydu, kendisi de annesine böyle dokunurdu.

– Bir uyku ilacı ister misin?

Kızgınlığından reddetti.

– Öyleyse, iyi geceler.

Kapı özenle yağlanmıştı, ama menteşelerin Vince zamanındaki gibi gıcırdadığını duyar gibi oldu. Kuştüyü yorganın altında tir tir titriyordu, oysa hava ılıktı, bir sonbahar gecesi için fazla ılık; dışarıda kocaman yumuşak kanatlar bahçenin ağaçlarını okşuyordu.

3

Hayalet ve hatıra uğultuları içinde şafak sökene kadar uyanık kaldı.

Babasınınki fazla sarsmıyordu onu; doğal ve mantıklı bir şekilde ölmüş, bir gece bekçisiyle bir sarhoş kavga ederken Kınaçiçeği Çukuru'nun karanlığına gömülmemişti. Kendisinden çok uzakta, Koruluğun ötesinde, Dr. Dekker'in ciddi bir vaka hastanede kalmasını gerektirdiğinde kullandığı daracık divanda yatmakta olan Domokos'u düşündü. Annesine gelince, her şeyiyle içinde yaşıyor, ona anlaşılmaz cümle parçaları fısıldıyordu. Ona yabancı ve yıldızlardan da uzak olmaya devam eden yegâne varlık yan odada yatmakta olan Antal'di.

Sabah kısacık uykusundan uyandığında Gica kaçınılmaz ziyaretini gerçekleştirdi.

Iza'yı görür görmez gözyaşlarına boğuldu, üzerine atılıp yüzünü ve ellerini sırılsıklam etti. Nasıl olduysa, bu gösterişçi üzüntü genç kadını rahatsız etmedi. Hatta bundan belli bir hoşnutluk duydu. "Zavallı, zavallı Etelka" diye gerçekten inliyordu terzi kadın. "Ne kadar da mutlu görünüyordu, yaşamından nasıl da memnundu, bu kaza ne büyük bir felaket!" Iza normalde hep siyahlar giymek, ilk kardan önce asla ateş yakmamak gibi saplantılarına sinir olduğu bu kadıncağızdan hiç hazzetmezdi. Bu sabah, terzinin sevgi gösterilerine sempatiyle katlanışına şaşırdı. Neticede hayatın hiç şımartmamış olduğu, mutsuz ve yalnız bir kız kurusu vardı karşısında; ve annesini iyi tanıyordu. Antal kahve hazırlamakla meşguldü (sabah kahvesini hep o yapardı) ve iki gözü iki çeşme ağlayan Gica'ya bir göz atmak için su doldurmayı bıraktı. Kadının üzüntüsünün samimiliğine şüphe yoktu; ne ki asıl dikkatini çeken, sanki evinde unutulmuş bir miras payı ya da merhumeden son bir mesaj getirmiş gibi elinde tuttuğu porselen tabağın içinde duran, kupkuru kızarmış tavuğun dörtte üçü ve kuru pastalardan arta kalanlar oldu. Ne genç kadın, ne de genelde kendisine sunulan her şeyin üzerine anında atlayan Gica dokundu bisküvilere. Yalnızca Antal bir tane almak üzere elini uzattı; ortadan ikiye bölüp bir daha asla tadamayacağı bu lezzeti iyice sindirmek için yavaş yavaş yedi. Tam bu sırada Domokos geldi; hastaneden de bir süre gevezelik ettiği Dekker'den ve divanından da hoşnut kalmıştı. Gica ileride dedikodulara vesile

olacak varlığıyla ona matemini unutturan bu Budapeşteli nişanlıya yiyecekmiş gibi bakıyordu.

Polise gitmek için Domokos'un arabasına bindiler. Arabada kasım kasım kasılmanın verdiği mutluluk Gica'nın boyunu santimetrelerce uzatıyordu. Iza evden çıkarken Kolman'ın vitrinine ihtiyatlı bir bakış attı; adamın ağız dolusu taziye sözcüğü ve üzüntüden sarkmış bıyığıyla yanına geldiğini görmek istemiyordu. Ama ne Kolman ne de sonuçta sadece pazartesi günleri öğle yemeği saatinde şöyle bir görünüp kaybolan gazete satıcısı yaşam belirtisi gösterdi. Araba Budenz Geçidini geride bırakınca Iza bir tehlikeden kurtulmuş gibi derin bir oh çekti.

Karakolda gördüğü ilk kişi Lidia oldu.

Genç kız eldiven takmıştı, oysa Iza'nın hafızasında yer eden şey onun çıplak elleri, Vince'nin ölümünden sonra, içinde para bulunan zarfın üzerinde kasılan, sonra da bir tür dehşetle zarfı bırakan parmaklarıydı. "İçinde bir resim var sanmıştım!" diye haykırmıştı hemşire. Doktor hanımın içinden soğuk bir öfke yükselmişti. Kuşkusuz bir yanlış anlamadan istifade ederek değirmenin fotoğrafını yürütmüş olan bu kız daha ne istiyordu ki? Bir resim daha mı? Iza hastaya verilecek yatağı belirlemeden önce gözlerini hasta yakınlarının ellerine diken meslektaşlarından tiksinirdi; bununla birlikte, babasıyla ilgili olarak, bu kızın görevinden ve yönetmeliğin gerektirdiğinden fazlasını yaptığını düşünüyordu; dolayısıyla bir mükâfatı hak etmişti, o da ona bunu veriyordu.

Zarf el değiştirdiği sırada Antal'in yanlarında olması durumu daha da zorlaştırmıştı. Lidia zarfı yapması gerektiği gibi gizlice cebine atmak yerine, yüzünde tuhaf bir beklenti ifadesiyle onların önünde açmıştı. Onu nasıl uyarmalıydı? Kesin bir kuralın hemşirelere bahşiş kabul etmeyi yasakladığını unutmuş muydu? Hem de Antal'in önünde! Yırtılan zarfın kenarından yüz forintlik banknotlar görünmüş ve genç kızın yüz hatlarında hayal kırıklığı okuyan Iza kalbinde bir boşalma hissetmişti. Hemşire sahiden de zarfın içinde bir fotoğraf bulmayı umuyordu; anlaşılmaz bir

nedenle Vince'nin, canlı ve sağlıklı bir Vince'nin görüntüsünü muhafaza etmek istiyordu. Lidia banknotları görünce sararmıştı (Antal'e gelince, arkasını dönmüş, pencereden ağaçları seyrediyordu); hemşire zarfı radyatörün üstüne bırakıp tek kelime etmeden dışarı çıkmıştı. Radyatörün üstünde her şey kavrulacaktı: Sahne zemin katta, ısıtmanın en yoğun olduğu kalorifer kazanının yanındaki B koridorunda cereyan ediyordu.

Genç kız gidince Antal pencerenin önündeki nöbetini bırakmış, paraları alıp Iza'nın açık duran çantasına sokuşturmuştu. Hiçbir yorumda bulunmadan. Iza dayak yemiş, elâlemin önünde küçük düşürülmüş gibiydi. Bu küçük hemşire onun, borçtan nefret eden Iza'nın kendisine borçlu kalmasını istiyordu. Ya Antal, susarak niye ötekini onaylamıştı? Bu ikisi tam olarak neyin peşindeydi? Ona sosyalist ahlak dersi vermenin mi? O bu dersi biliyordu zaten! Öte yandan Lidia'ya müteşekkirdi, cesaretini ve ciddiyetini takdir ediyordu. Vince'nin genç kıza duyduğu sevgiden habersiz değildi. Utançtan kuduran Iza, Antal'e hoşça kal bile demeden dışarı kaçmıştı.

Ne tuhaftır ki, aynı anda Antal'in hafızasında da aynı sahne canlanmıştı. Şüphesiz, Lidia elinde bir kâğıtla (muhtemelen celp kâğıdı) yine bir koridorda, radyatörün yanında durduğu için. Antal geçen mart ayında genç kızın peşinden koşmuş, onu uzun süre nafile yere aramıştı; Lidia'nın nöbeti sona ermişti, genç hemşireye nasıl ulaşabileceğini bilen yoktu. Sonunda hastanenin eczanesinde bulmuştu onu: Güya "oyalanmak" için, laborantlık yapan kız arkadaşına yardım ediyordu. Arkadaşı telefona çağrılmış, ikisi baş başa kalmıştı. Antal lavaboda tüpleri çalkalayan Lidia'ya yaklaşmış, fazla uzatmadan elini omzuna koymuştu.

Vince'nin değirmen fotoğrafını ona bırakmasının mutlaka birtakım nedenleri olduğunu düşünüyordu. Hemşirenin o banknotlarda sonsuz sabrının ve uykusuz gecelerinin maddi karşılığını görebileceği düşüncesinden rahatsızdı. Kaderleri o anı izleyen dakikada, Lidia gözleri yaşlarla dolu olarak ona doğru döndüğünde bağlanmıştı. Antal Iza'yı anlatabileceği yegâne kişinin o olacağını sezmişti. Ama Lidia'nın bir an önce öğrenmesi gereken

şey, maddi bir karşılıktan daha fazlasını hak ettiğiydi; Antal ona alçak sesle "sağ ol" demişti.

Sonra da havadan sudan konuşarak, ama içten içe bir heyecanla allak bullak vaziyette evine kadar refakat etmişti ona. Koruluğun yolu ıslak toprak kokuyor, dalların arasında ışıklar kırpışıyordu.

Görevli polisin karşısında sekiz kişiydiler: Antal, Iza, Domokos, Gica, hemşire, koyun postundan bir yelek ile yağmurluk giymiş gece bekçisi ve devamı gelmeyen sözcükler mırıldanarak, fal taşı gibi açılmış gözlerle durmadan Iza'ya bakan, hastalıklı görünüşlü, genç ve tüysüz bir adam. Sarhoş, diye teşhisini koydu doktor hanım. Aç karnına içmiş! Sekizinci şahıs uykusuzluktan yere yıkılacak gibiydi: Ambulansın genç hekimiydi bu.

Görevli memur onları içten bir nezaketle kabul etti. Dramı yorumlayıp işi kendi annesinin vefatından söz açmaya kadar vardırdı ve Iza'nın elini uzun uzun sıktı. Görünüşe bakılırsa, genç kadının karakola bir arkadaşıyla beraber gelmesini normal buluyordu. Makinesinin başında oturan üniformalı daktilo kız da Iza'nın elini sıkmak üzere ayağa kalkmayı uygun gördü. Yabancıların kendisine acıması Iza'yı özellikle rahatsız etmişti. Gözlerini koca koca açıp üzüntüyle devirmek yerine sorularını sorup gitmesine izin verselerdi ya. Kendi üzüntüsü ona yetiyordu da artıyordu bile... Lidia elini kimseye uzatmadı; Iza'yı bir baş hareketiyle selamladı. Domokos'a gelince, kafasına takılan ciddi bir soru vardı: Pencere pervazlarına yerleştirilmiş çiçek saksılarını yandaki sulama kovasıyla sulayan hangisiydi, daktilo kız mı, patronu mu?

Öte yandan Iza gibi o da Lidia'nın orada bulunma nedenini anlamaya çalışıyordu. Gica onların düşüncelerini okumuş gibi genç kadının kulağına fısıldadı: "Antal'in sevgili nişanlısı... yeni güzel evde o oturacak."

Iza bir saniyeliğine nefesinin kesildiğini hissetti.

Hemşirenin davranışlarında hiçbir kibir, hiçbir kıvanç belirtisi yoktu. Antal'e sokulmaya çalışamadan sabit gözlerle yere,

kendi ayaklarına bakıyordu. Demek dün akşam bu yüzden biz diye konuşuyordu diye düşündü Iza. Coşkun muhayyilesinde, yaşlı kadının sığınmış olabileceği her evin kapısını çalan, sarı sisin içinde boğulmuş iki siluet canlanıyordu. Besbelli Antal akşam yemeğinden sonra Lidia'yla buluşmuş, eve birlikte dönmüşlerdi. Iza bugün karakola girdiğinde de, geçen mart ayında zarfı kendisine iade ettiğinde de yapmayı düşünmediği kadar ayrıntılı bir şekilde inceledi genç kadını.

Bu kızı ikinci kez karşısına çıkaran hangi uğursuzluktu? Rahatsızlığı öfke sınırındaydı. Antal onu seviyordu, bu ona bakışından anlaşılıyordu; bir tür ışık varlığını saydamlaştırıyor gibiydi. Iza'nın asla telaffuz edemediği tılsımlı sözcüğü bilme ayrıcalığı neden Lidia'ya bahşedilmiş olsundu? Kendisinden daha fazla ne verebilirdi ki bu adama? Bürodaki sandalyelere oturdular; Iza Domokos'un kocaman, sıcak elini kendisininkinin üzerine koyduğunu hissetti. Tanıkların dinlenmesi uzun sürmedi.

Polis tutanağının ve tıbbi raporun okunmasını dikkatle dinleyerek, teknik terimler arasında hüzünlü bir güvenle yönünü buldu: Batın içi yaralanmalar, kafa kaidesi kırığı, beyin kanaması. Ölüm kopuk kopuk, anlaşılmaz hecelerden başka bir şey söylemeyen kazazedenin hastaneye getirilişinden iki saat sonra gerçekleşmişti.

Iza yapbozu parça parça tamamlıyordu.

İlkin Gica'nın kısa hıçkırıklarla kesilen, ayrıntılı, renkli, imgelerle süslü tanıklığı. Bayan Szöcs'ün bir elinde domuz derisinden yapılmış şık bavulu diğerinde siyah zembiliyle terzi kadının evine gelişini, ateşin yanına oturuşunu ve omuzlarına Arcs papazının bitmemiş cüppesini sarışını görür gibi oluyorlardı. Mermercide muhteşem mezar taşı karşısında hayranlıktan dili tutulmuş ("Heyecan ve zevkten sapsarı kesildi"), sofrada tavuk ağzında büyümüş, ama çorbayı seve seve içmiş, sonra da sobanın yanına itili kotukta Antal'in teklifinin onu çekip çıkaracağı düşüncelere dalmıştı.

– Hemen ayağa kalktı, diye açıkladı Gica, üzgün bir sesle. Benden ayrılmasa şimdi hâlâ hayatta olacaktı.

Bu doğruydu elbette. Antal başını öne eğdi. Sırası gelince söz almak için tekrar kaldırdığında, Iza uzun uzun süzdü onu. Antal'e her zaman göstermiş olduğu zaafa rağmen, annesinin durak-samadan onun peşine takılmış olması, geceyi o evde geçirmeyi kabul etmesi beklenmedik şeylerdi. Ama sıkı bir yemek yedikten sonra bir de bulaşık yıkamış olması, işte bu onu aşıyordu. Bir de banyo mu yapmıştı, hem de tek başına? Budapeşte'de sıcak su musluğuna dokunmaya bile cesaret edemezken? Burada öğrendiği her şey ve bunların gerçekleştiği koşullar Iza'ya kazanın kendisi kadar inanılmaz geliyordu.

Antal'in evden ayrılmasından itibaren gelişen olaylar hakkında ancak tahmin yürütülebiliyordu. Her halü kârda, yaşlı kadının o saatte ve o siste dışarı çıkabileceği Antal'in aklına gelmemişti. Üstelik dış kapıyı kilitlemişti. Annenin, mavi kadifeden bir kurdeleye bağlanmış bir çift anahtarı saklamış oldıığunu bilmiyordu. Kendi anahtarları! diye düşündü Iza acıyla. Onları sakladığını benden gizlemişti. Ne yapmak için? Ne umuyordu? Bir çift eski anahtarı saklamak da ne akıl ama...

Polis memuru Antal'in dışarı çıkma nedenleri üzerinde durmadı, eve niçin Lidia'yla birlikte döndüğünü de sormadı. Antal kendiliğinden ihtiyar kadınla nişanlısının tanışmalarından ne beklediğini açıklamasa, sorunun temeline inen bir ayrıntıyı görmeden geçecekti. Antal'in Bayan Szöcs'e yapacağı bir teklif vardı ve bunu açık açık söyledi. Domokos ve Iza aynı anda, ısrarlı bakışlarını ona diktiler; başını ilk çeviren genç kadın oldu ve el çantasını seyre daldı. Gica yarı öfkeden yarı keyiften kısa kısa öksürüyordu. Şu doktor da ne eşekti! Onu yeniden evleneceği gün ev işleriyle ilgilenmeyi bırakmakla tehdit ettiğinde, söylediklerini ciddiye almıştı. Havaya edilmiş laflardı bunlar! Elbette ki kalacaktı... Budapeşte'de tatlı bir hayat sürmesine rağmen, ev işlerine bakması için yaşlı kadını alıkoymaya gelince, gerçekten de tuhaf bir fikirdi bu! Bu "fıçıcı" her şeye sahip olmak istiyordu kuşkusuz: eve, bahçeye, Etelka'ya! Git de bir bak bakalım, şimdi nerede!

Iza için bu kadarı fazlaydı.

Başını eldivenli ellerine eğmiş, ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Antal! Bir zamanlar kocası olan ve evden iki bavuluyla, yaşananlardan hiçbir hoşnutsuzluk duymayan biri gibi ıslık çalarak, arkasına bile bakmadan çıkıp giden adam – Antal! Lidia'yla evlenip eski evlerinde onunla yaşayacak olan Antal, şu anda yerde açılan bir delik tarafından yutularak, bir daha görünmemek üzere yok oluyordu hayatından. Hatıralarından da silecekti onu. Teklifini bütün aileye karşı bir hakaret addediyordu; Antal adında bir kolej talebesi kitap alabilsin diye elinde birkaç *pengö*'yle kolejin karlı avlusunu geçen babasına; yaşlılığında hizmetçisi yapmak istediği annesine; ve eskiden birlikte yaşadıkları duvarlar arasında yeni bir yuva kurup bu yeni yuvaya, yeni eşinin yanına annesini çağırmak suretiyle özellikle kendisine yapılmış bir hakaret!

Iza bir bıçak gibi etine saplanan bu zorlu ayrılık karşısında elinde olmadan titriyor, kesik kesik soluyordu. Öte yandan, en az bunun kadar yürek paralayıcı bir ayrılıkla daha yüzleşiyordu: Daha bir saniye öncesine kadar capcanlı olan annesi, şimdi yatmakla olduğu ölüm döşeğine rağmen, zihninde, evvelsi gün trenin kapısından mendilini sallayan o yolcu olarak kalmış, dipdiri ve ona o kadar yakın olan annesi, ellerini göğsünde birleştirip ölümün huzur, sükûnet ve dinginliği için hayatın tasa ve kaygılarını terk etmeye karar veriyordu. Iza annesinin yok oluşunu sadece zihninde değil, varlığının her zerresinde hissetti. Tuhaf, ama o zaman acısı yatıştı. Bunu kendisi bilmese de, genç kadın için unutuş ve iyileşmenin başlangıcı oldu bu an. Bakışlara karşı koyabileceğinden emin bir halde başını kaldırdı. Polis görevlisi şaşkın bakışlarını aile çemberinin üzerinde gezdiriyordu: bir eski damat, evlenmek üzere olan iki çift... Iza'nın gözyaşlarının ardında isyanla dolup taşan bakışları hakkında ne düşüneceğini sahiden bilemiyordu.

Iza'nın Antal'in ilk çağrısında annesinin kendisini terk edeceğinden kuşkusu yoktu zaten. Oldum olası sevmişti onu. Herhangi bir şeyi bahane edebilirdi: Başka hiç kimsenin ondan daha iyi tedavi etmeyi beceremeyeceği Kapitány'nin astımını ya da tavan arasındaki mezbelelikte yapılacak düzenlemeleri. Kenarları çen-

tilmiş kâselerini yeniden görmek, kullanılmayan eşyaların durduğu ardiyeyi karıştırmak için dönerdi o eve. En ufak bir minnet duymuyordu bana. Kuşkirazı ağacından baston veya tütün kurutma kalburu için beni satardı, zavallı! Oysa ben doğduğumdan beri gücümün ve imkânlarımın elverdiğinden fazlasını yaptım. Yaşamımı onunla paylaşmaya kadar vardırdım işi, ki bu bir erkekle asla gerçekten yapmadığım bir şeydi. Ama o, dökünтü eşyalarını bana tercih ediyordu...

Yaşlı kadın belini son bir kez doğrultup güzel mavi gözlerinin yumuşak bakışıyla sessiz bir soru yöneltti kızına. Bir hayalet gibi silinip giden, gelip geçici bir hayal. Iza sandalyesinde doğrulup çantasında sigara aradı, mendiliyle gözlerini sildi. Evi, Antal, Lidia ve annesinin (Vince sadece ölümü nedeniyle eksikti sahnede) oturduğu kendi eski evi, hayalî bir ufukta bir an belirip kayboldu; Antal onu her yerden dışlamayı düşlemiş, ama neticede başarısız olmuştu. Sen öldün anne, diye düşündü, yirmi yıl önce yitirilmiş ebeveynlerin mezarı başında duyulan biraz zorlama bir merhametle. Sen öldün, çünkü Kınaçiçeği Çukuru'nun, Antal'in ve sevgili eşyalarının sana olan sevgimden daha güçlü olduğu ortaya çıktı. Oysa ben insani bakımdan mümkün olan her şeyi yapmaya çalıştım. Suçlu değilim.

Domokos Antal ve Lidia'ya doğru dönünce, altındaki bir bacağı topal sarı sandalye çatırdadı. Doktoru ancak profilden görebiliyordu, ama aile içindeki rolünden bihaber olduğu hemşire tam karşısında oturuyordu. Iza'nın tam zıddı, diye fikir yürüttü. Devingen yüzü doğallık ve tutku timsali. Onunla evlenecek adama rahat vereceğini sanmam; onu taciz etmek için geçerli bir neden bulduğu anda bunu yapmaktan alamayacaktır kendini. Ve adam onu sakinleştirmeyi bilemediği sürece bağırıp çağırmalar, tavır koymalar...

Gica yine başroldeydi. Sandalyesinin arkalığına dimdik dayanmış olan Iza, kadının özel olarak ona yönelik gösterisini izliyordu. Terzi kadın yüksek sesli ve renkli konuşma tarzıyla orada bulunmayan muhtelif kişilerin tanıklıklarından, nefret etmekten vazgeçmediği Kolman'ın, öğretmen hanımın ve Dekker'in

–dikkatinizi çekerim, Kossuth Ödülü sahibi bir profesör– söylediklerinden, yani Antal'in teklifinin mantıksızlığını doğrulayan en yetkili görüşlerden söz ediyordu. Sonuçta merhumenin, dolaplarına varana kadar her yanına para tıkıştıran kızının yanında ne kadar rahat ettiğini cümle âlem biliyordu; kırk kere daha uzun yaşasa bile bu iyiliklerin hakkını ödeyemezdi. Iza küçükken de örnek bir çocuktu. Babasının cenazesinden hemen sonra yalnızlığın acılarından kurtarmak için annesini Budapeşte'ye götürmüştü. Onu başkentteki güzel ve modern apartman dairesine yerleştirmiş, emrine bir de hizmetçi vermişti. Geçen gün gardan geldiğinde nasıl giyinmiş olduğunu görmek lazımdı: yeni bir manto, yeni bir şapka, boynunda moher bir atkı! El üstünde tutulan bir anne... Birlikte kaldıkları sürece pek konuşmamış olduğu doğruydu; lakin yetmiş yaşını geçince insanın yorgun olmaya hakkı vardı. Buna rağmen, ağzını açtığında, o kadar iyi ve yüce gönüllü olan kızına övgüler düzmek için yapıyordu bunu. Ona göre Budapeşte'de hayat cennetti. Yaşlı kadının Gica'nın gözünde cehennemi temsil ettiği aşikâr olan taşra hayatı uğruna orayı terk edeceğini düşünmek için saf olmak gerekirdi.

Gece bekçisi boğumlu elinin arkasında kısa kısa öksürürken, o ana kadar olmadığı kertede kaygılı görünen sarhoş ha bire sümkürüyordu. Antal tokat yemiş gibi kızarmıştı. Lidia ilk defa gözlerini Gica'ya dikmişti, bir şey söylemek için onun sözünü bitirmesini bekler gibiydi; ama sonunda bundan vazgeçti. Beriki konuştukça Iza'nın solukları hafifliyor, aynı zamanda kız kurusuna karşı ani bir şefkat duyduğunu fark ediyordu.

Domokos'a gelince, sözcükler sanatının hammaddesini oluşturuyordu; Gica'nın ağzından açık bir musluktan akar gibi dökülen kelimeler somut olaylardan çok daha fazlasını anlatıyordu. Bu coşkulu sözler manidar bir karşıt anlamla yüklüydü: Ters çevrildiklerinde, ihtiyar kadının dramından küçük bir hakikat parçasının görünmesini sağlıyorlardı. Yutkundu ve gördüklerini kendine sakladı.

"Tamam, pekâlâ," dedi polis memuru. O ana kadarki ifadeler intihar tezini bir yana bırakabileceğini gösteriyordu. Bu durum

sarhoşla gece bekçisinin dileklerine ters düşüyordu tabii. Domokos iki adamın gözlerinde sessiz bir dua okuyordu: "Tanrım, intihar etmiş olsun!" Sıraları gelince onlar da sorgulandı ve gece bekçisinin tanıklığı merhumenin izlemiş olabileceği yolu belirlemelerini sağladı: Bekçi onun durak tarafından geldiğini gördüğüne göre, Kınaçiçeği Çukuru'na kadar tramvaya binmiş olmalıydı. Adamın müteredditi açıklamaları çeşme sahnesini, yaşlı kadının orada uzun müddet kalışını, soğuk suyun düzensiz fışkırışını gözlerinin önünde canlandırıyordu. Sarhoş utançtan kekeliyor ve hiçbir şey hatırlamıyordu: Büyük derdini meyhanede unutmaya çalıştıktan sonra Kınaçiçeği Çukuru'ndan evine dönmüştü; çamurun kalınlığı, sisin yoğunluğu, köpek ulumaları gibi önemsiz ayrıntılardan başka bir şey anımsamıyordu. Bekçiyle atıştığını da bulanık bir şekilde hatırlıyordu ancak. Bekçi ise intihar tezini geçerli kıldıracak büyülü bir formül söz konusuymuş gibi, "Orası gezmeye müsait bir yer değil, oraya gelmesi için insanın başka bir niyeti olması gerekir, hele gece vakti..." diye tekrarlayıp duruyordu.

Bu tuhaf kurulmuş cümle parçası havada asılı kalarak, uzunca bir süre dinleyicilerin üzerinde dalgalandı. Iza adamın sözlerini alçak sesle tekrarladı; daktilo kız cümleyi yazarken, bir zamanlar o şehirde geceleri öpüşmek için bahçelere giden bir delikanlı ile bir genç kız olduğunu ve dul kadının mezar taşının dikildiği günün akşamı geçmişi yâd etmek üzere gezinti yeri olarak Çukur'u seçmesi için fazlasıyla nedene sahip olduğunu az çok anlamaya başladı. Domokos bir polis soruşturması kapsamında masaya yatırılan bu esrarengiz ve ebediyen gizli kalacak hayatı düşününce ürperdi. İfadeler birbirini izledikçe nasıl da toz pembe bir klişe çıkıyordu ortaya! Kürk yakalı şahane bir manto giymiş, el üstünde tutulan yaşlı bir kadın, mateminin acısını canlandıran koşulların iteklemesiyle mutluluğu ilk kez tattığı yerde dolaşmaya çıkıyor; düşünceleri yavaş yavaş çok özlediği merhum eşinden yaşlılık günlerinin güneşi sevgili çocuğuna kayıyor. Ve şıklığına düşkün olduğu kadar –kimsenin kendisini göremeyeceği sisli bir gecede bile gözlük takmaya yanaşmıyor– çekingen ve

ürkek de olduğundan iki adamın tartışmasından korkuya kapılıyor, siste yolunu kaybediyor ve ona daha nice zevk ve sevinç yaşatabilecek sakin ve güvenli bir hayattan oluyor.

Yazar öfkeden bağırmamak için kendini tuttu.

– Ah şu hatıralar! diye göğüs geçirdi polis görevlisi. Şimdi her şey apaçık geliyor bana.

– Onlar başka bir çağın insanlarıydı, diye mırıldandı gerçekten altüst olan Iza. Babam ve annem başka bir çağa aittiler...

– Pekâlâ, sanırım işimiz bitti, diye devam etti memur. Bir kez daha en içten taziyelerimi sunarım size.

Iza'nın elini sıktı. Sarhoş da başını ellerinin arasına alıp sahici bir kedere gömülerek, suçunun büyüklüğünü biraz geç anlayan bir katil gibi hıçkırıklarla ağlamaya başlamak için tam bu anı seçti. Gece bekçisi ağzının içinde köpeğine yönelik olabilecek cümle kırıntıları geveliyordu. Hekim izin isteyip gitmişti. Gica yüzünde kendinden hoşnut bir tebessümün gezinmesine izin vererek mantosunu iliklıyordu, sonra durumun ciddiyetini hatırlayıp hafifliğinden utanarak, koşullara uygun bir surat takındı. Iza'da bin bir güçlükle inşa ettiği duvarın gözlerinin önünde son taşına kadar yıkıldığına şahit olan bir duvarcı ustasının yorgun ve üzgün hali vardı.

İyi niyeti suiistimal edilmiş bezgin Iza Domokos'a dönüp yanında bulunduğu için teşekkür etmek için hafifçe gülümsedi. Ama yazar kesin kararını vermişti: Gica'nın ışıl ışıl geniş yüzü, yeni manto, moher atkı ve banknot desteleri hakkında ettiği abuk sabuk laflar, Budapeşte'de sezinlediği, ama artık kendini bariz bir şekilde dayatan bir gerçeği açığa çıkarmıştı. "Bu dosya kapanmıştır" sonucuna vardı, "bir daha açılmamak üzere kapanmıştır."

Antal ve Lidia kimlik bilgilerini yazdırmak için, daktilo kızın karşısına geçmişlerdi. Omuzları birbirine değiyordu; kaktüsler ve dolgun yapraklı bitkilerle bezenmiş pencere, hüzünlü yüzlerinin çevresinde müstakbel eşlerin üzüntüsüyle uyumlu bir sonbahar halesi oluşturuyordu.

Hemşire 5 Ekim 1932 Karikásgyüd doğumlu Lidia Takács ol-

duğunu söylediğinde Iza'nın kolu Domokos'unkinin altında titredi.

4

Lidia tanıştıklarından beri ilk kez soğuk bir bakış atmak üzere Iza'ya döndü.

Genç kız doktor hanımla ilk karşılaştığında aylardır hastanede çalışıyordu. Hastaların iyileşmesine yardımcı olmak için ne yapması gerektiğini gösteren diğer doktorlara yaptığı gibi büyük bir güvenle bakmıştı ona. Bir de fazladan heyecan duyarak, zira kıdemli hemşireler eskiden Dr. Antal'in eşi olan, şimdi Budapeşte'de çalışan, Dr. Dekker'in gözdesi romatalog Doktor Szöcs'ten sık sık söz ediyorlardı.

Iza genç kızın yeni çalışmaya başladığı hastaneye en az ayda bir kere geliyordu; Lidia ondan, çabaları sayesinde kaynak sularının üzerinde yükselen cam şehir Dorozs efsanesi, büyük yararlılıklar gösterdiği savaş ve direniş anlatıları ve yılgınlık nedir bilmeden katıldığı yeniden kuruluş destanıyla beslenen, tapınılacak bir idol yaratmıştı. Eski fakülte arkadaşları ve konferanslarına katılanlar da öve öve bitiremiyorlardı onu: Zekâ, duyarlılık, yüce gönüllülük... Bütün bu erdemlere doğuştan sahipti Iza Szöcs.

Lidia kendine onu örnek aldı.

Iza Budapeşte'den ne zaman gelse kapıcı derhal telefona sarılıp bütün katlara haber veriyordu: "Geldi! Doktor Hanım geldi!" Lidia onu asansörden çıkarken gören ilk kişi olmak için koridorlara koşuyordu. İdolü en sıradanından bir iltifatta bulunmak, mesela çiçekleri hakkında "Bu kadar güzel büyümeleri için onlara ne yapıyorsunuz?" demek için dahi olsa kendisiyle konuşmaya tenezzül ettiğinde, değerinin ve saygınlığının büyüdüğü duygusuna kapılıyordu.

Antal'le birbirlerine ilanı aşk ettiklerinde, genç kızın Iza'ya yönelik duyguları değişmişti. Hekimler, hastalar, personel, hatta

akrabalar dahil herkes hakkında her şeyin bilindiği hastanede boşanma kararını kocanın almış olduğunu bilmeyen yoktu. Aleyhinde kullanılma ihtimali olmasına rağmen, Iza da asla saklamamıştı zaten bunu. Nöbetçi olduğu bir gün arkadaşlarının ve meslektaşlarının sorduğu soruları gayet açık bir şekilde cevaplamıştı: "Ayrılmamızı isteyen o." Dekker sövüp saymaya koyulmuş, diğerleri kınama ifadesi olarak başlarını sallamış ve bariz bir antipatinin iteklemesiyle Antal uzun süre dışlanmıştı. Birisi bu soğumanın sebebini açıkça özetlemişti: "Şayet ona göre Iza Szöcs yeterince iyi değilse, biz zavallı doktor bozuntuları keçi pisliği kadar bile etmiyoruzdur herhalde."

Iza Budapeşte'ye gidince her şey yoluna girer gibi oldu. Antal yeniden evlenmiyordu ve gözlemciler onun uçarı değil içekapanık biri, ininde yalnız yaşamayı seven bir ayı olduğunda karar kıldılar. Meslektaşlarının bir parça acımayla vardıkları sonuç, "Yazık oldu Antal'e" şeklindeydi. En sağduyululları karı koca yaşamında işin içine dışarıdan yargılanamayacak kadar fazla anlaşılmaz etkenin girdiğini kabul ediyordu. Aslında, Doktor Szöcs ne tür bir kadındı acaba? Fakültedeki ilk senesinden itibaren lütfuna bir tek Antal mazhar olduğundan bu konuda kimse bir şey bilmiyordu. Sonunda Antal affedildi ve bizzat Dekker hakkını teslim etti.

Buna karşılık Lidia geçmişte Doktor Szöcs'le evli olan bir erkeği sevdiği için üzülüyordu.

Iza'nın tersine, hemencecik hastaların düzeyine inen sessiz sedasız hemşire, sadece belli hastaların yanında rahat ediyor, bunlar da genelde yakın ilgi gerektiren, kendini laflarla değil, onlardan esirgememek zorunda olduğu dikkatli bakımla ifade etmesini sağlayan ciddi vakalar oluyordu. Hayatının Iza'nınkiyle karşılaştırılacak hiçbir yanı yoktu: Olağanüstü hiçbir olay yaşamamış, sorunsuz bir okul yaşamı olmuştu; yaşı dolayısıyla, gece vakti şehrin dar sokaklarında duvarlara bildiriler yapıştırarak veya silah naklederek kahramanlık yapmaya da fırsatı olmamıştı. Bir yaz, Tisza Nehrinin akışını düzenleme çalışmalarını yürüten gençlik tugayına katılarak kürek sallamıştı tabii, ama Iza'nın Do-

rozs'da gerçekleştirdiği dev eserin yanında bunun lafını bile etmeye değmezdi. Kendini fiziki bakımdan da kusurlu buluyor, sarı saçlarıyla gri gözlerine üzüntüyle bakıyordu. Iza esmer ve mavi gözlüydü.

Çaba gösterse Antal'in gelgeç sevgilileri arasında yer alabileceğinden kuşkusu yoktu; genç doktor ilişkilerinin kısalığıyla, aslında ortalama ilişki süresinin pek de uzun olmadığı hastanenin tüm rekorlarını kırarak, insanlarda, onun için sadece yatağın önemli olduğu gibi nahoş bir düşünce uyandırıyordu. Ama genç kız daha yükseği hedefliyordu. Kendini dinginlik ve huzur vereceği, güzel yemekler yapacağı, yorgun, endişeli ve aç bir Antal'in yanında hayal ediyordu. Çalışmalarında yardımcı olacağı işi başından aşkın bir Antal'in. Havadan sudan konuşabileceği, bir çiçek, bir hastanın tedavisi, yeni bir elbise, mesleki literatürden başka şeye zamanı kalırsa okuyacağı bir kitap hakkında gevezelik edebileceği, çok yakın bir Antal'in. İş olacağına varmış, Lidia olabilecek en naif şekilde Antal'e âşık olmuştu. Bunu anladığı gün de Doktor Szöcs'e bakışı değişmişti.

Ona olan hayranlığı daha da büyümüştü. Bu olağanüstü kadın, meziyetlerinin yanı sıra, Antal'in mahrem dünyasına girmeyi sağlayan parolaya da malikti. Iza'dan başka bir kadın olsa, isterse erdem timsali olsun, onun yerini almaktan kaygılanmazdı. Ama kendini Antal'in evinde, kalbinde ve yatağında Iza'nın yerine geçebilecek güçte görmüyordu. Böyle bir kadını unutmak, onu ardından gelenlerle mukayese etmemek imkânsızdı. Mukayeseye katlanmaya kim cesaret edebilirdi? Hem Iza'nın bile yetmediği bir adamın dönüp Lidia'ya bakması mümkün müydü?

Bunun üzerine, bir sakatın kusurunu jimnastik ve kürleri abartarak düzeltmeye çalışması gibi, bu tehlikeli ateşi söndürmeye verdi kendini. Yüklü çalışma programına rağmen, hastanedeki "gençlik grubu"nun sunduğu tüm eğlence fırsatlarından faydalandı: dans, kadınların bir dediğini iki etmeyen bir kavalye refakatinde sinema, yazın havuz, kışın çamlı tepede kızak ve kartopu savaşları. Diğer kızlar gibi o da yerel şairin heykeli dibinde kendini erkeklere öptürüyordu, öyle ki muhasebede çalışan me-

murlardan biri sonunda evlilikten söz açtı. Biraz geç de olsa, dürüst bir oğlanı yanılgıya sürüklediğini anlayınca üzülüp bir süre onunla görüşmeyi kesti.

Antal'i unutmak hiç kolay değildi: Onu her gün görüyor, birbirlerine iş hakkında birkaç zararsız cümle ediyorlardı. Ona hastanenin önünde, yanında o sıradaki metresiyle rastladığı da oluyor ve buna kızmadan edemiyordu. Ne buluyordu ki o kadında? Kendisinden fazla neyi vardı? Ama koridorlarda eski kocasını arayan Iza'yı gördüğünde hiçbir kıskançlık hissetmiyor, daha ziyade şefkatle karışık bir tür gurur duyuyordu. Öte yandan, kızlarla sohbete girmekte, onları lokantaya götürmekte, hatta Koruluğun patikasına sürüklemekte o kadar hızlı olan Antal, Iza'ya erkekmiş gibi davranıyor, onunla bir erkekle konuşur gibi konuşup elini en ufak bir niyet gütmeden sıkıyor ve neredeyse her zaman onu yanında üçüncü bir kişi, tercihan da profesör varken görmeye dikkat ediyordu.

Lidia kafasında yücelttiği kadını, eskiden Antal'le yaşamış olduğu için kıskanmayı reddediyordu. Doktor hanıma olan çocukça ve bir anlamda gülünç tutkusu acı verici bir duygu da taşıyordu: Iza Szőcs'ün kendisiyle aynı çatı altında, aynı binada bulunduğunu bilmek ona hem hoş hem zor geliyordu. Neticede Iza'ya duyduğu hayranlık büyüyüp duruyordu.

Bu duyguyu güçlendirmiş olması gereken bir olay oldu: Iza babasını Lidia'nın servisine yatırmıştı. Böylece hemşire onu çalışırken görme olanağını bulmuştu: Iza hastayla şakalaşıyor, yemek yemesine yardımcı oluyor, sonsuz bir sabır gösteriyor, muhtelif hediyelerle gönlünü hoş ederek ondan bir gülücük istiyordu. Odadan çıkınca, Iza'nın alnını koridordaki pencereye dayayıp dalgın bir bakışla ağaçları seyrettiğine tanık oluyordu, sanki bir cevap arıyordu: Niçin sevilen varlıkların yitirilmesi gerekiyor? Şayet o sırada koridordan Bayan Szőcs'ün müterreddit ayak sesleri duyulursa çabucak mendilini cebine sokup gülümseyerek, "Bugün biraz daha iyi buldum onu; yanında ağlamamaya özellikle dikkat et meleğim," diyordu annesine. Bu tür inceliklerı her gün gösteriyordu, istisnasız her gün.

Lidia, bakımından sorumlu olduğu Vince Szöcs'ün başucunda kendi içini daha iyi görmeyi umuyordu. Yavaş yavaş unuturum Antal'i. Her şey unutulabilir, hele ki hiç var olmamış biri. Doktora tutulmasını saçma ve gülünç buluyordu. Iza yeniden ilk yıllarının rakipsiz idolü oluyordu. Doktor hanımın altın kalbinin methini daha onu tanımadan önce duymuştu. Gerçekten de altın bir kalbi vardı. Lidia onu tehlikeli bir rakip olarak görmüş olduğunu düşününce, kızarıyordu.

Bir gece Vince Szöcs konuşmaya başladı.

Lidia ilkin ıstırabı olduğunu ya da sayıkladığını sandı. Yargıcın gülümsediğini ve gerinmeye çalıştığını fark edince yanıldığını anladı. Yaşlı adam gayet net bir sesle konuşuyordu:

– Yıllardır rüya görmedim Lidia ve şu işe bakın ki, az önce uyuklarken bir düş gördüm. Hem de ne düş! Bizim evdeydim. Bizim evde, anlıyor musunuz?

Böyle bir durumda bir hemşirenin "konuşmayı devam ettirmesi" gerekir.

Lidia hastanın başının altındaki yastığı ve örtüsünü düzeltti. Bu kırılgan, yumuşak, tertemiz ve ziyadesiyle cesur ihtiyarla ilgilenmeyi seviyordu. Profesör vizite sırasında, "Göreceksin, gelecek sene baloya gideceksin!" diyordu ona. Antal yalan söylemekte onun kadar yetenekli değildi; "Daha iyi gördüm sizi baba," diyordu sadece, kendini zorlayarak. Yargıç kendi deyişiyle "gelip geçici bir halsizlikle onu endişelendirmemek için" karısının ziyaretlerinden önce kendisine ilaç verilmesinde ısrar ediyordu her zaman. Bu laftan sonra da küçük ve canlı gözlerini kırpıştırarak, "Hani şu kuvvet verici ilaçtan," diye ekliyordu. Genç kız masanın üzerindeki bir şeyi düzeltmek bahanesiyle arkasını dönüyordu. Öleceğini sezen bir hastanın bakışına dayanmak kolay değildir.

Vince'yi seviyordu, ama sadece Antal ya da Iza yüzünden değil, ölüme mahkûm hastaların çevresinde her zaman sahneye konan kahramanlık komedisindeki rolünü mümkün olduğunca iyi oynamak için gösterdiği metanetten dolayı. Iza sırrını keşfetmemişti, ihtiyar gücü yettiği sürece onunla iskambil oynayıp gülmeye devam edecekti; karısına gelince, Vince'nin durumundan şüp-

helenmiyordu. Yaşlı adam ondan tebessümlerini esirgemiyor, yanı saydam eliyle dostça işaretler yapmaktan geri kalmıyordu; iradesi ilaçlardan daha güçlüydü. Elinde derman olduğunda radyonun kulaklığını ve gazeteleri istiyor, ziyaretçileriyle şakalaşıyordu; ve nöbetçi olduğu gecelerde Lidia'nın içi geçecek olursa, uyandığında ona nazikçe, bir yabangülü kadar hoş olduğunu söylüyordu.

Yine de, verilen sayısız sakinleştiricinin etkisiyle daldığı yarı uyku halinde hastalık yeniden üstünlüğü ele geçiriyor, yakın bir sonun bütün belirtileri kendini gösteriyordu. İhtiyarın kanı çekilmiş parmakları örtünün yüzünü tarıyor, uykulu ve boğuk değil açık seçik çıkan sesi, nihayet içini boşaltan sır meraklısı bir çocuğunki gibi yükseliyordu.

Lidia onu dinliyordu.

Yaşlı adamın sözleri uzak bir geçmişten, küçük Iza'nın peltek sesini, pamuklu saten önlüğünü, siyah saç örgülerini, daha da eskilerden, genç Bayan Szöcs'ün ilk balo kıyafeti olan açık mavi elbisesini, ensesinde topuz yapılmış sarı saçlarını süsleyen menekşe demetini geri getiriyordu. Sonra ihtiyar yargıç inliyordu, ıstıraptan değil kederden, namussuz bir memur gibi işinden kovulduğunda hissetmiş olduğu üzüntüden; ve Lidia zavallı adamın vaktiyle endişeli bir eş tarafından kendisine yöneltilen acı eleştirileri kuşkusuz affettiğini, ama asla unutmadığını anlıyordu.

Sık sık Antal'in adı geçiyordu.

Hasta büyük bir hayranlık duyuyormuş gibi ayrı bir yere koyuyordu onu. Demek onunla aynı çatı altında yaşamak harika olabilir, diye düşünüyordu hemşire. "Onu niye terk etti?" diye soruyordu ince ses. "İyi bir çocuktu, onu çok seviyordu! Onu neden terk ettiğini biliyor musun Etelka?"

Antal Iza'yı niçin terk etmişti? Hastanede bu konuda bir şey bilen kimse yoktu. Genel kanıya göre onlardan daha uyumlu bir çift görülmemişti: Antal'in karısını aldatmayı düşünmediği belliydi; Iza'ya gelince, fakültedeki ilk gününden itibaren başka bir erkeğe bakmamış olduğu herkesin malumuydu. Ayrıca, Dorozs için birlikte verdikleri mücadele ayrıntılarıyla biliniyordu; keza iş

sırasında gayet erkeksi olan Iza'nın kocasıyla konuşurken tebessümlerin en tatlısını ve en dişisini takındığı da.

Ve Lidia, ayrılığın nedenleri hakkında Vince'nin de başkalarından daha fazla bir şey bilmediğini anlıyordu.

O gece yaşlı yargıç konuşuyor, hemşire de ona kulak veriyordu. Bayan Szőcs kocasının yanında her zamankinden daha çok oyalanmıştı. Bu uzun ziyaret dışarıdaki dünyanın hayalini canlandırmıştı ve vücudu istirahata ihtiyaç duysa da, yatağın başucunda genç ve sağlıklı birinin olması hastanın zihnini uyanık tutuyordu.

– Evimde... diye tekrarlıyordu hemşireye.

– Eviniz nerede Bay Szőcs?

Yargıç gülümsedi ve iyice zayıflamış eliyle boş ver anlamında bir hareket yapmaya çalıştı; birkaç gündür gücü hareketlerini tamamlanmasına yetmiyordu. Cevap verdi:

– Buradan uzakta, taşrada...

– Ya? Taşralı mısınız?

"Taşra" kelimesi taşralılar için özel bir anlam taşır: Başkentin ve o sırada ikamet edilen yerin haricindeki her şeyi ifade eder. Taşra: Kazna, Dorozs, Okolacs, Kusu gibi köy isimleri...

– Evet, taşralıyım, diye karşılık verdi yargıç. Karikásgyüd'lüyüm.

Lidia'nın gözleri fal taşı gibi açıldı. O da Karikásgyüd'de doğmuştu. Bu bilgi onları birbirlerine daha da yakınlaştırdı.

– Güzel memlekettir! diye içini çekti yargıç. Karikás kıyıları ilkbaharda kırmızı, sonbaharda kükürt sarısı olur. Rüyamda, bendin üzerinde dikiliyor ve değirmenin çarkı altında kaynayan sudan korkmuyordum.

– Eski bent yok artık, dedi Lidia. Betondan bir yenisi inşa edildi ve nehir yatağı düzenlendi.

Bu konuşma hastanın durumunda şaşırtıcı bir iyileşme sağladı. Olay üç gün boyunca Antal'in kafasını karıştırdı; Dekker omuz silkmekle yetiniyor, ama yaşlı Bayan Szőcs yeniden umutlanmaya başlıyordu. Lidia bir gece Antal'in odasının önünden geçerken telefonda Iza'yla konuştuğunu duydu: "Babanın duru-

mu gayet iyi, ıstırap çekmiyor, ona ne olduğu konusunda en ufak bir fikrim yok..."

Bu arada genç kız ve ihtiyar adam hatıralar deryasında yüzüyorlardı.

Lidia büyük felaket anısına dikilmiş olan anıtı tabii ki biliyordu; üzerindeki "Gyüd taşkınında ölenlerin anısına" yazısını defalarca okumuş, okulda da olayın 1887'de gerçekleştiğini öğrenmişti. Vaktiyle yargıcın babasının bekçilik ettiği bende giden söğütlü yolu hatırlıyordu; nehrin dirseğinde, elektrik santralının yakınında yapılan yeni bendin tamamlandığı yaz, eskisinin yıkım çalışmalarına katılmıştı. Yargıcın anılarında o kadar önemli yer tutan her şeyin yok oluşuna şahit olmuştu: eski değirmenin, küçük kulübelerin... İkisi birlikte sokaktan sokağa, çayırdan çayıra yol alıyorlardı. Vince Lidia'ya resim gibi güzel olan eski Gyüd'ü betimliyor, hemşire de ona uçsuz bucaksız devlet çiftlikleriyle kuşatılmış olan yeni kasabayı anlatıyor, onun yeni dispanseri, tarım makineleri istasyonunu, yeni açılmış yollarda motosiklet süren köylüleri öğrenmesini sağlıyordu. Değişmiş olan sokak isimleri yüzünden bazı zorluklar yaşadıkları oluyordu: Bazen iki farklı isim aynı yeri belirtiyor, kimi zaman da yargıç, Lidia'nın bahsettiği bir yerin kendisinin kasabayı son ziyareti sırasında var olmadığını fark ediyordu. Vince yatağında dirseğine dayanıyor, solgun yüzüne yeniden renk geliyordu. Değirmenden bahsediyorlardı. Lidia, yerini elektrikli bir değirmene bırakmak üzere yıkılmadan önce az oyun oynamamıştı orada. Değirmenin hemen yakınında doğmuştu, sabahları tesviye havuzundaki suyun şırıltısıyla uyanırdı. Vince'nin o güne kadar, kasabasının bu derece değişmiş olduğundan haberi yoktu; Karikás'ın denetim altına alınması ve yeni tesislerin kuruluşu 1953 yazı boyunca gazeteleri meşgul etmişti, ama o sıralar hayatının gazete okumayı ve radyo dinlemeyi kestiği yegâne dönemiydi. Gündemi Iza'nın boşanması işgal ediyordu.

Birbirlerine hayatlarını anlattılar.

Lidia Vince'nin babasının yanı sıra Karikás'la, yöre halkına bol bol balık ve ıstakoz veren, ama öfkeli bir gününde kasaba nü-

fusunun üçte birini yutan o taş kalpli üvey anayla da tanıştı. Şafak vaktinin mavimsi penceresinde, nehrin tehdit altındaki baraj tarafından yükselen uğultularına kulak kabartan çocuğun korkularını öğrendi. İlkokul öğretmeni Dávid'i, liseyi, hukuk fakültesini tanıdı, sonra da Emma Teyze ile Darabont Sokağındaki evinin ve Kapitány'nin ortaya çıkışına tanık oldu...

Kısa olmasına karşın Lidia'nın yaşamı da yargıcın öğrenmeye pek meraklı göründüğü bu değişim aşamalarını izliyordu. Çoban olan babası savaşa gitmek için Gyüd'ün Sığırlı Çayırından ayrılmış ve tıpkı arkasında hiçbir iz bırakmadan barajda kaybolan Maté Szöcs gibi bir daha geri dönmemişti. Yine de annesi kooperatifin mağazasında hayatını kazanırken küçük kızın tahsili sorunsuz devam etmişti: ilkokul, yatılı lise, hemşirelik okulu. Lidia diplomasını ne bir devlet bursuna borçluydu ne de bir öğretmenin yazdığı dilekçeye; onu doğumu kadar doğal bir şekilde elde etmişti. Kitap satın almak için Noel'de herhangi bir bağışa da ihtiyaç duymamıştı. Babası olmadığı için, başkalarından daha fazla ilgi ve alaka görmeyi hak ediyordu.

Yargıcın ölümünden önceki üç gece boyunca ihtiyar adam ve genç kız geçmiş ve şimdiki zamanda, Lidia'nın zamanında artık var olmayan dar sokaklarda ve yargıcın zamanında henüz mevcut olmayan ama olsalar Iza'yla dolaşmaktan pek zevk alacağı yollarda beraberce ilerlediler.

– Neticede, dedi yargıç gülerek, su değirmeni sadece evimdeki fotoğrafta mevcut artık.

Elektrikli bir değirmen... Üniversitede talebeyken sık sık fotoğrafını çektiği kıyının şimdi nasıl bir görünümü olduğunu merak ediyordu.

Ve o üç gün süresince, sadece, nihayet Gyüd hakkında konuşabildiği için gayet sağlıklı bir ihtiyar gibi yaşadı.

Karısı Etelka yaşamaya birbirleriyle tanıştıkları gün başlamıştı... Iza küçükken acıklı hikâyelerden ve dertli şarkılardan tiksinirdi; ölülerin ne pahasına olursa olsun yeniden hayata dönmeleri gerekirdi ve şarkının kahramanı ölü genç kız dirilmediği için babasının en sevdiği yanık türküyü sonuna kadar dinlemeyi red-

dederdi. Gyüd'e gelince, Bayan Szöcs orada kendini evinde hissetmiyor, Iza da babasına onca acı çektirmiş olan Karikás'tan nefret ediyordu. Hayır, geçmişi istemiyordu o. Ve sofrada, Vince yürek burkan hatıralarından birini anlatmaya kalktığında, tabaklardan yükselen buharın ardından ona bakarak, ciddi bir edayla, "Geleceğimiz daha iyi olacak" diyordu.

– Iza her zaman inanılmaz derecede iyi olmuştur, diye ekledi hasta adam. Ondan daha iyi bir evlat olamaz.

Ve yüzü gerçekten ürkütücü bir zindelikle ışıldadı.

Lidia, küçük bir kâhin gibi esinlenmiş vaziyette, babasıyla gelecek hakkında tartışan ilkokul öğrencisi bir Iza hayal ediyordu. Küçük Iza atlasında Budapeşte haritasını açıyordu, çünkü büyük şehri tanımayı çok istiyordu. Şehir planında, kukuletalı portresinden pek hoşlandığı, bir Macar ortaçağ vakanüvisi olan isimsiz Noter heykelinin Şehir Koruluğunda dikili durduğu yeri tam olarak saptamaya çalışıyordu. Sonra, babasının iadei itibarını talep eden genç kız Iza geliyordu; daha sonra da, kafası kırsal yerleşim birimlerinin sağlık koşullarıyla meşgul Doktor Iza. Gazetenin üzerine eğilip, işaretparmağıyla bir paragrafın altını çiziyor ve ciddiyetle bir siyaset adamının adını telaffuz ediyordu; o zaman Vince de eğiliyor ve yanağı kızının kadife gibi yumuşak yanağına değiyordu.

– Onun kadar kültürlü birine rastlamadım hiç, diye ilave ediyordu hasta. Ve onun kadar akıllısına! Siz bunları bilmezsiniz, Lidia. Gevezelik edecek zamanının olmaması ne kötü. Bir sputnik'in nasıl çalıştığını bana gayet güzel açıklayabileceğinden eminim. Neyse... Sahi, Sığırlı Çayır'a bugün ne deniyor, Lidia?

– Elektrik Santralı Meydanı, diye cevap verdi bu soruya biraz şaşıran Lidia. Oraya bir anıt dikildi, anıtın çevresinde de, içinde banklar olan bir park var.

Genç kız bir yandan konuşurken bir yandan da düşünüyordu: Tanrım, olacak şey değil bu! Babası için onca şey yapmış, bünyesi zayıf olmasına rağmen neredeyse seksenine kadar sağlıklı yaşamasını sağlamış, onu odasından her ayrılışında gözyaşlarına boğulacak kadar çok seviyor ve asla Gyüd'e götürmeye-

rek, doğduğu kasabayı tekrar görme zevkinden mahrum bırakıyor.

Hasta gülümsüyordu, gevşemiş, dinlenmişti.

– Szőcs Amca, diye bağırdı Lidia farkında olmadan; selde ölenler için yapılan anıt, eli şapkasının siperinde, suların kabarışını gözlemek için nehir tarafına bakan genç bir adamı temsil ediyor!

Duvarlar, kapı, oda penceresi açıldı, yeşil bitkiler büyüyüp rüzgârdaki söğütler gibi hışırdadı, durmadan damlayan sıcak su musluğundan bir nehrin saydam seli boşaldı ve mart ayının yıldızları Karikás'ın sularına sınırsızca yansıdı.

Macar Ovasının bir kasabası üç gün üç gece boyunca ölümden daha güçlü çıktı.

Yastıkları arasında neredeyse gözden kaybolmuş olan yaşlı yargıcın son gezintisinde eli ayağı gayet iyi tutuyordu. İşi şarkı söylemeye kadar vardırdı. Antal onu koridordan duydu ve bu tuhaf, tiz sesin nereden çıktığını anlamak için koştu. Yargıcı yatağına oturmuş, Lidia'yı da daha iyi işitmek için ona doğru eğilmiş halde buldu. Her sene kolej müdürünün yaş gününde arkadaşlarıyla birlikte söylediği için, şarkıyı tanıyordu Antal; laf aramızda, neşeli bir ezgi yerine bu tekdüze şarkıyı seçen Cato'nun kendisiydi. Antal kayınpederinin ağzından hiç duymamıştı şarkıyı.

Mumların yandığı kulenin en tepesinde
Bakireye veda şarkıları yankılanıyor.

Yukarı odadaki genç kız
Matem yatağında
Beyaz kefeniyle yatıyor.

Kışın yağan kar gibi
Beyaz ve soğuk vah!
Yıldızlı gözleri çoktan sönmüş.

Lidia, müteredditt bir sesle mırıldandığı melodiyi takip ederek, hastanın dudaklarından sözleri okumaya gayret ediyordu.

Bense
Gözyaşları içinde
Senin yanına uzanmak istiyorum
Çiçekli kız.

Kapının açılıp kapandığını duyan hemşire gözlerini Antal'e çevirdi. Ona manalı bir bakış atıp her şeyin yolunda olduğunu, dışarıdan öyle görünmese bile yardıma ihtiyacı olmadığını belirtmek için bir baş hareketi yaptı. İhtiyarın araya hırıltıların ve iç çekişlerin karıştığı çocuksu ve titrek, tuhaf sesi okumaya devam ediyordu:

Kışın yağan kar gibi
Beyaz ve soğuk, vah!..

Ve Lidia şayet teklif ederse Antal'le evleneceğini, Iza'nın yerini almaya layık olmayan biri olmadığını, erişilmez bir model olarak görülen bu kadın kadar değerli olduğunu anladı. Hayranlık yerini belli belirsiz bir merhamete bıraktı birden: Doktor Szôcs'ün doğuştan tek bacaklı olduğunu, ama kimsenin bunu fark etmediğini öğrenmişti sanki. Küçük Iza'nın, hikâyesini dinlemeyi inatla reddettiği, şimdi matem yatağında beyaz ve soğuk yatan o bakire, Lidia'nın gözünde simgesel bir değer kazanıyordu. Tanrım, acıyı yuvasından ve dünyadan kovmak amacıyla kendine dayattığı katılıktan ne kadar çok çekmiş olmalıydı! Ne yürek sızlatan şarkıların ne de insanı yumuşatan hatıraların sarsabildiği o elmas sertliğinden! Aslında bir açıklama, bir referans, şimdiki zamanın bize sorduğu bulmacanın cevabı olmasına rağmen geçmişin bize düşman olduğuna inanan zavallı yaratık...

Vince can çekişirken kızının yanında olduğunu sandı, çünkü Lidia yatağın yanına diz çökmüştü ve onunla Iza'nın konuşacağı gibi konuşuyordu. O an, aynı merhamet duygusu baba ve kızı yüreğinde birleştiriyordu. Ama ölmekte olan babasının yanında onun rolünü oynadığı halde, Iza ona para verince içinde şiddet-

li bir öfke kabardı ve o kadar sevmiş olduğu kadından nefret etti. Şimdi polis görevlisinin bürosunda Iza'nın yorgun yüzünü inceliyor ve ilk kez, onun kendisini hiç ilgilendirmediğini düşünüyordu. Ne kin ne de nefret duyuyordu ona, ne kıskançlık ne de acıma. O kadar ki, Doktor Szöcs'e daha fazla mutluluk diledi içinden; belki bir gün *Bakirenin Şarkısı*'nı dinlemeye razı olur (er ya da geç herkes bu noktaya geliyordu) ve parıldayan mumlar arasında şatonun yüksek tavanlı salonundan geçerken ölü kızın beyaz yüzünde kendi soğuk suratını tanırdı.

Budapeşte'de mutlu görünmediği için Antal'in yanlarına almayı arzu ettiği annesi son saatinde Iza'yı istememişti. Lidia birkaç ay evvel Vince'ye yaptığı gibi, can çekişen kadının yatağının başında diz çökmüş ve son sözlerine kulak vermişti. Yaşlı kadın susamıştı, su istiyordu yalnızca. Ne yaptı, diye soruyordu kendine genç kız, Iza'nın üzgün yüzüne bakarken, Annesinin yaşamdan ölüme uzanan dar yolda adını dahi unutması için ne yaptı ona?

5

Orada kalması gereken sarhoş ve gece bekçisi dışındaki tanıklar gidebilirlerdi. Bekçi elini kolunu sallaya sallaya görevliye bir şeyler açıklamaya çalışırken, öteki utangaç bir edayla Iza'ya yaklaşıp sakarca elini omzuna koydu. Genç kadın yerinden sıçradı ve sarhoşun nefesinden iğrendiği için değil (zaten, uzun uzun yıkanmış olduğuna delalet eden masum bir sabun kokusundan başka bir koku yaymıyordu) kendisine merhamet ve özürlerini sunmaya cesaret eden bu zavallıya duyduğu öfkeden, irkilerek geri çekildi.

Domokos müdahale etti. Kaderin ve ölümün kaba bir aracı olan adamın aptal ve ürkek yüzünü inceleyerek, Iza'nın şaşkın bakışları altında ona elini uzattı.

– Bu sizin hatanız değil, her halü kârda elden gelen bir şey yok artık. Kendinizi suçlu hissetmeniz gerekmiyor.

Bu avutucu sözler Iza'yı rencide etti. Domokos'un bu içler

acısı adamı teselli etmesine ne gerek vardı? Netice itibariyle o da kısmen sorumlu değil miydi kazadan? Onu böyle tamamen aklamanın ne lüzumu vardı? Ama hoşnutsuzluğunu kendine sakladı.

Dışarıda, grup sökülen bir örgü gibi dağıldı.

İlk olarak Lidia kısaca veda edip Dekker'in arabasına bindi. Antal sırayla herkesin elini sıktı: Onun da hastaneye dönmesi icap ediyordu, öğleden sonra görüşebilirlerdi, Iza akşam yemeğini evde yemek isterse talimat vermesi yeterliydi, Gica Ana ateşi yakar, her şeyle ilgilenirdi. Terzi kadının delici bakışları altında, geçip Lidia'nın yanına oturdu ve araba hastane istikametinde gözden kayboldu. Arabalara çabuk alıştı, diye geçirdi dedikoducu kadın içinden. Sakal tıraşı olmak gibi bir âdeti olmayan babası gerdelini taşırken donla koştururdu, o arabayla geziyor!

Domokos'un yanına, ön koltuğa yerleşti, sürücünün yanında çalım satmak pek keyifli olacaktı. Şu Budapeştelilere hakiki bir yemeğin ne olduğunu göstermek hoşuna gitmez değildi, ama yazar gibi Iza da Antal'in teklifini reddetmişti; lokantada yiyeceklerdi, onu rahatsız etmek istemiyorlardı.

Bu nazik ret terzi kadını hem incitiyor hem de izzetinefsini okşuyordu. Bir yandan, kendisine saygı gösterdiklerini, fıçıcının oğlunun dediği gibi "talimat vermek"ten kaçındıklarını görüyor, öte yandan, olayların artık onsuz cereyan edeceğini düşünerek acı bir düş kırıklığı hissediyordu. Çok uzun zamandır yakından takip ettiği oyunun aktörleri birbiri ardına kayboluyordu. Vince yoktu artık, Etelka yoktu, kuşkusuz Iza da çok nadir gelecekti artık buraya, hemşire kendisine pek sempati göstermiyor, Antal hizmetçi muamelesi yapıyordu; sekiz gün evvel, kendisini tek tek ve özenle seçmiş olduğu patatesleri küfeye geri boşaltmaya zorladığında, bir daha dükkânına ayak basmamaya yemin etmiş olmasına rağmen, sonunda Kolman'la barışacaktı yeniden. Her şeye rağmen, Kolman gençliklerinin şehrini hâlâ hatırlayan nadir kişilerden biriydi, dükkânına giren herkesi tanırdı. Ani bir ağlama isteğine kapıldı, karanlık düşünceleri kovmak için başını Domokos'a çevirdi. Yazarın kıllı ellerini, kızıl saçlarını dikkatle in-

celedi ve onun oldukça yakışıklı bir adam olduğuna karar verdi. Domokos onu evinin kapısına kadar götürdü; terzi kadın komşuların ve yoldan geçenlerin imrenecek bol bol zamanı olsun diye arabadan ağır ağır indi.

Domokos ise yüreğini ve ruhunu yokluyordu.

Onun için yeni bir şeydi bu. Kendini bildi bileli, insanlar arasındaki yerini öğrenebilmek için neredeyse tüm dikkatini dış dünyaya vermişti; gurur ve romantizmle işi olmadığından kendisiyle az ilgilenirdi. Normal zamanda, içeri girdiği andan itibaren, Barány Otelinin salonunu ve gösterişli mobilyalarını, folklorik vitrinlerini (toprak pipolar, süvari şeklinde çörekler, köylü bebekler), işi başından aşkın müşterilerini ilk bakışta kayda geçeceği muhakkaktı: Kongre için bir araya gelmiş ziraat mühendisleri, kollarının altında deri çantalarıyla yola koyulmadan önce kocaman bir tahta topa bağlı anahtarlarını resepsiyon masasının üzerine bırakıyor ya da fırlatıyorlardı. Ama o çevresinde olan bitenle pek ilgilenmedi; lokantanın salonunda metrdotelin kendisine uzattığı yemek listesine göz atarken de aklı başka yerdeydi. Oysa listede daha önce hiç tatmamış olduğu yerel spesiyaliteler bulunuyordu; âdeti olduğu üzere uzun uzun yemek seçmek yerine iki porsiyon şnitzel sipariş etti.

Bir karar vermeliyim, neredeyse ölüm kalım meselesi bu. Aynen kitap yazarken olduğu gibi, nereye gittiğimi bilmem lazım. Önümde bir uçurum açılıyor; içine düşmek için yanlış bir adım atmam yeterli. Oysa ben yaşamak istiyorum. En azından yaşamak istediğimi sanıyorum!

Iza yemeğini iştahsızca, ağır ağır yiyordu. Mamafih kendini daha iyi hissediyordu, derin bir üzüntü ifadesi taşımasına rağmen, yüzüne yeniden renk gelmeye başlamıştı. Masada yan yana oturuyorlardı ve bunu her zamanki baş başalıktan daha samimi buldu. Zaten yazarla hiç o anki kadar yakın olmamışlar gibi geliyordu ona.

Onu bu şehirde tutacak hiçbir şey yoktu artık, Antal defterini kapatmıştı. Önemini ölçemese de, Domokos bu sabahın genç kadının yaşamında bir dönüm noktası olduğunu hissediyordu.

Iza yumuşak, sessiz ve müteşekkirdi. Bükük boynu, yavaş hareketleri ve ağzından çıkan nadir sözcükler, "Sana güveniyorum, beni iyileştir, çok acı çekiyorum... annemi gerçekten severdim," diyordu ona.

Arabayı Barány Otelinin önünde bırakıp yaya olarak Antal'in evine gittiler. Domokos vitrinlere, bulutlarla kaplı sonbahar göğüne, kilisenin aşıboyalı cephesine bakmadan ilerliyordu. Iza yoldan geçenlerin selamına karşılık verdiğinde, o da otomatik bir hareketle hafifçe başını sallıyordu. Iza tam kapıyı açıyordu ki, içeri girmemeye karar verip geri çekildi: Yorgundu, sabah onun için de çok zor geçmişti, gidip uzanmak istiyordu.

– İyi ama burada da uzanabilirsin, yatak sıkıntısı yok. Öğle uykusu için Dekker'in odasına dönmeyeceksin herhalde?

Hayır, dönmeyi tercih ediyordu.

Iza gözlerini çevirdi. Teşhislerinde nadiren yanılırdı, en gizli belirtiler bile inatçı dikkatine direnemezdi. Ama bu defa yanıldı: Domokos'un evde dinlenmeyi reddettiğini sandı.

– Sana eşlik etmemi ister misin? diye sordu, müteredditbir sesle.

Olumlu bir cevap almaktan korkuyordu. Zavallı annesinin paramparça bedenine o kadar yakın olma düşüncesi içinde dehşet uyandırıyordu.

Domokos'un cevabı hayır oldu. Iza istirahat etmeliydi. Buluşacakları yeri ve saati kararlaştırmak için ona telefon edecekti. Hastaneye kesinlikle gelmemeliydi. Orası sıcaktan yanıyordu, üstelik herkes onunla konuşmak isteyecekti. Iza razı oldu, ama gözleri ani bir yalnızlık endişesiyle, panik derecesinde bir korku dalgasıyla gölgelendi.

Adam bu sessiz duayı duydu, ellerini birleştirmiş ona bakan dilenci kadını gördü. Adımımı doğru atmazsam ben de annesi gibi düşerim. Adalet diye bir şey var ne de olsa. Küçükken, günde iki defa Adalet heykelinin önünde dua ederdim. O halde, elveda zavallı Iza!

Merhametle, doymak bilmezcesine, uzun uzun öptü onu. Yüzü yanıyordu; Iza bunun farklı, neredeyse umutsuz bir öpücük

olduğunu hissetti. Normalde onu böyle öpmez, gözleri asla bu neşesiz ışıkla parlamazdı. İki gün önce yaşlı annesinin Kınaçiçeği Çukuru'nun karanlığında başından savmış olduğu melek, Iza'nın yanına koşarak kulağına fısıldadı: "Gitmesine izin verme, koş, konuş onunla, yalvar, sımsıkı sarıl ona!." Ama Iza tek kelime etmeden durdu, Budenz Geçidinin birbirine yakın bina cepheleri arasında uzaklaşan Domokos'u seyretti ve meleğin mesajını almadı, zira onun dilinden anlayan yegâne kişi annesiydi.

Kapıyı kilitledi. Gica zili çalarsa açmayacaktı, ne de bir başkasına açacaktı kapıyı; kim olduğuna bakmak için perde aralığından dışarı bir göz atacaktı.

İçerisi sıcak ve loştu. Onlar yemekteyken Gica ateşi yakmıştı. Gerçekdışı bir hal alacak kadar derin sessizlikte, duvar saatinin tik taklarını fark etti. Eski saat ve onun kalın, kötücül sesi... Antal'in odasına girip kapıyı kapadı.

Burada son kez bulunduğunu biliyordu. Cenazeden sonra, şehir hafızasının derinliklerine gömülecek, şehirlerarası aramalar artık rahatını bozmayacaktı, yalnız, mutlak olarak yalnız olacak, kendinden başkası için cevap vermesi gerekmeyecekti. Tıp doktoru çıktığı gün hissetmiş olduğu bu duyguyu tanıyordu: Bir şeyler ebediyen son bulur, yeni ve belki daha zorlu bir hayat başlar... Çocuk Iza'nın ayak seslerinin yankılandığı duvarlar çatıyı son kez başının üzerinde tutuyordu.

Bir nevi iç sıkıntısı yüreğini daraltıyor, ama uykusuz geçen geceye eklenen son saatlerin yorgunluğu gözkapaklarını ağırlaştırıyordu; ateşin yanında, Antal'in alçak ve derin koltuğunda uyuyakaldı.

Antal eve döndüğünde hâlâ uyuyordu.

Onun orada bulunduğundan habersiz olan Antal elektriği yaktı; parmak uçlarında yürüyerek, uyuyan kadına yaklaştı. Odada, sanki onun tanıdığı titiz Iza izlerini silmeye vakit bulamadan kaçıp gitmiş gibi, alışılmadık bir dağınıklık hüküm sürüyordu. Mantosu, şapka ve çantası mobilyaların üzerine atılmış öylece duruyordu, antredeki askıya kadar yürüyecek gücü bulamamıştı.

Antal onun uyuyuşunu seyretti. Iza'nın genç kızlığını hatırlatan, ama yumuşak, üzgün ve acılı bir ifade taşıyan yüzünü, Vince'nin güzel alnını, kaşlarının yayını, kısa burnuyla uyumlu gözlerini ve yaşlı kadının çocuksu dudaklarını, hafif basık çenesini görüyordu.

Seni seviyordum, diye düşünüyordu Antal, seni hiç eleştirmeden, bir daha asla sevemeyecek, sevmek istemeyecek kadar sevdim. Ben sana aittim, ama sen benim değildin; kollarımın arasındayken bile benden uzaktın. Bazı geceler seni sarsarak uyandırıp parolayı zorla ağzından almak, sana kavuşmak için nereye gitmem gerektiğini nihayet söyletmek gelirdi içimden. Senin bir bencilden başka bir şey olmadığını, kendini ancak işini aksatmayacak ölçüde verdiğini anladığımda umutsuzluğumun olanca gücüyle hıçkıra hıçkıra ağladım. Ama sen hıçkırıklarımı duymadın; duymuş olsaydın bile bunun bir düş olduğunu sanırdın, zira beni sayar ve severdin ve sana göre bir erkeğin ağlamaması gerekir.

Kişiliğini ve işini koruyan o korkunç disiplin bana da bulaşmadan, senin içinde artık her şeyi sadece senin gözlerinle görecek kadar erimeden önce; aslında eski su kaynağının varlığını temize çıkarmak, ıstırapları unutturmak, ölülerin itibarını iade etmek ve nihayet, zamanın haksızlıkları düzeltme rolü oynayabileceğini ispatlamak gibi çılgınca bir arzu olmasına rağmen Dorozs'un, beton ve camdan bir kaplıca merkezi, bir sıcak su ve döviz kaynağından ibaret olduğunu düşünmeye başlamadan önce seni terk etmem gerektiğini anladım.

Seninle birlikte yaşayamadım.

Seni ilk gördüğüm gün, dünyanın en zengin fakiri olan babanın yanında küçük ve kararlı bir askeri andırıyordun, senin de onun gibi olacağını, tıpkı ana baban gibi herkesin iyiliği için kendini harcamayı, feda etmeyi bileceğini sandım. Gel gör ki, eli açık görünmene karşın, ne senden daha cimri birini tanıdım, ne de çantanda üniversiteye kadar taşıdığın el bombalarına ve sana seslenen polise cevap verirkenki gözüpekliğine rağmen, senden daha korkağını. "Niye öyle bakıyorsunuz bana? Hiç kız öğrenci görmediniz mi?" aldatıcı bir foyadan başka bir şey değildi...

Kapitány açık kalan kapıdan içeri neredeyse insani iç çekişlerle süzüldü. Antal sigarasının külünü silkerken küllüğe çarpıp yere düşürdü. Iza yerinden sıçradı, gözlerini açtı ve nerede olduğunu hemen hatırladı. Kapitány masanın altına kaçtı. Dışarıda hava kararmıştı. Iza kol saatine baktı: Altıyı geçiyordu.

Ayağa kalkıp eteğinin pililerini düzeltti, elini sigarasına uzattı. Antal ondan önce davranıp kendi paketini sundu.

– Domokos neden gitti?

Iza cevap vermeden ona baktı.

– Hastanede onu aramadığım yer kalmadı, ama ne ondan iz vardı, ne de arabasından. Dekker konukseverliği için teşekkür etmek ve vedalaşmak üzere yanına uğradığını söyledi. Budapeşte'ye doğru yola çıktığında saat iki buçukmuş. Cenaze için geri gelecek mi?

Kendisine yönelen yüzdeki kasılmayı ve aralanan dudakları ilk anda fark etmedi, dolayısıyla ona verdiği haberin anlamını kavramadı. Sonra bir lanetliye, bir iblise, kimsenin yiyecek ya da yatacak yer vermemesi gereken kayıp bir ruha bakar gibi, gözlerini ona dikti. "Dong" etti diğerleri gibi tik tak etmeyi asla becerememiş olan sarkaçlı büyük saat, "dong dong dong..." İkisi de kafesteki bir dişi aslan gibi çırpınan saatin sesini dinliyordu. "Dong!"

Iza oturmuş, bilincini yitirmemek için derin nefesler alarak, sigarasının dumanını seyrediyordu. Anlamıyor, diye düşündü Antal. Anlayamaz zavallı.

Iza'nın bir gün önce beklediği hareketi yaparak, ona doğru eğildi. Terk edeceğini bildirdiği sabahtan beri el sürmemişti ona. Iza kollarından kurtulup ayağa kalktı, sanki konuşmakta tereddüt ediyormuş gibi yüzüne baktı, sonra tek kelime etmeden eşyalarını toplamaya koştu. Banyoda büyük sarı havlu kurumaya devam ediyordu. Valizini açıp geceliğini içine tıktı, şapkasını ve mantosunu giydi.

– Sanırım sana teşekkür etmekten başka yapacak bir işim kalmadı. Bu akşam otelde boş yer olacaktır.

Cevap beklemeden kapıya yöneldi. Antrenin karanlığına rağmen dümdüz yürüdü, Antal de onu izledi. Sekiz yıl önce Iza ön-

de, belli belirsiz ıslık çalarak iki bavulunu taşıyan Antal arkada, aynı girişte yürümüşlerdi. Böyle son defa ilerlediklerini ikisi de biliyordu. Bir üçüncüsü olmayacaktı.

Kapitány peşlerine düştü. Iza onu okşamak için eğilmekten kaçındı. Bahçenin üzerine aysız yıldızsız, ağır bir gökyüzü parçası gerilmişti. Sundurmadaki lamba yanıyordu. Iza arkasına döndü.

– Bekle de pardösümü giyip sana refakat edeyim, dedi Antal.

– Hayır.

El sıkışmadılar. Odanınki gibi iyi yağlanmış olan sokak kapısı, menteşelerinin etrafında gürültüsüzce döndü. Antal kaldırım taşlarında yankılanan unutulmaz ayak seslerinin hafiflemesini bekledi, sonra sürgüyü itti.

Kolman'ın, sanki ortadan ikiye bölünmüş gibi, belden yukarısı görünüyordu sadece. Mavi plastik bir testiye süt boşaltıyordu; arkasında gevrek ekmeklerden oluşan bir tepe yükseliyordu. Pişmiş toprak bir vazodaki ölmezotlarıyla süslü vitrinde konserve kutuları ve ağzı açık bir ceviz çuvalı duruyordu. Iza karşı kaldırıma geçti, yüreği çarparak kapının açılmasını, Kolman'ın hızla dışarı çıkmasını ve kollarını açıp ağzında her zamanki lafları gevelemesini bekledi: "Benim küçük Izacığım!" Soğan kokan yaşlı elin temasını, o tanıdık sesin sıcak soluğunu duymayı ne çok istiyordu: "Dünyada, senden daha sevimli bir kız yoktur..." Ama Kolman onu görmüyordu; ikiye bölünmüş vücudu başka kadınlara dönük, elleri teraziyle meşguldü.

Iza dükkânı geride bıraktı.

Gazete satıcısı sokağın köşesindeki yerinde değildi. Iza durdu. Eskiden bir seyahat için evden ayrıldığında, kendisi köşeyi dönene kadar ana babasının kapının eşiğinde bekleyeceklerini bilmekten rahatsızlık duyar, arkasına bakmaktan kaçınırdı; orada dikilirken üşütebilirlerdi, her halü kârda gösterdikleri gayet lüzumsuz bir duyarlıktı. Ama hiçbir şey onu gözleriyle takip etmekten ve sevgili Izalarının ya da onu gara götüren taksinin bir parçasını gördükleri sürece mendil sallamaktan caydıramazdı onları. Giysisinin koluna tonlarca su boşaltsa bile, Vince bir eliyle aslan ağızlı oluğa tutunur, şemsiyesiz, Iza'nın karanlığın için-

de uzaklaşmasını seyrederdi; rüzgârda ya da karda hep şalsız olan yaşlı kadın ise, sadece, asla geri dönmeyen bir enseyi veya bir arabanın arka lambalarını mümkün olduğunca uzun süre görmek için kocasının yanında dururdu. Şimdi kapının önündeki kaldırım boştu, sokağın kendisi de boş, anlaşılmaz bir şekilde ve umutsuzca ıssızdı. Antal'in pencereleri aydınlandı. Genç kadın o zaman, bu ışık başkalarının evini gözetlemesini yasaklayan bir işaretmiş gibi, valizini yerden aldı.

Kilisenin önünde, açık çukurlardan kaçınmak için bir kavis çizmek zorunda kaldı. Önceki gece zor fark etmiş olduğu ışıklı tabelalar onu büyülüyordu: Bina cephelerinden harfler akıyor, bir cezveden göbekli bir fincana kahve dökülüyor, Baránу Otelinin girişinin üstündeki alınlıkta, işletmenin amblemi olan kükürt sarısı bir koyun susta duran bir köpek gibi patisini kaldırıyordu.

Döner kapı ona sabahkinden daha ağır geldi, salon aşırı ısıtılmıştı, resepsiyon memuru telefonla konuşmakla meşguldü. Valizini yerdeki çirkin mozaiğin üzerine bırakıp bir oda istedi.

– Tek kişilik mi?

Elbette. Domokos'u düşündü ve ürperdi. Kendi tükenmezkalemi yazmayınca fişini doldurması için görevli bir tane ödünç verdi. Kalemi soğuktan uyuşmuş parmaklarının arasında sıkarak, her harfi yavaş yavaş şekillendiriyordu.

– A siz burada mı doğdunuz? dedi görevli, şehirle herhangi bir bağları olan Budapeşteli müşterilerine gösterdiği yepyeni sempatiyle. Oda numaranız 116.

Odası üçüncü kattaydı. Iza soluk soluğa kat sahanlığına ulaştı. Otel sakin, neredeyse ıssızdı, merdivende hiç kimseye rastlamamıştı. Odasının meydanın köşesine bakan bir balkonu vardı.

Kapıyı kapatıp etrafı inceledi: kişiliksiz mobilyalar, yatağın üzerinde bir natürmort, komodinin üzerinde bir radyo.

Balkon kapısını açıp dışarı çıktı. Yeni yeni esmeye başlayan rüzgâr yaprakları hırpalıyordu, kuzeyden esen bir rüzgârdı bu, Puszta rüzgârı. Bakışları karanlık gökyüzünde kaybolmuş halde, şehrin üzerinde dikilip saçlarının dağılmasına izin verdi.

– Anne! diye bağırdı ilk kez. Anne! Baba!

Arkasında, açık kalmış olan balkon kapısı rüzgârdan çarpıyordu. Işıklı cezveden kırmızı bir kahve seli boşaldı, kan kırmızı bir kahve. Ona kimse cevap vermedi. Ölüler konuşmaz.